

29—30 maj

Debatter m. m.

Onsdagen den 29 maj

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Larsson, Thorsten, ang. överenskommelser på arbetsmarknaden om spärr mot nyanställning av äldre arbetskraft	3
av fru Svenson ang. ersättningen vid omhändertagande av ungdom för vård i enskilt hem	7
Anslag till lärares fortbildning, m. m.	10
Ökad lärarutbildning, m. m.	12
Anslag till undervisningsmateriel för folkskoleseminarierna	24
Anslag till utrustning vid folkskoleseminarierna	25
Avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet	26
Utbildning vid journalistinstitutet av konsumentrådgivare	55
Samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.	61
Hyresregleringen	72
Stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor, m. m.	86
Förstatligande av kommunala gymnasier	88
Statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna	93
Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik	97
Skolväsendets centrala ledning, m. m.	100
Statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.	126

Torsdagen den 30 maj

Svar på fråga av herr Kaijser ang. auktorisation av optiker	139
Anföranden i anledning av vårsessionens avslutning	142

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 29 maj

Statsutskottets utlåtande nr 131, ang. anslag till lärares fortbildning m. m.	10
— nr 132, ang. förslag om ökad lärarutbildning m. m.	12
— nr 133, ang. anslag till Nordiska museet m. m.	26
— nr 134, ang. anslag till journalistinstitutet	55
— nr 135, ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel m. m.	61
— memorial nr 136, ang. allmän beredskapsstat	72

Bevillningsutskottets memorial nr 48, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, m. m.	72
Bankoutskottets memorial nr 23, ang. grupplivförsäkring för riksdagens arbetstagare	72
Tredje lagutskottets utlåtande nr 26, ang. ändrad lydelse av 3 och 4 §§ lagen om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.	72
Konstitutionsutskottets memorial nr 13, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	86
Statsutskottets utlåtande nr 142, ang. överlåtelse till Skövde stad av visst markområde i staden	86
— nr 143, ang. överlåtelse till Karlskrona stad av visst markområde i staden	86
— nr 144, ang. stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor	86
— nr 145, ang. gymnasier m. m.	88
— nr 146, ang. riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m.	100
— nr 147, ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. ..	126
— nr 148, ang. statlig löne reglering för skolledare och lärare vid yrkesskolor m. m.	138
— nr 149, ang. löne reglering för skolledare och lärare vid lantbrukets och skogsbrukets yrkesskolor m. m.	138
— nr 150, ang. vissa tjänster vid kommunikationsverken	138
— memorial nr 151, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	138
Bevillningsutskottets memorial nr 49, ang. uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden	138
Bankoutskottets utlåtande nr 21, ang. utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	138
— memorial nr 25, ang. uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden	138
Andra lagutskottets memorial nr 59, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	138
Tredje lagutskottets memorial nr 30, ang. uppskov med behandling av vissa utskottet tilldelade ärenden	138
Jordbruksutskottets memorial nr 18, ang. uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden	138
Allmänna beredningsutskottets memorial nr 35, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	138

Torsdagen den 30 maj

Statsutskottets utlåtande nr 153, ang. komplettering av riksstatsförslaget m. m. (riktlinjer för avskrivningen av vissa affärsverksinvesteringar)	140
Sammansatta bevillnings- och första lagutskottets memorial nr 1, ang. uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänskjutna ärenden	140
Första lagutskottets memorial nr 36, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen om avbrytande av havandeskap	140
— nr 37, ang. uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden	140
Statsutskottets memorial nr 154, ang. tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63	141
— nr 155, ang. statsregleringen för budgetåret 1963/64	141

Onsdagen den 29 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 22 inrevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet onsdagen den 29 kvälls-plenum samt den 30 och 31 maj för att bevista sammanträdet med Europarådets sociala kommitté i Rom.

Stockholm den 29/5 1963

Lisa Mattson

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 313, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1963/64, m. m.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 309, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag

om ändrad lydelse av 2 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m. jämte i anledning av propositionen väckta motioner.

Ang. överenskommer på arbetsmarknaden om spärr mot nyanställning av äldre arbetskraft

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Thorsten Larssons interpellation angående överenskommer på arbetsmarknaden om spärr mot nyanställning av äldre arbetskraft, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en till mig riktad interpellation har herr Thorsten Larsson berört den s. k. 45-årsregeln för grovarbetarfacket i byggnadsavtalet. Men hänvisning därtill har herr Larsson frågat *dels* om jag anser att överenskommer av sådan art, som innebär spärr mot rekrytering av äldre arbetskraft inom viss bransch, står i god överensstämmelse med vedertagen rätt till arbete och fritt val av sysselsättning, *dels* om jag anser att sådana överenskommer kan försvåra lösningen av omställningsproblemen på arbetsmarknaden *och dels* om jag anser att samhället bör tillåta dylika överenskommer.

Under de senaste åren har byggnadsindustrien präglats av en omfattande mekanisering och av snabba förändringar i produktionstekniken. Detta har starkt påverkat sysselsättningsförhållandena särskilt för byggnadsgrovarbetarna. På en del av dessa ställs det nu större krav än förr i fråga om yrkesfärdigheter och specialkunskaper. Därför kan det ibland föreligga brist på specialutbildade grovarbetare samtidigt som det totalt sett råder överskott på arbetskraft inom grovarbetargruppen. Den höga genomsnittsåldern inom kåren bidrar till att

Ang. överenskommelser på arbetsmarknaden om spärr mot nyanställning av äldre arbetskraft

höja arbetslöshetsrisken. Möjligheter till kompletterande arbetstillfällen inom andra näringsområden föreligger numera inte i samma utsträckning som förr. De tidigare låga kompetenskraven gjorde, att det var lätt att under högsäsongen komma in som byggnadsgrovarbetare. Ökningen av antalet grovarbetare var under flera år onormalt stor i jämförelse med ökningen inom övriga byggnadsarbetargrupper.

År 1959 införde parterna en åldersspärr i fråga om grovarbetare genom en protokollsanteckning till byggnadsavtalet, som i huvudsak innebär att anställning av arbetare, som fyllt 45 år och tidigare varit endast tillfälligt sysselsatt med byggnadsarbete, får ske endast om det inte finns någon annan lämplig arbetskraft på orten. Syftet med åldersspärren har främst varit att söka åstadkomma en föryngring av byggnadsgrovarbetarkåren. Samtidigt inskrevs i 1959 års utbildningsavtal särskilda regler beträffande specialarbetarutbildningen. Arbetsmarknadsmyndigheterna och parterna har under de senaste åren samverkat för att öka specialarbetarutbildningen både genom fortbildning av de byggnadsgrovarbetare som redan finns inom facket och genom utbildning av nyrekryterad arbetskraft.

Byggnadsarbetareförbundet, som haft tillfälle att yttra sig över interpellationen, har framhållit att förbundet gärna välkomnar äldre arbetskraft som omskolats eller genomgått andra former av vuxenutbildning. Detta uttalande vill jag ta fasta på.

Byggnadsarbetareförbundets motpart vid avtalsförhandlingar — Byggnadsindustriförbundet — har också yttrat sig och framhåller, att det inte synes vara erforderligt att låta 45-årsregeln kvarstå i ett kommande byggnadsavtal. Frågan synes alltså komma att prövas vid förhandlingsbordet. Jag anser mig inte böra vidta några åtgärder för att påverka förhandlingarna.

I följd ratificerade Sverige den av Internationella arbetsorganisationen antagna konventionen angående diskrimine-

ring i fråga om anställning och yrkesutövning. Konventionen förbjuder inte åldersspärrar, men det står i överensstämmelse med konventionens anda att sådana avlägsnas i görlig mån. Från allmän arbetsmarknadssynpunkt är det önskvärt att, såsom numera skett på det statliga området, åldersspärrar avskaffas vid nyrekrytering av arbetskraft. Liksom min företrädare som socialminister gjorde i sitt interpellationssvar i samma fråga år 1959 vill jag understryka, att sådana överenskommelser som här avses kan försvåra lösningar av den äldre arbetskraftens problem.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag vill framföra ett tack till statsrådet och chefen för socialdepartementet för det svar jag har erhållit på interpellationen.

Frågan om den s. k. 45-årsspärren för erhållande av arbete har både principiella och praktiska konsekvenser. Dels heter det i den av FN antagna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, att envar har rätt till arbete och fritt val av sysselsättning, dels har författningsutredningen i ett kapitel av förslaget till ny regeringsform sagt, att rätten till arbete skall tryggas så att envar arbetsför svensk medborgare kan få arbete som ger honom bärgning.

De praktiska konsekvenserna skulle väl helt enkelt bli, att om fackförbunden i allmänhet införde samma art av åldersspärr som grovarbetarfacket i byggnadsavtalet har gjort, så skulle vi en dyster dag upptäcka att alla dessa s. k. överåriga, som av skilda anledningar tvingats lämna sitt förutvarande jobb, exempelvis på grund av den över alla områden gående rationaliseringen, plötsligt skulle finna sig vara utestängda från arbete.

Mot denna bakgrund är jag tacksam för det av statsrådet lämnade svaret. Jag hoppas att jag tolkar det rätt när jag betecknar det som klart positivt. Jag gör det på grund av det remissvar över interpellationen, som avgivits av de be-

Ang. överenskommelser på arbetsmarknaden om spärr mot nyanställning av äldre arbetskraft

rörda parterna, men kanske främst därför att statsrådet finner det ur allmän arbetsmarknadssynpunkt önskvärt att åldersspärren avlägnas vid nyrekrytering av arbetskraft samt vidare därför att socialministern nu — i likhet med vad hans företrädare gjorde år 1959 — svarat att sådana överenskommelser som här avses försvårar lösningar av den äldre arbetskraftens problem och sålunda, om jag tolkat honom rätt, är av ondo.

Får jag till detta, herr talman, bara lägga den förhoppningen att vad socialminister Aspling nu, år 1963, har uttalat skall få en något effektivare verkan än vad dåvarande socialministern Tors-ten Nilsson uttalade år 1959.

Med detta ber jag än en gång att få tacka för svaret.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! Då jag har medverkat till tillkomsten av den protokollsanteckning i byggnadsavtalet, som vi nu diskuterar, vill jag med anledning av interpellationen och socialministerns svar göra ett par kommentarer.

Av socialministerns svar framgår ganska klart, att tolkningen av protokollsanteckningen inte är den man kan utläsa av interpellationen, nämligen att åldersspärren skulle gälla för samtliga grupper inom byggnadsfacket. Den är begränsad till en av yrkesgrupperna, nämligen grovarbetarna. Även i ett annat avseende ger svaret ett klarläggande besked till interpellanten. Jag syftar på den strukturförändring som näringslivet genomgår. Man kan få den uppfattningen, att den skulle ha ägt rum på samtliga områden, med undantag av byggnadsindustrien. Så är emellertid inte fallet.

Det är mot bakgrunden av detta som jag vill lämna ett par kompletterande uppgifter.

Jag är helt överens med socialministern i det svar som han har lämnat. Som en ytterligare förklaring till varför den regel har tillkommit och varför den

fortfarande är aktuell vill jag peka på det faktiska förhållandet. Vi har under den tid regeln varit i tillämpning, från den 1 april 1959 och fram till utgången av mars månad i år, fått inte mindre än mellan 18 000 och 19 000 grovarbetare till vårt förbund. Av dessa är mer än 5 000 över 45 år. Siffran för enbart föregående år var 7 300 grovarbetare, och av dessa var drygt 2 600 över 45 år. Detta ger kanske någon upplysning om att regelns tillämpning varit den avsedda, nämligen att den skall tillämpas endast i de fall då det inte finns tillgång på yrkeskunnig och lämplig arbetskraft.

Det är felaktigt när interpellationen utgår från att syftemålet skulle ha varit att införa en åldersgräns i stället för en regel som avser kompetens. Det är utslutande av kompetensskäl regeln har tillkommit, och det är enbart på den grunden vi anser att regeln måste finnas kvar.

Låt mig sedan erinra om det minskade behovet av arbetskraft till följd av de förändringar byggnadsindustrien under senare år genomgått och dagligen genomgår. Om man som mätare tar antalet arbetstimmar per volymenhet, per kubikmeter, för de tre grupperna grovarbetare, murare och träarbetare, så var det år 1950 sammanlagt drygt 5 timmar, varav över hälften på grovarbetarna. I dag är siffran 2 arbetstimmar per kubikmeter, varav knappt hälften på grovarbetarna. Trots detta har vi fått en mycket våldsam ökning av medlemskåren, speciellt då av grovarbetargruppen.

Om herr Larsson eller vilken annan av kammarens ledamöter som helst går upp Drottninggatan i nordlig riktning och tittar på de ganska stora byggnadsprojekt, som där dyker upp, så skulle det vara felaktigt att tro att utslutande byggnadsarbetare medverkar vid genomförandet av dessa projekt. Utvecklingen har gått i den riktningen att det inte bara är nya material som kommer till byggnadsindustrien, utan material *med* arbetskraft. När det gäller de nämnda projekten utföres på bygget

Ang. överenskommelser på arbetsmarknaden om spärr mot nyanställning av äldre arbetskraft

ovan färdig grund cirka 70 procent av arbetet genom annan arbetskraft än byggnadsarbetare och endast 30 procent av byggnadsarbetarna.

Det är klart att här gäller det exceptionella förhållanden, men i den riktningen går utvecklingen. Vad byggnadsindustrien behöver i fråga om arbetskraft är för verksamheten väl utbildade, kunniga och dugliga arbetare. Jag är fullt på det klara med att det är ett problem med den äldre arbetskraften, och det har vi också beaktat. Jag vill då erinra om att vi har en annan regel, som är tillkommen med arbetsmarknadsmyndigheternas hjälp, nämligen den att arbetsgivarna vid varje tillfälle måste ha minst 25 procent av arbetsstyrkan bestående av arbetare som har fyllt 50 år. Det är min uppfattning, och det har också Byggnadsarbetareförbundet hävdat, att den siffran bör ökas till 55 år, men på den punkten är vår värderade motpart något tveksam. Jag utgår emellertid ifrån att vi i den författning, som nu skall skrivas efter den lag som antogs här för ett par veckor sedan, får siffran justerad till 55 år och att vi på det sättet får möjlighet att hjälpa till med ökad sysselsättning åt de äldre inom byggnadsindustrien. Det är dock orimligt att begära, att man under de förhållanden som nu råder skall klara den äldre arbetskraftens sysselsättning för *hela* arbetsmarknaden.

Låt mig bara erinra om ytterligare en konsekvens, nämligen understödsutbetalningen. Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa har ju alltid varit den som haft den största utbetalningen. Förra året utbetalades cirka 35 miljoner i arbetslöshetsunderstöd, och i år har till och med utgången av april månad utbetalats 26 miljoner, varav 11 miljoner under månaderna mars och april. Jag har med dessa siffror velat klargöra att det inte är på grund av någon principiell uppfattning som vi vill utesluta den äldre arbetskraften, utan det är i första hand för att söka klara det problem vi har på denna del av arbetsmarknaden.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag skall efter den förklaring herr Knut Johansson har lämnat framhålla, att jag ändå ser det här rätt principiellt. Det finns nämligen en protokollsanteckning i vilken det står, att anställning av arbetare som fyllt 45 år och tidigare varit endast tillfälligt sysselsatta med byggnadsarbete må endast ske sedan arbetsgivaren genom hänvändelse till vederbörande arbetsförmedling konstaterat att annan lämplig arbetskraft ej finnes tillgänglig på orten. Som jag ser det, är detta egentligen en klar diskriminering av åldersskäl. Förfarandet får sådana praktiska konsekvenser, som jag i några fall har blivit underrättad om. En arbetare som blivit permitterad från en industri fick efter en tid utan anställning arbete vid ett bygge. När han efter anmaning skulle överflytta sin medlemsbok till Byggnadsindustriarbetareförbundet nekades han, då han fyllt 45 år. Han tillhörde LO:s stora Metallindustriarbetareförbundet tidigare.

Jag tycker nog att det blir rätt stora konsekvenser av att man inför en spärrregel. Som jag sade, upplever vi nu en tid då det sker en viss omställning av arbetskraft inom näringslivet, och därför hoppades jag att man hade kunnat uttolka Byggnadsarbetareförbundets remissvar så att man nu hade fått en något annan syn på saken, att man — givetvis efter omskolning av vederbörande — är beredd att godta den arbetskraft som söker sig till byggnadsindustrien.

Jag har bara velat lägga den synpunkt på detta som jag framfört i interpellationen, att som jag ser det — och som många ser det — är det felaktigt att ställa upp en åldersspärr som medför att man kan säga till en arbetare: »Ni är för gammal!» Det är då inte fråga om kompetensen i egentlig mening, utan det är fråga om åldern.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! Jag känner inte till just det aktuella fall som herr Thorsten Lars-

Ang. ersättningen vid omhändertagande av ungdom för vård i enskilt hem

son här omnämnde, men jag vet att sådant har förekommit. I dylika fall godkänner inte förbundet den åtgärd som man lokalt har vidtagit, utan där har vi verkställt rättelse. Är vederbörande arbetare anställd, skall han vara kvar, och det framgår ju också av de av mig här angivna siffrorna.

Protokollsanteckningen är ett observation till arbetsgivaren att i första hand anlita den kunniga arbetskraft, som finns och som tillhör byggnadsarbetarkåren. Men har ett sådant olycksfall i anställningsförfarandet ägt rum, så skall vederbörande arbetare få stanna kvar på arbetsplatsen. I de fall, där det icke skett och det har kommit till förbundets kännedom, har saken rättats till.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. ersättningen vid omhändertagande av ungdom för vård i enskilt hem

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet **ASPLING**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl fru Svensons interpellation angående ersättningen vid omhändertagande av ungdom för vård i enskilt hem, och nu utträdde:

Herr talman! Fru Svenson har frågat om jag är beredd att medverka till att ungdomsvårdsskolorna får sådana ökade resurser i eftervårdsanslag och sådana direktiv att ersättningarna till de familjer, som öppnar sina hem för ungdomar från skolorna, kan höjas avsevärt.

Antalet elever som är inskrivna vid ungdomsvårdsskolor men som vårdas i enskilda hem utanför skolorna har under de senaste åren ökat kraftigt. Den 1 april 1960 redovisades 186 sådana elever. Den 1 april 1963 hade antalet stigit till 340. Vid ingången av innevarande månad fanns 358 elever placerade i enskilda hem. Verksamheten med familjevård har nästan fördubblats på tre år. Kostnaderna för den vårdform och annan efter-

vård vid skolorna bestrides från en särskild anslagspost i skolornas omkostnadsstat. Denna post har under senare år räknats upp med betydande belopp främst för att möjliggöra en vidgad verksamhet med utackordering av elever i familjevård.

Den ökade medelsanvisningen har medfört, att den genomsnittliga storleken av ersättningarna till de enskilda hemmen kunnat höjas. Några bindande direktiv till skolorna rörande ersättningsarnas storlek har inte givits. Det har överlämnats åt skolans ledning att anpassa ersättningarna efter omständigheterna i varje särskilt fall. Vid avvägningen av ersättningens storlek tas bl. a. hänsyn till graden av den insats som kräves av fosterföräldrarna och den unges arbetsinsats. De ersättningsbelopp som nu tillämpas varierar i regel mellan 250 och 500 kronor i månaden. Även högre ersättningar har förekommit. I genomsnitt utgår f. n. 350—400 kronor per månad.

Jag finner det angeläget, att verksamheten med utackordering av elever i familjevård på allt sätt stöddes och utvecklas. Ersättningsarnas storlek bör dock inte bindas genom anvisningar och direktiv utan liksom hittills fastställas från fall till fall. Skolans ledning bör därvid ha relativt fria händer att komma överens om skäliga ersättningar. Enligt vad jag inhämtat synes de ersättningsbelopp som tillämpas ha varit tillräckliga för att skaffa erforderliga fosterhem. Givetvis möter det vissa svårigheter att långt i förväg beräkna kostnaderna för en expanderande verksamhet av detta slag. Under de senaste åren har socialstyrelsen fått medgivanden att överskrida den anslagspost från vilken ersättningarna för familjevård betalas. Det har skett för att undvika, att verksamheten skall hämmas på grund av knapphet på medel.

Till slut vill jag erinra om att frågan om effektivare åtgärder för vård utom skola av ungdomsvårdsskoleelever f. n. utredes av en särskild kommitté. Denna utredning har bl. a. att behandla frågan hur familjevården på lämpligaste sätt skall kunna stimuleras och effektiviseras. När utredningen slutförts, blir det an-

Ang. ersättningen vid omhändertagande av ungdom för vård i enskilt hem

ledning återkomma till de av fru Svenson berörda frågorna.

Fru SVENSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på min interpellation.

Det gläder mig att höra att denna vårdform byggs ut så snabbt, och jag hoppas på en fortsatt snabb utbyggnad av denna vårdform, som är en sluss ut till en ny start i livet för ifrågavarande ungdomar. I många fall skulle det säkert vara av stort värde om tiden för denna familjevård utsträcktes åtminstone ett par månader utöver det i vanliga fall tillämpade halvåret. För många innebär ju omplanteringen i nya miljöer vissa problem, och dessa förflyttningar bör därför där så är lämpligt och möjligt ske med större intervaller. Då så går att ordna kunde eventuellt ungdomarna i fråga få stanna kvar i fosterhemmen under den första tiden i vanligt förvärvsliv.

Mot bakgrunden av de senaste siffrorna om ersättningen som herr statsrådet ger i sitt interpellationssvar och vilka ger vid handen att vissa förbättringar har skett beträffande ersättningen till de enskilda hemmen bör den nyss skisserade utbyggnaden inte vara någon utopi. Statsrådet säger att ersättningens storlek avvägs mot den insats fosterföräldrarna måste göra och den unges arbetsinsats. Mot denna princip har jag inga större invändningar, men jag vill peka på de stora svårigheterna att bedöma värdet av den arbetsinsats som ungdomarna gör och som jag tror ibland överskattas. En stor del av arbetet torde kunna klassificeras som terapiarbete. Likaså är svårigheterna avsevärda att bedöma hur pass stora insatser som fosterföräldrarna måste göra.

Jag hoppas emellertid för en fortsatt utbyggnad av vårdformen att vederbörande vid de olika skolorna behandlar ersättningsfrågan med generositet gentemot de hem som öppnas för dessa ungdomar som av olika anledningar råkat på sned i tillvaron. Riskerna för att någon familj av rent penningbegär skall ta

sig an dessa ungdomar tror jag att man kan bortse ifrån. Hemmen väljs ju också med mycket stor omsorg.

Det centrala i denna fråga är dock ungdomarnas möjligheter till en verkligt god start och att de ansträngningar som görs för att återinpassa dem verkligen lyckas. Även detta betyder mycket för samhällets ekonomiska utlägg, eftersom en misslyckad återinpassning medför nya ekonomiska utlägg och samhällseliga insatser förutom de rent mänskliga aspekterna på de psykiska följderna som det innebär för de ungdomar som drabbas därav. Det är därför med stort intresse som jag avvaktar resultatet av kommittéarbetet rörande en effektivisering och stimulans av familjevården.

Till sist, herr talman, ber jag än en gång att få tacka socialministern för det, som jag vill tolka det, ganska positiva svaret på min interpellation.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Då jag som ordförande i Gräskärns ungdomsvårdsskola haft tillfälle att närmare gå in på det problem, som här diskuteras, skulle jag vilja understryka vad socialministern säger, att det naturligtvis är till fördel för det hela, om man kan förhandla sig fram till en ersättning med hänsyn till elevens möjligheter att hjälpa till och med hänsyn till det arbete som fosterföräldrarna får lägga ned. Min erfarenhet är, att man från högsta ort aldrig någonsin anmärkt på de månad ersättningar, som vi kommit överens om, även om de i vissa fall kan synas ganska höga. Jag tror, att det skulle vara en nackdel, om man trissade upp ersättningarna och satte höga summor som norm för denna verksamhet. Det är nog mycket bättre, att styrelsen och skolans ledning får behandla fall efter fall och bestämma månad ersättningen med hänsyn till fosterföräldrarnas arbete och till vad eleven kan utträta.

I det sammanhanget vill jag erinra om en annan sak, som är minst lika viktig och som det inte skadar, att man påpekar, när man diskuterar denna fråga.

Ang. ersättningen vid omhändertagande av ungdom för vård i enskilt hem

Utackorderingen är ju ett led i försöket att koppla in ungdomarna på ett nytt spår. Ungdomsskolornas verksamhet i stort har givit ett nedslående resultat, när det gäller möjligheterna att få in ungdomarna på andra och bättre vägar. Jag kommer inte ihåg den exakta siffran, men jag tror, att det bara är 28—30 procent av alla dessa elever, som det går att återföra till ett normalt liv i samhället och således få in på rätta vägar.

Det tycker jag är ett mycket lågt procenttal i förhållande till de väldiga kostnader, som man lägger ned på denna skolverksamhet. Därför menar jag, att vid sidan av utackorderingen, som självfallet är en god väg när det gäller att söka nå målet, måste ungdomsvårdsskolorna offra betydligt mera inte bara pengar utan också intresse på verksamheten inom skolan. Det är faktiskt så, att eleverna vistas där på sätt och vis som i ett drivhus. Det är ungefär som i det militära. Vid 8-tiden börjar de dagens arbete, när klockan klämtar åter de frukost, när klockan klämtar igen, går de ut till arbetet, så ringer det till middag o. s. v. Under den tid, de vistas vid skolan får de en omvårdnad, som inte gör dem lämpade för den hårda kampen i livet, när de slutar skolan och själva skall ta ansvar. Därför tycker jag, att man skulle — och det bör sägas från högsta ledningen — försöka att i skolorna få fram en arbetsdag och en arbetstakt, som svarar mot det liv, som eleverna sedan skall träda ut i. Så är det inte nu. Många av de ungdomar, som vistas vid ungdomsvårdsskolorna, finner sig inte till rätta, när de sedan kommer ut i vardagslivet, därför att de varit vana vid att rektor, lärare, assistenter o. s. v. tänkt för dem, och när de inte längre har denna hjälp, faller de för frestelserna och är snart tillbaka vid anstalten igen.

På detta område bör därför starka krafter sättas in för att skapa förhållanden, som så mycket som möjligt liknar den verksamhet, som de sedan skall slusas in i. Härtill kommer, som fru Svensson påpekade, att det är värdefullt, att

man får människor, som vill ta hand om ungdomarna och så småningom sätta in dem i ett arbete för att på det sättet komplettera, vad som görs vid skolan.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Det problem som herr Dahl tog upp i sitt anförande, frågan om de lämpligaste formerna och det lämpligaste sättet för de ungas återförande i arbetslivet, är otvivelaktigt en stor och väsentlig fråga. Jag kan försäkra herr Dahl lika väl som interpellanten, att hithörande frågor är i hög grad observerade, och jag vill göra det personliga tillägget att vi inom socialdepartementet är engagerade med spörsmålet hur man skall kunna finna lämpliga metoder.

Nu är emellertid den frågan under utredning, en utredning som just avser att analysera spörsmålet om behandlingsmetodiken och sättet att nå fram till bättre och effektivare former. Det är vår förhoppning att resultatet av denna utredning skall komma att föreligga före årets slut. Jag tror att vi då får ett material, som skall vara mycket värdefullt för en fortsatt diskussion och självfallet också för beslut och åtgärder i framtiden.

Fru NILSSON (s):

Herr talman! Eftersom man här kommit in på en fråga, som jag har varit mycket intresserad av och arbetat med, vill jag erinra om den motion som jag inlämnade i denna kammare 1959 med förslag att man skulle kunna få ersättning av staten för de barn som tas in på en ungdomsvårdsskola, men som man inte kan placera i enskilda hem därför att kommunen många gånger vägrar betala den stora fosterlega eller inackorderingsavgift som behövs.

Motionen avslogs, men jag skulle vara mycket tacksam om statsrådet Aspling även tog upp den frågan i samband med den utredning som är i gång. Det kan tänkas att vi skulle kunna få flera hem som tog hand om dessa pojkar och flic-

Anslag till lärares fortbildning, m. m.

kor innan de behövde komma till en ungdomsvårdsskola. Dessa bidrag utgår nu endast till de barn, som redan har kommit in i skolan och står under skolans uppsikt. Andra barn kan inte komma i åtnjutande av bidrag.

Denna fråga är stor och svårlöst. Än så länge ligger ju barnavården och ungdomsvårdsverksamheten på barnavårdsnämnderna i kommunerna. Men för en liten kommun, som skall betala 500—600 kronor i månaden för att få ett sådant här barn placerat i ett hem, blir det hela ganska dyrbart, och många gånger vill barnavårdsnämnderna inte vända sig till en ungdomsvårdsskola utan de försöker på bästa sätt få ut dessa barn i enskilda hem.

Jag vore mycket tacksam om även denna fråga kunde komma med i bilden i de fall man efter undersökning verkligen finner, att barn bör komma in på en ungdomsvårdsskola.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Anslag till lärares fortbildning, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1963/64 till lärares fortbildning, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att till Lärares fortbildning, m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 4 965 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Widén* (I: 129) och den andra inom andra kammaren av herr *Källstad m. fl.* (II: 135),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* (I: 213) och den andra inom andra kammaren av herr *Wennerfors* (II: 149).

I motionerna I: 129 och II: 135 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om en översyn av bestämmelserna om statsbidrag till anordnandet av studiedagar för fortbildning, i syfte att successivt till staten överföra alla de med lärarfortbildningen förenade kostnaderna;

2) med bifall till de i motionerna i ett s. k. trepunktsprogram för fortbildningen framförda förslagen

a) besluta, att i enlighet med skolöverstyrelsens förslag anslå 6 268 000 kronor till fortbildningsverksamheten under budgetåret 1963/64 (punkt 1 i trepunktsprogrammet), d. v. s. 1,3 miljoner kronor mer än vad Kungl. Maj:t föreslagit;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte dels från skolöverstyrelsen infordra förslag om uppläggning och innehåll av särskilda kurser för lärare, som angäves under punkt 2 i trepunktsprogrammet, dels också framlägga härav föranledda förslag för 1963 års höstriktsdag;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte dels företaga en skyndsamt teknisk bearbetning av de under punkt 3 i trepunktsprogrammet angivna förslagen, dels också framlägga förslag i ämnet för 1963 års höstriktsdag samt

d) till Lärares fortbildning, m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 6 268 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 129 och II: 135, i vad de avsåge det s. k. trepunktsprogrammet, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 213 och II: 149 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 129 och II: 135, såvitt nu vore i fråga, till Lärares fortbildning, m. m. för budgetåret 1963/64 å drift-

budgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 965 000 kronor;

IV. att motionerna I: 129 och II: 135, i vad de avsåge överförande till staten av de med lärarfortbildningen förenade kostnaderna, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! I motionsparet I: 129 och II: 135 har yrkats dels en höjning av anslaget till fortbildning, en höjning upp till skolöverstyrelsens äskande, dels en viss intensifiering av fortbildningen i anslutning till grundskolans ökade genomförande i kommun efter kommun, dels också att staten i ökad omfattning skall åta sig kostnaderna för ett rationellt användande av de fem studiedagar som är medgivna i skolestadgan. Dessa fem dagar räknas ju in i läsåret. Det förutsätter generellt deltagande för genomgång och diskussion av alla de problem som möter i den moderna skolans undervisning. Skolan skall väl även i detta avseende betraktas som en organisk helhet, och ingen klass och heller inget stadium kan ses som exklusivt utan ingår i sitt naturliga sammanhang.

Den av utskottet åberopade överenskommelsen mellan staten och kommunförbunden är utifrån dessa synpunkter inte helt tillfredsställande. Åtagandena från stat och kommun är ej lika. För ämnes- och övningslärare råder andra regler än för rena klasslärare, d. v. s. det går en gräns genom skolan, och den är inte motiverad och varken principiellt eller praktiskt tillfredsställande.

Skolöverstyrelsen pekar i sitt remissyttrande på att tväksamhet i fråga om fördelningen av kostnaden uppstår och önskar en översyn av bestämmelserna. Redan detta säger att kommunöverenskommelsen har sina påtagliga brister, och det kan inte vara det sista ordet i denna fråga. Det är omvittnat från olika håll särskilt under de senaste åren att den nya skolan är i behov av väl utbildade lärare. Likaväl som staten sörjer för grundutbildningen bör den också

Anslag till lärares fortbildning, m. m.

ställa medel till förfogande så att lärarna under sin tjänstgöringstid har möjlighet att hålla sig à jour med yrkesutbildningen och med forskningens landvinningar på både skolans och undervisningens område. Denna verksamhet har väl till yttersta syfte att höja skolans effektivitet. Kommunerna, tycker jag, kan inte sägas ha så speciella uppgifter i denna verksamhet att de skall få huvudansvaret för den. Vi nalkas återigen den fråga som vi nalkats många gånger under denna vår i riksdagen, nämligen frågan om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, och här kommer då 1958 års skatteutjämningskommitté, en gammal bekant, åter fram och åberopas såsom ett hinder för att nu göra en uträkning och få de närmare preciseringar som synes åtminstone mig absolut nödvändiga.

Nu väntas denna utredning — snarast, får vi hoppas — komma med ett betänkande, kanske redan under årets lopp. Huruvida den nu lägger en så stor tonvikt vid just dessa speciella spörsmål är väl fortfarande litet oklart. — Denna fortbildningsverksamhet inom skolväsendet får väl ses som ett framträdande drag i det pedagogiska utvecklingsarbetet över huvud taget. Den bör som sådan vara rationellt ordnad under fasta och ledande principer. Som jag ser på detta är den så att säga fullständiga och riktiga användningen av dessa fem studiedagar för grundskolan som helhet betraktad någonting väsentligt. Kommun skall kunna tillgodogöra sig dessa dagar utan att ekonomiska belastningar i alltför stor utsträckning uppstår.

Herr talman! Jag har inget speciellt yrkande på denna punkt, men jag anser att vi här har ett utvecklingsskede som måste arbeta sig fram så att vi kan få en bättre sakernas ordning i dessa för vår skola så ytterst viktiga frågor.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Då herr Widén inte ställde något yrkande, kan jag fatta mig mycket kort — jag ber bara att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag om ökad lärarutbildning, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Detta utlåtande var indelat i två avdelningar, nämligen I. Utbildning av ämneslärare, folk- och småskollärare samt förskollärare m. m. ävensom II. Anslagsberäkningar för budgetåret 1963/64. Den senare avdelningen var därjämte indelad i 23 särskilda, med 1—23 betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande avdelningsvis och avdelning- en II punktvis.

Avdelningen I

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 111, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 mars 1963, bland annat föreslagit riksdagen att beträffande förslagen i propositionen avseende utbildning av ämneslärare samt folk- och småskollärare ävensom särskilda lärarutbildningsåtgärder och förskollärarutbildning

a) besluta om en utvidgning av den vid lärarhögskolorna anordnade enterminsutbildningen i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

b) besluta om en ökning av antalet utbildningsplatser för utbildning av lärare vid läroanstalter med praktisk lärarkurs i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

c) besluta, att utbildning av folkskollärare och småskollärare skulle anordnas vid lärarhögskolan i Göteborg från och med budgetåret 1963/64;

d) besluta, att utbildning av folkskollärare i engelska skulle anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordade särskilda åtgärder för ökad ämneslärarutbildning och för anordnande av utbildning av teknologie magistrar;

f) besluta, att förskollärarutbildningen skulle förstärkas från och med budgetåret 1963/64 och utbyggas i av departementschefen angiven omfattning;

g) bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta de beslut och vidtaga de åtgärder i övrigt som fordrades för genomförandet av vad departementschefen föreslagit.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eric Carlsson* och *Svanström* (I: 198) samt den andra inom andra kammaren av herr *Skoglösa m. fl.* (II: 262),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Birger Andersson m. fl.* (I: 695) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Lutra *m. fl.* (II: 851),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 696) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammarberg m. fl.* (II: 850),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström* och fröken *Nordström* (I: 708) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 865),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gillström m. fl.* (I: 709) och den andra inom andra kammaren av herr *Anderson* i Sundsvall *m. fl.* (II: 864),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kaijer m. fl.* (I: 710) och den andra inom andra kammaren av herr *Eskel m. fl.* (II: 866),

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

Sundsvall, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3. att motionerna I: 713 och II: 868 samt I: 715 och II: 867, samtliga motioner i vad de avsåge planering av lärarhögskoleorganisationen med hänsyn till en sänkning av elevantalet i grundskolans klasser, icke måtte av riksdagen bifallas;

4. att riksdagen måtte besluta om en ökning av antalet utbildningsplatser för utbildning av lärare vid läroanstalter med praktisk lärarkurs i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

5. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 709 och II: 864, såvitt här vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under avdelningen anfört beträffande förläggande snarast möjligt av ett lärarutbildningsblock till Sundsvall;

6. att riksdagen måtte besluta, att utbildning av folkskollärare och småskollärare skulle anordnas vid lärarhögskolan i Göteborg från och med budgetåret 1963/64;

7. att motionerna I: 711 och II: 871 samt I: 713 och II: 868, samtliga motioner i vad de avsåge antalet intagningsavdelningar vid folkskoleseminarierna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

8. att riksdagen måtte besluta, att utbildning av folkskollärare i engelska skulle anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat;

9. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 198 och II: 262, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under avdelningen anfört beträffande en utredning av frågan om vidare utbildningskurser framför allt på länsplanet och genomförda på kvällstid samt om kombinerade korrespondens- och radiokurser;

10. att motionerna I: 712 och II: 870, såvitt här vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas;

11. att motionerna I: 696 och II: 850 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

12. att motionerna I: 710 och II: 866 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

13. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordade särskilda åtgärder för ökad ämneslärarutbildning och för anordnande av utbildning av teknologie magistrar;

14. att motionerna I: 695 och II: 851 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

15. att motionerna I: 708 och II: 865 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

16. att motionerna I: 714 och II: 869 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

17. att riksdagen måtte besluta, att folkskollärarutbildningen skulle förstärkas från och med budgetåret 1963/64 och utbyggas i av departementschefen angiven omfattning;

18. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta de beslut och vidtaga de åtgärder i övrigt, som fordrades för genomförandet av vad departementschefen föreslagit.

Under avdelningen hade reservationer avgivits

1) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Edström* och *Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson*, *Per Petersson*, *Harald Pettersson*, *Staxäng*, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka och *Svensson* i Ljungskile, fröken *Karlsson* samt herrar *Gustafsson* i Kårby och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 7 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 711 och II: 871 samt I: 713 och II: 868, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, besluta, att intagningen vid folkskoleseminarierna för höstterminen 1963 skulle omfatta 28 avdelningar för folkskollärarutbildning och 35 avdelningar för småskollärarutbildning; samt

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

2) av herrar *Birger Andersson, Harald Pettersson* och *Blomkvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 14 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 695 och II: 851, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag snarast möjligt rörande inrättande av förskoleseminarium i Skara, samordnat med det därstädes belägna folkskoleseminariet.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Under avdelning I i detta utlåtande behandlas frågan om antalet intagningsavdelningar vid våra folkskoleseminarier. I en reservation under denna avdelning har vi yrkat på att man något skulle öka antalet avdelningar utöver vad som föreslås i propositionen. Vi bygger på skolöverstyrelsens prognoser och föreslår samma antal avdelningar som överstyrelsen begärt i sina petitioner.

Motiveringen för denna vår önskan är att lärarbristen nu är mycket stor, och att denna brist orsakar kommunerna och skolledarna stora besvärligheter. Det kan tänkas att denna brist så småningom kommer att hävas, men då blir det framför allt mellanstadiet som kommer i fråga. Kvar står underskottet av lärare på andra stadier. Den lärarkategori som här utbildas kan dock med en viss vidareutbildning tjänstgöra på högre stadier, och det är rätt vanligt att så sker för närvarande.

Från folkpartiets sida har också i skoldebatten framhållits önskvärdheten av att antalet elever i klasserna minskas, och skall man kunna minska antalet elever, måste antalet lärare ökas. Detta måste ske på rätt lång sikt, och planeringen måste därför ske tidigt.

En annan bidragande orsak till att vi önskar få en ökad utbildning är svårigheterna för glesbygderna att få lärare. Räder det brist på lärare, är det alltid glesbygderna som blir starkast lidande därav.

Man befärar vissa nackdelar av att utbildningen ökas och menar att det skulle

bli överskott på en viss kategori lärare. Detta kan elimineras genom att vi låter den tvååriga utbildningen dominera. Då föreligger det möjligheter att reglera utbildningen. Visar det sig att det finns tendenser till överproduktion, är det då möjligt att ställa den saken till rätta?

Herr talman! Med hänvisning till de här framförda skälen ber jag att få yrka bifall till reservation 1 under avdelning I av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! I proposition nr 111 har föreslagits att en treårig utbildning av teknologie magistrar skall anordnas på två platser regionalt i landet samt vid tekniska högskolan i Stockholm. Ändamålet är ju att öka lärartillgången vid i första hand de tekniska gymnasier. Som villkor för ort, som kan komma i fråga för denna regionala teknologie magisterutbildning har uppställts, att orten i fråga måste ha god tillgång till väl kvalificerade lärare, tekniskt gymnasium med tillräckligt underlag för auskultationer och övningslektioner, ett tillräckligt befolkningsunderlag samt närhet till industri med utvecklings- och forskningsarbeten av betydelse för utbildningen.

Vissa orter har tillfrågats, däribland Västerås, och efter prövning har ecklesiastikministern kommit fram till att Örebro och Linköping har de bästa förutsättningarna för en sådan utbildning. Någon närmare motivering härför har ecklesiastikministern icke ingått på.

Herr talman! Riksdagsmännen i Västmanlands län har i motionerna I: 696 och II: 850 yrkat att Kungl. Maj:t vid de överväganden, som föregår beslutet om lokalisering av den regionala lärarutbildningen av teknologie magistrar, också skall beakta de skäl som talar för utbildningens förläggning till Västerås. Motionärerna anser att Västerås mer än väl fyller de uppställda kraven och i vissa avseenden fyller dem bättre än konkurrerande orter — utan att jag vill särskilt nämna någon. Västerås har en befolkningsutveckling liksom länet i övrigt med stora överskott i alla åldrar upp

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

till 45 år. Antalet åldringar är relativt färre än i landet i övrigt. I Västerås finns centralt belägna avancerade industrier, som driver både egen forskning på högsta nivå och egen utbildning bland annat av civilingenjörer. I Västerås har inletts ett givande samarbete mellan industrien och den tekniska utbildningen. Ett sådant samarbete måste betraktas som föredömligt och skulle ytterligare stimuleras, om en teknisk magisterutbildning förlades dit.

Jag förstår att statsrådet Edenman kan ha stora problem när det gäller att tillmötesgå kommunernas önskemål vid lokalisering av olika undervisningsanstalter, speciellt när det gäller den högre undervisningen. Många orter känner sig förvisso kallade, men få blir utvalda. Det förefaller därför som om det drar ihop sig till en dragkamp om lärosätena, och den dragkampen är väl redan i gång och kommer att fortsätta. Den av ecklesiastikministern i dagarna tillsatta kommittén med uppgift att undersöka och överväga den fortsatta utbyggnaden av universitet och högskolor får en grannlaga och viktig uppgift.

En grundprincip tycks vara att den tekniska magisterutbildningen helst bör förläggas vid en teknisk högskola, inordnad i högskolans organisation som en egen utbildningsavdelning. Detta kan förefalla vara en naturlig anordning, men man bör också överväga, om det inte kan finnas fördelar med att förlägga utbildningen regionalt på andra orter, då man har att taga hänsyn till befolkningsunderlag, möjligheterna till fruktbärande samarbete med industrier, tillgång till lämpliga lärare, bostäder o. s. v.

Vad vi motionärer i Västerås framför allt vill understryka som något som enligt vår mening talar för vår ort är just denna samverkan med industrien, som är så värdefull. Lärare för näringslivets tekniker måste enligt vår uppfattning ha god kontakt med den tekniska utvecklingen och kunna förmedla de nya tekniska rönen och erfarenheterna till eleverna, om utbildningen skall bli effektiv för avnämarna.

Utskottet har tyvärr inte kunnat tillstyrka motionsyrkandet om regional utbildning av teknologie magistrar i Västerås men har ej heller något att erinra mot att de skäl, som kan tala för en förläggning till Västerås av denna utbildning, kommer under prövning, därest departementschefen finner ytterligare regional utbildning av teknologie magistrar önskvärd. Detta lilla halmstrå får väl vi motionärer och de många i Västerås, som visat så stort intresse för frågan, klänga oss fast vid.

Herr talman! Jag har intet yrkande men lever på hoppet att Västerås skall kunna komma i åtanke vid förläggningen av denna teknologie magisterutbildning.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Vad jag närmast här skall beröra är en motion i en delfråga. När denna kammare nyligen behandlade den stora upprustningen av barnstugeverksamheten var ju alla glada över att så mycket nu skall offras på detta område. Men alla var vi medvetna om nödvändigheten av att möjligheter ges att utbilda ytterligare lärarkrafter.

I den proposition vi nu behandlar har föreslagits inrättande av två nya seminarier för utbildning av förskollärare, ett i Gävle och ett i Jönköping.

I en motion har ett 10-tal ledamöter av denna kammare framfört önskemål om att man, när man planerar nya förskollärarseminarier, förlägger ett till Skara. Det är inte någon bygderomantisk inställning vi har, utan vi har sett frågan så, att Skara dels är en gammal skolstad, dels ligger i en bygd, där det sedan länge har utbildats lärare. Ett än starkare skäl är emellertid att det seminarium, som finns i Skara och som är byggt för nio avdelningar, inte användes i sin helhet. För närvarande har endast sex avdelningar utnyttjats. Detta medför att en stor del av denna tämligen nya och moderna byggnad icke användes. Härtill kommer att en del av de lärarkrafter, som är knutna till seminariet, icke är fullt ianspråktagna.

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

Man skulle fördenskill med en ringa kostnad kunna till Skara förlägga ett av de blivande seminarier — det har ju varslats om att fler seminarier skall tillkomma.

Majoriteteten i statsutskottet uttalar att den efter att ha hört skolöverstyrelsen har funnit, att Skara skulle vara en olämplig förläggningssort, därför att den lokala tillgången på övningsinstitutioner och praktikhandledare inte motsvarar de krav, som bör ställas på utbildning av förskollärare. Det är klart, att Skara inte är någon stor stad, men inom ett mycket begränsat område finns för närvarande ett 40-tal barnstugeavdelningar. Avstånden till de näraliggande städerna är i Skaraborgs län kortare än mellan vissa stadsdelar här i Stockholm; inte till någon av Skaras närbelägna grannstäder är restiden längre än en halvtimme — i vissa fall är den betydligt kortare. Man har alltså, som sagt, redan nu inom ett begränsat område ett 40-tal avdelningar. Åtskilliga nya är planerade, och vill man sträcka ut området genom att göra restiden ytterligare en kvart längre, skulle man få ett område med ett 50-tal avdelningar.

Vi anser att detta bör vara tillräckligt för att utgöra underlag för ett förskoleseminarium. När dessutom lokaler finns, lärare delvis finns och endast ytterst små kompletteringar kan vara nödvändiga, anser vi att det skulle vara mycket klokt att förlägga denna utbildning hit. Det skulle bli billigare än på en del andra ställen.

Jag kan avslöja här, att innan vi motionerade, funderade vi först på att följa en del skolsakkunskap i Västsverige som förmenade, att om man i Mellansverige skall ha ett förskoleseminarium så är inte Jönköping den rätta platsen, utan Växjö, och det seminarium som är avsett för Jönköping skulle naturligen ligga i Skara. Vi ville emellertid inte resa hinder för jönköpingsförslaget, trots att vi ansåg den västsvenska skolsakkunskapens resonemang riktigt, utan nöjde oss med att föreslå, att Skara skall få sin chans nästa gång.

Med detta vill jag framhålla, att vad vi föreslagit i motionen och vad vi reserverat oss för i statsutskottet ingenting annat är än en klok hushållningsåtgärd med statens medel.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den med 2 betecknade reservationen.

Häri instämde herr *Jansson, Paul*, (s) och herr *Dahl* (s).

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Alla är väl ense om att lärartillgången är av avgörande betydelse för vårt skol- och utbildningsväsendes utveckling. Denna fråga har två sidor, en kvantitativ och en kvalitativ. Vi behöver tillräckligt många lärare på olika stadier, och dessa lärare behöver en sådan utbildning att syftet med undervisningen kan nås.

Om jag först något berör den kvalitativa sidan är det uppenbart, att den reformering av skolväsendet i dess helhet, som nu pågår och som fortsätter under en rätt lång tid framöver, ställer lärarna i en ny situation. Det behöver alltså beredas möjligheter till utbildnings- och fortbildningsåtgärder av olika slag.

Vi kan säga, att denna utbildning och fortbildning bör ta sikte på bl. a. en orientering om den stora reformen, som ändå är så väsentlig för bedömandet av den framtida skolan. I detta avseende har arbetet inom 1960 års lärarutbildningssakkunniga fått direktiv efter fjolårets riksdag om hur de skall försöka bena upp detta problem.

Jag vill allmänt understryka vikten av att de åtgärder som vidtas på detta område är direkt positivt inriktade. Lärarnas organisationer — och det tycker jag är glädjande — har ställt sig mycket förstående och positiva till alla dessa spörsmål, både till den kvantitativa och till den kvalitativa sidan av lärarfrågan.

Förra året beslöt riksdagen — visserligen under protester — om en tillfällig utbildning av ingenjörer för att tillgodose främst de tekniska gymnasiernas akuta behov av lärare. Jag var då mycket tveksam och ställde mig naturligtvis

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

mycket skeptisk till denna utbildningsform. I år har departementschefen framhållit, att någon ny intagning till denna utbildning inte skall komma i fråga. Här föreligger nu ett förslag om utbildning av teknologie magistrar — en ny benämning — i huvudsak för att tillgodose de tekniska gymnasiernas och de tekniska fackskolornas behov. Man måste hälsa detta med tillfredsställelse och hoppas att de nya utbildningsvägar, som statsrådet anvisar i proposition nr 111, skall vara till stor nytta och skall verkligen ta sikte på att täcka lärarbristen inom de sektorer av utbildningsväsendet, där bristen för närvarande är svårast.

Min andra kommentar gäller motionerna I: 198 och II: 262. I dessa har redovisats, att man främst i Kristianstads län bedrivit en vidareutbildningsverksamhet för folkskollärare på kvällstid jämsides med lärarnas ordinarie tjänstgöring. Utbildningen har letts av lärare från Lunds universitet, och den har hitintills omfattat betygskurser i pedagogik, psykologi och statskunskap. Erfarenheterna tycks vara mycket goda, och utbildningen har inte inkräktat i arbetet, utan stimulerat lärarna, sägs det. Anslutningen har varit betydande, och fullföljandet sägs ha varit ovanligt gott. De som står bakom denna motion vill ha en allmänt utbyggd, differentierad vidareutbildning av detta slag. Det är säkerligen någonting att ta fasta på.

Vad man i detta sammanhang skulle vilja önska är att de lärare, som vill utbildas och fortbilda sig, inte som nu själva skall behöva stå för en del kostnader. Denna utbildning bör enligt min mening vara kostnadsfri.

Man kan också här engagera vad man kan kalla en lärarreserv. Det förhåller sig på det sättet, att många lärare inte vill söka sig till centralt belägna utbildningsanstalter. De har däremot inte något emot att på länsplanen delta i en dylik fortbildning. Jag måste med stor tillfredsställelse notera att utskottet på denna punkt har ställt sig positivt och velat ge uttryck för att detta är en värdefull form av vidareutbildning av lärarna.

Vad beträffar lärarutbildningens kvantitativa omfattning har herr Källqvist här redovisat de synpunkter, som vi reserveranter har i reservation nr 1 till utskottsutlåtandet. Jag måste emellertid säga, att det är starkt betänkligt när statsrådet i propositionen prutar på antalet klassavdelningar. Frågan är väl här, huruvida statsrådet har haft någon annan utgångspunkt för sin bedömning och någon annan prognos än skolöverstyrelsen. Om inte så är fallet, vilket i varje fall inte redovisas i propositionen, måste man ställa sig mycket tveksam till den nedskärning som statsrådet har föreslagit. För vår del har vi inte sett fjolårets beslut om en sänkning av delningstalen som något slutmål utan framhållit som en målsättning för framtiden, att man skall kunna sänka till högst 25 elever i varje klass. Vi kan inte acceptera denna minskning som statsrådet har föreslagit utan vi vill förorda skolöverstyrelsens förslag.

Herr Birger Andersson tog upp frågan om förskollärarutbildningen, som vi har presenterat i motionerna I: 695 och II: 851. Utskottet framhåller när det gäller förskollärarutbildningen, att det råder stor brist på förskollärare och att det är den mest besvärande bristen för närvarande. Det kan vara av intresse att beröra de aktuella siffrorna bakom detta uttalande. Skolöverstyrelsen räknar med att bristen nu är cirka 1 000 lärare. Årets riksdag har, som herr Birger Andersson sagt, beslutat om en fördubbling av daghemsverksamheten fram till 1970. Intagningskapaciteten för nästa läsår förutsättes bli 480 och läsåret 1964/65 540 elever. Bibehåller man sedan denna intagningskapacitet decenniet ut kommer ändå en brist på flera hundra lärare att kvarstå år 1970 och — märk väl — detta under förutsättning att lekskoleverksamheten inte utbygges alls.

Skolöverstyrelsen har som aktuell målsättning angivit att för en ökning av lekskoleverksamheten ytterligare 3 000 lärare skulle behövas utöver de 1 000 som nu är sysselsatta vid lekskolorna. Läger man härtil att antalet yrkesverksamma förskollärare i dag är cirka 2 100

förstår man att en utbyggnad av utbildningen är nödvändig. Det är en målsättning som inte behöver diskuteras. Här gäller det att så snabbt som möjligt genomföra konkreta åtgärder. Detta är vad vi har föreslagit i den nyssnämnda motionen, nämligen att anordna en förskollärarutbildning i anslutning till folkskoleseminariet i Skara. Detta skulle kunna komma till stånd snabbt och utan omfattande kostnader och investeringar. Lokaler av lämpligt slag kan göras tillgängliga, vissa lärarkrafter finns också tillgängliga, som herr Birger Andersson nämnde, och utrustning finns också i viss utsträckning att disponera. I staden och närliggande orter finns inte mindre än ett 50-tal lekskole- och daghemsavdelningar som skulle kunna utnyttjas för praktik och auskultation. Praktik- och auskultationsområdet skulle sammanfalla med det som planeras för folkskoleseminariet.

Man kunde ha väntat, något som också herr Birger Andersson gav uttryck för, att utskottet i sin helhet skulle låta alla förslag till en ökning av folkskollärarutbildningen gå till prövning i positiv anda. Så har emellertid inte blivit fallet. Majoriteten framhåller att den under hand erhållit upplysningar från skolöverstyrelsen om att en sådan här utbildningsverksamhet i Skara inte anses lämplig. Jag vet inte vad som har förekommit på avdelningsplanet i kontakter med skolöverstyrelsen, men jag vill allmänt säga att jag är skeptisk till dessa underhandsupplysningar emedan man inte får en konkret och offentlig redovisning om vilka fakta i målet som finns.

Här står påstående mot påstående, å ena sidan vad utskottet säger sig ha inhämtat under hand och å andra sidan de kontakter med de lokala och regionala myndigheterna, som vi motionärer haft vid våra överväganden och vid motionens utarbetande. Majoriteten borde åtminstone ha kunnat medge en prövning av denna fråga. När så inte har blivit fallet har vi varit nödsakade att avge en reservation under denna punkt.

Med det anförda ber jag, herr talman,

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 som är fogade till avd. I av föreliggande utskottsutlåtande.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Om jag får börja med klassernas storlek, vill jag erinra om att vi hade den frågan uppe till en ingående överläggning vid fjolårets riksdag i anledning av särskilda utskottets utlåtande. Det delningstal som man ofta åberopar är ett teoretiskt delningstal, och om man undersöker i praktiken hur det ligger till, skall man finna att delningstalet i verkligheten är väsentligt lägre, framför allt i landsbygdens skolor.

Eftersom riksdagen behandlade denna sak så sent som i fjol, tror jag inte vi behöver orda mer om den. Emellertid är vi nog överens om att det på vissa områden råder en mycket besvärande lärarbrist — det gäller framför allt gymnasiestadiet, grundskolans högstadium och förskolestadiet.

Vad gäller folkskollärarna vill jag erinra om att denna grupp tidigare hade att undervisa klasserna 3, 4, 5, 6, 7 och ibland även 8. I och med grundskolans införande har folkskollärarnas klassundervisning begränsats till 4, 5 och 6. Det är alltså en avsevärd skillnad, och för den nya skolan behövs inte samma antal folkskollärare som tidigare.

Men vad gäller ämneslärare i gymnasier och på grundskolans högstadium och ämneslärare över huvud taget kan man utan vidare slå fast, att det råder en rätt stor brist. Denna brist finns nu, när vi har något över 60 procent av de skolpliktiga barnen i våra grundskolor, och den kommer naturligtvis att bli större allteftersom grundskolan växer fram och det behövs fler lärare på högstadiet — även gymnasiernas utveckling medför behov av flera lärare.

Detta känner såväl skolöverstyrelsen som Kungl. Maj:t mycket väl till, och det är därför som man sätter in alla krafter för att öka utbildningskapaciteten, framför allt när det gäller ämnesgruppen matematik, fysik och kemi men även på andra områden. Denna bristsituation

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

måste vi i mån av förmåga försöka avhjälpa så snart ske kan, men vi måste komma ihåg att det har skett en oanad utveckling på detta område. Inte ens den djärvaste bland oss kunde för bara ett tiotal år sedan drömma om att vi skulle få så många elever i gymnasiet och de högre skolorna som vi i verkligheten har fått. Utvecklingen är i och för sig mycket glädjande, men den förklarar samtidigt den brist som på detta område finns.

Nu föreslår departementschefen en väsentlig ökning av antalet utbildningsplatser för högstadiet, och utskottet tillstyrker den. Jag vill erinra om att lärarutbildningssakkunniga har framlagt förslag om inrättande av nya lärarhögskolor i Uppsala och Umeå, och statsutskottet tillstyrker departementschefens förslag i anledning härav. Systemet med lärarhögskolor bör enligt utskottets mening främjas. Vi tror att det är den nya tidens melodi, och vi bör utnyttja alla möjligheter att bidra till utvecklingen på detta område. Vi vet emellertid att det också förekommer brist inom många andra områden — det råder ju en tävlan om att få lärare, läkare, jurister och många andra. Vi har kommit i en situation som i och för sig är glädjande men som — det tror jag alla kan vara överens om — är mycket svår att bemästra för de ämbetsverk som har att handlägga ärendena.

Här har nämnts en del detaljer, men jag skall inte fördjupa mig i dem, herr talman! Herr Nyman var inne på frågan om utbildning av teknologie magistrar i Västerås. Jag kan försäkra att vi i utskottet inte har någonting emot den goda staden Västerås, men vi anser att denna fråga liksom alla sådana här problem bör prövas i ett större sammanhang. Vi skulle tro att också Karlstad är en lämplig plats, men denna sak bör prövas av de ansvariga myndigheterna.

Vad sedan gäller förskolorna är vi fullt införstådda med de tankegångar som herr Birger Andersson uttryckte här. Vi har inhämtat att skolöverstyrelsen ansåg att Skara på grund av bristen på övningsinstitutioner inte var en

lämplig plats. Jag är alldeles övertygad om att skolöverstyrelsen kommer att väga alla lokala synpunkter på de olika platserna mot varandra när Kungl. Maj:t slutgiltigt skall handlägga detta ärende. Ingen av denna kammars ledamöter har väl den uppfattningen, att skolöverstyrelsen eller Kungl. Maj:t skulle vilja förlägga en institution för utbildning av förskollärare till en plats som är olämplig eller där kostnaderna skulle bli högre än på andra platser. Så långt tror jag vi kan vara överens.

Jag förstår också de lokala synpunkter som kommer fram. Många gånger är de värdefulla och kan leda till det samarbete mellan skolöverstyrelsen, länskolnämnderna och de lokala skolstyrelserna som man önskar.

Herr talman! Det förekommer en rad detaljer i detta avsnitt av utlåtandet, men jag skall inte trötta med att gå in på dem. Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Bara en kort kommentar till vad avdelningens ordförande här har sagt!

Herr Näsström säger att skolöverstyrelsen ansett att det skulle vara olämpligt att förlägga ett förskoleseminarium till Skara. När andra avdelningen i statsutskottet hörde sig för hos skolöverstyrelsen, så tycker jag att den även borde ha tagit kontakt med länskolnämnden i Skaraborgs län, vars inspektörer har ansett att just Skara är en av de platser dit det ur statens synpunkt skulle vara fördelaktigast att förlägga ett förskoleseminarium.

Herr NÄSTRÖM (s) kort genmäle:

Till detta, herr talman, vill jag endast säga att herr Birger Andersson, som själv är avdelningsordförande i statsutskottet, mycket väl vet att våra möjligheter att bedöma en sådan här lokal företeelse är ganska små. Vi måste förlita oss på det ämbetsverk som har ansvaret på detta område.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Utskottet konstaterar i fråga om lärarutbildningen, att bristen på lärare är ett av de allra allvarligaste skolproblemen för närvarande. Klart är också att denna brist är en betänklig olägenhet i vardagens arbete, och den bristen blir mer betänklig i och med att människorna kräver mer och mer av våra skolor.

Nu säger gjorda prognoser att det krävs alldeles speciella åtgärder för att täcka in synnerhet högstadiets och gymnasiets lärarbehov. På högstadiet arbetar för närvarande en mycket olikartad lärarkader såsom ämneslärare. Vi har fortfarande ett betydande antal folkskollärare, vi har folkskollärare med vidareutbildning, vi har akademiker med och utan lärarutbildning, och bland de lärarutbildade akademikerna finns så olika grupper som de som har gått på lärarhögskola och de som har gått på praktisk lärarkurs eller fått en enterminsutbildning. Bland de icke utbildade lärarna som tjänstgör finns det en mängd olika schatteringar.

Nu står utbildningen av klasslärare och folkskollärare vid seminarier och högskolor i intimt sammanhang med lärarförsörjningen för högstadiets behov. De gjorda prognoserna för klasslärare omspannar nu glädjande nog en längre tidsperiod, och man räknar med att vi fram till 1970 skulle behöva årligen examinera ungefär 844 folkskollärare och 792 småskollärare.

Intagningen instundande höst reglerar för folkskollärarnas vidkommande examinationen 1965 och 1967, då vi har att räkna med både tvååriga och fyraåriga utbildningslinjer. Skolöverstyrelsen föreslår en sådan intagning, att år 1965 cirka 1 000 folkskollärare och 1 100 småskollärare skulle finnas tillgängliga. Det betyder att 28 avdelningar för folkskollärare skulle intagas på seminarierna i år, och därtill kommer den examination som äger rum vid lärarhögskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö. I propositionen och i utskottsutlåtandet föreslås en sänkning av antalet intagnings-

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

avdelningar från 28 till 25 för folkskollärare och från 35 till 33 för småskollärare. Skolöverstyrelsen bygger alltså på andra antaganden och drar andra konsekvenser än vad departementet har gjort av det tillgängliga prognosmaterialet.

Nu kan man naturligtvis säga att skillnaden mellan 25 och 28 avdelningar och mellan 33 och 35 avdelningar är relativt liten och att det alltså rör sig om en begränsad grupp människor. Denna litenhet accentueras av att i både propositionen och utlåtandet och reservationen yrkas att det slutliga avgörandet i denna fråga skall helt lämnas till Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har alltså enligt detta bemyndigande rättighet och kanske även skyldighet att bedöma saken utifrån sina alldeles speciella uppfattningar.

Man kan väl åtminstone med en viss säkerhet bedöma de behov som finns för klasserna 1—6, men då återstår spørgsmålet om högstadiets behov och i vilken utsträckning högstadiets lärarförsörjning är beroende av klasslärareexaminationen. Prognosen förutsätter ett behov av vidareutbildade utöver 40 procent på högstadiet, och därmed uppdyker frågan huruvida våra antaganden och förväntningar skall kunna infrias när det gäller möjligheterna att få tillräckligt antal akademiskt utbildade lärare på högstadiet; jag tänker då inte på ämneslärarna i de rent naturvetenskapliga ämnena — matematik, fysik och kemi — där det torde dröja åtskilliga år innan man något så när uppnår balans. Prognosen innebär att man skall kunna få fram tillräckligt antal lärare i svenska, modersmålet, i mitten av decenniet, alltså 1965/66. Vidare görs det antagandet i prognosen, att man skulle kunna få fram tillräckligt antal lärare i moderna språk redan till nästkommande läsår, 1963/64. När det gäller övriga ämnen — historia, samhällskunskap, geografi och biologi — räknar man med att balans skall kunna uppnås vid 1960-talets mitt, d. v. s. om två år. Den stora frågan är väl emellertid, huruvida dessa anta-

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

ganden har så realistisk grund att man kan utgå från att de infrias och att det verkligen blir på detta sätt.

Utskottet tar upp tanken på en mera lokalt ordnad vidareutbildning. Från denna talarstol har redan nämnts den kurs som varit anordnad nere i kristianstadstrakten, och jag instämmer gärna i att denna väg kan vara framkomlig om inte den lokala uppdelningen blir för stark och om man får garantier för en god undervisning och betryggande anordningar i övrigt.

Nu hänvisar reservationen till att man enligt de sakkunnigas prognos kan gå utöver den s. k. 40-procentregeln och anpassa klasslärareexaminationen efter detta. Reservationen pekar också på den enligt min mening högst väsentliga frågan om en hastigare övergång till 2-årig utbildning vid seminarierna och lärarhögskolan med avlagd studentexamen som grund. Jag tror att den tanken är synnerligen realistisk och att utvecklingen obönhörligt går i den riktningen. Den alltmer omfattande studentproduktionen och lättheten att avlägga studentexamen gör det väl möjligt för de flesta, som önskar välja läraryrket, att utan alltför stora besvär skaffa sig sådan utbildning.

Med 2-årig utbildning får vi även kortare perioder att överblicka, vilket är tacknämligt. Det önskvärda är givetvis att man uppnår fullständig balans mellan tillgång och efterfrågan, så långt det nu står i mänsklig förmåga att skapa en sådan balans. Idealet är ju att vi på detta område inte har någon brist men heller inte något överskott och någon arbetslöshet. Det är klart att man bör fästa största avseende vid denna mycket väsentliga fråga.

Men om vi tar hänsyn till den rådande osäkerheten liksom till de vägar man kan beträda i form av ökad mera lokalt anordnad vidareutbildning, en starkare decentraliserad akademisk utbildning, en övergång till 2-åriga linjer och högstadiets växande behov av lärare som är väl utbildade för sitt yrke, så finner jag att man skall tänka sig en något större intagningskapacitet vid folkskoleseminarierna åtminstone detta

år, även om jag har klart för mig att man på olika håll kan hysa tveksamhet i detta avseende. Jag räknar också med att vi under de allra närmaste åren kan få en mer allmän övergång till 2-årig seminarieutbildning, varvid de kortare intervallerna bör medge att vi får ett fastare grepp om hela detta avsnitt av lärarutbildningsproblemet.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! I anledning av herr Widéns anförande vill jag erinra om — vilket väl samtliga här i kammaren vet — att herr Widén numera är ordförande i det sammanslagna Folkskollärarförbundet. När jag hörde honom tänkte jag, att det är möjligt att herr Widén om ett par eller kanske flera år kommer och påvisar att vi har en överproduktion av folkskollärare. Om herr Widén tillåter mig att kalla hans värderade förbund för en fackförening, så har vi ju inom fackföreningsrörelsen vid flera tillfällen mött den situationen. Det skulle inte förvåna mig, om herr Widén då skulle säga att det nu finns en rad arbetslösa medlemmar, och det vill vi inte vara med om. Jag förstår att herr Widén menar att vi under sådana förhållanden skall sänka intagningsprocenten till seminarierna, men det tar i alla fall ett par år innan en sådan åtgärd verkar, och jag misstänker att det då blir en rätt lång diskussion på den punkten.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Frågan om nödvändigheten att åstadkomma balans mellan tillgång och efterfrågan är naturligtvis en väsentlig punkt, som jag också var inne på i mitt förra anförande. Det är rätt märkligt och intressant, att vi här har ett prognosmaterial som skolöverstyrelsen och departementet drar något olika slutsatser av. Om nu skolöverstyrelsen såsom ansvarigt ämbetsverk föreslår t. ex. en intagningskapacitet av 28 folkskolläraravdelningar och därav följande examination, men departementschefen vill stanna vid 25 och dessutom vill ha

ett bemyndigande att slutgiltigt få bestämma antalet, vet jag inte, herr Näsström, om man kan säga att det ansvariga verket, skolöverstyrelsen, medvetet har arbetat för att få till stånd en överproduktion. Har skolöverstyrelsen inte gjort det utan anser sig ha gjort en riktig bedömning, måste väl skolöverstyrelsen i sin tur säga att departementet här gör en annan bedömning, som leder till att vi fortfarande får dras med samma lärarbrist som för närvarande är rådande. Det verkligt besvärliga i denna situation är väl, hur man skall göra bedömningen och vem man skall mest tro på. Jag har ingen som helst lust att medverka till en överproduktion, men det är ju inte heller så särskilt lustigt att anses medverka till att arbetskraften blir knapphändig.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Till detta vill jag endast svara att skolöverstyrelsen, som alla vet, kommer med sina förslag vid en något tidigare tidpunkt än då departementschefen skriver sin proposition. Jag miss-tänker att förhållandena när det gäller detta område kan ändras på en relativt kort tid. Både herr Widén och jag har säkerligen förtroende för såväl skolöverstyrelsen som departementschefen, men departementschefen har färskare siffror.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande avdelning gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande punkterna 1—6, därefter särskilt i fråga om punkten 7, vidare särskilt angående punkterna 8—13, ytterligare särskilt rörande punkten 14 samt slutligen särskilt i vad gällde punkterna 15—18.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet i punkterna 1—6 hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten 7 fram-

Ang. ökad lärarutbildning, m. m.

komna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid avdelning I avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Axel Johannes, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 132 avdelning I punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid avdelning I avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Andersson, Axel Johannes, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 68.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna 8—13 hemställt.

I fråga om punkten 14, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som inne-

Anslag till undervisningsmateriel för folkskoleseminarierna

fattades i den av herr Birger Andersson m. fl. vid avdelning I avgivna reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Birger*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 132 avdelning I punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Birger Andersson m. fl. vid avdelning I avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition änyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna 15—18 hemställt.

*Avdelningen II**Punkterna 1—13*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 14***Anslag till undervisningsmateriel för folkskoleseminarierna**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 695 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kaijser* och fröken *Stenberg* (I: 711) samt den andra inom andra kammaren av herrarna *Wennerfors* och *Nordstrandh* (II: 871), i vilka hemställts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 745 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 713) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson i Hedenäset m. fl.* (II: 868), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 111 måtte till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 711 och II: 871 samt I: 713 och II: 868, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 695 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrarna *Axel Johannes Andersson, Edström* och *Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrarna *Thorsten Larsson, Per Petersson, Harald Pettersson, Staxäng, Ståhl, Svensson* i Stenkyrka och *Svensson* i Ljungskile, fröken *Karlsson* samt herrarna *Gustafsson* i Kårby och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 711 och II: 871, såvitt här vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 713 och II: 868, såvitt här vore i fråga, till Folkskoleseminarierna: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor.

Anslag till utrustning vid folkskoleseminarierna

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag skall be att helt kort få yrka bifall till reservationen på denna punkt. Vi har ansett att det här behövs en uppräknings, och vi föreslår att ytterligare 55 000 kronor skall beviljas. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag skall kort och gott be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 132 avdelning II punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröst-

ningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 69.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 15**Anslag till utrustning vid folkskoleseminarierna**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkskoleseminarierna: Utrustning för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 050 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kajser* och fröken *Stenberg* (I: 711) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Wennerfors* och *Nordstrandh* (II: 871), i vilka hemställts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Folkskoleseminarierna: Utrustning för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 150 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson* (I: 713) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.* (II: 868), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 111 måtte till Folkskoleseminarierna: Utrustning för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 400 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 711 och II: 871 samt I: 713 och II: 868, samtliga motioner såvitt här vore i fråga, till Folkskoleseminarierna: Utrustning för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 1 050 000 kronor.

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Johannes Andersson, Edström* och *Källqvist*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson, Per Petersson, Harald Pettersson, Staxäng, Ståhl, Svensson* i Stenkyrka och *Svensson* i Ljungkile, fröken *Karlsson* samt herrar *Gustafsson* i Kårby och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 711 och II: 871, såvitt här vore i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 713 och II: 868, såvitt här vore i fråga, till Folkskoleseminarierna: Utrustning för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 1 400 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Det gäller här utrustning till folkskoleseminarierna. Skolöverstyrelsen har konstaterat att det föreligger ett mycket stort behov av att denna utrustning kompletteras så att det blir möjligt för de blivande lärarna att göra sig förtroga med de nya undervisningshjälpmedel som undan för undan kommer fram. I reservationen på denna punkt har vi därför påyrkat att anslaget uppräknas med 350 000 kronor utöver vad departementschefen har föreslagit. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att det har skett en mycket kraftig uppräkning sedan budgetåret 1961/62, då detta anslag utgick med 500 000 kronor. Nu föreslås 1 050 000 kronor. Anslaget har alltså fördubblats sedan budgetåret 1961/62. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av

det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 132 avdelning II punkten 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 66.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 16—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till Nordiska museet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till Nordiska museet för budgetåret 1963/64 beräkna ett anslag av 656 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 113, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 15 mars 1963, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade grunder för bidrag till stiftelsen Nordiska museet m. m., dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående riktlinjer för bildandet av stiftelsen Skansen, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen angivna riktlinjerna fatta de beslut och vidtaga de åtgärder i övrigt, som fordrades för genomförande av vad departementschefen föreslagit, dels ock till Bidrag till Nordiska museet m. m. för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 345 000 kronor.

I propositionen nr 113 hade föreslagits, att från den nuvarande stiftelsen Nordiska museet skulle såsom en särskild stiftelse avskiljas Skansen med därtill hörande egendom. Enligt ett mellan staten, Stockholms stad och stiftelsen Nordiska museet träffat avtal, som föreslagits skola godkännas, skulle till den nya stiftelsen tillskjutas 1 000 000 kronor av staten och 2 000 000 kronor av staden. Stiftelsen Skansen skulle bygga vidare på och utveckla det nuvarande Skansen genom fortsatta insatser för att levandegöra svensk kultur och natur samt genom att kring ett centrum av kulturminnen skapa en levande miljö för olika fritidsintressen. Stiftelsen skulle verka i nära kulturellt och vetenskapligt samarbete med stiftelsen Nordiska museet.

Samtidigt hade föreslagits, att staten skulle övertaga det ekonomiska ansvaret för verksamheten vid Nordiska museet, som tills vidare skulle bedrivas i stiftelseform. Förslaget innebar en höjning av statsbidraget till verksamheten för nästa

budgetår från 656 000 kronor till 3 045 000 kronor. Därjämte hade förordats en medelsanvisning av 3 300 000 kronor som engångsbidrag för att täcka bland annat driftunderskott för tiden till och med den 30 juni 1963.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 648) och den andra inom andra kammaren av herr *Brandt m. fl.* (II: 800), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta a) att icke bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna det till propositionen 113 fogade förslaget till avtal angående riktlinjer för bildandet av en stiftelse, kallad stiftelsen Skansen, b) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en ytterligare utredning angående verksamheten vid det kulturhistoriska friluftsmuseet Skansen som del av Nordiska museet eller såsom självständig kulturinstitution, c) att i övrigt bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 113;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson* (I: 717) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Kårby (II: 873), i vilka anhållits, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 113 måtte a) avslå Kungl. Maj:ts proposition såvitt gällde statens engagemang i stiftelsen Skansen och i anledning därav åskat anslag, b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning i samråd med berörda parter rörande de framtida formerna för stiftelsen Nordiska museets nuvarande verksamhet, varvid särskilt måtte eftersträvas att bibehålla Nordiska museet och de kulturhistoriska anläggningarna på Skansen under ett huvudmannaskap, samt c) till Bidrag till Nordiska museet m. m. för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 345 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 648 och II: 800 samt I: 717 och II: 873, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna av departementschefen förordade grunder för bidrag till stiftelsen Nordiska museet m. m.;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 648 och II: 800 samt I: 717 och II: 873, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående riktlinjer för bildandet av stiftelsen Skansen;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 648 och II: 800 samt I: 717 och II: 873, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen angivna riktlinjerna fatta de beslut och vidtaga de åtgärder i övrigt, som fordrades för genomförande av vad departementschefen föreslagit;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 717 och II: 873, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Nordiska museet m. m. för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 345 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Edström och Kaijser*, fröken *Ljungberg* samt herrar *Thorsten Larsson, Harald Pettersson, Staräng, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Andreasson, Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Kårby och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I, II och III hemställa,

I. att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 648 och II: 800 samt I: 717 och II: 873, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att

icke godkänna av departementschefen förordade grunder för bidrag till stiftelsen Nordiska museet m. m.;

II. att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 648 och II: 800 samt I: 717 och II: 873, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att icke bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående riktlinjer för bildandet av stiftelsen Skansen;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 717 och II: 873 samt med bifall till motionerna I: 648 och II: 800, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ytterligare utredning angående verksamheten vid det kulturhistoriska friluftsmuseet Skansen som del av Nordiska museet eller såsom självständig kulturinstitution.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! De problemställningar som ligger bakom förevarande till synes enkla propå är av ett alldeles speciellt slag, och man kan väl säga att de varit ägnade att röra upp en kraftig debatt. Det ligger i sakens natur att den debatten i hög grad har förts av museifolket, som ju nära berörs, men det är också alldeles uppenbart, herr talman, att debatten inte på något sätt är begränsad till de kretsarna. Det är tvärtom så att det alltmer håller på att växa fram en allmän opinion i denna fråga. Från att ha varit — som väl de parter som gjorde upp förslaget tyckte — ett för Stockholm och dess närmaste omnejd renodlat problem har det kommit att bli ett problem som rör hela folket.

Diskussionen har liksom koncentreterats till att gälla frågan huruvida Skansen skall vara ett friluftsmuseum i den mening som man tidigare har föreställt sig och som naturligtvis också var riktpunkten för Artur Hazelius när han på sin tid tog initiativet till Skansen. Det är klart att denna fråga kommer att röra åtskilliga strängar hos många män-

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

niskor. Jag har i handen ett papper som kanske i någon mån belyser detta, därför att det ursprungligen kommer från Stockholmsområdet. Det är Stockholms-traktens hembygds-krets som i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalat sina bekymmer i denna fråga. Det visar att Skansen värdesättes såsom ett friluftsmuseum från hela landet, inte bara av museifolket och av folket ute i landet utan också av folket i och omkring Stockholm. Man skriver där: »När svenska staten nu kommer att övertaga ansvaret för Nordiska Museet, ett beslut som kan hälsas med tacksamhet, och då till dess samlingar självklart komma att räknas alla i museiliggaren katalogiserade och med inventarienummer försedda kulturhistoriska föremål som förvaras i Skansens byggnader och ute i det fria på Skansen, böra också till Nordiska Museet alltjämt höra de byggnader som belysa gångna tiders näringsliv, bergslagskultur, allmogekultur och kyrkoliv. De äro i sig själva museiföremål av vetenskapligt värde och höra naturligt samman med Nordiska Museets allmogeaavdelning och näringshistoriska avdelningar etc. och böra icke skiljas från museet vare sig till äganderätt eller skötsel, oavsett om Stockholms stad tillskjuter penningmedel för deras vård. De nämnda byggnaderna äro representanter för hela landets gamla märkliga byggnadstradition och ha forslats till Stockholm från rikets alla delar. Det vore ett svek mot alla de givare, som med stora uppoffringar skänkt de nämnda byggnaderna till Nordiska Museet, om dessa viktiga byggnader skulle fränhändas museet, i vars vetenskapliga forskningsverksamhet de så naturligt ingå.»

Jag tror knappast att man kan uttrycka de känslor som är förknippade med denna problemställning på ett bättre sätt än som här skett. Det friluftsmuseum som Skansen utgjort och alltjämt utgör är ju faktiskt en hela folkets angelägenhet. Om man tittar på förteckningen över de anläggningar och byggnader som finns på Skansen, visar det sig att de kommit från hela lan-

det. De är kända för oss alla som då och då brukar besöka Skansen.

Ravlundagården, som kommer från Albo härad i Skåne, har flyttats till Skansen med bidrag från ett bolag. Oktorpsgården från Slöinge i Halland har också tillkommit med privat bidrag. Hornborgastugan från Västergötland är en gåva. Av särskilt intresse är det gamla soldattorpet, som kommer från Eksjö landsförsamling i Småland och vars flyttning har möjliggjorts genom frivillig insamling av de sista indelta soldaterna. Det finns flera sådana exempel där företag och enskilda personer ute i landet har på ett avgörande sätt bidragit till att samlingarna på Skansen har kunnat sammanföras.

Om man ser på strävandena att bevara det som gammalt och fornt varit i landet i övrigt, kan man inte undgå ett intryck av att dessa gamla minnen från gångna dagar håller på att nivel-leras. Det är modernt att falla tillbaka på det som man litet elakt i huvudstaden kallar grävslopsromantiken. Den behöver inte ta sig uttryck i att man bokstavligen går fram med grävslopskopan, utan det kan också vara så att en allmän nivellering gör sig bred.

När man kan bevara något av detta som liksom utgör vår förbindelselänk med det som gått, är det angeläget att man gör det. Med all respekt för de samlingar som sammanförts ute i landet och för det arbete som hembygdsföreningar och andra nedlagt för att bevara minnen från gången tid, måste vi säga att här i landet finns inget mera pregnant uttryck härför än Skansen. Vi har vant oss vid att där råder en viss atmosfär, en atmosfär av lugn och ro, och att man kan dra sig tillbaka dit för att meditera.

Det är klart att det som nu håller på att ske när man från statens sida vill göra sig av med Skansen, innebärande i stort sett att man skall göra sig av med de byggnader som finns där, under det att Nordiska museet alltjämt skall förvalta de lösa föremål som är deponerade där, gör att man måste ta sig en funderare: Är man inne på rätt väg? Det är inte ba-

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

ra här i landet som diskussionen väckts. Den har väckt internationell uppmärksamhet på ett sätt som är i och för sig ganska intressant.

Jag måste säga att för folk ute i bygderna rymmer detta förslag något av en stor besvikelse. Det kan man inte komma ifrån. Jag skall inte ta upp till närmare granskning förhållandena i samband med övergången, hur man har gjort och ämnar göra upp affärerna. Det bör dock inom parentes sägas, att i och för sig är det ett underligt sätt att handskas med statens tillgångar, när man för egen del behåller den förlustbringande verksamheten så att säga, nämligen museets egen verksamhet, och för en mycket billig penning gör sig av med den del av verksamheten som ger pengar. Hur som helst, Skansen står i svenska folkets medvetande i en särklass, därom råder ingen diskussion. Vi har haft oändligt många tillfällen att studera det, inte minst under senare år, då sändningar från Skansen varit uppskattade inslag i våra radioprogram. Det har varit program som man lyssnat på med alldeles speciell uppmärksamhet — de har varit underhållande och även i någon mån seriösa men har alltid haft sitt speciella värde. För varje skolbarn som rest till Stockholm under de skolresor som organiserats under en mångfald av år har Skansen alltid intagit en förstärkingsplats när det gällt besöksmål. Det kan sägas att det inte kommer att inträffa någon större förändring härvidlag. Det är möjligt, men det finns inte heller någon garanti för att det inte kommer att ske någon ändring, och om man skall döma av vad som i denna fråga sagts exempelvis från Stockholms stad som går att överta administrationen och som skall starta något speciellt, måste man fråga sig: Är det program som Stockholms ledande kommunalmän skisserat förenligt med den anda, den mening och den uppfattning som exempelvis Artur Hazelius och Skansens övriga vänner under årens lopp förfäktat?

Det redovisas att man skall företa förändringar som innerst inne egentligen måste sägas ha mycket litet med

Skansen att göra. Man skall göra Skansen till en konkurrenskraftig folkpark med mer underhållning. Det skall bli något som man kallar »folklore med tradition». Jag vet inte om det är att dansa hemvävt eller vad det är. Man skall skaffa sig ett fågelhus. Man skall ha bergbana — det har man redan — exotiska djur, hjortpark, tumlare och pingviner, barnteater och pensionärsträffar, blomstergård för villa- och småhusägare o. s. v.

I och för sig är allt detta förträffligt, men, herr talman, det är fråga om det är riktigt att riksdagen på detta sätt gör sig av med en av de kulturella dyrbarheter som vårt land äger. Jag vill uttrycka det så att vi vill ha kvar museifolkets injuka hand över Skansen i full förståelse för att Skansen för sin ekonomiska skull skall ägna sig åt uppgifter som ligger nära idén, men vi vill inte att staten skall avhända sig Skansen och tillåta vilken drift som helst av företaget. Vi vill ha kvar Skansen som en nationaltillgång. Den bör vara något som vi slår vakt om för att möta den nivellerings som i övrigt går fram över vad som är gammalt och fornt i vårt land. Det ligger mycken omsorg och kärlek i det arbete som man utfört där, och jag tycker det är litet för dyrbart för att vi skulle göra oss av med det på detta sätt.

Det förslag som föreligger har föranlett en kamrat i andra kammaren och mig att på denna punkt motionera med yrkande på att de medelsanslag som det här är fråga om skall utgå men att man skall ompröva själva förhållandet mellan staten, Skansen och Nordiska museet.

Det är alldeles uppenbart att även statsutskottet blivit betänksamt vid sin behandling av denna fråga. Man har inte gått emot Kungl. Maj:ts proposition, men man har i utskottets utlåtande skrivit in så pass mycket att därav framgår att utskottets ärade ledamöter tagit sig en djup funderare på om man inte borde kringgärda det beslut riksdagen skall fatta med särskilda bestämmelser, och det har man även gjort. Utskottet säger att utskottet utgår ifrån att mera detaljerade och klarare angivna bestäm-

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

melser rörande formerna för detta samarbete kommer att preciseras i de stadgar för å ena sidan stiftelsen Nordiska museet, å andra sidan stiftelsen Skansen, som blir utarbetade och fastställda. Man förutsätter att Skansens styrelse får en sådan sammansättning att garantier skapas för vidmakthållande av samhörigheten i vad avser den kulturhistoriska och museala verksamheten.

Men, herr talman, de som har reserverat sig till förmån för bifall till de motioner som här anförts har alltså inte nöjt sig med dessa försäkringar som utskottet försöker skriva in, utan man menar att hela saken skulle bli klarare och renare i sina linjer om man på nytt omprövade Skansens ställning till Nordiska museet och staten. Jag skulle, herr talman, än en gång vilja understryka, att det måste skapas betryggande garantier för att den målsättning, som på sin tid var grundläggande för Skansen och som alltjämt gäller, till varje pris bevaras. Det kräver hänsynen till de många donatorer, som i sin iver att främja Skansen som ett friluftsmuseum väl främst avsett att Skansen skall vara en tillgång för hela landet.

Det är dessa synpunkter, som för mig har varit vägledande. Jag tror att de bäst motsvaras av den reservation, som är avgiven och till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herr *Bengtson* (cp), fru *Svenson* (cp) och fröken *Andersson* (h) samt herrar *Boman* (fp), *Ernst Olsson* (cp), *Erik Filip Petersson* (fp) och *Harry Carlsson* (fp).

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Motiveringen till att detta ärende i dag ligger på riksdagens bord är helt av ekonomisk natur. Stiftelsen Nordiska museet med Skansen har under senare år fått en alltmer ohållbar ekonomi. Orsaken därtill är också helt klar. Bidragen från såväl stat som kommun har höggradigt släpat efter i förhållande till främst stegrade löner och övriga personalkostnader. Det är samma företeelse, som vi ständigt möter, när

stat och kommun jämsides skall hjälpa till. Den ene litar på den andre, vederbörande institution kommer på mellanhand och i trångmål.

Sedan mer än ett 20-tal år tillbaka sitter jag i styrelsen för kulturhistoriska museet i Lund, en med Nordiska museet och Skansen helt parallell institution. I denna dominerar också riksintresset, men institutionen är även av synnerlig glädje och värde för stadens invånare. Statsbidraget har i många år släpat efter och har i stort sett varit oförändrat. Även denna institution skulle i dag ha varit bankrutt, om inte det kommunala bidraget under de senaste åren höjts så väsentligt. Under de senaste fem åren har bidraget sålunda höjts till det fyrdubbla beloppet, från omkring 40 000 till nu i det närmaste 200 000 kronor. Skulle Stockholms stad ge Nordiska museet med Skansen ett proportionellt motsvarande årligt anslag, borde detta uppgå till omkring 4 miljoner kronor. Så har inte skett. Det är den egentliga grunden till dagens problem.

Nu har ju äntligen statsbidraget uppräknats på rimligt sätt. Även ett rimligt engångsanslag har beräknats för att åstadkomma erforderlig sanering. Vi hade för omkring ett kvarts sekel sedan ett liknande förhållande i Lund. Då gavs ett motsvarande engångsanslag till den kulturhistoriska institutionen där, vilket gjorde det möjligt att reda upp våra affärer. Det var lotterimedel, som den gången användes på ett klokt sätt. Gentemot denna del av propositionen har varken motionärer eller reservanter något att erinra. Förslagen är tvärtom mycket tillfredsställande.

Den andra delen av propositionen är desto mer diskutabel, framför allt att man skall skilja två med varandra så nära sammanhängande museala institutioner som Nordiska museet och Skansen. Det förefaller som om Stockholms stad som förutsättning för ett skäligt kommunalt bidrag uppställt vissa villkor. Detta har medfört ett enligt en så gott som samfällad expertis' uppfattning synnerligen olyckligt avtal om Skansens avskiljande från Nordiska museet. Detta

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

har desslikes skett utan ett i dylika fall sedvanligt remissförfarande för att få frågan belyst ur museal och kulturell synpunkt.

Nu kan man göra gällande, att Nordiska museets nämnd ju har accepterat avtalet. Ja, den har gjort det därför att den har varit i ett hopplöst förhandlingsläge. Nämnden hade alltför länge dolt den prekära ekonomiska situationen. Pensionsfonderna hade tömts, amorteringar hade inställts och korta miljonkrediter utan säkerhet hade tagits upp. Nämnden har varit piskad att svälja praktiskt taget vad som helst för att slippa något som kanske ej bör betecknas som offentlig skandal men något näst intill. Det förefaller dock som om man här sålt sin förstfödsrätt för en gryn-välling.

Riksantikvarien och annan museal sakkunskap har inte fått yttra sig om de museala följderna av museets splittning. Justitiekanslern har inte fått pröva om permutationen av Artur Hazelius' stiftelse fyller förutsättningen att donationsvillkoren »ej väsentligt rubbas», vilket obestriddligen blir fallet.

Jag vill erinra om att det finns inte mindre än 31 donationer, genom vilka skapats Skansens olika byggnader av allmog- och herrgårdstyp. Dessa byggnader är, som herr Torsten Andersson nyss berörde, i sig själva mycket värdefulla museala föremål. De föreslås nu överförda till den nya stiftelsen Skansen, dock utan att detta utretts ur juridisk synpunkt. Det är väl ganska tveksamt ur permutationssynpunkt, om vad som en gång donerats till Nordiska museet kan överföras till stiftelsen Skansen, som i sin nya utformning blir ganska olikartad mot den gamla stiftelsen. Vi har många olikartade donationer, alltifrån den första, som museet fick år 1894 och som gav till resultat Hällestadstapeln, till den sista, som museet för en tio år sedan fick från Värmland, den s. k. Ekshäradsgården.

Slutligen har man av tidsskäl ej kunnat utreda det till propositionen lagda avtalets fulla innebörd, vartill kommer att det andra preliminära avtalet beträf-

fande de framtida relationerna mellan stiftelsen Nordiska museet och stiftelsen Skansen förefaller vara helt okänt t. o. m. av departementschefen. Av vad som sluppit ut beträffande detta avtal framgår att det skulle innebära bl. a. att Nordiska museet skulle ställa all vetenskaplig expertis, alla sina samlingar, sin foto- och konserveringsateljé etc. till Skansens förfogande kostnadsfritt. Om Nordiska museet däremot vill begagna sig av byggmästare, trädgårdsmästare m. fl. från Skansen, skall det ske mot betalning till självkostnadspris. Man får säga att det är ett synnerligen ensidigt avtal.

Museet skall »när så befinnes lämpligt» medverka till utställningar, kulturhistoriska demonstrationer och dylikt som skall äga rum på Skansen. Tydligt skall det ske när det befinnes lämpligt av den blivande stiftelsen Skansen, vars målsättning ju blir att få det hela att gå ihop ekonomiskt, att locka publik med olika attraktioner. På förhand kan man då räkna ut — som herr Torsten Andersson sade — att själva friluftsmuseet inte kan ha samma publika dragningskraft som mer tingel-tangelbetonade tillställningar utan därför måste komma i efterhand — eller ännu värre: piffas upp och utnyttjas och slitas ner med helt andra ambitioner än folklivskulturens.

Man slår sönder den nutida funktionella enheten Nordiska museet och Skansen — vida berömd och efterbildad i hela världen just på grund av den fruktbara kombinationen av ett museum, där föremålen utställes i sitt kulturgeografiska och historiska sammanhang, och ett friluftsmuseum där miljöenheter visas med alla inventarier i sitt funktionella sammanhang. Denna så synnerligen värdefulla egenart går förlorad.

Att denna enhet under snart hundra år kunnat vara företagsmässigt bärkraftig är glädjande och rätt enastående inom bildningsväsendet. Allt talar för att den bör få fortsätta med hyggligt ekonomiskt bistånd från såväl stat som kommun. Det är här främst Stockholms stad som är skyldig att bidra med ett skäligt belopp. Låt gärna staden få säte och stämma,

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

som vi har det i Lund, i styrelsen och framför allt i revisionen — det är riktigt och brukligt — men låt det uppgjorda preliminära avtalet stå under omprövning under ett sedvanligt remissförfarande, där ärendet såväl musealt som rättsligt och ekonomiskt blir sorgfälligt prövat.

Jag är övertygad om att vi alla vill på allt sätt verka för att vårt världsberömda Nordiska museum och Skansen skall gå en lyckosam och utvecklingsrik framtid till mötes. Låt oss då göra det som vi alla är överens om, nämligen att öka statsbidraget! Men vi bör betänka oss på det andra problemet, som gäller delningen av den funktionella enheten. I detta fall går meningarna starkt isär. De båda frågorna sammanhänger inte med varandra. Att uppskjuta avgörandet i en svår fråga brukar man sällan ångra, ty då får man tid för eftertanke och avvägning. Detta är motiveringen till motionerna, och det är också motive- ringen till reservationen.

Jag tycker att det är riktigt, som herr Torsten Andersson sade, att utskottsutlåtandet är bättre än propositionen, i det att utskottet på tre punkter har tryckt på att det skall bli klarare och mer detaljerade bestämmelser rörande former- na för samarbetet i framtiden mellan Stiftelsen Nordiska museet och Stiftel- sen Skansen, om den kommer till stånd, samt att bättre garantier skall skapas för ett vidmakthållande av samhörigheten i vad avser den kulturhistoriska och mu- seala verksamheten mellan Nordiska mu- seet och Skansen även i den nya orga- nisationen. Liksom herr Torsten Anders- son vill jag framhålla att utskottsför- slaget är bättre, men även det är långt ifrån bra. Det enda rätta i dagens läge är att gå på reservationen, att fatta det beslut som man är överens om och att betänka sig i den fråga som har väckt så pinsam uppmärksamhet inte bara i vårt land utan inom museala kretsar i praktiskt taget hela världen.

Detta är motiveringen till att jag lik- som herr Torsten Andersson yrkar bi- fall till reservationen.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Ställningstagandet till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition är ju på intet sätt politiskt betingat, utan man anlägger olika synpunkter på lösningen av den fråga det här gäller.

Jag vill säga, att det knappast finns någonting i vårt land, som är mer be- kant när det gäller Stockholm än Skan- sen. Från Ystad till Haparanda är det namnet aktuellt så fort det blir tal om huvudstaden. Vare sig det gäller skol- klasser eller andra turistbesök är man alltid pigg på att ta en titt på Skansen, och även stockholmarna vet att det är en oas i denna sten- och betongöken och en verklig attraktion. Man kan sålunda gott förstå att huvudstaden har intresse av att få ett grepp över denna institu- tion.

Kungl. Maj:ts förslag innebär — som här har sagts — att man skall skilja på Nordiska museet och Skansen och således bilda två stiftelser och att Skan- sen genom ett särskilt avtal skall kny- tas till Stockholms stad. Motionärerna har velat förorda ett gemensamt huvud- mannaskap med den motivering, som departementschefen för resten själv an- för då han bl. a. gör följande uttalande som återgivits på sid. 7 i statsutskot- tets utlåtande: »Mot en delning skulle kunna anföras, att stiftelsens nuvarande anläggningar i stort sett har gemensam- ma traditioner och syften. De kultur- historiska miljöer, som bevarats på Skansen utgör ett viktigt komplement till museets samlingar.»

Det är också att observera, att Skan- sen, som finansborgarrådet Mehr har uttryckt det, är en *riksklenod*, d. v. s. inte bara någonting som rör Stockholm utan en hela rikets angelägenhet. Skan- sen ger, säger man, en kulturhistorisk bild av *hela Sverige*. Borgarrådsbered- ningen underströk också i sitt utlåtande Skansens betydelse ur olika vetenskap- liga, kulturhistoriska och museala syn- punkter samt dess värde för forskning, upplysning och hembygdsvård för *hela landet*. Skansen är således ett hela rikets gemensamma friluftsmuseum, trots att det är beläget i Stockholm.

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

När nu staten skall överta ansvaret för Nordiska museet, vilket i och för sig bör hälsas med glädje, anser jag för min del att Nordiska museet inte bara bör ha hand om de museiföremål, som finns placerade i stugorna på Skansen, utan också sköta Skansens olika byggnader, vilka, som det redan har sagts här, har ett kulturhistoriskt värde för hela landet.

Det förtjänar att än en gång understrykas vad herr Torsten Andersson sade, att Skansens byggnader är gåvor från enskilda och bolag till Nordiska museet. Frågan är om man utan justitiekanslerns hörande och utan permutation kan överföra byggnaderna till en Skansens stiftelse.

Byggnaderna har forslats hit till Stockholm, representerande hela vårt lands byggnadstradition i gamla tider. Herr Torsten Andersson nämnde också några byggnader, som är representativa för olika landsändar. Jag vill fullständiga denna bild genom att här nämna namn på byggnader som t. ex. den finska rökstugan, Bergsmansgården från Västmanland, Älvdalsbodarna från Dalarna, Delsbogården, höladan från Nederkalix, Lappvistet, Skogaholms herrgård m. fl.

Jag anser det inte rätt mot de många givarna från landets olika delar, att dessa byggnader frånhändes Nordiska museet, där de otvivelaktigt hör hemma som en integrerande del i museets vetenskapliga forskningsverksamhet. Den uppfattningen har — som här har sagts — också stockholmstraktens hembygds-krets, som är en sammanslutning av 22 olika hembygdsföreningar, hävdad. De har i skrivelse till Konungen givit uttryck för sin önskan, att Skansen och Nordiska museet bör höra ihop. Att de hör ihop är ganska självklart. Båda dessa institutioner berör samma ämnesområden på ett intimt och alldeles speciellt sätt. Även utskottet har i sitt utlåtande, sid. 10, framhållit angelägenheten av att den nya Stiftelsen Skansen skall samarbeta med Stiftelsen Nordiska museet. Utskottet förutsätter härjämte, att Stiftelsen Skan-

sens styrelse får en sådan sammansättning att garantier skapas för vidmakthållande av samhörigheten, i vad avser den kulturhistoriska och museala verksamheten mellan Nordiska museet och Skansen även i den nya organisationsformen.

Om emellertid både statsrådet och utskottet har den principiella inställningen, att dessa två institutioner hör ihop, kan man fråga sig, vad det finns för anledning att skilja dem åt och vidta den enligt utskottet föreslagna anordningen. Detta förslag har, som vi alla vet, framkommit på grund av den svåra ekonomiska situationen, vilken snabbt måste lösas.

Från fackmannahåll hävdas att den funktionella samhörigheten inte är fullt klarlagd. Det ekonomiska läget bör inte ligga till grund för ett förslag som detta, även om givetvis ekonomin spelar en väsentlig roll i detta sammanhang. Större betydelse bör i stället tillmätas verksamhetens funktion.

Man kan för det första säga, att ett museum och en museal verksamhet utgör en syntes av en fortlöpande insamling av och forskning kring olika föremål samt en utåtriktad verksamhet för att offentliggöra verksamhetens resultat. Om denna treenighet inte kan upprätthållas, då är det inte längre fråga om en museal verksamhet. Skansen saknar både de ekonomiska och personella resurserna för en landsomfattande verksamhet sådan som Nordiska museets. Skall Nordiska museet, och därmed staten, bekosta Skansens verksamhet bör Nordiska museet också få vara med och planera och leda det gemensamma arbetet.

Utskottet framhåller alldeles särskilt Skansens karaktär av friluftsmuseum. Däremot underlåter man att framhäva, att Skansen som friluftsmuseum kräver en landsomfattande verksamhet. Den verksamheten kan inte begränsas bara till Stockholm, utan den måste ledas och planeras långsiktigt och omfatta hela vårt land. Vem skall göra det? Skall Nordiska museets ledning i framtiden planera sin verksamhet med tanke också på

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

Skansens behov? Varför i så fall inte också leda och planera den museala verksamheten på Skansen, som nu skall skötas av en särskild stiftelse?

Utskottet framhåller också i sitt yttrande det nära vetenskapliga och kulturella samarbetet mellan Nordiska museet och Skansen. Samtidigt förordar man en fortsatt utredning om Nordiska museets organisation. Det är självklart, att en sådan måste komma till stånd, därför att Nordiska museets nuvarande organisation vilar på något förflutet. Man kan gott säga, att den vilar på sländsamhället, och följaktligen har man inte i den organisation, som nu finns, kontakt med utvecklingen och tiden på det sätt, man skulle önska. Den sociala verkligheten efter ståndssamhällets upphörande låter sig faktiskt inte inrymma i det schema, man har att arbeta efter. Därför behövs en omorganisation, så att t. ex. industrialiseringen och sådant som omdanar samhället får en naturlig plats i åskådliggörandet av svenskt arbete och liv i modern tid.

Skall Skansen inte så att säga komma offside i det arbetet, utan få del i det, så att den nya tidens utveckling skall kunna återspeglas i byggnader och arrangemang där uppe, då går det inte att avskära Skansen från Nordiska museet. Det är en livsnerv för Skansen, att forskningen och planeringen från Nordiska museet blir verklighet. Skansen kan lyckas endast genom att Nordiska museet leder och planlägger verksamheten.

Visst kan man samarbeta mellan två stiftelser, och det kan dras upp riktlinjer för ett sådant samarbete. Men skall den museala tanken bibehållas, och det inte bara bli förlustelseplats där uppe på Skansen, utan fortlöpande utbyggnad av den verksamhet, som Hazelius en gång startade, då fordras, att Nordiska museets tjänstemän i praktiken också får möjlighet att verka inom sitt område med hänsyn till Skansen. De får inte bara bli springpojkar för Skansens styrelse. En kostnads- och ansvarsfördelning, som lätt kan bli orimlig och leda till tvistigheter, när man inte vet vilket som

hör till det ena eller det andra, skulle bli till förfång för Nordiska museet och Skansen.

Jag vill än en gång peka på att Skansen är ett riksintresse. Skansen har att insamla, bearbeta och förmedla allt, som kan belysa svenskt arbete och svenska kulturella miljöer. Det är en riksomfattande, inte en lokalbetonad museal verksamhet. Som herr Edström påpekade är denna verksamhet erkänd och ryktbar långt utanför Sveriges gränser. Den verksamheten bedrivs bäst om Nordiska museet har möjligheter att dirigera och planlägga verksamheten.

Det är klart, att man också kan lägga stockholmssynpunkter på denna fråga. Stockholms stad har självfallet intresse av att Skansen bibehålls, men staden vill inte gärna bidra till någonting som har rikskaraktär. Man är mera intresserad av bidrag till det, som direkt tjänar Stockholms stad. Det är därför förslaget om en stiftelse för Skansen uppkommit.

Statens intresse bör vara en intensifiering av den landsomfattande verksamhet, som gör Skansens friluftsmuseum till representativt uttryck för den svenska kulturen, och detta är Skansens primära uppgift — inte att till största delen vara ett förlustelseställe.

Den kritik, man kan rikta emot de synpunkter, som jag för fram, kan ju ur stockholmssynpunkt vara berättigad, men ur rikets och landets synpunkt är den absolut inte berättigad, därför att Skansen är Sveriges egendom. Skansen representerar traditionen bakåt och skall också ge uttryck för nuet och för tider som kommer. Jag tror för min del, att endast i ett gemensamt handlande från Nordiska museets och Skansens sida, genom ett gemensamt huvudmannaskap, kan man fortsätta det verk, som Hazelius började och som gör Skansen till en spegelbild av det svenska samhället från äldsta tider och fram till våra dagar.

I förhoppning att kammaren — åtminstone den del som inte är från Stockholm — skall förstå vilken betydelsefull fråga detta är, som vi icke huvudstads-

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

bor yttrar oss i, och vara positiv till reservationen, ber jag att få yrka bifall till densamma.

I herr Dahls yttrande instämde herrar *Nils Theodor Larsson* (cp), *Thorsten Larsson* (cp), *Yngve Nilsson* (h), *Tage Johansson* (s) och *Dahlberg* (s).

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag råkar också vara bosatt utanför Stockholm och på betydligt längre avstånd därifrån än vad den föregående talaren är.

Jag måste erkänna, att när jag först fick denna proposition i min hand, blev nog även jag rätt chockerad över vad jag trodde var på gång. Om jag inte sedan hade fått vara med och verka, hade kanske också jag anslutit mig till reservationen.

Alla ute i landet, som har sysslat med sådana här ting, har minst sagt förvånat sig över Stockholms stads inställning till Skansen. Här har Stockholms stad inom sina gränser ett så utomordentligt område och behöver tydligen inte satsa någonting på det. Jag har själv under ett femtontal år som ordförande i styrelsen haft ansvaret för ett s. k. fornhem, och den lilla stad där det ligger har satsat minst lika mycket per år på sin lilla anläggning som Stockholms stad har satsat på Skansen.

Men när man började se litet närmare på den här saken fann man att det ändå inte var så där enkelt som man från början trodde. Det var inte så att man skulle sälja Skansen till Stockholms stad för att Stockholms stad skulle förvandla anläggningen till ett nytt Gröna lund, som ju så många har velat tro. Men å andra sidan har det varit angeläget att lugna alla som liksom jag kanske från början hade den uppfattningen. Det är därför som i varje fall jag i avdelningen har försökt skapa alla möjliga garantier för att det inte skall förekomma något missbruk.

Det som man på olika håll har varit mest rädd för är tredje paragrafen i av-

talet, som något diffust bara nämner att det skall vara ett samarbete mellan Stiftelsen Skansen och Stiftelsen Nordiska museet. Det viktiga är emellertid hur man tolkar avtalet, och i det fallet är det väl riksdagen som skall stå för tolkningen. Jag vill säga till herr Dahl, att när vi har enat oss om den tolkningen, att avtalet skall »tillämpas med särskilt hänsynstagande till Skansens karaktär av friluftsmuseum», har vi hållit på Skansens rikskaraktär och klart och tydligt sagt ifrån, att Skansen skall bevara sin karaktär av friluftsmuseum framför allting annat.

Av denna tolkning följer enligt min uppfattning att Stiftelsen Nordiska museet skall ha ett avgörande inflytande över den del av Skansen som utgör friluftsmuseum. Det är därför som vi i vår skrivning har slagit fast det som herr Dahl nämnde, att Skansens styrelse skall få en sådan sammansättning, att garantier skapas för vidmakthållande av samhörigheten mellan Nordiska museet och Skansen i vad avser den kulturhistoriska och museala verksamheten.

Den nya styrelsen skall bestå av sju personer, av vilka Stockholms stad skall tillsätta tre och Kungl. Maj:t fyra. Vi menar att man därmed verkligen får garantier för att Skansens egenskap av friluftsmuseum hela tiden hålles i förgrunden.

Jag tror också att Stockholms stad i och med detta kommit i en ny situation. Stockholms stad skall ju i första hand satsa 2 miljoner kronor. Men genom att Stockholm får tre representanter i styrelsen görs staden medansvarig, och man kan förutsätta att Stockholms stad i fortsättningen skall ägna Skansen ett betydligt varmare och framför allt frikostigare intresse än tidigare. Eftersom jag själv är kommunalman förstår jag att Stockholms stad vid tidigare förhandlingar har sagt att Nordiska museet och Skansen inte i första hand är ett stadens intresse, utan ett riksentresse. Vad motparten har lyckats åstadkomma är några små bidrag till friluftskonserter och liknande på Skansen. När nu Stockholms stad kommer att vara representerad i

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

styrelsen, kan staden inte längre krypa bakom detta att Skansen enbart är ett riksintresse, utan den får ett betydande medansvar.

Jag har ingenting direkt emot att reservationen har kommit till, även om jag inte har gått med på den. Jag tycker nämligen att allt bör göras som kan göras för att det skall bli klart för parterna att detta är en sak som man ute i landet kommer att följa med allra största intresse och vaksamhet i fortsättningen. Det kommer också att bli en garanti för att ingenting sker på Skansen som inte bör få ske.

När vi behandlat det här ärendet i avdelningen menade jag att vi främst hade tre uppgifter att bevaka.

Den första uppgiften är att se till att Skansens karaktär av friluftsmuseum bevaras. Den uppgiften anser jag att vi har klarat genom att avdelningen har skrivit att avtalet måste tolkas med särskilt hänsynstagande till Skansens karaktär av friluftsmuseum.

Den andra uppgiften är att se till att sammanhanget mellan Nordiska museet och Skansen bevaras. Den anser jag att först avdelningen och sedan statsutskottets majoritet har klarat genom att vi har slagit fast, att man inom styrelsen måste få garantier för vidmakthållande av samhörigheten mellan Nordiska museet och Skansen.

Den tredje uppgiften gäller Stockholms stads insats. Jag anser att vi genom att säga ifrån hur avtalet skall tolkas har skapat bättre ekonomiska förutsättningar för Skansen. Det finns ju en hel del på Skansen som är förslitet — det gäller elektriska ledningar, vatten- och avloppsledningar och sådant, men kanske inte byggnaderna, som lär vara väl underhållna. Det behövs en rätt stor ekonomisk insats för att man skall upp- rusta anläggningen, och jag hoppas att Stockholms stad på den punkten skall visa, att staden nu har kommit med i bilden.

Jag tror, herr talman, att även de som bor utanför Stockholms stad med gott samvete kan rösta för utskottets förslag och kan vara rätt säkra på att Skan-

sens karaktär av friluftsmuseum bevaras även i fortsättningen.

I detta anförande instämde herrar *Palm* (s) och *Widén* (fp) samt fru *Se- gerstedt Wiberg* (fp) och fru *Wallen- theim* (s).

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att gå i polemik mot herr Axel Johannes Andersson, eftersom hans synpunkter redan har bemötts av dem som har hållit anföranden här.

Nu menar emellertid utskottets ärade talesman, att Stockholm äntligen skulle kunna visa sitt intresse för Skansen då staden nu får tillfälle att lösa in sig för 2 miljoner kronor. Men här har svenska folket alltsedan Skansens tillkomst utan någon inlösen och utan några särskilda ansträngningar bidragit alltefter förmåga och intresse till att göra Skansen till vad det är. Att Stockholms stad plötsligt skulle beredas en sådan chans för att över huvud taget visa intresse för saken tycker jag är en svag motivering.

Jag vill också säga att det vi senast hörde väl närmast får betecknas som förhoppningar — fromma eller inte — beträffande Stockholms stads fortsatta insatser.

Herr DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Axel Johannes Andersson säger, att utskottet i sin skrivning starkt har understrukt, att Skansen i första hand skall bli ett friluftsmuseum. Jag tillät mig också i mitt anförande påpeka, att man gång på gång återkommer till att Skansen skall bli vad det en gång var ämnat att bli.

Men vad innebär detta, om man vidhåller den ståndpunkten? Jo, det betyder att Skansen för sin utveckling måste lita till Nordiska museet. Nordiska museet, dess forskning, dess insamlande av material o. s. v. är liksom grunden för Skansens vidare utveckling. Det betyder, att Nordiska museet måste träda till

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

ekonomiskt och att dess tjänstemän måste syssla med sådana saker som har direkt anknytning till Skansen. Hur detaljerade bestämmelserna än är och hur väl uppdragna linjerna än må vara, så blir det alltid tvistigheter vid ett sådant sambruk. Man kan undvika tvistigheterna endast genom att låta Skansen och Nordiska museet få förbli den enhet, som de är. De är ett par siamesiska tvillingar, som det inte går att skilja åt. Om man vill bygga ut Skansen och göra anläggningen till vad den tiderna igenom har varit avsedd att vara, så blir den beroende av Nordiska museets verksamhet, alldenstund Skansen inte kan klara detta själv.

Nu kanske det verkade av mitt förra anförande, som om jag skulle ha någon animositet gentemot Stockholm. Så är inte fallet. Jag vill bara peka på att Stockholm självfallet vill öppna hela famnen för att ta emot Skansen som sin egen institution. Men vi utifrån landet, som ser saken på ett annat sätt, hyser den uppfattningen, att Skansen är en riksangelägenhet och att följaktligen Stockholm inte bör överta Skansen. Skansen är ett intresse för alla, var än vi bor i Sveriges land.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om man önskar detta allt bättre och intimare samarbete mellan Nordiska museet och Skansen som herr Axel Johannes Andersson har talat om, varför behöver man då över huvud taget göra denna tudelning av organisationen? Varför kan man inte gå den gamla vägen? Varför kan man inte med de prövade formerna få Stockholms stad att, som herr Andersson säger, hysa ett varmare och frikostigare intresse för Skansen?

Jag vill inte sätta Stockholms stad i skottgluggen, men jag anser att staden hittills inte har visat så varmt och frikostigt intresse för Skansen. Det bör kunna bli bättre även stöpt i gamla former med båda institutionerna som en enhet, låt vara att staden bör få säte och stämma i dess styrelse och revision.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Torsten Andersson tyckte att Stockholms stad hade kommit in i detta sammanhang på ett mycket egendomligt sätt.

Nu vet jag att herr Torsten Andersson har sysslat rätt mycket med kommunala ting. En av förutsättningarna när en kommun eller ett landsting engagerar sig i en sak är väl att kommunen eller landstinget skall bli representerat i styrelsen för att kunna följa verksamheten. I annat fall kan anslagstilldelningen bli av rätt sporadisk karaktär. Även om jag tycker att Stockholms stad både i detta och i många andra sammanhang driver sitt ställningstagande rätt hårt, när man gör gällande att det är fråga om ett riksintresse och inte ett stadens intresse, är det väl ändå på det sättet, att en kommun inte direkt ropar efter att få hjälpa till utan tycker att så länge andra klarar saker och ting är det bra. Nu har emellertid den situationen uppstått att man inte klarat det hela; det föreligger en stor brist och den måste täckas.

Till herr Dahl måste jag säga, att jag inte riktigt förstod honom. Det är ju självklart — det har också utskottet skrivit — att Skansen som friluftsmuseum måste lita till Nordiska museets tjänstemän, som är experter och sakkunniga på detta område. Det förefaller emellertid som om herr Dahl förutsätter ett slags antagonism mellan tjänstemännen i de båda stiftelser som skall inrättas och att det är oundvikligt att det uppstår meningsskiljaktigheter. Han sade att de båda stiftelserna var siamesiska tvillingar. Men vad menar då reservanterna när de slutar med att säga, att de vill ha en »utredning angående verksamheten vid det kulturhistoriska friluftsmuseet Skansen som del av Nordiska museet eller såsom självständig kulturinstitution». Hur går det då med de siamesiska tvillingarna; vill herrarna företa en operation?

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte det som herr Andersson nu har upprepat två gånger skall stå oemotsagt, nämligen att Skansen har kommit i en så prekär ekonomisk situation, att Stockholms stad måste ingripa. Man skall nog ha klart för sig att om Skansen inte hade behövt lägga sina pengar i Nordiska museet och bidra till dess kostnader, så skulle Skansen i och för sig ha klarat sig utmärkt. Men vad som har komplicerat problemet är ju, att statsmakterna gentemot Nordiska museet inte har fullgjort vad som kanske kunde anses vara deras skyldighet.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Man kan nog, herr Torsten Andersson, fråga sig vilka ansträngningar som har gjorts för att klara upp den här ekonomiska situationen. Det vet jag uppriktigt sagt inte. Jag vet inte ens — även om jag här har yttrat mig rätt hårdhänt och vårdslöst gentemot Stockholms stad — vilka framställningar som har riktats till Stockholms stad eller hur mycket pengar man har försökt klämma fram från det hållet. Jag vet inte heller i vad mån man har krävt bidrag av staten, som skulle möjliggjort att man inte behövt anlita överskottsmedel från Skansen för att klara utgifterna för Nordiska museet. Den saken känner jag som sagt inte till, och jag tror inte heller att herr Torsten Andersson gör det.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Ett par av de föregående ärade talarna snuddade i sina resonemang om de olika intressen, som grupperar sig kring Skansen, vid Skansens betydelse internationellt sett. Jag vill nämna att det i en skrivelse från den norska vetenskapliga tjänstemannaföreningen vid de norska museerna bl. a. sägs, att Nordiska museet med sitt friluftsområde Skansen har varit en

inspirerande förebild för det praktiska och vetenskapliga museiarbetet också i Norge. Och för bara ett par dagar sedan fick vi ett talande exempel på hur Nordiska museets och Skansens inspirerande förebild sträcker sina verkningar till mycket vidare kretsar än de nordiska länderna. Jag vet inte om de ärade kammarledamöterna lade märke till en notis i tidningarna, där det stod att man i en stor sydösteuropeisk stad hade för avsikt att göra en anläggning i överensstämmelse med den internationellt kända anläggningen Nordiska museet och Skansen. Det var en i dessa dagar ganska drastisk påminnelse om den betydelse som den märkliga skapelsen Nordiska museet—Skansen dock har.

Att Skansen är både ett stockholmsintresse och ett riksintresse förefaller mig obestridligt. Jag vet inte om man har anledning att väga mot varandra vilket av de båda intressena som är störst; däremot finns det väl anledning att säga, att om både Stockholms stad och staten har intresse av dessa anläggningar så måste bägge handla och avväga sina insatser därefter.

Jag har ingen anledning att hysa någon misstro mot Stockholms stad beträffande dess avsikter med Skansen på längre sikt, men vad jag vill hävda är att den fördelning, som man har åstadkommit genom förslaget till avtal, inte är tillfredsställande.

Herr Axel Johannes Andersson deklarerade att han tänker och tycker ungefär som reservanterna, men att han anser att utskottet fått fram en skrivning som är tillfredsställande på den väsentliga punkten, nämligen att Skansen skall bevara sin karaktär av friluftsmuseum. Det allra viktigaste är väl ändå vad man från museimannahåll hävdar såsom nödvändigt, alltså att Nordiska museet och Skansen förblir en museal enhet, vilket är uteslutet om man får två ekonomiskt administrativa enheter, två stiftelser med var sin styrelse, så som det faktiskt blir enligt avtalet.

Statskontoret har i sin utredning gjort en historik som det på många sätt

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

kan vara anledning att dröja vid när man funderar över varför Nordiska museet och Skansen måste vara en museal enhet, och jag ber, herr talman, att få peka på åtminstone ett par saker i det historiska sammanhanget.

Det är ett faktum att Hazelius år 1879 erbjöd staten att övertaga museet och samlingarna. Det erbjudandet avvisades då av regeringen och riksdagen med vissa bestämda motiveringar. Följande år, 1880, överlät Hazelius emellertid Nordiska museet med alla samlingar på vad han då från början kallade »Nordiska museet som en självständig anstalt under särskild styrelse för att under all framtid och i alla väsentliga delar orubbad uti Sveriges huvudstad förvaras, vårdas och förevisas i överensstämmelse med närlagda stadgar för Nordiska museet och dess styrelse».

År 1926 sysslade en besparingsutredning med frågan om Nordiska museet och Skansen ur ekonomisk synpunkt, och de sakkunniga framhöll i en skrivelse följande år, att »Nordiska museet bildar en självständigt arbetande vetenskaplig stiftelse, vars stadgar icke äro av Kungl. Maj:t fastställda». Såsom Kungl. Maj:ts proposition nr 113 anger, blev dock stadgarna så småningom fastställda år 1938.

I överlåtelsebrevet av år 1880 säger Hazelius ett par saker som är värda beaktande i diskussionen om sönderbrytandet av den museala enheten. Det heter bl. a. ungefär följande: »Till denna anstalt överlåter jag alltså äganderätten till hela museet med alla dess tillhörigheter sådana de finnas omnämnade i min ovan åberopade, till Kungl. Maj:t ställda inläga, med tillägg av de föremål och medel som sedan dess tillkommit. Härmed följa även sådana till museet alltifrån dess grundläggande och intill denna dag lämnade gåvor, vilka äro att anse såsom tillhörande svenska staten och såsom dess deposition i museet, men vilka gåvor icke få skiljas från samma museum så länge detta utgör en fortbestående inhemsk institution.»

Man undrar i någon mån hur det

skall bli möjligt att formellt klara ut depositionen av Nordiska museets egendom på Skansen och framför allt vården av de deponerade föremålen och byggnaderna på Skansen efter en sådan tudelning som Kungl. Maj:t nu föreslagit. Statskontoret säger i sin utredning, som i viss mån ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag: »Såsom framgår av den inledande historiken har tanken att Nordiska museet skulle kunna drivas som en rent statlig institution inte varit främmande för stiftaren Artur Hazelius. Vid övervägande av frågan om en förändring av museets egenskap av enskild stiftelse torde böra beaktas att övervägande delen av stiftelsens donationsfonder, däri inbegripet samtliga till stiftelsen donerade fastigheter, är hänförlig till museiverksamheten samt Institutet för folklivsforskning. Avkastningen av dessa tillgångar uppgår till betydande belopp.» Kontoret tillägger: »Frågan huruvida ett statsövertagande av donationsfonderna är förenligt med donationsvillkoren kräver särskild utredning, som icke medhunnits. Ett slutligt ställningstagande i förstatligande frågan bör vidare föregås av en översyn av den inre museiorganisationen.»

Eftersom förhållandena är så pass besvärande, föreslår inte heller statskontoret i sin utredning ett förstatligande. Den linjen har ju också Kungl. Maj:t gått på, när man bibehåller stiftelseformen, nu med två stiftelser.

Enligt vad jag förstår, herr talman, så har museimännen i vårt land och i våra grannländer rätt när de talar om Nordiska museet och Skansen som en museal enhet som inte bör delas, om den skall kunna bibehålla sin avsedda verksamhet. Det är framför allt vad Hazelius en gång avsåg med det hela som klart och tydligt tyder på att man från fackmannahåll har rätt i sina bestämda påståenden härvidlag.

Jag anser också att det krav på ytterligare utredning som ställs i reservationen till statsutskottets utlåtande nr 133 är berättigat. Statskontoret anser ju att frågan om statsövertagande av donations-

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

fonderna hör samman med frågan om den inre museiorganisationen och att ett slutligt ställningstagande i förstataligandefrågan kräver ytterligare översyn. Om man nu av dessa och andra skäl inte föreslår förstataligande, går det väl inte att komma ifrån att inte heller med den föreslagna stiftelseformen med två enheter under olika styrelser är den kommande museiorganisationen utredd.

Herr Andersson anser att statsutskottet genom sitt uttalande får garantier för att de kommande stadgarna skall ge det som en utredning egentligen borde ha gett. Det är ganska märkligt, när statskontoret med tanke på för det inre arbetet vitala förhållanden i sin utredning säger följande: »Såsom framgår av redogörelsen har förslaget om en genomgripande förändring av den inre museiorganisationen framförts under utredningens gång. Det har emellertid inte ansetts möjligt att utan fortsatt utredningsarbete överväga dessa problem och framlägga närmare riktlinjer för utformningen av den framtida organisationen av museiverksamheten eller ett konkret program härför. På grund av den begränsade tid som stått till förfogande för utredningsuppdraget har ett dylikt arbete ej medhunnits.»

Det är märkligt att man behöver hasta med sådana saker som berör själva grundvalen för verksamheten, nämligen museiorganisationen. När man inte har hunnit utreda detta, därför att det är ett tidsödande arbete, vill man ändå förändra formerna på sådant sätt att en museal enhet de facto kommer att brytas sönder. Det är detta, herr talman, som tycks mig vara det allvarligaste i det här sammanhanget.

Jag finner reservationens krav på ytterligare utredning berättigat och yrkar bifall till reservationen vid statsutskottets utlåtande nr 133. Men det är också riktigt, såsom här tidigare har framhållits, att det ekonomiskt prekära läge vari institutionen befinner sig måste på något sätt lättas och redas ut med statens bistånd. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till punkten IV i utskottets hemställan.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):
Herr talman! Ärade kammarledamöter! Det är två ting som aldrig upphört att förvåna mig i denna kammare.

Det ena är att man i de hårda debatterna tycks sakna tilltro till samverkan och samarbete. Man anför alla möjliga hinder, och där naturliga hinder inte finns söker man konstruera hinder. Det andra är att det inte skall gå att eliminera den stockholmsanimositet, som lever kvar hos en del av de ärade kammarledamöterna. Det är väl förklaringen till att när en »pressure group» arbetat för ett visst intresse två å tre veckor i riksdagens korridorer finns det alltid de som hämtar argument därifrån och utnyttjar dem. Jag beklagar detta, särskilt som ju hela vår tid präglas av behovet av samarbete. Samarbete sker internationellt, nationellt och kommunalt. Även om man ryker ihop i en del sakfrågor, enas man ändå till slut. Men här ligger de företeelser jag nyss nämnt många gånger som en underton i debatten, vilket jag beklagar.

Beträffande den fråga vi i dag diskuterar har det framförts många synpunkter. Jag vet ju vilka argument som har anförts vid uppvaktningarna för olika kammarledamöter. Det är legalt att göra sådana uppvaktningar, och det är ingenting att säga därom. Jag betraktar dem som uttryck för ett starkt intresse från museimannahåll för denna frågas goda lösning. Jag utgår naturligtvis ifrån att det är ett objektivt och sakligt intresse som ligger till grund för arbetet och inte prestige- och maktintressen. Jag vet ändå att meningarna är delade. Alla anser inte avtalet så förkastligt som oppositionen gör.

En talare nämnde här att avtalet har upprört den allmänna opinionen. Det är möjligt att en del människor har blivit upprörda, i varje fall om man får döma efter tidningspressen. Jag måste emellertid säga att de farhågor som har förts fram är betydligt överdimensionerade.

Vi betraktar i Stockholm Skansen såsom en rikspärla, vilket har sagts förut. Skansen är också en stockholmspärla.

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

Den är någonting att visa upp inte bara för Stockholm och landsorten utan också för utlandet, och vi är glada över den.

Nu har man frågat varför detta intresse inte kan ta sig ekonomiska uttryck. Ja, mina vänner, det är ganska förklarligt. Skansen har ju fått finansiera Nordiska museet, och de statliga museerna är inte någon kommunal finansieringsuppgift. Vi har sagt att man skall skapa en organisation, där vi kan få insyn och där det rör sig om Skansen, inte om de olika statliga museerna, ty i fråga om dem vill vi inte engagera oss. Vi bidrager till ekonomin för Operan, Dramatiska teatern och många andra institutioner i huvudstaden, men museerna har i varje fall hittills betraktats som en statlig angelägenhet. Skansen är ju en kombination av museum och friluftsplats. I fråga om Skansen kan vi engagera oss, dock endast om vi får en klar åtskillnad mellan Skansen och Nordiska museet. Detta når vi genom det avtal som nu föreligger. Vi är dock medvetna om att Skansen är en hela landets angelägenhet, och det förvånar mig verkligen när man säger att stockholmarna vill öppna armarna och ta emot Skansen. Stockholmarna tar inte emot Skansen. Stockholmarna får inte någon majoritet i stiftelsens styrelse. Visserligen är vi väldigt duktiga i Stockholms stad, men vi tror dock inte på att vi med tre röster mot fyra kan vinna en votering, såvida det inte gäller något som är bra för föremålet i fråga, i detta fall Skansen.

Om sakliga synpunkter får göra sig gällande, tror jag man vågar säga, att en sådan här stiftelse har stora möjligheter att åstadkomma någonting. När man vill driva fram en motsättning mellan å ena sidan staten, som man identifierar med landsortsintressena, och å andra sidan Stockholms stad gör man ett grovt missgrepp. Vi hyser samma intresse för Skansen som någonsin någon bygdebetonad representant kan hysa. Jag har varit med och medverkat till Skansens utbyggnad, inte i egenskap av stockholmare utan i egenskap av landsortsintressent, och jag känner väl till förhål-

landena där. Jag beklagar helt enkelt att Skansen inte har de möjligheter som den skulle och borde ha haft, och detta beroende på den belastning som Nordiska museet utövar i ekonomiskt hänseende, märk väl, inte i forskarhänseende. Jag vill också säga att jag tror på ett samarbete mellan dessa två olika stiftelser. Det skall inte finnas vattentäta skott mellan dem. Jag tror att farhågorna där är överdimensionerade.

Herr Edström framförde i sitt mycket väl balanserade och modesta anförande en del synpunkter, som man mycket väl kan diskutera, men jag tror inte att man i förväg kan klara upp alla dessa detaljer. Det måste bli de organisationer och de styrelser som kommer till stånd som får behandla dessa detaljer, och jag är övertygad om att det skall gå att lösa problemen. Jag är också övertygad om att den opinion som drivits upp är obefogad och inte sakligt motiverad. Det bör kunna gå att finna de lösningsmöjligheter som är betingade av det stora intresse som visats från alla håll beträffande Skansen men även beträffande Nordiska museet.

Det sägs att Stockholms stad nu antligen får en möjlighet att visa sitt intresse. Vi har intresse för Skansen. Vi har över huvud taget intresse för allt som rör sig i de kulturella miljöerna i Stockholm. När vännen Torsten Andersson talar om grävskoperomantiken och den befarade nivelleringen begagnar han visserligen ett politiskt slagord, men liksom grävskopan oftast är i luften är detta slagord en bit över grävskopan och hänger också i luften.

Det är rätt intressant att höra att man här återoppar utländska uttalanden beträffande Skansen och Nordiska museet. Dessa uttalanden är glädjande, och vi uppskattar alla utlandets intresse. Det är ju emellertid här inte fråga om att rasera någotdera. I en modern tid bör väl moderna människor kunna finna former för samarbete.

Beträffande grävskoporna, herr Torsten Andersson, har vi också uttalanden från utlandet. Det går inte en månad utan att vi får besök av stora kommu-

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

nala studiedelegationer från utlandet som ser på våra lösningar och tar dem som mönster för hela världen. Att förnya en förslummad stadsmiljö och skapa en ny fin och ändamålsenlig stad det är vad vi håller på med och räknar med att kunna genomföra, även om det inte blir färdigt i vår generation, vare sig i herr Torsten Anderssons eller min, ty behoven växer medan förnyelsen går fram.

Jag betraktar Skansen inte bara som en stockholmsangelägenhet, utan som en hela landets angelägenhet. Men se nu på hur det är. De medel Skansen har haft till förfogande har varit för knappa, det är ingen tvekan om det. Pengarna har flyttats över till Nordiska museet. Erforderligt underhåll för Skansen har uteblivit. I ännu större utsträckning gäller detta den förnyelse som skulle ha varit erforderlig. Det behövs medel till detta. Jag vill inte utlova någonting, men det är klart att de två miljoner kronor, som Stockholms stad får betala, närmast är, i varje fall från min synpunkt sett, att betrakta som inträdesavgift till klubben. Vi i Stockholm är inte så naiva att vi inte vet vad det kostar att syssla med gamla ting, framför allt om underhållet är eftersatt och man vet att det är många saker som behöver förnyas.

Se på siffrorna för besöksfrekvensen. Visar inte de att något behöver göras? Skulle jag vara skämsam skulle jag uppmana hela kammaren att rösta för avslag, ty då sparar vi i Stockholm två miljoner kronor. Nu gör jag inte det. Besöks-siffrorna har stått stilla tre år i följd, och det fjärde året har de sjunkit. Man säger att det beror på att inträdesavgiften har höjts. Jag skall ärligt deklarera att jag anser att den bör sänkas. Men under tiden har Storstockholm vuxit och antalet resenärer till Stockholm ökat, medan siffrorna på besökare till Skansen varit oförändrade med undantag av det sista året, då det var en minskning med i runt tal en kvarts miljon. Vad säger detta? Jo, det säger att när folkmängden och antalet resenärer till Stockholm ökat men inte flera gått till Skansen, är intresset för Skansen

på tillbakagång. Man skall inte tro att alla de gamla som varit där ständigt går dit och att inga nya kommer, men totalt sett är siffrorna oförändrade. Där behövs helt enkelt en utvidgning.

Näväl, det är i denna anda vi från Stockholms stad har velat vara med. Vi tänker att man här skall kunna göra någonting, utan att ett ögonblick rubba på det gamla och utan att rubba på de givna direktiven för Skansens utveckling. Vi har inte avsett att ändra, men nog finns det möjlighet att tillföra Skansen ting som blir publikknipande och som lockar flera människor dit. Det torde icke vara omöjligt med större resurser.

Från museimannahåll har sagts, att man inte blivit hörd. Jag känner inte till detaljerna av förhandlingarna. Jag har inte deltagit i dem, men jag har hört berättas om dem. I varje fall har man inte varit orepresenterad från fackhåll, styresmannen har deltagit i överläggningarna, andra har följt dem. Remissförfarandet är i sådana fall inte det allena saliggörande. Man bör väl ändå kunna se objektivt på det hela under förutsättning, som jag sade tidigare, att inte prestigeskäl och maktbegär gör att endast de som har en viss mening för den till torgs, medan de som har andra meningar föredrar att tiga i den mycket hårda debatt som pågår.

Det har tidigare sagts här att det inte går att få till stånd samarbete mellan stiftelserna. Hur vet man det när det inte är prövat? Hur kan man säga med bestämdhet att det inte går? Varför inte låta stiftelserna komma i gång genom sina respektive styrelser och visa den goda vilja som jag förutsätter finns på alla håll? Jag tror inte att man här skall haka upp sig på dessa olika små detaljer. I den mån de talar mot det berramade samarbetet är svårigheterna till för att övervinnas, och dem bör man kunna klara. Det vore ändå underbart om man här kunde förena landsbygd och huvudstad till ett gemensamt skapande, till någonting som kan och bör bli ännu bättre än det vi har i dag. Dit kan vi nå. Men söker vi misstänkliggöra intentionerna hos varandra, då leder det

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

till att det blir motsättningar, som blir svåra att överbygga. Jag för min del tror att det skall vara möjligt att få en effektiv organisation, uppdelad på två olika stiftelser, och att mellan dem få ett samarbete som tryggar den framtida forskningen på detta område.

Herr talman! I den förvisningen och förhoppningen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! I ett avseende instämmer jag helt med herr Carl Albert Anderson, men i ett annat avseende är jag av annan mening.

Jag instämmer helt när han säger att vår tid måste präglas av behovet av samarbete mellan samhällsmedborgarna. Jag beklagar att det funnits en underton av animositet mot Stockholm i debatten.

Jag kan däremot inte följa honom när han säger att de statliga museerna icke skulle vara någon kommunal angelägenhet. Hur skulle det gå med våra talrika kulturhistoriska museer, som vi har överallt i våra bygder, om de inte i hög grad understöddes kommunalt? Dessa kulturhistoriska museer är överallt ett riksintresse, men samtidigt också ett kommunalt intresse, ty en viss del av museet hänsyftar alltid på bygden och är till glädje för dem som bor i det kommunala samhället omkring museet.

Vi är nog alla glada och tacksamma för en ökad hjälp till Nordiska museet och Skansen från Stockholms stads sida. Men går det inte här att få denna hjälp lika bra som i andra kommuner genom ett fortsatt gott samarbete under hävdvunna gamla former, under enhetliga arbetsformer? Det är alltid bättre med en styrelse än med två. Helt naturligt bör Stockholms stad ha rätt att ha representanter såväl i styrelse som i revision. Detta är motiveringen till att reservanterna inte gärna vill vara med om delad styrelse, utan finner att det är bättre med en enhetlig ledning.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inlägga en bestämd gensaga mot herr Carl Albert Andersons påstående att ledamöterna av riksdagen skulle ha varit föremål för bearbetning av olika pressure groups. För att undvika varje missförstånd på denna punkt vill jag omtala att den motion som jag framlagt var skriven långt innan det hördes något från annat håll här i riksdagen. Det var tack vare den motionen som museifolket upptäckte att de i mig hade en sympatisör. Jag vill påstå att jag själv är den högst privata »pressure group» som står bakom min motion.

Jag är ledsen om jag trampade herr Carl Albert Anderson på en öm tå när jag talade om gränskoperomantik. Det var avsett som ett begrepp över huvud taget för den allmänna nivelleringen. Jag tänkte inte alls på exempelvis Nedre Norrmalm när jag talade om detta.

Herr Carl Albert Anderson hoppades att man skulle kunna åstadkomma ett samarbete mellan landsbygd och stad. Får jag i alla avseenden understryka den förhoppningen. Men hur har det samarbetet inletts? Jo, det har inletts på det sättet att representanter för Stockholms stad, alltså för stadsopinionen, har gjort upp om detta. Man har inte ett ögonblick brytt sig om att inhämta landsbygdens syn på frågan, om landsbygden över huvud taget var intresserad, positivt eller negativt, för denna affär. Är det inte ett högst märkligt sätt att inleda ett samarbete? Bakgrunden till kritiken är väl närmast att man inte inkopplat något remissförfarande. Hade landsbygden hörts på ett tidigt stadium, hade det hela kanske sett annorlunda ut.

Fröken LJUNGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! När herr Carl Albert Anderson försökte lugna våra upprörda sinnen beträffande detta företag tycker jag att han ansträngde sig litet i onödan. Det är väl inte på de punkter,

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

som herr Anderson talar om, som sin-
nena behöver lugnas. Jag vill klart de-
klarera att jag inte har någon oro när
det gäller Stockholms stads samarbets-
vilja och samförståndsvilja, inte heller
när det gäller Stockholms stads överty-
gelse att man i de blivande styrelser-
na skall försöka reda upp den situation
som man inte har hunnit reda upp in-
nan utredningen framlades. Men när
herr Anderson säger, att det är en
prestigefråga, att påpeka underlåten-
heten att genom ett remissförfarande
höra sakkunskapen, då går jag inte rik-
tigt med på det. Vad det rör sig om
är ju ändå om den nya utformningen
av Nordiska museet och Skansen skall
ur allmän synpunkt, rikssynpunkt, kun-
na ge det som den nuvarande utform-
ningen har gjort musealt sett. Den
grupp människor som gjort upp detta
är personal med mycket stor ekonomisk
sakkunskap, men bara en minoritet har
haft museal sakkunskap.

Jag är övertygad om, herr talman,
att det hade varit bättre om man tagit
tid på sig och gjort utredningen på mu-
seioorganisationens område, innan för-
slaget framlades, och om man hade för-
sökt att lösa de ekonomiska frågorna
för sig eller i varje fall för detta år me-
dan utredningen verkställdes. Det hade
säkerligen kunnat ske.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s)
kort genmäle:

Herr talman! Först ber jag att till
herr Edström få säga att vi i Stock-
holm har ett stadsmuseum, för vilket
vi icke erhåller något statligt stöd.

Till herr Torsten Andersson vill jag
säga att jag gratulerar honom till att
vara sin egen pressure group. Det är
stytvt gjort, och jag tycker det är trev-
ligt att höra att han i denna fråga inte
påverkats av någon annan än av sig
själv. Det är tillfredsställande att höra
här.

Till fröken Ljungberg vill jag säga
att hennes citeringskonst påminner mig
om en berömd liknelse som jag av hän-
syn till fröken Ljungberg dock inte

skall nämna. Hon påstår att jag har sagt
att det är en prestigefråga för vederbö-
rande museifolk. Jag sade att jag hop-
pas att det inte är en prestigefråga. Jag
utgick ifrån att det är objektiva skäl
som föranlett ställningstagandena i den-
na fråga. För att inte bli felciterad ytt-
rade jag det två gånger.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag skall be att få säga
några ord i anslutning till det anförande,
som herr Carl Albert Anderson här har
hållit. Jag kan inte hjälpa att jag något
reagerade mot ingressen till hans inlägg,
då han talade om den »animositet mot
Stockholm», som han befarade var till-
finnandes ute i landet. Han utvecklade
senare detta sitt resonemang genom att
tala om »pressure groups» som skulle
vara i verksamhet i korridorerna i detta
hus, när sådana frågor kom upp, vilka
man med rätt eller orätt kunde anse
innefatta motsatsförhållanden mellan
Stockholm och övriga delar av landet.

Jag tror, att herr Carl Albert Anderson
här med förlov sagt gjort sig skyldig till
en ganska betydande överdrift. Jag har
varit med ganska länge i detta hus, och
så långt jag har kunnat följa utveckling-
en, har jag inte kunnat finna belägg för
någon »animositet» från riksdagens le-
damöters sida mot Stockholm. Snarare
förhåller det sig tvärtom. Däremot är
ibland för handen en viss grad av miss-
tänksamhet mot olika åtgärder då och
då från de ledandes sida i denna stad.
Jag skall återkomma härtill senare.

Man har talat om Skansen som både
ett stockholmsintresse och ett riksin-
tresse. Herr Carl Albert Anderson, som
var något mer lyrisk, sade att Skansen
är en stockholmspärla men också en
rikspärla. Visst är detta riktigt. Men
Skansen är inte bara vad slagord av
skilda slag försöker skildra, inte bara
»Artur Hazelius' skapelse», inte bara
knätofs, Hällestadsstapeln, Björnberget,
Ravlundagården och Skogaholm och allt
detta. Skansen är något mycket mer för
svenska folket. Jag skulle för min del
här vilja försöka mig på en formulering,

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

och jag vågar uttala en förvisning om att herr Carl Albert Anderson skulle kunna vara ense med mig om denna formulering — enligt min mening är Skansen på sitt sätt en inkarnation i folkliga och omedelbara former av svenskt nationalmedvetande, som icke får profaneras. Herr Carl Albert Anderson nickar instämmande, ser jag, och det tackar jag för.

Nu kommer naturligtvis Stockholms stadsfullmäktiges ordförande att invända, att ingen människa här i staden avser att profanera Skansen. Tvärtom kommer stockholmarna att göra allt för att föra dess traditioner vidare.

Det vill man gärna hoppas, och jag är övertygad om att, därest det bleve herr Carl Albert Anderson ensam med sitt starka kulturintresse, som fick diktera, så vore föga att frukta. Emellertid ger ju erfarenheterna vid handen det riktiga i den reflexion, man så ofta gör ute i landet, nämligen att de bestämmande i denna stad inte alltid vid fullgörandet av sina uppgifter visar den pietet och den förståelse för tradition, som skulle kunna anses naturliga.

Man har här redan påpekat hur stort intresse denna angelägenhet har väckt utanför Stockholm. Det är riktigt. Det finns knappt en tidning, som inte har skärskådat detta problem ur olika synpunkter och givit sin mening till känna. Alla dessa meningar, som har skiftat i fråga om nyanser, bedömningar och värderingsgrunder, har från Ystad till Haparanda ständigt utmynnat i samma slutsats: Rör inte vid Skansen!

Jag har sett, att någon tidning använt orden »en svenskarnas vallfartsort är Skansen». Jag tycker kanske att det är något för stora ord, men å andra sidan ligger det nog en del i dem. Det finns ju inte en svensk, som inte besöker Skansen, när han första gången kommer till rikets huvudstad. Detta besök har ingått i det allmänna medvetandet. Och vad som är än viktigare är att de människor, som lever ute i landet, från detta första besök tar med sig intryck och minnen, som kanske lever hos dem decennier framöver. Därför har jag kanske

rätt, då jag sade, att Skansen har en stor betydelse såsom en inkarnation av svenskt nationalmedvetande.

Jag sade nyss ett ord om den mistänksamhet, som ibland kommer till synes ute i landet mot vissa åtgärder, som på bestämmande håll företas här i staden. Jag kom faktiskt, när jag gick hit i dag, att tänka på denna sak. Jag vet, att det är ett känsligt ämne, som jag nu kommer att röra vid, men jag kan inte underlåta att dra in det i detta sammanhang, ty det visar vad som ibland kan hända på ömtåliga områden i huvudstaden. Jag syftar på Kungsträdgården.

Vi vet ju alla hur Kungsträdgården såg ut förr i tiden. Det var en grusöken, full av tristess, mitt i hjärtat av Stockholm. Detta omdöme var nog riktigt. Vad skulle man göra åt Kungsträdgården? Man diskuterade olika ting. Dessa diskussioner utmynnade så småningom i vissa planer på Kungsträdgårdens omvandling, vilka förverkligades. I sin iver att komma bort från det gamla sandhavet kring Karl XIII:s staty har man emellertid enligt min uppfattning, som delas av många, gått till en våldsam ytterlighet åt den andra sidan.

Jag skall dock inte döma av det utseende Kungsträdgården har just i dag. Det finns kanske åtskilliga av kammarens ledamöter som varit där i dessa dagar och sett hur där ser ut. Det är emellertid en övergående historia, och åtskilligt kommer att tas bort igen — och gudskelov för det! Jag tycker inte att vad som där har skett har varit riktigt i överensstämmelse med Kungsträdgårdens traditioner. Där är emellertid tillräckligt mycket kvar för att motivera ganska skarpa omdömen om de ytterligheter, till vilka man gått vid Kungsträdgårdens omformning. Jag träffar av olika anledningar åtskilliga människor ute i världen, och de har många gånger givit uttryck åt samma uppfattning och frågat: Hur kan man i Sveriges vackra huvudstad ha någonting sådant mitt inne i dess hjärta?

Skall någonting i samma stil hända med Skansen? Mången ställer den frågan, icke minst i landsortspressen. Den

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

må vara berättigad eller inte. Det framgår av vad jag sade, att jag för min del har den meningen, att misstänksamheten i viss utsträckning nog kan vara berättigad. Jag tror, att åtskilliga åtgöranden i tecknet av bristande pietet och bristande känsla för tradition icke haft herr Carl Albert Andersons välsignelse — han har inte den inställningen, men det har blivit på det sättet. Det är fakta, som vi ställts inför.

Herr Carl Albert Anderson talade om nödvändigheten och behovet av ett samarbete mellan huvudstaden och den övriga delen av landet. Vi vill väl alla vara vänner av sådant samarbete, och detta skulle inte minst vara på sin plats just i denna angelägenhet, ty ingen, som här har uppträtt, har sagt att detta är ett renodlat stockholmsintresse — allra minst herr Carl Albert Anderson. Detta är ett riksintresse samtidigt som det självklart är ett stockholmsintresse.

Under sådana förhållanden vill jag fråga, om det är klokt att gå till ett beslut i denna fråga, då meningarna är så delade som jag vågar bedöma att de är i dag, i varje fall i riksdagens första kammare. Bjuder inte klokheden — om man vill ha det samarbete, som herr Carl Albert Anderson gjort sig till talesman för — att vi nu förenar oss om reservationen, som bara innebär ett uppskov med frågan? Då får man tid att ytterligare sova på saken för att om möjligt kunna komma fram till ståndpunktstagen och lösningar av detta nationella problem, som skulle kunna tillfredsställa oss alla.

Med dessa ord, herr talman, hemställer jag om bifall till reservationen.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig endast säga, herr talman, att jag icke tolkar herr Hagbergs slutmening som den kammaren här bör följa. Jag tror tvärtom att vi bör bifalla det föreliggande utskottsförslaget för att den vägen komma till rätta med det problem som här har berörts.

Jag vill också säga att jag är glad över den tolkning herr Hagberg gav när det gäller den eventuella motsättningen mellan landsorten och Stockholm. Herr Hagberg sade, att det här inte kan vara fråga om animositet, men väl om misstänksamhet. Jag vet inte om skillnaden är så särskilt stor, men om det är en avgörande och fin skillnad mellan dessa uttryckssätt, skall jag gärna acceptera den tolkningen.

Herr Hagberg anförde emellertid Kungsträdgården som skäl för den bristande känslan hos de styrande i staden för pietet och traditioner. Jag vill i saklighetens namn säga till herr Hagberg, att jag inte är någon vän av den nuvarande ordningen i Kungsträdgården. Det är ett provisorium, som hotat att bli permanent, men det kommer icke att bli permanent utan endast vara ett provisorium under ännu någon tid. Vi har nämligen gett en av Sveriges mest pietetsfulla och mest finstämda arkitekter vid sin utövning av arkitektkonsten i uppdrag att göra en utredning om Kungsträdgårdens framtida utformning.

Nu blir det kanske inte så lätt att genomföra en sådan utformning, eftersom Kungsträdgården inte tillhör Stockholms stad utan ligger på statlig grund, som Stockholms stad arrenderar för att ha till parkändamål och liknande. Men vi är icke nöjda med den nuvarande utformningen, utan jag är övertygad om att den inom en icke avlägsen framtid helt kommer att förändras. Jag hoppas att därmed denna grund för misstänksamhet mot Stockholm skall kunna undanröjas.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Carl Albert Anderson för den del av inlägget, som gällde Kungsträdgården. Det har förargat mig åtskilligt under de senaste åren att bevittna denna, som jag tycker mindre värdiga utformning av Kungsträdgården, och jag tror att det skulle väcka en allmän lättnad om det härvidlag kunde ske en ändring.

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

Jag skall inte ta upp någon diskussion om skillnaden mellan begreppen »animositet» och »misstänksamhet», men det finns ju en klar gränsdragning. Eftersom jag talat om att det från åtskilliga håll getts uttryck åt farhågor och en viss misstänksamhet, vill jag fästa uppmärksamheten vid att även utskottet i sin tillstyrkan av propositionen givit uttryck åt något liknande. Jag vill erinra om vad utskottet självt skriver, nämligen följande: »Utskottet vill för sin del starkt framhåva vikten av att den nya stiftelsen Skansen skall — såsom i avtalet angivits och av departementschefen understrukits — verka i nära kulturellt och vetenskapligt samarbete med stiftelsen Nordiska museet.»

Utskottet fortsätter vidare: »Utskottet förutsätter härjämte att stiftelsen Skansens styrelse får en sådan sammansättning att garantier skapas för vidmakt-hållande av samhörigheten i vad avser den kulturhistoriska och museala verksamheten mellan Nordiska museet och Skansen även i den nya organisationsform, som fr. o. m. den 1 juli 1963 kommer att avlösa den hittillsvarande.»

Slutligen vill jag påpeka vad reservanterna säger. Det heter i reservationen: »Då i det vid propositionen fogade preliminära avtalet inga garantier finnes för att den kulturhistoriska målsättningen beträffande Skansen allt framgent kommer att säkras och då förslaget ej varit remitterat till sakkunniga instanser föreslår utskottet att en förnyad skyndsam utredning kommer till stånd.»

Det är sådana ting som jag vill kalla för uttryck för farhågor och misstänksamhet — och det är inte alls detsamma som animositet mot saken som sådan.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Såsom ledamot av andra avdelningen i statsutskottet, som haft detta ärende till behandling, ber jag att här få göra några reflexioner.

Till en början tog denna överläggning, såvitt jag kunde bedöma, sådana for-

mer att man hade anledning att fråga efter litet balans. Man kunde kanske till och med tala om känslösvall. Jag tror att en sådan uppläggning av detta meningsutbyte inte nyttjar saken.

Vi i andra avdelningen har utgått ifrån, att vi nu måste se till att Nordiska museet får de ekonomiska resurser det kräver för sin verksamhet, och vi har starkt framhållit, att Skansen måste behålla sin karaktär av friluftsmuseum. Detta sägs tydligt och klart i utskottets utlåtande.

Vi har också fått reda på de ekonomiska förhållandena, och vi har ansett att den åtgärd som föreslås ändå på ett lyckligt sätt tryggar personalen vid Skansen. Vidare har vi ansett att den tendens till höjning av biljettpriserna, som visat sig, inte motsvarar det man skulle önska.

Under sådana förhållanden återstår den fråga, som herr Carl Albert Anderson talade om: Hur skall man ordna det hela? Vi har ansett, att det samarbete som här har föreslagits måste kunna åstadkommas. Staten och staden har väl dock sådana företrädare, att man måste förutsätta att båda två ser till saken. Under den förutsättningen har vi ansett, att detta förslag kunde godtas. Till detta kommer, som här anförts, att Nordiska museets företrädare har majoritet i styrelsen.

Det är en annan sak jag här gärna ville påtala. Man har låtit påskina, att alla fackmän blivit upprörda och betraktat detta avtal nästan som en olycka. Vi inom avdelningen har anlitat fackmän och har också talat med sådana som särskilt företräder museimannaintresset. Efter samtalen har vi sökt att i avdelningens förslag inskriva de garantier, som från detta håll krävdes. Vi har också — vilket jag gärna vill redovisa för i kammaren — vid en föredragning av styrelsen för Nordiska museet fått deklarerat nackdelar och fördelar med detta avtal. Därvid uttalades, såvitt jag kan förstå, en objektiv mening om de diskussioner som förts, samtidigt som det sades, att man genom det avtal som nu träffats borde kunna kom-

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

ma fram till en god lösning för båda parter. Vi fäster mycket stor vikt vid detta uttalande och är övertygade om att de båda parterna kommer att föredras av personer som har precis samma inställning. På den punkten känner vi oss fullständigt trygga.

Att alltså försöka här för kammaren redovisa saken så, som om fackmännen skulle vara emot denna lösning, tror jag är sakligt oriktigt. Jag har även hört andra fackmän på detta område, och de har haft ungefär samma mening som vi. Denna fråga måste lösas, och vi tycker att denna lösning är acceptabel.

Genom vår skrivning har vi också fått in de garantier vi hoppades på. När vi började behandlingen i avdelningen var vi, som herr Axel Johannes Andersson sade, ganska skeptiska. Jag hörde också till den gruppen. Men vi försökte gemensamt komma fram till en lösning, och den lösningen har vi redovisat.

Jag är tacksam för den deklaration som stadsfullmäktiges ordförande här i Stockholm nu avgivit, och jag delar fullt hans uppfattning om att man genom ett samarbete kan komma till ett resultat.

Jag har också arbetat i museala sammanhang i Värmland. Där samarbetar museet, landstinget, Karlstads stad, Kristinehamns stad och Filipstads stad, och det går alldeles utmärkt. Var och en bevakar sina intressen, och det som vi anser vara gemensamt för oss alla höjer vi över de lokala intressena.

Jag hoppas detta skall kunna ske här också, och därmed vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Jag skall inte ta många minuter av kammarens tid i anspråk, men jag kan inte underlåta att delta i diskussionen i denna fråga, som har förts både i pressen och här i kammaren.

Om det är riktigt som herr Torsten Andersson sade, att han är den ursprunglige upphovsmannen till denna

diskussion, så är det naturligtvis en fjäder i hatten för en tidningsman. Men jag är inte så säker på att denna debatt har varit allmännyttig. Den har säkerligen rört upp vissa lidelser och känslor, som kommit sakfrågorna att skjutas i bakgrunden.

Som ett känsloutbrott tar jag närmast både det som herr Dahl sade — han påminde närmast, tyckte jag, om en lagkapten i Göteborgs stadslag i fotboll strax innan man skulle ge sig i kast med Stockholms motsvarighet — och herr Hagbergs uttalanden. Han sade mycket högtidligt: Rör inte vid Skansen! — Men det är väl ingen, som har tänkt att röra vid Skansen! Varför utgår herr Hagberg ifrån, att så fort Stockholms stad får ett par representanter i en stiftelse kring en institution som Skansen, så kommer den genast att profaneras?

Det väckte till erinran den gamla historien om den trygga Skånebonden, som följde sin son till tåget i Malmö, när denne skulle för första gången bege sig till Stockholm, och gav honom de sista förmanande orden genom att säga: Tag dig nu i akt för stockholmarna, min pojke, bara i språket ligger någonting äventyrligt!

Jag tycker, som herr Hagberg uttryckte det, att denna misstänksamhet mot vad som sker i Stockholm på detta område är alldeles obefogad. Det verkar som om — och de uppfattningarna har drivits fram i diskussionen — man tror, att om Stockholms stad får tre ledamöter av sju i styrelsen för denna stiftelse, kommer de genast att driva igenom att flytta Skansen — dränka det i Ålands hav, skicka det till någon annan världsdel eller stänga av det för andra landets medborgare och begära identitetskort på att man är kyrkskriven i Stockholm för att man skulle få komma in. Det är inte alls fråga om någonting sådant, och det snedvrider diskussionen när sådana tankar mer eller mindre klart uttalade förs till torgs.

Man söker också konstruera en motsättning mellan vad som är en hela rikets angelägenhet och vad som bara är en stockholmsk angelägenhet. Jag för-

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

står inte det tänkesättet. Det finns väl många objekt av kulturhistoriskt värde i detta land, som är hela rikets angelägenheter, oavsett var de ligger. Jag kan inte underlåta att betrakta exempelvis Selma Lagerlöfs Mårbacka som en hela svenska folkets angelägenhet. Jag kan inte heller underlåta att betrakta Stockholms stadshus som en hela folkets angelägenhet, även om det är byggt i Stockholm för stockholmarnas pengar.

Jag anser alltså att man skall lägga bort hela detta betraktelsesätt och försöka undvika att skapa en motsättning mellan vad som är rikets angelägenhet och vad som är stockholmarnas angelägenhet. Även de senare tillhör ju den svenska nationen och bör inte ställas i någon särklass.

Det har uttryckts tvivel på att Stockholm kommer att vårda sig om Skansen på samma pietetsfulla sätt som hittills. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att Stockholm kommer att vårda sig om Skansen kanske på ett bättre sätt än vad myndigheterna hittills haft möjlighet och förmåga att göra.

Stockholm vårdar i allmänhet det som är av kulturhistoriskt värde. Jag förstår att Carl Albert Anderson inte vill skryta med stadens prestationer, ty det skulle se illa ut. Jag tillåter mig dock att nämna, att Stockholms stad kanske mer än många andra kommuner i landet vårdar sig just om de kulturhistoriska värdena. Det är klart att det kan göras misstag, det har väl skett också här liksom det kommer att ske i framtiden. I stort sett måste man emellertid säga, att Stockholms stad ägnar både kraft, tid och pengar åt att vårda de kulturhistoriska minnesvärdena.

Om jag inte är fel underrättad, förestår en upprustning och en renovering samt ett iståndsättande av ett annat kulturhistoriskt objekt här i Stockholm, som jag också betraktar som en riksangelägenhet men som kanske inte statskassan anslår pengar till. Det är den oundvikliga renoveringen och upprustningen av Gamla stan, som nu är förestående. Stockholms stad har redan betalat mycket pengar till en del saneringar, när de

privata husägarna inte har haft möjligheter att underhålla byggnader, där detta var nödvändigt. Det förestående arbetet i Gamla stan kommer att kosta mycket pengar. För egen del hoppas jag, om Stockholms stad någon gång kanske vänder sig till statsmakterna och ber om ett handtag för att kunna bevara detta minnesmärke över gången tid som Gamla stan utgör, att damer och herrar riksdagsledamöter då också är villiga att »lätta på pungen».

Vad beträffar samarbetet mellan Nordiska museet och Skansen kan jag bara instämma i de förhoppningar och den övertygelse som Carl Albert Anderson hyste.

Låt mig till sist säga att jag tror att en av orsakerna — och det är nämnt tidigare i debatten — till att besöksfrekvensen på Skansen stått stilla eller till och med gått tillbaka är att det är så dyrt att vistas på Skansen. Ta som exempel en familj med ett par, tre barn som reser från ytterområdena eller från grannkommunerna in till Stockholm för att gå på Skansen och ha skojigt där. De måste låta barnen besöka björnberget, aphysen och allt annat som barnen är intresserade av. Överallt uttas extra avgifter, utöver de man betalar vid ingången. Vill man sedan ha någon förtäring ryker ytterligare åtskilliga kronor.

Jag tror denna Skansens prispolitik är olycklig för dess vidare utveckling. Jag är också ganska övertygad om att Stockholms stad kommer att inte minst på den punkten sätta in en del av sina resurser för att göra Skansen mera tillgängligt för större och bredare massor av det svenska folket.

Herr KAUJER (h):

Herr talman! Även jag skall säga några ord i slutet av denna intressanta debatt, där så många olika synpunkter har framkommit. Anledningen till att jag begärde ordet var att herr Carl Albert Anderson sade, att det var naturligt att Stockholms stad var intresserad av Skan-

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

sen men inte alls av ett statligt museum, såsom han betraktade Nordiska museet.

Vad är då Skansen i förhållande till Nordiska museet? De båda utgör en enhet i allra högsta grad. De museiföremål, som är så stora att de inte ryms i Nordiska museets byggnader, har kommit att placeras på Skansen. Skansen har alltså blivit en museiavdelning bredvid Nordiska museet, och den skall nu amputeras bort från Nordiska museet. Jag tycker inte att det är riktigt.

Ett annat argument har gällt riksstresset. När man har varit med om att samla ihop till en gård som skall belysa kulturen i den provins där man lever, har man gjort det med tanke på att det tillfaller en museal enhet, som består inte bara av Skansen utan också av Nordiska museet.

En tredje sak som varit väsentlig för mig i detta sammanhang och som också har berörts många gånger tidigare i dag är att det inte har förekommit något remissförfarande i detta fall.

Jag skulle vilja sluta med att säga, att redan några generationer av människor har ägnat intresse och arbete åt den idé som enheten Nordiska museet och Skansen representerar — även mig närstående människor har ägnat stort intresse åt den saken — och jag tycker jag skulle svika deras idé om jag inte skulle hålla fast vid att Nordiska museet och Skansen bör vara en enhet även i fortsättningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag vill knyta an till det som herr Kaijser slutade med.

Det har alltid varit så, att när en donator skänkt någonting till det ena eller det andra ändamålet har det upprättats statuter om villkoren, på vilka donationen får användas, men det händer eu och annan gång att donationsbestämmelserna i längden är antingen omöjliga eller i varje fall mycket svåra att följa, och ofta är de till förfång för donationens egentliga syfte.

Vi har väl kommit till den punkten när det gäller Skansen och Nordiska museet, att donationsbestämmelserna inte riktigt svarar mot det som krävs för att dessa institutioner skall kunna fylla sin uppgift. Visar det sig att bägge institutionerna skulle må väl i sin fortsatta verksamhet av att man delade på dem på det sätt, som är föreslaget här, menar jag därför att det inte finns någon anledning att sätta sig emot det.

Herr Torsten Andersson säger att man kan riskera att grävskoopmentaliteten kommer att ta sig uttryck också visavi Skansen, eftersom den har åstadkommit så djupa ingrepp i Brunkebergssåsen. Jag får säga, att om man inte begär större våld än man har gjort i det fallet, är det inte så farligt. Man har grävt undan en bebyggelse som egentligen var en skräckbebyggelse, även om en del av dem som har upplevt den och kanhända har levt där som barn menar att den borde stå kvar i all evighet. Jag kan inte dela uppfattningen att bara därför att det en gång har funnits en bestämd miljö på en bestämd plats så skall den behållas hur länge som helst — följer vi den principen, får vi i framtiden inte någonting annat än ruinstäder. Vi måste i stället inrikta oss på att ta till vara det som kan sägas representera någonting av kultur, och det tycker jag knappast man kan säga att byggnaderna från seklets början gör.

Jag menar också att det inte finns någon anledning att misstro stockholmarna när det gäller den framtida skötseln av Skansen. Såsom herr Lager påpekade visar dock Stockholms vård av Gamla stan att man här har sinne för bevarande av dessa ting, och det kommer man säkerligen att ha också beträffande Skansen. Det framgår också av att Stockholms stad har åtagit sig stora kostnader för stadsmuseet och åtagit sig bevarande av en hel del gamla herrgårdar som har funnits inom det område som nu utgörs av Stockholms stad.

Dessa skäl gör att jag för min del inte hyser några betänkligheter mot att följa utskottet.

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! När man lyssnat till den fortsatta debatten och tänkt över vad reservanterna anfört, har man lagt märke till en hel del intressanta saker.

Herr Dahl framställde driften av Skansen främst som ett riksintresse, herr Edström menade att den i högsta grad var ett stockholmsintresse och hänvisade till vad man på andra håll offrade för motsvarande anläggningar, och när fröken Ljungberg talade för reservationen underströk hon att Skansen var både ett riksintresse och ett stockholmsintresse. Jag tror att reservanterna måste välja någon av dessa tre ståndpunkter och ena sig om den, om vi andra skall kunna bli övertygade.

Fröken Ljungberg underströk kraftigt nödvändigheten av att bevara den museala enheten, och herr Kaijser fann det synnerligen beklämande — det var väl läkaren som talade — att man skulle »amputera bort» Skansen. Jag hänvisar emellertid ännu en gång till vad reservanterna själva föreslår. Ni kräver en utredning angående verksamheten vid det kulturhistoriska friluftsmuseet Skansen som del av Nordiska museet eller såsom självständig kulturinstitution. Ni förutsätter ju att man kan amputera bort Skansen från Nordiska museet, eftersom ni kan tänka er Skansen som en självständig institution.

Så långt har inte vi i utskottet velat gå, att vi föreslår någon amputation. Vi förutsätter att både blodomlopp och nervtrådar och allt annat som kan tänkas i det här sammanhanget skall vara gemensamt för Nordiska museet och Skansen.

Herr talman! Om jag för ett enda ögonblick trodde att ett bifall till utskottets förslag på något enda sätt skulle äventyra möjligheten att driva Skansen som friluftsmuseum enligt de hittillsvarande linjerna, skulle jag rösta emot utskottet, men eftersom jag nu är övertygad om att utskottet har skapat sådana spärrar och garantier, att det inte blir möjligt för någon att förfuska Skansens idé, tror jag det är bättre att rösta med

utskottet än med reservationen, som ju i alla fall åtminstone för den närmaste framtiden i hög grad äventyrar både Skansens och Nordiska museets möjligheter att leva.

Herr EDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! När man hör herr Axel Johannes Andersson beskriva reservanterna kunde man tro att man hörde djävulen läsa bibeln. Vi har allesammans klart och tydligt sagt ifrån att riksintresset, när det gäller Skansen och Nordiska museet, är det förnämsta, men att institutionerna därjämte har betydande intresse för stockholmarna. Detta har vi alla med olika nyanser understrukt, och vi är alltså fullkomligt eniga beträffande den saken.

Herr Andersson kritiserade den sista punkten, där reservanterna begär en förutsättningslös utredning. Det är emellertid det vi vill ha. Vi vill inte känna oss bundna såsom herr Andersson och andra, utan vi vill att utredningen skall göras förutsättningslös. Om en sådan förutsättningslös utredning görs och frågan noggrant och omsorgsfullt prövas, skall vi rätta oss därefter.

Sedan säger herr Andersson att utskottets skrivning innebär garantier för att det inte skall bli möjligt att förfuska Skansenidén. Ja, nog vet jag att man kan vara troende beträffande riksdagens makt och myndighet, när man skriver ihop utskottsutlåtanden, men betyder riksdagens uttalande så mycket.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att en viss potentat kan läsa bibeln på sitt eget sätt, men herr Edström betonade själv att det fanns olika nyanser, som han sade, i reservanternas sätt att avväga stockholmsintresset mot riksintresset. Men det är skillnad på nyanser och nyanser, herr Edström. Jag tycker att ni har brett på färg så olika när ni har målat upp edra tavlor här, att nyanserna praktiskt taget har försvunnit — och jag

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

har ändå läkarintyg på att jag inte är färgblind.

Herr Edström säger att reservanterna har velat ha en förutsättningslös utredning. Ja, men då skall man väl inte peka ut två utvägar som de enda möjliga. Ni begär inte någon förutsättningslös utredning, utan ni vill att Skansen endera skall vara en del av Nordiska museet eller en självständig kulturinstitution. Emellertid finns det faktiskt andra möjligheter, exempelvis den som utskottet föreslår, nämligen att det skall råda ett nära samarbete mellan Skansen och Nordiska museet. Denna tredje möjlighet utesluter ni i er utredning, trots att utredningen skulle vara förutsättningslös.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Här har under debatten talats rätt mycket om det avtal som kommer att undertecknas. Då jag miss-tänker att det finns en eller annan riksdagsledamot här som inte har läst avtalet, skall jag be att få erinra om några av paragraferna.

Avtalet innehåller 14 paragrafer, men jag skall nöja mig med att beröra några få av dem.

I 1 § heter det: »Kungl. Maj:t och kronan, Stockholms stad och stiftelsen Nordiska museet (nedan gemensamt benämnda stiftarna) förbinder sig att senast den 1 juli 1963 tillskjuta i 2 § angiven egendom på i nämnda paragraf uppställda villkor åt en nybildad stiftelse, benämnd stiftelsen Skansen, avsedd att tjäna det i 3 § angivna ändamålet.

2 §. Kungl. Maj:t och kronan tillskjuter ett kontantbelopp om 1 000 000 kr. Stockholms stad tillskjuter ett kontantbelopp om 2 000 000 kr. Stiftelsen Nordiska museet tillskjuter egendom med ett uppskattat värde av omkring 10 000 000 kr.» Sedan följer en uppräknings av vilka hus det är fråga om, och så heter det: »Såsom villkor för att stiftelsen Nordiska museet skall tillskjuta ovan angiven egendom gäller, att stiftelsen Skansen — med motsvarande be-

frielse för stiftelsen Nordiska museet — övertager betalningsansvaret för skulder till ett beräknat belopp av omkring 7 000 000 kr. avseende 1. långfristiga skulder gällande såväl Solliden som Novilla, 2. vissa pensionsutfästelser samt 3. leverantör- och skatteskulder — — —.»

Jag fortsätter med 3 §, där det heter: »Stiftelsen Skansen skall ha till ändamål att bedriva en verksamhet som bygger vidare på och utvecklar det nuvarande Skansen genom fortsatta insatser för att levandegöra svensk kultur och natur samt genom att kring ett centrum av kulturminnen skapa en levande miljö för olika fritidsintressen. Stiftelsen skall verka i nära kulturellt och vetenskapligt samarbete med stiftelsen Nordiska museet. Stiftelsen Skansen skall vårda det kulturhistoriska byggnadsbeståndet. Stiftelsen skall icke ha till syfte att inbringa vinst.»

Därefter följer bestämmelser om styrelsen o. s. v., men jag tror att det med de citerade paragraferna är ganska klart fastslaget, vad man vill att Skansen skall vara även i fortsättningen.

Här har gång på gång sagts, att utskottets skrivning skulle vara bättre än Kungl. Maj:ts. I och för sig är ju detta glädjande för utskottet, men läser man utlåtandet på samma sätt som herr Hagberg i Malmö gjorde, då måste jag nog erinra om vad herr Edström nyss sade beträffande den där potentaten som läste bibeln. Ty vad läste herr Hagberg i Malmö upp? Jo, följande: »Utskottet vill för sin del starkt framhäva vikten av att den nya stiftelsen Skansen skall . . . verka i nära kulturellt och vetenskapligt samarbete med stiftelsen Nordiska museet.» Men då hoppade han ju över de av utskottet inskjutna orden som lyder: »— såsom i avtalet angivits och av departementschefen understrukits —.» Utskottet har alltså i den av herr Hagberg citerade meningen endast *understrukit* vad som står i avtalet och vad departementschefen sagt.

Jag tror inte att man får läsa så som herr Hagberg gjorde, när man vill övertyga kammarens ledamöter om vad som

Ang. avskiljande av Skansen från stiftelsen Nordiska museet

kan vara riktigt eller oriktigt i detta sammanhang.

Utskottet och framför allt avdelningen har ägnat detta ärende ett betydande intresse. Först begärde tjänstemännen vid Nordiska museet att få komma upp och redogöra för sin inställning, och det beviljade vi som vanligt. Sedan hade vi nöjet att få besök av styresmannen där ute, som gav oss en ganska grundlig och mycket sakligt redogörelse för vad som förekommit och upplyste om hur han trodde att det hela i framtiden skulle komma att gestalta sig. Efter dessa överläggningar var de flesta ledamöterna i avdelningen överens om att riksdagen för sin del mycket väl kunde godtaga denna överenskommelse; men som alla ser har vi i vårt utlåtande särskilt framhållit de punkter där vi funnit det nödvändigt att slå vakt om de kulturella och vetenskapliga intressena för framtiden.

Jag tycker att debatten i detta ärende från början blev litet mindre trevlig så till vida att man gav diskussionen ett innehåll och en inriktning som inte borde vara nödvändiga i ett sådant här sammanhang. Men det sades några ord om att Skansen och Nordiska museet hade en ohållbar ekonomi och detta är ett faktum. Då blir frågan bara på vilket sätt riksdagen skall avhjälpa denna ohållbara situation, och jag svarar: Jo, precis så som här har föreslagits. Vi anser det vara ett riksintresse att Skansen kan bevaras för framtiden efter de utvecklingslinjer som hitintills följts.

Avtalet innebär ju att Stockholms stad får betala 2 miljoner kronor och staten 1 miljon kronor. Skulle man vara petnoga kunde man ju erinra om att stockholmarna också är svenska medborgare och omkring 10 procent av landets invånare, och de får alltså betala 10 procent också av den miljon staten betalar; det skall vi inte glömma.

Inte heller skall vi glömma att Stockholm — vilken uppfattning man än må ha om denna stad — är och förblir landets huvudstad.

Från utskottsmajoritetens sida är vi på det klara med att denna överenskom-

melse för Skansen kan betyda en ny giv — ett nytt ansikte, om man hellre vill säga så.

Jag förstår mycket väl museitjänstemännens inställning, men även den är felaktig; att man sedan har fått hjälp från Norge förbättrar ju inte saken. Riksdagen får nog ändå se på allt detta under ansvar. Om vi gör det och följer utskottets förslag, vilket jag hoppas går igenom, tror jag att vi räddar Skansen för framtiden.

Det har här framhållits att Skansen på grund av ekonomiska svårigheter inte har kunnat göra de underhållsarbeten och få till stånd den förnyelse som egentligen hade bort göras. Detta är ju ett faktum.

En mera tråkig sak tycker jag att besöksfrekvensen är. Vi har också beträffande den fått vissa uppgifter, som t. ex. visar att Skansen år 1955 hade 2 223 000 besökande. År 1962 hade antalet sjunkit till 1 725 000. Jag tror att det är en riktig bedömning — herr Lager ansåg detsamma — att den sjunkande besöksfrekvensen i varje fall i viss mån beror på kostnaderna för besöken på Skansen. En familj med ett par, tre barn får för närvarande bara i inträdesavgifter betala 7 à 8 kronor, och därtill kommer övriga utgifter i samband med besöket. Huruvida man efter den nya ordningen skall kunna sänka inträdesavgifterna och kanske även i övrigt förbilliga det hela, vågar jag inte ha någon mening om, men jag hoppas att det skall låta sig göra i framtiden.

Skansen är allas vår klenod. Jag är övertygad om att därest första kammarens samtliga ledamöter hade haft tillfälle att vara med när avdelningen mycket ingående och grundligt behandlade denna fråga, så skulle de allra flesta ha varit överens med utskottet på de olika punkterna.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först

Ang. utbildning vid journalistinstitutet av konsumentrådgivare

särskilt beträffande punkterna I—III av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt i fråga om punkten IV.

Därefter gjorde herr talmannen jämligt de rörande punkterna I—III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 133 punkterna I—III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarrens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 60.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten IV hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1963/64 till journalistinstitutet jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1

Ang. utbildning vid journalistinstitutet av konsumentrådgivare

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 3 januari 1963 angiven avlöningsstat för journalistinstitutet i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64, dels ock till Journalistinstitutet i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 238 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade bland annat förordat, att vid journalistinstitutet försöksvis skulle anordnas en alternativ, ettårig studiekurs, inriktad på objektiv konsumentupplysning.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått en inom första kammarren av herr *Hernelius* väckt motion, angående viss specialutbildning för journalister, (I: 406), i vilken hemställt, att riksdagen måtte beakta i motionen anförda synpunkter. I motionen hade framhållits, att om behovet av specialutbildning för blivande journalister skulle tillgodoses, det vore mer ändamålsenligt, att utbildningen komme till stånd efter genomgången kurs vid journalistinstitut och därigenom bleve ett komplement till den avslutade allmänt inriktade grundutbildningen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionen I: 406 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

Ang. utbildning vid journalistinstitutet av konsumentrådgivare**II. att riksdagen måtte**

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för journalistinstitutet i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

b) till Journalistinstitutet i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 238 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Edström och Kaijser*, fröken *Ljungberg* samt herrar *Thorsten Larsson, Harald Pettersson, Staxäng, Ståhl, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungkile, *Gustafsson* i Kårby och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen I: 406, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört.

Reservanterna hade bland annat ansett, att den föreslagna specialutbildningen, inriktad på konsumentupplysning, icke borde ordnas som alternativkurs utan som specialkurs öppen för journalister, som genomgått institutens grundutbildning, eller andra yrkesverksamma journalister, som önskade fortbilda sig på området. Den påtänkta specialutbildningen borde därför enligt reservanterna utformas som en påbyggnad till journalistutbildningen och få formen av en tredje termin ovanpå grundutbildningen.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! I förevarande proposition är det fråga om någonting, men vad det egentligen är fråga om vet väl i själva verket ingen riktigt. I varje fall tror jag inte att någon i statsutskottet, vare sig bland majoriteten eller bland reservanterna, har klart för sig vad man skall besluta i detta ärende.

I statsverkspropositionen har föreslagits att det vid de två statliga journalistinstitutet skall förekomma något

slags utbildning av folk, som skall syssla med konsumentupplysning. Det sägs att på försök skall anordnas en alternativ studiekurs, inriktad på objektiv konsumentupplysning. I förslaget heter det vidare att man skall utbilda personer som skall tjänstgöra inom pressen eller de konsumentupplysande organen, personer »som besitter dels fackkunskaper inom ett visst område, dels allmänna kunskaper om hur massmedia bör utnyttjas för konsumentupplysning».

Detta förslag ledde till att en ledamot av denna kammare, chefredaktören *Hernelius*, väckte en motion, vari han motsatte sig detta förslag och ville ha utbildningen ordnad på annat sätt. Förslaget skickades på remiss till Svenska tidningsutgivareföreningen, Svenska journalistförbundet och Publicistklubben. Alla dessa tre remissinstanser — jag har deras yttranden här — ansåg att detta sätt att förlägga en sådan här utbildning till journalistinstitutet, över huvud taget inte gick för sig. De var i stort sett eniga om att skulle man ha en sådan här utbildning måste den komma som en tredje termin efter journalistutbildningen.

När vi sedan behandlade detta ärende i avdelningen hade jag och två andra av avdelningens ledamöter precis samma uppfattning som dessa remissinstanser och motionären om att detta arrangemang inte gick ihop, om man ville hålla fast vid att journalistutbildningen är en sak som tar sin tid och kräver mycket av den som skaffar sig denna utbildning. Därför bestämde vi oss för att vi skulle reservera oss och i stort sett ansluta oss till de synpunkter som anförts av Svenska journalistförbundet.

Sedan kom det emellertid fram på något sätt, att detta förslag från departementet var så pass oklart redovisat, att såväl motionären som remissinstanserna och vi reservanter hade fått allsammans om bakfoten. Då började man ju fundera på om man verkligen skulle reservera sig när det var på det sättet. Man väntade att det skulle komma en förklaring på vad som i verkligheten

Ang. utbildning vid journalistinstitutet av konsumentrådgivare

avsågs med detta förslag, och jag för min del var beredd att dra mig tillbaka som reservant.

Allt vad utskottet har kommit till är emellertid att det säger: »Enligt vad utskottet inhämtat» — utskottet har inte kommit med några förklaringar på annat sätt — »är ifrågavarande alternativa studiekurs icke avsedd som en specialutbildning av journalister utan som en direkt utbildning för konsumentupplysning.»

Jag erkänner att jag är lika okunnig nu som tidigare om vad det är för slags utbildning man egentligen skall ge de människor, som man skall plocka in till journalistinstitutet. Det är inte fråga om journalistutbildning. Tydligen resonerar man på det sättet, att den som skall bedriva konsumentutbildning inte behöver ges några journalistiska erfarenheter. Jag kan förstå detta på ett sätt, ty det är klart att vilken människa som helst kan skriva i Konsumentbladet Vi, ICA-kuriren eller motortidningar — till vilka tidningar som helst kan man ju lämna in sina bidrag under förutsättning att bidragen sedan tas om hand av journalister och blir bearbetade, så att folk dels läser dem och dels förstår vad de läser.

Såvitt jag kan begripa finns det väl bara två möjligheter att välja på i detta fall. Antingen skall det vara folk — det har nämnts i något sammanhang — som har varit ute och skaffat sig vissa marknadserfarenheter och som sedan kan komma till journalistinstitutet och där få journalistutbildning, eller också skall det vara på det sättet att folk, som fått journalistutbildning vid journalistinstitut eller på annat sätt skaffat sig journalistutbildning, skall kunna få komma till instituten och ovanpå sin utbildning få en speciell utbildning, som gör dem lämpliga till konsumentupplysare. Någon tredje möjlighet kan enligt min mening inte finnas.

Det är därför som vi i reservationen har lagt fram dessa synpunkter och begärt att riksdagen i anledning av vad som där sagts skall ge till känna vad som sålunda anförts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid punkten 1.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kan gott instämma med herr Axel Johannes Andersson om att det, när vi började överlägga om förslaget, var litet oklart vad man egentligen avsåg med denna utbildningsgren.

Som kammarens ärade ledamöter ser på sidan 3 i utskottsutlåtandet står det där följande: »Interimsstyrelsens förslag innebär i korthet, att vid journalistinstitutet på försök anordnas en alternativ studiekurs inriktad på objektiv konsumentupplysning. För tillträde till denna utbildning skall enligt styrelsen gälla i princip samma villkor som för antagning till journalistutbildning, d. v. s. studentexamen — jämte sex månaders praktik — på studentlinje respektive fyra akademiska betyg — jämte sex månaders praktik — på akademikerlinje. Institutsutbildningen avses bli ettårig och omfatta samma antal elevtimmar som journalistutbildningen, sammanlagt 737 timmar.»

Herr talman! Jag får beklaga att en mycket sakkunnig ledamot på detta område för en timme sedan måste avresa till utlandet. Det var annars hennes mening att ge till känna vilka erfarenheter och vilka begrepp hon har om detta. Jag avser fröken Mattson från Göteborg. Hon måste resa för en stund sedan. Hon har arbetat med detta problem och mycket noga satt sig in i det. Hon är fullt överens med utskottets majoritet på denna punkt.

Med anledning av inte minst detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Det kanske inte hade varit anledning att säga så mycket mer, men när herr Näsström beklagade att en ledamot av denna kammare, som skulle vara expert på denna fråga, var förhindrad att yttra sig, skall jag be att få hän-

Ang. utbildning vid journalistinstitutet av konsumentrådgivare

visa till vad Svenska tidningsutgivareföreningen säger. Jag skulle nog vilja påstå att även Svenska tidningsutgivareföreningen besitter åtskillig sakkunskap på det här området.

Föreningen konstaterar först att journalistutbildningen kräver oerhört mycket, och att man då samtidigt skulle medhinna en specialutbildning förtjänt av namnet är, anser föreningen, uteslutet. Föreningen säger vidare: »En 'konsumentupplysningslinje' skulle emellertid ålägga en del av journalisteleverna just en sådan dubbel uppgift. Ett liknande förslag vore knappast tänkbart inom något annat utbildningsområde.»

För att sedan komma till poängen vad beträffar det som herr Näsström nämnde om expertisen, säger Tidningsutgivareföreningen: »Den omständigheten att förslaget om en konsumentupplysningslinje framförts av interimsstyrelsen för journalistinstitutet, rubbar inte TU:s bedömning på denna punkt.»

Den rubbar, herr talman, inte heller min bedömning!

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag vill försäkra att när det härom året bestämdes att man skulle starta två statliga journalistinstitut motogs beslutet med stor glädje inom pressvärlden. Man lade därigenom grunden till en bättre journalistutbildning, som jag tror på lång sikt kommer att ge resultat i form av en högre nivå på pressen och dess folk. Dessa institut svarar för en grundutbildning för de unga eleverna, pojkar och flickor som i allmänhet är i åldern 20—25 år och som kommer dit efter några månaders praktik på tidningar för att under ett års tid få en elementär utbildning, som gör dem förtrogna med tidningsarbete.

Nu föreslår departementschefen, att det skall införas en specialutbildning vid dessa institut i form av en alternativkurs för konsumentupplysare med femton platser vid vardera institutet. Det betyder att den elementära journalistkursen i viss mån skulle samordnas med en kurs i ett mycket speciellt och

mycket komplicerat ämne. Det skulle bli samläsning i väsentliga delar av ämnen, men alternativkursen skulle syfta till att få fram ett antal konsumentupplysare varje år.

Departementschefen säger att alternativkursen skulle vara ett komplement till journalistutbildningen. Men utskottet skriver att det inte är avsett som specialutbildning för journalister utan som en direkt utbildning för konsumentupplysning. Vad departementschefen pekar på när han säger, att alternativkursen skall vara ett komplement till journalistutbildningen, tycks komma i motsättning till utskottets påpekande att det icke är fråga om journalistutbildning utan utbildning av konsumentupplysare.

Jag misstänker att det blir en egenomlig blandning i fråga om klientelet. Man tänker sig dels sådana elever som nu går vid instituten, dels sådana kategorier som departementschefen nämner — institutsingenjörer, hushållslärare och andra som icke avser att bli tidningsmän och som har annan bakgrund och andra syften.

Jag tror att det är en relativt diskutabel blandning av utbildning som man avser att skapa — diskutabel även om man betraktar den som försöksverksamhet. Man måste ifrågasätta lämpligheten av att blanda en grundläggande utbildning med en utbildning som siktar till specialisering.

Jag ifrågasätter därmed inte behovet av konsumentupplysare i vårt land. Det behövs både hos pressen, hos myndigheter och hos konsumentorganisationer folk som behärskar detta ämne. Pressen behöver specialister av många slag, bland vilka konsumentupplysande journalister bara är ett. Det behövs specialister i fråga om ekonomi, näringsfrågor, hälso- och sjukvård, skolväsen o. s. v., och bland alla dessa är konsumentupplysare, om man ser saken från pressens sida, en kategori som man inte utan vidare kan tillerkänna prioritet.

Det är en utomordentligt svår verksamhet att bedriva konsumentupplysning. Därför krävs rutin, säkert omdöme och grundliga kunskaper om varor och

Ang. utbildning vid journalistinstitutet av konsumentrådgivare

kvaliteter. Det är ingenting som tidningarna vågar sätta ungt och oprövat folk på. Jag misstänker att det även efter en kortvarig kurs skulle bli svårt att utnyttja dessa unga journalister effektivt till verkligt gagn för konsumenterna. Det vore nyttigt om konsumentupplysningen fått formen av en specialkurs som inte behövt inmängas med elementär journalistutbildning. En sådan kurs borde rimligen vara öppen både för dem som gått igenom journalistinstitut och för andra lämpliga intressenter.

Jag kan icke ansluta mig till utskottets förslag i den form det föreligger, men med den klän reservanterna givit sin reservation vill jag inte heller acceptera deras lösning. Jag delar den principiella, kritiska inställning reservanterna givit uttryck åt. Men deras slutsats att påbyggnadskursen skulle vara öppen endast för dem som genomgått journalistinstitut skulle på ett onödigt sätt begränsa urvalet. Om man ser det ur allmänna synpunkter, inte bara som pressman, är det önskvärt att få fram en samhälleligt stimulerad utbildning av konsumentupplysare. Jag är rädd att den linje man valt icke kommer att visa sig synnerligen effektiv. Jag skulle hellre ha sett en synnes mellan departementschefens och reservanternas förslag men det är icke möjligt för närvarande. Jag hoppas att man efter hand skall få en justering som dels inte inkräktar så mycket på journalistinstitutets verksamhet som detta riskerar att göra, dels kan främja en effektiv utbildning av konsumentupplysare.

Jag ser mig därför, herr talman, icke i stånd att rösta för någotdera förslaget.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! När man läser utskottets förslag och utlåtande blir man faktiskt betänksam. Själv har jag blivit mycket betänksam. Jag tror inte att det är den rätta vägen att gå fram när det gäller så pass svåra och komplicerade saker som det här ofta är fråga om. Man måste väl ändå säga, att de bästa konsumentupplysare vi skulle kunna få fram här i landet kan vi inte utbilda på en spe-

ciallinje vid journalistinstitutet på det sätt som är tänkt. Inom en rad områden får vi de bästa konsumentupplysarna genom att ge fackutbildat folk en journalistutbildning. Det blir mer och mer komplicerade frågor inom en hel rad olika fackområden, och om vi verkligen skall nå resultat med konsumentupplysningen, måste det vara mycket kunnigt folk som skall sättas in på dessa områden. Men ofta märker vi hur sådana människor har svårt att få en journalistisk stil över vad de skriver. Det blir ofta en tråkig utredningssvenska, som gör att journalisterna å sin sida måste arbeta hårt med materialet. Den utbildning som lämnas i en sådan specialkurs kommer att bli rätt mycket hackmat utan att ge det man faktiskt har rätt att kräva av en verkligt sakkunnig konsumentupplysarutbildning. Jag tror att man kan komma en bit på väg genom att följa reservanternas förslag, nämligen att ha en specialkurs utanför det hela. Men vad man framför allt skulle önska är att folk som behärskar ett ämnesområde erhåller en journalistutbildning. Då får vi de bästa konsumentupplysarna, och vi behöver en lång rad sådana i vårt svenska samhälle.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill med några ord motivera förslaget att förlägga konsumentrådgivarutbildningen till journalistinstitutet. Man har gjort gällande att det är betänkligt att förlägga denna utbildning dit. På detta skulle jag vilja svara följande.

För det första skall såväl journalister som konsumentrådgivare ägna sig åt informativ verksamhet och objektiv framställning. Det finns med andra ord en grundbas för utbildningen, och det borde därför rent allmänt kunna vara en gemensam undervisning.

För det andra är åtskilliga utbildningsmoment gemensamma, eller de borde i varje fall kunna vara gemensamma. Vi anser emellertid att mer än hälften av undervisningen för konsumentrådgivarna skall ske separat.

Ang. utbildning vid journalistinstitutet av konsumentrådgivare

För det tredje — och det har för mig varit ett starkt skäl — finns administration redan nu att tillgå vid journalistinstitutet. Där finns också lokaler. Hela miljön är vänlig, och konsumentrådgivarna är välkomna. Det är alltså möjligt att snabbt komma i gång med denna utbildning.

Beträffande huvudfrågan, om man skall ha en ettårig utbildning för konsumentrådgivare parallellt med journalistutbildningen eller ha den efteråt, skulle jag vilja framföra följande argument för propositionens uppläggning: Till en ettårig utbildning av konsumentrådgivare bör kunna rekryteras — förutom studenter — personer med fackutbildning av betydelse för verksamhet på konsumentupplysningens område, t. ex. institutsingenjörer och hushållslärare.

Det är kanske den avgörande synpunkten. Man har velat undvika att, låt mig säga, personer med utbildning från de husliga seminarierna skulle tvingas till en utbildning i tre steg: först ett hushållsseminarium, sedan en journalistutbildning på ett år och till sist en enterminskurs för konsumentrådgivare.

Till en utbildning förlagd till en tredje termin skulle sannolikt — det anser jag också vara ett starkt skäl — rekryteras åtskilliga av dem som just genomgått journalistutbildning. Härigenom skulle tillströmningen till journalistyrket minska. Man skulle med andra ord få ett ganska slumpvis bestämt utbud av utbildade journalister.

En parallellutbildning ger förutom utbildningsmässiga fördelar, som jag nyss sagt, 30 nya utbildningsplatser av värde för avlänkningen från de humanistiska fakulteterna. Detta har också varit ett motiv som vi stannat för i propositionens lösning. Dessa nybörjarplatser skulle inte komma till stånd i ett treterminssystem.

Här är jag tillbaka, herr talman, vid själva utgångspunkten, nämligen den s. k. KNUFF-utredningens förslag om differentierad utbildning för humanister och att över huvud taget finna nya postgymnasiala utbildningsformer.

I denna omgång gick jag inte så långt som utredningen föreslog när det gällde den allmänna reklamutbildningen utan stannade vid den begränsade konsumentrådgivningen, vilken vi förlade till journalistinstitutet, och gjorde kurserna parallella.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Jag förstår mycket väl en hel del av vad departementschefen har anfört, och det är väl ingen som funnit det betänkligt att man förlägger en sådan här utbildning av konsumentupplysare till journalistinstitutet, när det finns lediga lokalutrymmen där. Jag sympatiserar också en hel del med departementschefens ansträngningar att skapa nya utbildningsplatser och nya utbildningsmöjligheter för ungdomar av olika slag, men det som vi från tidningsmannahåll främst har ansatt vara besvärande i detta sammanhang är ju ändå att man tvivlar på att de som kommer dit för att få utbildning, på denna korta tid över huvud taget skall kunna få någon utbildning som är av värde. Det är ju dock åtskilligt som man här sysslar med utöver inlärandet av journalistiska färdigheter. Enligt styrelsen skall som huvudmoment i utbildningen ingå psykologi, pedagogik, sociologi med socialpsykologi och massmedia, miljö- och konsumentkunskap. Skall man dessutom lära sig behandla allt detta som man får i sig — höll jag på att säga — journalistiskt, då måste dessa ungdomar få en fantastisk arbetsbörda. Jag har mycket svårt att förstå hur de skall kunna nå fram till några verkligt goda resultat. Jag menar därför i likhet med Journalistförbundet och Tidningsutgivareföreningen och även liksom herr Möller, fastän han inte fortsatte till slutet på det, att det inte går att åstadkomma

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

den önskvärda utbildningen på detta sätt, fastän det inte finns någon som förnekar behovet av utbildningen.

Jag hade en invändning mot motionen som herr Möller tydligen inte kunde ansluta sig till. Han tyckte att utbildningen inte bara skulle vara öppen för dem som håller på att utbilda sig till journalister på journalistinstitutet. Men det heter ju att även andra yrkesverksamma journalister som önskar fortbilda sig på området skulle kunna beredas plats där. Jag medger att det kanske hade varit ännu bättre om det inte hade stått »yrkesverksamma journalister» utan om man hade nöjt sig med att skriva »andra yrkesverksamma». Då hade man ju kunnat få med även andra människor än dem som ägnar sig åt journalistarbetet.

Jag har som sagt inte blivit övertygad om att denna utbildning av konsumentupplysare skulle få den kvalitet som är önskvärd, och dessutom hyser jag den uppfattningen att det blir ett intrång på en redan förut trängd journalistutbildning, vilket måste bli till skada för den senare utbildningen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de angående mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 134 punkten 1 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 68.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkterna 2—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 114 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 15 mars 1963, dels berett riksdagen tillfälle avgiva yttrande med anledning av vad i förberörda statsrådsprotokoll anförts rörande samordning m. m. av underhållet av krigsmaktens telemateriel, dels ock föresla-

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

git riksdagen att besluta, att ledningen av för krigsmakten gemensamma teleunderhållsverkstäders drift skulle ankomma på försvarets fabriksstyrelse, att till Teleunderhållsverkstad för budgetåret 1963/64 under försvarets fabriksfond anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor, att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 16 000 000 kronor för krediter till ett av försvarets fabriksstyrelse bildat aktiebolag för teleunderhåll, att besluta, att tillgångar och skulder vid centrala flygverkstaden i Arboga, den i Göteborgs örlogsvarv ingående försvarets televerkstad i Göteborg samt Stockholms tygstations signalverkstad i Sundbyberg från tidpunkter, som Kungl. Maj:t måtte bestämma, skulle överföras till försvarets fabriksfond, samt att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ramavtal med ett av försvarets fabriksstyrelse förvaltadt aktiebolag för teleunderhåll enligt vad i ovannämnda statsrådsprotokoll anförts.

Vidare hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 692) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.* (II: 848), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 114 hos Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan om lokaliseringen av den i södra Sverige föreslagna televerkstaden måtte allsidigt och förutsättningslöst ånyo utredas och prövas, så att riksdagen kunde beredas tillfälle avgiva yttrande i frågan under innevarande års höstriksdag,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson m. fl.* (I: 693) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel m. fl.* (II: 846), i vilka föreslagits, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 114 skulle dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förhandlingar snarast måtte upptagas för bildande av ett halvstatligt bolag för

teleunderhåll inom försvaret på sätt i motionerna närmare angivits, dels till Teleunderhållsverkstad för budgetåret 1963/64 under försvarets fabriksfond, kapitalbudgeten, fjärde huvudtiteln, anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kronor, dels ock bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 8 000 000 kronor för krediter till ett nybildadt aktiebolag för teleunderhåll,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 694) och den andra inom andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.* (II: 847) i vilka anhållits, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 114 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening uttala, att den centrala televerkstaden i Östersund borde byggas med förtur före byggnad eller utbyggnad av övriga i propositionen föreslagna centrala verkstäder i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 692 och II: 848 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 694 och II: 847 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att riksdagen måtte besluta, att ledningen av för krigsmakten gemensamma teleunderhållsverkstäders drift skulle ankomma på försvarets fabriksstyrelse;

IV. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet uttalat med anledning av vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 15 mars 1963 och i motionerna I: 693 och II: 846 anförts rörande samordning m. m. av underhållet av krigsmaktens telemateriel och i fråga om organisationen av den nya centrala underhållsverkstaden;

V. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 693 och II: 846, i vad de icke behandlats under IV,

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

a) till Teleunderhållsverkstad för budgetåret 1963/64 å kapitalbudgeten under försvarets fabriksfond anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor,

b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 16 000 000 kronor för krediter till ett av försvarets fabriksstyrelse bildat aktiebolag för teleunderhåll;

VI. att riksdagen måtte

a) besluta, att tillgångar och skulder vid centrala flygverkstaden i Arboga, den i Göteborgs örlogsvarv ingående försvarets televerkstad i Göteborg samt Stockholms tygstations signalverkstad i Sundbyberg från tidpunkter, som Kungl. Maj:t måtte bestämma, skulle överföras till försvarets fabriksfond,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ramavtal med ett av försvarets fabriksstyrelse förvaltad aktiebolag för teleunderhåll enligt vad i berörda statsrådsprotokoll anförts.

Utskottet hade tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, att en ny central televerkstad i södra Sverige skulle förläggas till Växjö.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Boman, Almgren* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 692 och II: 848, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om lokaliseringen av den i södra Sverige föreslagna televerkstaden måtte allsidigt och förutsättningslöst ånyo prövas och att förslag måtte föreläggas innevarande års höstriksdag;

2) av herrar *Boman, Edström, Per-Olof Hanson, Ståhl, Svensson* i Ljungkile och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under III, V b och VI hemställa,

III. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utred-

ning rörande ledningen av för krigsmakten gemensamma teleunderhållsverkstaders drift;

V. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 693 och II: 846, i vad de icke behandlats under IV,

b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 16 000 000 kronor för krediter, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande tills driftsformen för det nya företaget bestämts;

VI. att riksdagen måtte

a) besluta, att tillgångar och skulder vid centrala flygverkstaden i Arboga, den i Göteborgs örlogsvarv ingående försvarets televerkstad i Göteborg samt Stockholms tygstations signalverkstad i Sundbyberg från tidpunkter, som Kungl. Maj:t måtte bestämma, skulle överföras till det nya företaget;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ramavtal med det företag för teleunderhåll, som komme att bildas.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Till föreliggande utskottsutlåtande har fogats en reservation, betecknad med 1, som grundar sig på ett motionspar, nämligen nr 692 i första kammaren och 848 i andra kammaren. Motionerna är undertecknade av samtliga riksdagsledamöter i båda kamrarna från Jönköpings län och Älvsborgs län, och däri hemställs att riksdagen må, med avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 114, hos Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om lokaliseringen av den i södra Sverige föreslagna televerkstaden måtte allsidigt och förutsättningslöst ånyo prövas och att förslag föreläggas innevarande års höstriksdag.

Vi anser att man, när man beslöt att förlägga televerkstaden till Växjö, inte tillräckligt beaktade de skäl som kunde anföras för en förläggning av verkstaden till Jönköping eller Borås. Jag vill för mitt läns vidkommande betyga att Jönköpings stad ligger centralt vid E 4, har goda järnvägsförbindelser, har

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

ett nytt och modernt flygfält med snabba flygförbindelser och att staden garanterat lämplig tomtmark och lämpliga lokaler så att arbetet kan sättas i gång utan tidsutdräkt.

Jag anser att dessa synpunkter är tungt vägande och vill med detta yrka bifall till reservationen.

I herr Bomans yttrande instämde herrar *Göran Karlsson (s)*, *Tage Johansson (s)* och *Bengtson (cp)*.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Såsom motionär i detta ärende, som herr Boman inledningsvis tagit upp till diskussion, skall jag be att få säga några ord.

Orsaken till att vi till debatt tagit upp frågan om lokaliseringen av den nya televerkstaden är helt enkelt den att dess förläggning ursprungligen byggs på ett utredningsförslag — eller rättare sagt borde bygga på ett utredningsförslag — som den statliga lokaliseringsutredningen på sin tid lade fram. Det är att märka att den utredningen naturligtvis med allvar tog itu med sitt arbete på det sättet att man i ett antal förslag — jag tror att det var tio förslag man lade fram — behandlade olika statliga inrättningar, och en av dem var televerkstaden i Sundbyberg. När man prövade frågan om dessa inrättningars förläggning, gjorde man endast sysselsättnings- och lokaliseringsmässiga bedömningar.

Lokaliseringsutredningens ställningstaganden, som ju gjordes först efter mycket intima kontakter med arbetsmarknadsmyndigheterna och andra i frågorna inblandade intressenter, grundades på det faktum, att borås- och jönköpingstrakterna tillhörde de områden i vårt land som skulle behöva en speciell stimulans i form av en sysselsättning av annat slag än som fanns där tidigare.

Om jag får uppehålla mig vid Borås — utan att jag därmed bör bli beskylld för att vara överdrivet lokalpatriotisk — vill jag ta denna stad som ett exempel. Boråsområdet är ett område, där

sysselsättningen i mycket hög grad, nära nog till hundra procent, utgöres av textil- och konfektionsindustrier. Det kan alltså sägas att det är ett utrerat exempel på en ganska ensidig sysselsättning. Detta förhållande har också fått sina konsekvenser. Det är ju på det sättet att textilindustrin med några års mellanrum upplevt besvärliga kriser, som emellertid denna bygd i stort sett kunnat rida ut utan några större åderlätningar. Men detta har fått negativa följder på det sättet, att det numera är ganska svårt för Borås stad att bevara sin befolkning intakt. Det är faktiskt så, herr talman, att staden under de senaste åren skulle ha varit tvungen att redovisa i varje fall en ganska låg befolkningsökning, för att inte säga en befolkningsminskning, om den inte haft tillskott av utländsk arbetskraft som återfinnes inom detta område. Orsakerna torde vara att möjligheterna för ungdomen till yrkesval är praktiskt taget inga, ty skall man stanna kvar i hembygden, är man i hög grad hänvisad just till att hämta sin försörjning från textil- och konfektionsindustrin. Det är alldeles uppenbart att detta är ett otillräckligt underlag för yrkesvalet, och detta återspeglas på det sättet att det framför allt är de yngre årsklasserna som lämnar staden och bygden och söker sig någon annanstans. Dessa synpunkter fick en utomordentligt stor vikt vid lokaliseringsutredningens bedömning, när man skulle planera förläggningen av denna verkstad. Den skulle, vart den än kom, utgöra ett välkommet och välbehövligt komplement till en befintlig tidigare sysselsättning, och när man stannade för Borås, var det just dessa bevelsgrunder som låg bakom. Man anförde i andra hand Jönköping som ett annat lämpligt lokaliseringsområde. Så långt var ju allt gott och väl.

När Kungl. Maj:t i anledning av utredningens förslag lade proposition på riksdagens bord, visade det sig att även staden Växjö hade kommit med i svepet som en tredje lämplig lokaliseringsort. I och för sig anfördes det väl inga av-

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

görande lokaliseringsspolitiska skäl eller andra skäl heller för att den goda huvudstaden i Kronobergs län tagits med. Det fanns naturligtvis ingen som helst anledning att i det ögonblicket från något håll anföra betänkligheter eller protester häremot, ty det skulle i och för sig ha varit ganska underligt. När det nu blir fråga om att gå från ord till handling på denna punkt har naturligtvis frågan om förläggningen av en verkstad av detta slag kommit i ett i hög grad förändrat läge. Jag är den förste att erkänna, att de kanske relativt begränsade lokaliseringsspolitiska förutsättningar, som tidigare rådde, i och med att verkstaden avses få en rad nya uppgifter, naturligtvis kan bedömas mycket olika.

Den tillsatta speciella utredningen, den s. k. FATU, d. v. s. den grupp som skall utreda frågor rörande arméns teleunderhåll, har undersökt de tre olika orternas förutsättningar. Vi har i vår motion, liksom också reservanterna, hävdat att utredningen har förbisett väsentliga ting. Bland annat är vi av den bestämda uppfattningen, att när man försökt väga de tre lokaliseringssorternas företräden, så har man inte gjort detta på det sätt det borde ske. Jag har framför allt fäst mig vid att utredningsgruppen nära nog utan att ta hänsyn till förhållandena i Borås och Jönköping konstaterar, att Växjö har de bästa möjligheterna till en snabb etablering ur lokal-synpunkt. Det hindrar inte ut, som vi påpekat i motionen, man både i Borås och Jönköping kan peka på att man har såväl mark som också lämpliga industri-lokalerna att upplåta med omedelbart varsel.

Det är också intressant att anteckna i sammanhanget, att när statsrådet lade fram sin tidigare proposition om principbeslut rörande förläggning av verkstaden, anfördes under hand som ett skäl för att man förlade verkstaden till Växjö, att man där hade ett bergrum som lämplig förläggningsplats. Det visar sig nu, att FATU avvisar tanken på att det vore nödvändigt med en bergrumsförläggning och i stället föredrager, att anläggningen uppföres ovan jord. Därmed

har detta tidigare argument sålunda fallit, och man kan återgå till att väga de så att säga ovanjordsmässiga förutsättningarna mot varandra. Vid denna avvägning menar vi på goda grunder, att Borås och Jönköping väl kan mäta sig med Växjö.

Det finns en annan punkt i statsrådets motivering i propositionen för en förläggning till Växjö, som jag för min del anser tarva uppmärksamhet. Med stöd av ett av FATU gjort påpekande understrykes, att gjorda materielanskaffningar nödvändiggör att verkstaden förlägges till Växjö. Det är i och för sig ganska anmärkningsvärt, att man på detta stadium åberopar verkställda materielanskaffningar som ett skäl för att man skulle vara bunden till platsen för en lokalisering. Det utgör ändå, herr talman, ett sätt att klavbinda både utredningens och riksdagens ställningstaganden i denna fråga. Det är alldeles uppenbart, att det för en enskild riksdagsman, som dessutom inte sitter inne med de interna insikterna på den militära sidan, inte är möjligt att yttra sig om denna sak. Även om han känt till dessa militära hemligheter, skulle han inte kunna yttra sig, ty det skulle ju gälla hemligstämplade ting. Man är alltså klavbunden. Ingen kan här i kammaren tränga in i denna sida av frågan, och jag tror inte heller att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet är beredd att tala om vad dessa materielanskaffningar innebär. Man faller alltså tillbaka på ett ställningstagande, som helt och hållet föregriper avgörandet i lokaliseringsfrågan.

Det finns förmodligen inte någon här i kammaren, som missunnar Växjö att få denna verkstad. Det skulle vara orimligt att göra det. Men när man från statens sida har att bedöma ett lokaliseringsspörsmål, borde man väl i varje fall behandla detta med tillbörlig objektivitet. Här har man först så att säga köksvägen fört in Växjö i bilden i samband med det första, principiella ställningstagandet. Sedan har man, vad som än anföres från andra håll, a priori stannat för att lokalisera verkstaden till Växjö.

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

Jag skall inte säga mer om detta. Var och en kan dra sina slutsatser själv.

Vi menar på goda grunder, herr talman, att frågan om verkstadens förläggning bör omprövas. Därvid bör man taga hänsyn till alla fakta som finns i målet. Det har gjorts gällande, att man är beroende av ett snabbt etablerande av verkstaden. Jag tror inte att en ny utredning, som utmynnar i ett förslag som borde kunna föreläggas riksdagen redan till hösten, på något avgörande sätt skulle förse oss tillkomsten av denna verkstad. Jag är fullt beredd att godkänna varje på sakliga skäl grundat militärt ställningstagande, men jag anser att något sådant ställningstagande hittills inte har skett och att man inte utan vidare kan nöja sig med föreliggande förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma i det yrkande om bifall till reservationen, som herr Boman här har ställt.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2 av herr Boman m. fl., innebärande att den föreslagna bolagsbildningen närmare utredes innan den kommer till stånd.

I den till ärendet fogade departementspromemorian framföres tanken på ett hälftenbruk av bolaget mellan staten och enskilda branchorganisationer. Det uttalas vidare att de senare skulle ha visat intresse för en sådan företagsform. I promemorian förutsättes emellertid att de enskilda intressenterna skulle äga högst 49 procent av aktieinnehavet. Härigenom kommer deras medbestämmanderätt att redan från början bli beskuren. Det förefaller reservanterna i hög grad tveksamt, huruvida en sådan form av samverkan skulle kunna etableras. Reservanterna anser därför, att den frågan bör närmare undersökas, innan definitivt beslut fattas om företagsformen.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Så kallade lokaliseringsfrågor har regelmässigt en viss förmåga

att engagera kammaren av något skäl. I dag tycks deras möjligheter därvidlag vara begränsade, vad nu detta kan bero på.

Lokaliseringsaspekten förmådde herr Boman till ett lika kraftigt som föredömligt kort inlägg. Han gick rakt på sak. Det föranledde herr Andersson i Brämhult till något slags principresonemang, vars samband med nu föreliggande fråga kanske inte framstod såsom alldeles glasklart.

Jag skulle bara först vilja göra den kommentaren, att jag väl skulle ha kunnat förstå framför allt herr Boman men också herr Andersson, om de respektive herrarna hade yrkat en annan lokalisering än den som propositionen och utskottet föreslår. Men hade de gjort detta, hade ju den oheliga alliansen mellan de bägge herrarna omedelbart gått mitt itu, då jag förmodar att den ene hade nödgats — självfallet inte av lokalpatriotiska skäl — företräda Jönköping och den andre — självfallet ingalunda heller av lokalpatriotiska skäl — Borås. Nu har man avstått från denna risk för tvillingbörd i sista stund och funnit en minsta gemensam nämnare i en begäran om uppskov, ett uppskov vars egentliga innebörd är, att under de behagliga sommarmånaderna skall exakt samma människor, som har tagit och föreslagit ställning i lokaliseringsfrågan, föreslå ställning i lokaliseringsfrågan på nytt. Jag har rätt svårt att tro att ens skördetiden som närmar sig skulle kunna åstadkomma några förändringar i de fakta, från vilka man har bedömt, vägt och mätt den här frågan. Jag har svårt att tro att någon av dem som har varit inbegripna i detta ärende skulle kunna ändra sin uppfattning, eftersom inga nya fakta framförts i målet och inga nya synpunkter lagts på frågan.

Men det avgörande för mina utgångspunkter är, att det föreslagna uppskovet formellt ett halvt år kommer att bli ett uppskov på minst ett år. Ett sådant uppskov skulle kunna bli i hög grad besvärande för en lösning av en påträngande fråga. Det skulle kunna bli besvärande av det skälet, att underhållsbehovet växer så snabbt, att någonting måste göras så snabbt som möjligt. Det skulle kunna bli

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

besvärande därför att verkstaden därute i Sundbyberg inte hur länge som helst kan hänga mellan himmel och jord. Man riskerar då att förlora människor, som nu är sysselsatta där och som man helst inte vill förlora. Det skulle till slut kunna bli besvärande också av det skälet, att ledningen för det nya teleunderhållsbolaget förlorar en hel årgång ungdomar, som man eljest kan ta hand om redan från höstens början genom att då inleda deras utbildning.

Dessa skäl förefaller mig så alldeles bestämt tala mot tanken på ett uppskov, att de är tillräckliga.

Därtill kommer emellertid att det ur ekonomiska och företagsekonomiska synpunkter är uppenbart, att en nyans — men en klar och bestämd nyans — talar till förmån för Växjö. Jag kan inte finna, att inte de allmänna lokaliseringspolitiska skäl, som anförts för Borås, respektive Jönköping, också kan anföras för Växjö, om någon representant för denna förträffliga stad så småningom erhåller ordet.

Herr talman! Herr Edström har iklätt sig det ställföreträdande lidandet för den reservation, kring vilken folkpartiet samlat sig och som uppges vara av mera principiell art. Jag skall endast om denna reservation säga att jag helt enkelt inte begriper den. Det kan naturligtvis bero på medfödd enfald hos mig, men det behöver inte bero på det. Om man läser aktstycket finner man nämligen att dess olika delar hänger samman mycket illa, och man finner framför allt att de föreslagna klämmarna inte har något inbördes sammanhang.

Vad är t. ex. meningen med att ge herrens fullmäktige i riksgäldskontoret bemyndigande att ikläda staten garanti intill ett belopp av högst 16 miljoner kronor för att bygga en fabrik, om vilken man inte vet var den skall ligga, samtidigt som man inte anvisar det aktiekapital som är förutsättningen för att det bolag skall bildas som skall äga och driva fabriken? Jag måste erkänna att detta sätt att föra resonemanget, som ju kastar ifrån någon underförstådd sympati för en verkstad driven i förvaltningsregi till ett bo-

lag med ett dominerande privat inflytande, detta aktstycke förvånar mig, och jag tror knappast att det skulle vara klokt att låta reservationen bli riksdagens beslut.

Till detta, herr talman, vill jag endast knyta några korta reflexioner av i viss mån principiell natur. Propositionen ger i själva verket försvarets fabriksverk ett slags fullmakt att förhandla med privata intressenter om någon form av samverkan i syfte att lösa de underhållsproblem som här tränger sig på med ökad styrka. Utskottsmajoriteten har klarare definierat denna fullmakt och delvis försett den med ett uppdrag till fabriksverket att föra sådana förhandlingar.

Jag skall säga öppet, att jag är glad både åt fullmakten och åt uppmaningen, och jag hoppas mycket bestämt att det skall gå att finna en form för denna samverkan som å ena sidan garanterar den, såvitt jag förstår, i detta sammanhang självklara rätten till insyn som den offentliga sektorn har och å andra sidan ger den enskilda industrien behörigt inflytande. Man kan tänka sig olika former för denna samverkan. Jag tror emellertid att det skulle vara olyckligt om man knöt sina resonemang på den punkten till något slags matematisk ståndpunkt när det gäller fördelningen av aktiekapitalet. Jag är nämligen fast förvissad om att det oavsett om staten äger 51 procent och de enskilda 49 procent av aktierna eller om båda kontraheterna formellt sett är mera jämställda kommer att visa sig möjligt att etablera ett fruktbringande samarbete, den typ av samarbete som man alltid kan hoppas på vettiga människor emellan. Detta säger jag trots att jag själv är en av dem som skall samarbeta.

Emellertid är det inte helt säkert att det är på ägarsidan som samarbetet måste kristallisera ut sig. Det kan också tänkas andra former. Det enda jag därvidlag tror mig våga säga är att inställningen är klart positiv ifrån deras sida som här står bakom utskottsutlåtandet.

Det viktigaste med hela det initiativ som här har tagits, och det som gör att denna positiva inställning är självklar, är att det skapar möjlighet att få till stånd den typ av självkostnadskalkyl och det

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

kostnadsmedvetande i detta sammanhang som är en absolut förutsättning för en fri och öppen konkurrens på lika villkor.

I propositionen återkommer man gång på gång till denna tanke; man gör det också i utskottsutlåtandet. Det finns därför anledning att tro att man med gemensamma krafter skall nå detta resultat. Det är som jag sade en förutsättning för en vettig konkurrens, men det är också, herr talman, inte minst en förutsättning för att man skall kunna få greppet över kostnaderna på ett område, där vi måste räkna med att just underhållskostnaderna i stigande omfattning kommer att bestämma vad vi i praktiken får ut för de många pengar som vi anslår till det svenska försvaret.

Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Virgin* (h) och herr *Ohlsson, Ebbe*, (h).

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Får jag börja med att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framföra en ärlig och uppriktig lyckönskan till att han fått en verkschef som med sådan pondus och spontanitet tagit itu med sin uppgift!

Sedan vill jag säga att herr Svärd är en lycklig människa. Han kommer till ett nytt verksamhetsfält. Där upptornar sig naturligtvis en massa svårigheter, men allt klaffar: behovet av verkstaden, brådskan, kravet på snabb upprustning, de anställdas intressen, utbildningen av ungdomen och de företagsekonomiska synpunkterna.

Vem skulle jag vara, att jag skulle föra argumentation mot honom? Men, herr talman, jag har inte ändrat mig i fråga om lokaliseringen, och jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **SVÄRD** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är nog riktigt att jag är en lycklig människa. Det har jag varit rätt länge, men jag erkänner att jag

nu är det mer än någonsin, eftersom jag fått så besvärliga arbetsuppgifter. Jag antar att herr Andersson i Brämhult och jag, som är oense i det mesta, kan vara överens om att när livet var som bäst var det möda och besvär.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON**, (cp):

Herr talman! Jag hoppas kammaren håller mig räkning för att jag fattar mig mycket kort i det här ärendet. Vi har ju alldeles nyss hört generaldirektören och chefen för försvarets fabriksverk anföra de synpunkter på frågan som vi också har lagt på densamma i avdelning och utskott, och i sak finns därför inte mycket att tillägga.

Vi är således vad gäller både organisationsformen och driftformen helt överens med Kungl. Maj:t och delar de åsikter som herr Svärd här har framfört. Vi menar att aktiebolagsformen är den mest lämpliga i detta fall. Jag skall dock gärna erkänna att jag för min personliga del gärna skulle ha sett att detta bolag om möjligt redan från början blivit halvstatligt. Nu vet vi att detta av olika skäl inte varit möjligt, men vi hälsar med tillfredsställelse att både Kungl. Maj:t, utskottet och den ansvarige verkschefen tycks vara sympatiskt inställda till en fortsättning som innebär att vi kanske så småningom får en organisation och driftform som är den lämpligaste ur både teleindustriens, försvarets och näringslivets synpunkt.

Jag vill också framhålla, att vi inom utskottet inte har behandlat frågan om den centrala verkstadens förläggning enbart ur arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiska synpunkter, utan har sett frågan i första hand ur försvarets synpunkt. Det torde vara svårt att göra gällande att en förläggning till Växjö skulle vara olämplig för försvaret eller ur andra synpunkter sämre än övriga föreslagna platser. Det är faktiskt tvärtom.

Jag är ense med herr Andersson i Brämhult om att de föreslagna platserna är i stort sett likvärdiga, såsom också Kungl. Maj:t har framhållit, men tyvärr

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

går det inte att förlägga verkstaden till mer än en plats, och det är nu Växjö som blivit den lycklige. Man kan beklaga Jönköping och Borås, men det är inte mycket att göra åt saken. I varje fall fanns det inte någon större anledning för avdelningen och utskottet att föreslå att riksdagen skulle begära ett ytterligare uppskov för lokaliseringsfrågans skull. Den synpunkten äger knappast sådan tyngd att det i detta läge skulle få försena uppförandet av den föreslagna televerkstaden.

Jag vill med dessa få ord yrka bifall till det föreliggande utlåtandet på samtliga punkter.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag skall också fatta mig kort. Det som gör att jag över huvud taget tar ordet är att jag är rädd att det skall uppstå några missförstånd efter herr Anderssons i Brämhult anförande. Det är på två punkter som jag ber att få skingra de missförstånd som eventuellt kan uppstå.

För det första har den fråga som vi behandlar nu inte samband med lokaliseringsutredningens förslag om flyttning av signalverkstäderna från Sundbyberg. Det är ett beslut som fattades för flera år sedan. Detta beslut blir visserligen verkställt nu, om vi följer utskottet, men det är ju därutöver någonting mycket mera. Det sammanhänger med att det här är fråga om signalverkstäder för hela försvarets teleunderhåll, där luftförsvaret och flyget är den tyngsta delen. Det är fråga om en strukturrationalisering, och man kan alltså inte utan vidare som herr Torsten Andersson gjorde koppla samman detta med lokaliseringsutredningens första förslag.

För det andra måste jag säga ett ord om herr Anderssons i Brämhult uttalande, att riksdagen är klavbunden i sina beslut på grund av den omfattning som materielanskaffningen har och det sätt varpå den sker. Det måste vara ett svårt missförstånd som reservanterna gör sig skyldiga till, eftersom den materiel det är fråga om är geografiskt bunden till vis-

sa försvarsuppgifter: det är robotbatterier, som har sina bestämda platser i landet, det är radarstationer, som också har sina bestämda platser i landet, det är vår STRIL-organisation, som också är lokaliserad. Det är alltså inte fråga om en materiel som flyttar omkring, utan den är lokaliserad.

Att vi nu i första hand skall bygga ut en central teleunderhållsverkstad i södra Sverige beror på att den materiel som här skall ersättas och underhållas är placerad söderöver enligt vår försvarsplan. Platserna är naturligtvis hemliga, och det är väl bara ledamöterna i första avdelningen som känner till dem, men det rör sig om våra Bloodhoundbatterier, om våra Hawkbatterier, våra kustrobotbatterier, våra sjörobotar, det rör sig om STRIL- och radarorganisationer o. s. v. Det finns ingenting annat här som klavbinder oss alla och bestämmer vårt handlande än det faktum att vid försvarsplanläggningen en så stor del av denna materiel har placerats i södra delen av landet.

I frågan, var denna verkstad bör vara belägen, kan man ha många meningar, herr talman! Sedan det blev klarlagt att det skulle vara en fredsverkstad och att man inte behövde — såsom vi först trodde — bygga in den i berg, fanns det många platser att välja på.

Varför har då Växjö kommit att bli den plats som jag har stannat för? Det beror först och främst på att arbetsmarknadsstyrelsen från början förordat Växjö bland de platser som varit nämnda. När sedan den utredning som accepterade Växjö gick på remiss, så tillstyrktes förslaget av alla remissinstanser med undantag för länsstyrelserna i Jönköpings län och Älvsborgs län. I övrigt accepterades förslaget av alla militära och civila myndigheter, t. o. m. av lokaliseringsutredningen, som måste acceptera förläggningen och inte föreslog någon annan plats.

Vad är det då för skäl — utöver de arbetsmarknadsskäl som jag inte behöver redovisa här — som talar för Växjö? Ja, Växjö är tillsammans med Jönköping-Huskvarna bäst beläget ur geogra-

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

fisk synpunkt. Jag skulle utan vidare ha kunnat välja jönköping-huskvarnaområdet, om inte arbetsmarknadsmyndigheterna givit förord för Växjö.

Det finns också ett annat skäl som talar för Växjö, och det är trots allt det här med bergrummet. Det skall inte vara någon verkstad i bergrummet, men de känsliga, svårtransporterade och dyrbara pjäser som skall dras samman från olika håll i södra Sverige till verkstaden för översyn, och med hänsyn till att det också är fråga om pjäser med sprängladdningar är jag övertygad om att det kan behövas en upplagringsplats, skyddad i berg. Det har vi i varje fall räknat med i försvarsdepartementet, och vi betraktar det stora bergrum som finns alldeles intill Växjö som en stor tillgång i det fallet.

Borås är också en bra plats. Ur ren arbetsmarknadssynpunkt väjde väl valet i södra Sverige mellan Borås och Växjö. Det som gör att borås-området för mig inte har varit lika aktuellt som jönköping-huskvarnaområdet och växjöområdet är att det i Göteborg finns en televerkstad som skall finnas kvar, och avståndet mellan Borås och Göteborg är ju inte så särskilt stort. Därför hade man ur de synpunkter, som försvarsdepartementet måste beakta, att välja mellan växjöområdet och jönköping-huskvarnaområdet. Nu har vi alltså fastnat för växjöområdet, och fördelen med detta — läget var ungefär detsamma i Jönköping-Huskvarna — är att det i en nedlagd fabrik där finns lokaler, som efter riksdagens beslut kan ställas till förfogande, så att verksamheten kan börja i höst. Om riksdagen skulle skjuta på avgörandet, får vi ett fortsatt provisorium, som är mycket dyrbart. Vi tvingas då att, såsom nu sker på vissa områden, skriva kontrakt med enskilda företag som sköter materielen. Så har vi gjort länge, och därför är det viktigaste att vi fattar ett beslut, så att vi kan komma i gång.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja påpeka att herr statsrådet tillät sig en li-

ten felsägning, i det han sade att arbetsmarknadsstyrelsen hade tillstyrkt en förläggning till Växjö. Det var inte riktigt så.

När lokaliseringsutredningen ursprungligen behandlade frågan, satt chefen och generaldirektören för AMS plus dåvarande chefen för lokaliseringsbyrån i lokaliseringsutredningen och var sålunda båda med om ställningstagandet. Vad som nu har hänt är att arbetsmarknadsstyrelsen i andra hand har uttalat att den i och för sig inte har någonting emot en förläggning till Växjö. Samma remiss gick till lokaliseringsutredningen, som sade detsamma men därvid utgick ifrån att lokaliseringsutredningens uppgift var att syssla, inte med lokaliseringen ute i landet, utan med utflyttningen från Stockholm. Lokaliseringsutredningen förklarade, att när förslaget om förläggning till Växjö medförde utflyttning från Stockholm, hade den ingen anledning att lägga sig i saken, men utredningen var från början helt inställd på de båda första platserna.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Det har varit många olika omgångar i denna fråga.

När det gäller signalverkstädernas utflyttning förhåller det sig ursprungligen som herr Torsten Andersson säger, det är riktigt, men då FATU tog itu med den fråga vi nu talar om, nämligen centrala teleunderhållsverkstäder, var det arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsbyrå som anvisade de lediga lokalerna i Växjö. FATU-utredningen för dit, insåg att detta var ett utmärkt tillfälle att komma in i lagom stora lokaler och arbetade därefter med bl. a. Växjö som alternativ. Arbetsmarknadsstyrelsen föreslog sedan i sitt yttrande om förläggningen, att Östersund skulle få företräde, men om den södra verkstaden skulle inrättas först kunde styrelsen acceptera Växjö.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen att jag inte har propositionen till hands just nu, men

Ang. samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel, m. m.

i utskottets utlåtande heter det på s. 13: »Arbetsmarknadsstyrelsen och lokaliseringsutredningen ha ansett sig ur allmän lokaliseringsynpunkt icke ha anledning att motsätta sig att södra verkstaden förläggas till Växjö.» Det är därifrån jag hämtat min uppfattning i saken.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! I denna fråga har jag avlämnat en motion här i kammaren, nr 694, i andra kammaren nr 847, där vi velat fästa uppmärksamheten vid att den centrala televerkstaden borde förläggas till östersundsregionen. Det är kanske speciellt lägligt att vid detta tillfälle säga några ord om bakgrunden till detta önskemål, herr talman, eftersom statsrådet själv för bara ett ögonblick sedan nämnade östersundsområdet.

Det finns ju ingen reservation till förman för motionen, men i propositionen sägs att man på det regionala planet skall ha vissa möjligheter att bygga ut en sektorsverkstad för behoven inom det begränsade området och att den verkstaden om några år skulle få en rätt avsevärd storlek. Jag tänker inte alls fördjupa mig i detta — och det skulle väl vara meningslöst att yrka bifall till motionen när ingen reservation har avgivits i denna angelägenhet — men jag vill ändå, herr talman, ställa en fråga till statsrådet.

Då går jag tillbaka till vad som fanns med i propositionen beträffande försvarsöverenskommelsen, där överbefälhavaren bl. a. yttrade sig på det sättet om Norrland, med tanke på att han inte fick så mycket pengar som han begärt, att man där inte träffar några livsviktiga mål. Drar vi nu parallellen med detta så blir frågeställningen: Anlägger man företagsekonomiska synpunkter på problemet av den anledningen att de sammanfaller med den tanke överbefälhavaren satt på pränt? För oss norrlänningar är det av rätt stort intresse att statsrådet ger ett bestämt svar i detta avseende. Våra skattepengar måste ju i ett sådant här sammanhang vara lika myc-

ket värda som skattepengarna från de människor vilka bor i växjöområdet eller annorstädes i vårt land.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Sundin vet mycket väl att med nuvarande försvarsplanläggning den nya materiel, som har tillförts försvaret under senare år, i huvudsak har kommit att placeras i södra och mellersta Sverige. Efter hand som materielanskaffningen fortsätter förs emellertid den nya materielen allt längre norrut. Det är ju känt att överbefälhavaren i sitt förslag, »ÖB 62» hade upptagit pengar för ett Hawk-batteri i Norrland. Med de beslut i försvarsfrågan, som vi nu har fattat, räcker inte pengarna till för detta Hawk-batteri, och det är klart att bl. a. detta påverkar teleunderhållssituationen i den landsändan. Herr Sundin vet emellertid att vi i Östersund skall påbörja utbyggnaden av en verkstad motsvarande den i Växjö. Avsikten är att det där skall finnas en central teleunderhållsverkstad, men det är å andra sidan alldeles klart att den kommer att växa i takt med telematerielens vandring norrut. STRIL-organisationen täcker ju som bekant inte hela Norrland, men vi arbetar med den saken.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Även om statsrådets svar i hela dess räckvidd eventuellt inte rent principiellt ger mig full tillfredsställelse när det gäller försvaret och uppehållandet av försvarsviljan, är jag ändå ganska nöjd med svaret. Statsrådets senaste yttrande vittnar väl om att bara det får gå några år, så kommer såväl försvarsmässiga som på försvaret byggda industrier att utbyggas även i norrlandsområdet.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Det bör tilläggas att även om vi inte har denna nya materiel i lika stor utsträckning norröver som söderöver, finns det mycket annat i våra för-

Ang. hyresregleringen

svarsanstalter när det gäller Norrland som vi inte har söderöver: befästningar o. s. v. Man kan inte, bara därför att det inte finns Hawk-batterier i Norrland, säga att Norrland har sämre förut-sättningar för försvar än södra Sverige.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkten I av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, vidare särskilt i fråga om punkterna III, V b och VI samt därefter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Därefter gjordes enligt de rörande punkten I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjordes i enlighet med de angående punkterna III, V b och VI förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i övrigt hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 136, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 48, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition nr 82 med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 23, angående grupplivförsäkring för riksdagens arbetstagare, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. hyresregleringen

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 och 4 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels i anledning av propositionen väckta motioner, dels ock motion angående möjlighet till hyreshöjning i samband med ombyggnad.

Genom en den 29 mars 1963 dagtecknad proposition, nr 138, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt 87 § regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 3 och 4 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.;

3) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1956 (nr 568) om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal; samt

4) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 15 maj 1959 (nr 157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad.

Ang. hyresregleringen

I propositionen hade föreslagits att lagstiftningen om hyresreglering och vad därmed sammanhängde med ett par smärre jämkningar skulle förlängas till och med utgången av år 1965.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

dels i första kammaren nr 744, av herr *Hagberg m. fl.*, och i andra kammaren nr 903, av herr *Heckscher m. fl.*;

dels i första kammaren nr 745, av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.*, och i andra kammaren nr 905, av herr *Nilsson i Tvärålund m. fl.*;

dels i första kammaren nr 748, av herr *Jacobsson, Per*, och i andra kammaren nr 906, av herr *Nyberg m. fl.*;

och dels i första kamamren nr 749, av herrar *Nordenson* och *Akerlund*, samt i andra kammaren nr 904, av herrar *Nordgren* och *Anners*.

Därjämte hade utskottet samtidigt behandlat en vid riksdagens början väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 666 i andra kammaren av herr *Bengtson i Solna*.

I motionerna I: 744 och II: 903, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts rörande en successiv avveckling av hyresregleringen;

2) antaga

a) det vid propositionen nr 138 fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 3 och 4 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, med den ändring, att ingressen erhöles i motionerna angiven lydelse,

b) i motionerna infört förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.,

c) i motionerna infört förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1956 (nr 568) om rätt i vis-

sa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal, och

d) i motionerna infört förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 15 maj 1959 (nr 157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad.

Enligt motionärernas förslag avsåges den successiva avvecklingen av hyresregleringen vara helt genomförd den 1 februari 1966. De i dessa motioner under 2 framlagda förslagen avsågo, att förevarande lagar skulle gälla endast till och med den 31 december 1964.

I motionerna I: 748 och II: 906, som voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 138 skulle

1. besluta, att den förlängning av hyresregleringslagen och övriga författningar, som föreslagits i propositionen, skulle avse endast ett år, d. v. s. till och med den 31 december 1964, samt

2. besluta sådana lagändringar, att Kungl. Maj:t finge möjlighet att förorda att de regler, som för närvarande gällde beträffande hyressättning för möblerade rum, också för vissa skulle kunna bli tillämpliga på sådana bostäder, som vore underkastade hyresreglering enligt 2—5 §§ i hyresregleringslagen, i överensstämmelse med vad som angäves i motionerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen med avslag å motionerna

1) I: 744 och II: 903,

2) I: 748 och I: 906, samt

3) I: 749 och II: 904,

såvitt därigenom yrkats ändring i de framlagda lagförslagen, måtte bifalla förevarande proposition, nr 138;

B. att motionerna

1) I: 744 och II: 903 i övrigt,

2) I: 745 och II: 905,

3) I: 748 och II: 906 i övrigt, samt

4) II: 666

Ang. hyresregleringen

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

I. beträffande punkt A 1 och 2 i utskottets hemställan, av herrar *Alexanderson, Åkesson, Holmberg, Nyberg, Carlsson* i Stockholm och *Bengtson* i Solna, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de i motionerna I: 744 och II: 903 samt I: 748 och II: 906 framställda yrkandena om en ettårig förlängning, måtte antaga de i propositionen framlagda förslagen till

lag angående ändrad lydelse av 3 och 4 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag,

lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.,

lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1956 (nr 568) om rätt i vissa fall för hyresgäst till nytt hyresavtal, samt

lag angående fortsatt giltighet av lagen den 15 maj 1959 (nr 157) med särskilda bestämmelser om makars gemensamma bostad

med den ändringen, att lagarna skulle gälla endast till och med den 31 december 1964;

II. beträffande punkt B 1 i utskottets hemställan, av herrar *Holmberg* och *Bengtson* i Solna, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att med bifall till motionerna I: 744 och II: 903 riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts rörande en successiv avveckling av hyresregleringen;

III. beträffande punkt B 3 i utskottets hemställan, av herrar *Alexanderson, Åkesson, Holmberg, Nyberg, Carlsson* i Stockholm och *Bengtson* i Solna, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss

del erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till yrkandet i motionerna I: 748 och II: 906 om viss försöksvis tillämpning av det av hyresrådet förordade systemet med principiell avtalsfrihet, såsom nu gällde bland annat för möblerade lägenheter, måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Hyresregleringslagen, som det här är fråga om, har nu gällt sedan år 1942, d. v. s. i över tjugn år, och är den enda krisreglering som ännu består och har någon mera påtaglig betydelse för den stora allmänheten. Det kan väl sägas att det föreligger allmän enighet både om att den på sin tid, under krigstiden, var nödvändig och om att det nu, när mera fredsmässiga förhållanden råder även på byggnadsmarknaden, är i hög grad önskvärt att den kan avvecklas. Emellertid har jag en känsla av att inte alla, som talar om önskvärdheten av en avveckling, också innerst inne önskar det. Och detta är väl också anledningen till att den avveckling som ägt rum har skett så långsamt och försiktigt. Ännu gäller regleringen beträffande bostäder i orter, som bebos av omkring 60 procent av rikets folkmängd, eller sålunda i de helt övervägande delarna av tätortsregionerna.

Som nämnts är man i stort sett ense om önskvärdheten av att hyresregleringen upphäves, men jag skall ändå här något dröja vid de synnerligen starka både principiella och praktiska skäl, som talar härför. Jag skall då inte gå in på de rent praktiska oformligheter i tillämpningen, t. ex. de synnerligen invecklade tabellerna för tillåtna hyreshöjningar m. m., som närmare berörs i propositionen och som i och för sig är goda skäl för att anse att lagen nu har tjänat ut. I stället vill jag uppehålla mig vid de mera principiella sidorna av lagens konstruktion och funktion.

Till att börja med bör konstateras att

Ang. hyresregleringen

hyresregleringslagen är en typisk krislagstiftning, tillkommen i en nödsituation och aldrig avsedd att tillämpas under en så lång tid som nu har blivit fallet. Lagens svagheter och de därav föranledda i och för sig omotiverade verkningarna har blivit alltmera uppenbara ju längre tid som gått. Lagen har helt allmänt sett haft till väsentligt syfte att i samverkan med och som komplettering till den statliga bostadspolitiken på själva produktionsområdet skapa drägliga förhållanden för bostadskonsumenter såväl i fråga om tillgång till bostäder som i fråga om kostnadsnivån. I det första avseendet är det ju för alla uppenbart att man har misslyckats kapitalt. De långa och fortfarande på många håll ökande bostadsköer som redovisas statistiskt varje gång lagen skall förlängas är ju ett klart vittnesbörd härom. Även om köerna rymmer åtskilliga nummer som i själva verket för tillfället inte önskar förhyra egen bostad utan bara ställt sig i kön för att vid framtida tillfälle kunna återopa en lång väntetid, finns det även — det vet vi alla — åtskilliga familjer för vilka bostadssituationen verkligen är prekär. Över huvud taget är ju det förhållandet att våra medborgare i dag inte har möjlighet att välja den bostad som ur olika synpunkter passar dem bäst en skandal för ett välfärdsamhälle. Att sedan bostadsförmedlingarna där de finns inte har lyckats särskilt bra med uppgiften att förmedla tillgängliga bostäder efter objektiva och rättvisa grunder gör ju inte saken bättre.

I vilken mån hyresregleringslagen har bidragit till att minska tillgången på hyreslediga lägenheter är ett omtvistat spörsmål. Att så i någon mån är fallet lär väl ingen förneka, och det är lätt att visa på lägenheter som står tomma eller praktiskt taget outnyttjade i spekulationssyfte eller med hänsyn till ett i framtiden eventuellt uppkommande behov. Benägenheten att hyra ut delar av egen lägenhet har ju också minskat. Hur stor betydelse dessa lagens negativa verkningar har är väl svårt att statistiskt klarlägga, men det väsentliga är enligt min mening att lagen i varje fall på in-

tet sätt har förmått fylla sitt ändamål i detta avseende, och det även med mycket blygsamt definierade krav.

Om jag sedan övergår till lagens andra funktion, regleringen av hyresnivån, kan jag konstatera att lagen ur denna synpunkt är synnerligen irrationellt uppbyggd. Över huvud taget är den i sina stora huvuddrag inte konstruerad med inriktning på någon viss allmän hyresnivå utan på att i varje särskilt fall garantera den högsta hyra som rimligen kan upprätthållas. För det äldre beståndet av fastigheter gäller sålunda i princip 1942 års hyresnivå och för senare byggda fastigheter vad som krävs för förräntning av byggnadskostnaden i varje särskilt fall. Härtill får beträffande både äldre och nyare hus läggas den ökning som har inträffat i fråga om de löpande årliga driftkostnaderna. Hänsyn tas sålunda i princip inte till penningvärdets försämring eller till ökat värde av fastighetsägarens egen arbetsinsats och inte heller till andra faktorer som i en fri marknad skulle ha påverkat hyresnivån för särskilda lägenheter, t. ex. i anledning av bebyggelseutveckling och strukturförändring inom orten eller de särskilda delarna därav.

Det är klart att ett sådant system, vilket från början tänkts som ett kortsiktigt provisorium, inte har kunnat tillämpas strikt efter sina principer under så lång tid som 20 år. På olika sätt har de möjligheter av skilda slag som lagen innehåller utnyttjats för att reducera de mest stötande konsekvenserna, men detta kan inte hindra att lagens olämpliga konstruktion leder till en hyresstruktur som högst avsevärt skiljer sig från vad som skulle ha gällt under en fri marknad. I själva verket är den väsentligaste faktorn för bestämmande av hyresnivån i bostadssektorn inte hyresregleringslagen utan den statliga bostadspolitiken som har medfört att hyrorna numera i den övervägande delen av bostadsbeståndet regleras genom lånevillkor i samband med den statliga långivningen eller via de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagens hyressättning. Även inom denna stora grupp förefinns vissa

Ang. hyresregleringen

omotiverade variationer i hyresnivån, men dessa är av mindre betydelse eftersom möjligheter till utjämning mellan olika årgångar av fastigheter ofta finns och hyresregleringslagens regler om hyrans storlek i princip har upphävts beträffande dessa hus.

Vid sidan av dessa fastigheter finns det emellertid en stor grupp äldre, mestadels privatägda fastigheter där hyran är lägre — i många fall avsevärt lägre — än vad den borde vara vid en jämförelse med det subventionerade bostadsbeståndet, dels en grupp nybyggda fribelånade hus där hyran är högre än i de statsbelånade husen, ibland på grund av en särskilt hög standard men framför allt på grund av att några subventioner inte har utgått. Den sista gruppen är det väl inte så mycket att säga om. I många främmande länder har man emellertid för att stimulera produktionen med öppna ögon helt undantagit motsvarande grupp från all hyreskontroll. Att så ej har skett här har givetvis medfört att gruppen inte är särdeles stor. Den omfattar kanske främst fastigheter med stor andel affärslokaler, ofta utnyttjade av fastighetsägaren själv. Det svenska systemet har emellertid särskilt på denna sektor medfört att intresset för att hålla byggnadskostnaderna nere till stor del försvunnit. Man får ju i princip förräntning av kostnaderna, hur stora de än har varit, men ingenting därutöver.

Men det är i fråga om de äldre husen som man med fog kan säga att lagen vilar på orättvis grund. Det förhåller sig ju så att man med hyresregleringslagens hjälp pressar ner hyran i dessa hus under den nivå som staten genom sin bostadspolitik anser sig ha anledning att stödja. Och dessa låga hyror kommer helt slumpvis utvalda hyresgäster till godo, medan fastighetsägarna förvägras den kompensation för försämrat penningsvärde som på alla andra områden i samhället ägarna av reaktillgångar kunnat tillgodogöra sig. De hyresgäster som innehar dessa lägenheter är i de allra flesta fall inte i sådant läge att av sociala skäl särskilda förmåner bör beredas dem. Situationen inbjuder dessutom till

utnyttjande genom krav på betalning under bordet vid överlåtelse — ofta av tiotusentals kronor — och andra i och för sig olagliga transaktioner. Lagen är sålunda en direkt anledning till brottslig verksamhet, som på grund av bevisvärigheter endast i ringa utsträckning kan beivras.

Mot bakgrunden av de nämnda förhållandena — de långa bostadskoerna, hyressplitringen och de olagliga överlåtelseerna — är det inte svårt att förstå att allmän enighet i princip föreligger om att hyresregleringen bör avskaffas. Svårare är det att förstå att i praktiken så litet blivit gjort, i varje fall såvitt gäller bostadssektorn, för att genomföra en avveckling. Man har skylt på olika saker, lagstiftningsåtgärder som måste vidtagas m. m. Jag kan inte helt befria mig från känslan att motståndet mindre tillgodoser hyresgästernas egna intressen än deras organisationers. En fri hyresmarknad med möjlighet till fritt bostadsval måste alltid vara ett intresse för bostadskonsumenter men inte så mycket för deras organisationer, som då skulle bli mindre behövliga.

Förslag till erforderliga ändringar i den permanenta hyreslagen, utarbetade av en i stort sett enhällig kommitté, föreligger nu sedan ett par år tillbaka. Erforderligt underlag i sådant avseende är sålunda för handen. Nu har emellertid justitieministern tillsatt en ny utredning som väl kan tjäna som förevändning för ytterligare uppskov med avvecklingen. Direktiven för den nya utredningen bygger visserligen på en i och för sig riktig tanke, som framförts av hyresrådet, nämligen att regleringen av hyresnivån under en övergångsperiod borde inriktas så att dess struktur bättre överensstämmer med hyresbildningen i en fri marknad. Men man efterlyser ett fastare grepp om problemet. Tiden är verkligen mycket långt framskriden, och det är av största vikt att någonting händer.

I anslutning till utredningsdirektiven finns anledning till ett par randanmärkningar. Departementschefen anför bl. a. att det av hyresrådet skisserade syste-

Ang. hyresregleringen

met för hyrans bestämmande i praktiken synes ge liknande resultat som det av hyreslagskommittén föreslagna systemet. Härvid synes han ha förbisett att hyresrådets förslag, som ju avser en övergångsperiod till fri hyresmarknad, innebär en verklig reglering av hyresnivån efter vissa riktlinjer, medan kommitténs förslag endast avser att hindra att hyreshöjning användes som medel att genomdriva ett önskat upphörande av hyresförhållandet. Härmed sammanhänger att enligt kommitténs förslag prövning endast skall ske av krav på hyreshöjning i samband med uppsägning, medan hyresrådets förslag väl även avser prövning av frivilligt ingångna avtal. Det är av stor vikt att en prövning av hyrans storlek av det slag hyresrådet avser inte införlivas med en permanent lagstiftning.

I direktiven har lämnats öppet huruvida dessa frågor i fortsättningen skall handläggas av hyresnämnd eller av allmänna domstolar. Jag vill i anledning härav uttala den förhoppningen att organ av den krisbetonade karaktär och med de begränsade möjligheter till en fullgod utredning som hyresnämnderna utgör inte måtte bli ett permanent inslag i vår rättsvård. Den nuvarande provisoriska lagen om besittningsskydd som tillämpas av de allmänna domstolarna har, såvitt min erfarenhet visar, inte givit negativa resultat. De mål som instämts har i flertalet fall lett till förlikning, och det är enligt min mening ett gott betyg åt lagens funktion. Parterna har i många fall vänt sig direkt till domstolen utan att först anlita den möjlighet till medling inför hyresnämnden som lagen anvisar.

Det anförda har kanske blivit ganska långrandigt, men jag har ansett det vara av vikt att i detta sammanhang från mera principiella utgångspunkter belysa hyresregleringslagens konstruktion och funktion. Av det sagda framgår utan vidare varför reservanterna inte ens mot bakgrunden av de efter propositionens avlämnande offentliggjorda utredningsdirektiven har kunnat acceptera förslaget om förlängning av lagen i två år. För

att påskynda avvecklingen bör förlängningen avse endast ett år, och därjämte bör möjlighet införas att efter förordnande av Kungl. Maj:t för särskilda orter pröva det av hyresrådet föreslagna systemet för åstadkommande av en mera balanserad hyresnivå. Jag tror att detta rent lagtekniskt är lätt att genomföra, och de praktiska verkningarna på orter av olika typ kan lämpligen studeras under tillämpningen. Det är givet att en sådan anordning kommer att möjliggöra att efter hand vissa hyreshöjningar företas, men då det endast är fråga om höjning till en nivå som motsvarar de statssubventionerade husens hyror, kan detta inte rimligen innebära något skäl, som kan åberopas mot en sådan åtgärd.

Med hänvisning till det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de vid utskottsutlåtandet fogade reservationerna I och III. Reservation II är i huvudsak baserad på samma tankegångar, men jag anser att den i reservation III angivna metoden att påskynda avvecklingen är mera realistisk.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Tredje lagutskottet erinrar om att det vid flera tillfällen uttalat att målsättningen bör vara att avskaffa hyresregleringen i *dess nuvarande form*. I motsats till utskottet kursiverade jag här de tre sista orden »*dess nuvarande form*». Jag gjorde det därför att den springande punkten måste vara vad som skall komma i stället till hyresgästernas skydd inte bara mot uppsägningar utan också mot hyresuppskörtningar.

Reservanterna — och då särskilt de som undertecknat reservation I — vill däremot att hyresregleringslagen villkorslöst skall upphävas och detta redan om ett år, således utan att några andra spärar för hyresvärdars självrådighet beträffande hyrorna har upprättats. Vi för vår del i den kommunistiska riksdagsgruppen anser att det i och för sig kan vara egalt om hyresregleringslagen i *dess nuvarande form* avskaffas. Så till vida kan vi hålla med herr Alexander-son om att lagen bör ha tjänat ut, som

Ang. hyresregleringen

han yttrade sig, men i så fall först sedan man fått fram en annan lagstiftning som med enklare medel än denna kan skapa såväl ett besittningsskydd — vilket den provisoriska lagen möjliggör — som en garanti mot oskäligen hyressättningar. Med hänsyn tagen till detta sistnämnda kan vi inte anse att den provisoriskt gällande lagen kan vara till fyllest.

Den lag som nu träder i kraft på orter där hyresregleringslagen upphäves ger ju inte något sådant skydd beträffande hyrorna utan sysselsätter sig utslutande med besittningsskyddet. Det som reservanterna vill är naturligtvis att den s. k. fria konkurrensen skall upprättas beträffande handeln med en så viktig angelägenhet som bostäder, d. v. s. att fältet skall lämna fritt för ytterligare hyreshöjningar. Det framgick av herr Alexandersons anförande att han räknar med denna konsekvens, nämligen hyreshöjningar. Konsekvensen av denna skulle i sin tur bli ytterligare minskade möjligheter för ekonomiskt svaga barnfamiljer och andra likställda att skaffa sig en fullvärdig bostad. Det sociala nödtillstånd som råder på bostadsområdet skulle sålunda komma att ytterligare accentueras.

De som har bemödat sig med att författa motionerna I: 744 och II: 903 förutsätter utan vidare att hyreshöjningar kommer att följa i spåren av en upphävd hyresregleringslag. De är ju skenbart välvilliga mot de stora bostadsbristorerna Stockholm och Göteborg och säger i detta sammanhang att man kan räkna med att hyreshöjningarna i samband med regleringens avveckling blir relativt störst i dessa områden. De utgår således absolut bestämt ifrån att hyreshöjning överallt skall förekomma men framför allt i orter med osedvanligt stor bostadsbrist. Av detta skäl säger man sig vilja behålla regleringen något längre där än i landet i övrigt, men inte längre än till den 1 februari 1966. Vi som råkat hamna i någon av dessa orter med osedvanligt stor bostadsnöd får väl tacka motionärerna så mycket för deras välvilja att vilja utsträcka lagens

giltighet till 1966. Men vi vill verkligen inte tacka på våra bara knän. I vart fall finns det t. ex. i Göteborg över 65 000 bostadssökande, varav många tusen helt bostadslösa och bland dem många barnfamiljer. Denna väntekö på 65 000 förlängs varenda månad som går, och man har anledning befara att bostadsbristen och jag får kanske lov att säga bostadsnöden skall vara ännu större vid den tidpunkt då motionärerna och reservanterna vill ha hyresregleringen avskaffad även i de stora bristorerna Stockholm och Göteborg.

Herr Alexanderson sade i detta sammanhang att bostadskoerna är ett vittnesbörd om hyresregleringslagens olämplighet. Enligt min mening utgör dessa köer inte något sådant bevis, utan de är ett bevis på bostadsbyggandets otillräcklighet och för oriktigheten i att de kommunala bostadsförmedlingarna icke får möjlighet att förmedla alla lägenheter inom sin kommuns område utan endast en del av dem, medan återstoden går på en marknad som är mer eller mindre svart.

Vad som behövs är att hyresregleringslagen blir till fullo giltig, anser vi, intill dess att en annan lag med den nuvarande lagens skyddseffekt upprättas, en lag som gärna må vara mindre krånglig men som materiellt och socialt fyller samma funktion som den nuvarande hyresregleringslagen gör. Besittningsskydd och skydd mot hyresuppskörtningar bör vara en sådan ny lags två grundelement. I detta sammanhang har man för övrigt anledning att undra om inte den andra kommitté som herr Alexanderson erinrade om och som har att arbeta med dessa frågor snart skall bli färdig med sin arbetsuppgift.

Låt mig tillägga att enligt min uppfattning behövs också ett tillfredsställande hyresskydd för uthyrda möblerade rum och åtgärder för att komma till rätta med den rikt florerande smyghandeln med s. k. möblerade lägenheter och tagande av penningar under bordet. I det senare fallet brukar någon gammal möbel övertas. Vid sådana uppgörelser kan vilken nedstuten schaggsoffa som helst betinga fle-

Ang. hyresregleringen

ra tusenlappar i pris, och de som i stor skala bedriver handeln med sådana möblerade lägenheter eller tar emot pengar under bordet kan själva njuta ett behagligt liv på Rivieran eller andra exklusiva förlusteställen. Denna handel — och då inte minst den med penningar under bordet — har i de stora bristorterna numera ett skrämmande omfång, och ett upphävande av hyresregleringslagen skulle inte bara legalisera uppskörtning av liknande art utan också öka den.

Herr Alexanderson talade i detta sammanhang om möjligheten att åstadkomma ett fritt bostadsval genom att hyresregleringslagen upphäves. Ja, tro kan man ju alltid, men på grundval av ett vetande borde man väl annars dra slutsatsen att det blir precis tvärtom, d. v. s. en ytterligare inskränkning i det fria bostadsval, eftersom då penninginnehaven i ännu högre grad skulle bli bestämmande för huruvida man skall erhålla en lägenhet eller icke och den som icke har pengar inte skulle ha något val över huvud taget.

Herr talman! Jag talar alltså här av fullaste hjärta och häftigt mot reservanternas förslag och samtidigt för att hyresregleringslagen skall förbli i kraft till dess ett annat och likvärdigt instrument skapats. Följaktligen har jag ingen invändning att resa mot det yrkande som är utskottets.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Jag kan i huvuddelen instämma i den kritik som herr Alexanderson riktade mot regeringens sätt att handlägga hyresregleringslagens avveckling, men jag skulle vilja göra några tillägg, inte minst i anslutning till reservation II till detta betänkande.

Egentligen borde ju frågan om hyresregleringens avveckling ha diskuterats i denna kammare för länge sedan, nämligen i samband med att vi förde den allmänna bostadspolitiska debatten. Men då gav regeringen oss inte tillfälle till det. Det ingår tydligen som ett led i regeringens politik att på olika sätt rycka undan oppositionens möjligheter att i mera sammanhängande form rikta kritik mot de

misstag och missförhållanden som föreligger i samhället. Det var kanske också detta taktiska skäl som gjorde att inrikesministern i bostadsdebatten inte var beredd att sätta in hyresregleringen i det stora bostadspolitiska sammanhang där den egentligen hör hemma.

Men nu är frågan den om justitieministern reagerar på samma sätt eller om han är beredd att lägga mera allmänna bostadspolitiska synpunkter på hyresregleringens avveckling. Läser man bara propositionen ges inte mycket hopp i den riktningen, utan man får där närmast den uppfattningen att justitieministern vill glida undan, in i de strikt juridiska formuleringarnas uttryckssätt. Det ger mig anledning att ställa en fråga: Varför har justitieministern inte varit beredd att på grundval av hyreslagskommitténs förslag om reviderad hyreslag, som ju avlämnades redan 1961, i år framlägga ett förslag om definitiv reglering av det skydd mot sådana obefogade uppsägningar som hyresgästerna alltid kan utsättas för i en fri hyresmarknad?

Det har visserligen upplysts i propositionen att det varit delade meningar hos de remissinstanser som yttrat sig över kommitténs enhälliga förslag till ny hyreslag. Men är det inte regeringens uppgift att med ledning av dessa delade meningar presentera en syntes i en proposition till riksdagen? Det har man inte gjort, utan i stället kommer man nu med en ny utredning som i betydelsefulla avseenden tar upp samma frågeställningar som den eniga hyreslagskommittén behandlat. Den nya utredningen förväntas hålla på att arbeta med detta i flera år.

Jag kan inte se annat än att detta är ett ytterligare försök från regeringens sida att medvetet fördröja den avveckling av hyresregleringen som regeringen själv uttalade sig för och som regeringen i själva verket inledde redan 1956. Med andra ord: i sju år har man hållit på med att avveckla hyresregleringen, och nu försöker man ytterligare förlänga denna tid genom att dels sträcka ut hyresregleringslagens giltighetstid formellt i två år och dels tillsätta en ny utredning.

Men det har å andra sidan hänt en hel

Ang. hyresregleringen

del under dessa sju år. Vad som hänt är att alla partier utom kommunisterna blivit medvetna om de orättvisor och skadeverkningar som regleringen medfört. Det är en ödets ironi att den mest bitande kritiken mot regleringen kommit från kretsar som ingår i eller står socialdemokraterna mycket nära. Jag vill gärna erinra om LO-tidningen Aftonbladets kampanj i slutet av förra året mot hyresregleringen. Där hävdades att hyresregleringen måste avvecklas snabbt — jag understryker Aftonbladets uttryck »snabbt». Där hävdades att hyresregleringen lett till orimliga prisskillnader mellan gamla och nya lägenheter, och man framhöll att bostadsbyte förhindrats genom den s. k. hyresspridningen.

Låt mig ta ett exempel! Två äkta makar bor i en stor trerumslägenhet i Stockholms innerstad. Huset byggdes på 1930-talet, och hyran är 250 kronor i månaden. Det är klart att makarna inte alltid har behov av en så stor lägenhet. Barnen kan ha lämnat hemmet, och mannens arbetsplats ligger — som ofta förekommer här i Stockholm — i en förort, men där finns bara nya hus. För en ny tvårumslägenhet tvingas de att betala 350 kronor i månaden — alltså 100 kronor mera än vad de nu betalar för en centralt belägen och fortfarande modern lägenhet. Det blir inte något byte. Hyresmarknaden läses. De unga nygifta familjerna med i början små inkomster tvingas i stället hyra den lilla men dyra lägenheten i förorterna.

Detta är ett exempel från Stockholm, och det låter sig tyvärr överföras även på andra orter i vårt land. Det finns exempel från städerna Linköping, Jönköping, Uddevalla, Karlstad, Sundsvall och Östersund — för att ta några medelstora städer här i landet, där hyrorna för likvärdiga lägenheter varierar med cirka 70 procent.

Herr talman! Varför vill regeringen bibehålla dessa orättvisor — orättvisor som främst drabbar de unga familjerna?

Vi har i den med II betecknade reservationen till utskottets utlåtande för vår del anvisat en praktisk handlingslinje — men det finns flera praktiska handlingslinjer — för att snabbare åstadkomma

bättre och rättvisare förhållanden på hyresmarknaden. Vi vill ha en tidsplan för en slutgiltig avveckling av hyresregleringen. Vi tror att en sådan tidsplan kan göra det möjligt för kommunerna, fastighetsägarna, hyresgästerna och andra berörda parter att anpassa sig och inrätta sin planering efter en sådan tidsplan. Våra önskemål är ju befogade inte minst med tanke på att justitieministern själv i propositionen vitsordar att erfarenheterna av både den regionala och den kategorimässiga avveckling som hittills skett varit goda.

Herr talman! Jag vill sluta med att hänvisa till den med II betecknade reservationen och vill för min del yrka bifall till denna reservation och även instämma i herr Alexandersons yrkande om bifall till de med I och III betecknade reservationerna.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag har stor respekt för herr Alexandersons kunnande på detta område, men jag har kanske litet mindre respekt för herr Alexander son när han uppträder i kammaren som representant för ett av oppositionspartierna och diskuterar hyreslagstiftningen. Det är då inte riktigt säkert att sakkunskapen präglas av saklighet.

Önskemålet om avveckling av hyresregleringen har vi hört så många gånger, och jag vågar väl säga att om det funnits förutsättningar för en avveckling, skulle vi givetvis nu ha gått med på en sådan. Men förutsättningarna härför föreligger inte i dagens läge, och man får därför ta ett steg i taget på avvecklingens väg.

Här har tidigare belysts exempelvis hurudana förhållandena är i storstadsområdena, och det finns säkerligen ingen möjlighet att där avveckla hyresregleringen i dag — hur gärna och hur hett man än skulle önska att så kunde ske.

Herr Alexander son betecknade hyresregleringslagen som en krislagstiftning, och det kan jag delvis hålla med om. Men fortfarande råder det en viss kris

Ang. hyresregleringen

på bostadsmarknaden, och därför har vi redan från början klart för oss att det inte finns någon möjlighet att nu gå med på en avveckling. Herr Alexanderson använde starka ord och sade att här förelåg en skandal i välfärds-samhället. Det är klart att man i en debatt kan kosta på sig att komma med ett sådant påstående, men jag frågar: varför har vi bostadsbrist? Den saken försökte inte herr Alexanderson belysa. Bostadsbristen beror bl. a. på den våldsamma inflyttning som skett och fortfarande sker i tätorterna, och vi kan inte med de resurser vi har bygga ifatt, utan det tar tid innan vi löst det problemet. Till dess att så skett måste vi ha något skydd för de människor som behöver hyra bostäder.

Herr Alexanderson tog också upp frågan om de äldre fastigheterna och gjorde gällande att det är orättvist att de nuvarande förhållandena får bestå. Det är klart att det ligger mycket i hans resonemang, ty i och med att man behöver reparera och bygga om de gamla fastigheterna kommer deras ekonomiska status i ett nytt läge. Men vi är ju överens om att göra en översyn av hyresregleringslagen. Det finns väl inga delade meningar på denna punkt. Då bör vi väl kunna ge oss till tåls i denna fråga tills utredning har skett.

Herr Holmberg var kritisk mot regeringen och ville göra gällande att regeringen skulle vara rädd för att ta upp en diskussion om hyresregleringsfrågan i samband med att vi diskuterade bostadspolitiken i största allmänhet. Vi diskuterar emellertid, herr Holmberg, varje sak för sig. Det var ingenting som hindrade herr Holmberg att i den tidigare debatten föra fram tankegångar liknande dem som han för fram i dag. Ärendet skall dock självfallet behandlas och avgöras den gång det föreligger klart från utskottet.

Herr Holmberg var även kritisk i andra avseenden, men också han kom egentligen bara med påståenden men knappast med några försök att förklara varför vi har den situation som råder. Det är klart att det är oppositio-

nens stora privilegium att förfara på det sättet. Den behöver inte ens försöka analysera och förklara utan kan nöja sig med att komma med påståenden. Enbart påståenden löser dock inga problem.

Herr Holmberg gör gällande att regeringen redan väntat för länge och att den nu dessutom tillsätter en ny utredning. Menar herr Holmberg att vi skulle ha löst denna fråga utan att först ha utrett den? Vi brukar i vårt land gå lugnt till väga och sakligt bedöma förhållandena och sedan steg för steg göra de förbättringar som vi anser bör ske. Så måste vi också göra när det gäller hyresregleringslagen.

Herr Holmberg tog Aftonbladet till hjälp när det gällde att peka på olägenheterna med de nuvarande förhållandena. Det är klart att det är lättare att sitta på en tidningsredaktion och påstå att allt är galet, men värre är naturligtvis att ställas inför problemen och försöka komma till rätta med förhållandena genom att finna en någorlunda god lösning. Problemet i dag är hur vi skall utforma en ersättning för den nuvarande lagen. Låt oss därför vänta tills den utredning som nu skall igångsättas kommer fram med ett konkret resultat. Då kan vi ta upp en diskussion, och då kan vi bättre bedöma möjligheterna än för närvarande. Som det nu ligger till finns det ingen anledning att förlänga lagens giltighet med bara ett år. Var och en vet ju att det inte är möjligt att på ett enda år färdigställa utredningen, varför det skulle bli nödvändigt att komma tillbaka till kammaren med förslag om fortsatt giltighet, och samma diskussion skulle återkomma. Jag föreställer mig nämligen att herr Holmberg skulle komma att använda samma argument nästa år, herr Alexanderson likaså, och jag som representant för utskottet skulle väl säga ungefär detsamma som jag gör i dag. Då är det bättre att ta tid på sig genom att förlänga lagen två år och därefter få möjlighet att bedöma och ta ställning till frågan i dess helhet.

Ang. hyresregleringen

Med det anförda ber jag, herr talman, att till alla delar få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Efter herr Göran Karlssons anförande kan jag inskränka mig till att i huvudsak beröra den fråga som herr Holmberg ställde till mig. Herr Holmberg frågade varför regeringen inte varit beredd att på grundval av hyreslagstiftningskommitténs förslag i år framlägga ett förslag till definitiv reglering av skyddet för obefogade uppsägningar. Herr Holmberg gav delvis svaret själv. Det rådde ganska delade meningar om vissa frågor i remissyttrandena. Det gällde för det första hur omfattande detta skydd mot uppsägningar skulle vara. Skulle skyddet gälla endast bostadslägenheter eller även s.k. kommersiella lägenheter? Det var den ena punkten, där meningarna var delade. Den andra gällde i vilken form hyresgästen skulle vara skyddad mot en oskäligen hyra. Skyddet mot obefogade uppsägningar blir ju av intet värde om det inte kan förenas med ett effektivt skydd mot oskäligen hyror. På denna punkt var meningarna synnerligen delade bland remissinstanserna. Detta är helt enkelt anledningen till att vi inte har kunnat lägga fram något förslag i år. Dessa spörsmål ingår nu såsom en del av det uppdrag som den nya kommittén har fått.

Jag ser i utskottsutlåtandet i de delar där utskottet är enigt att man uttalar att en fortsatt avveckling enligt nu gällande principer uppenbarligen icke kan slutföras förrän en avsevärd tid har förflutit. Icke förty yrkar man i reservation I på en förlängning av lagen med endast ett år. I reservation II är man dock beredd att låta hyresregleringen gälla i varje fall i vissa delar av landet till den 1 februari 1966. I reservation III säger man att med hänsyn till att i direktiven tämligen omfattande problem dras upp kan det emellertid ej uteslutas att det kan dröja några år innan utredningsresultatet kan genomföras i prak-

tiken. Ändock yrkar reservanterna på en förlängning med endast ett år. Om man skulle kunna få fram ett regleringsförslag till nästa års riksdag, innebär det att kommittén under den tidiga hösten måste lägga fram *sitt* förslag för att remissmyndigheterna skall få tid på sig att fundera och avge sina yttranden, var efter regeringen skulle skriva proposition, tredje lagutskottet behandla förslaget och riksdagen någon av de sista dagarna i maj nästa år behandla utskottsutlåtandet. Alla inser att det är omöjligt. Jag tycker nog att vi bättre kunde använda våra krafter i departement, utskott och kammare än att i onödan ta om samma sak varje år.

Herr HOLMBERG (h):

Herr talman! Jag blev inte övertygad av justitieministerns argumentering om att det var omöjligt att framlägga ett förslag om reviderad hyreslagstiftning i år. Situationen var ju den att hyreslagstiftningskommittén var enig. Där hade även hyresgästrepresenterarna slutit upp kring kommitténs förslag både när det gäller omfattningen av skyddet och hur skyddet skulle utformas vid sättande av oskäligen hyra.

Det är inte alltid vi får eniga utredningar. Det borde väl ändå ha varit lätt, med hänsyn till den enighet som förelåg i kommittén, för justitiedepartementet att gå igenom remissyttrandena och utforma ett förslag att presentera riksdagen.

Justitieminister Kling var också inne på frågan om den tid under vilken den nya utredningen skall arbeta. Om jag förstod justitieministern rätt så är det denna gång fråga om en lång tids utredning, och då är det väl troligt att inte ens två år kommer att räcka. För min del har jag aldrig förstått varför utredningar skall behöva hålla på tre, fyra och fem år. Med en klar målsättning och en klar vilja att lösa dessa problem bör en utredning av detta slag kunna klara sin uppgift på låt oss säga ett halvår eller tre kvarts år. Utredningsinstitutet används alltför ofta för att få undan viktiga sakfrågor.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag kan helt och hållet instämma med herr Holmberg när han säger att han för sin del inte kan förstå att man skall behöva hålla på fyra, fem år för att utreda en fråga. Om det sedan kan räcka med ett halvt eller tre kvarts år vet jag inte, men även med den tidrymden skulle det vara omöjligt att till nästa års riksdag komma med ett definitivt förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande punkten A av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande envar av punkterna B 1—B 4.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten A framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av att det förslag antoges, som innefattades i reservationen I, av herr Alexanderson m. fl.; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av att det förslag antages, som innefattas i reservationen I, av herr *Alexanderson* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en bör-

Ang. hyresregleringen

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 48.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkten B 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Holmberg och herr Bengtson i Solna vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten B 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Holmberg och herr Bengtson i Solna vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Holmberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befun-

Ang. hyresregleringen

nos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 24.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls här efter vad utskottet i punkten B 2 hemställt.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten B 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Alexanderson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten B 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Alexanderson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 49.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten B 4 hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skul le uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till socionomutbildning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens sjuklöne- och semesterförmåner m. m.;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1963/64 m. m., i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster för budgetåret 1962/63;

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1963/64 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1963/64;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande bidrag till driften av grundskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 326, i anledning av väckta motioner om anslag till S:t Lukasstiftelsen.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m. genom försäljning till Oxelösunds stad; och

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag till Befrämjande av husdjursaveln m. m.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 314, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521) m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning, att andra kammaren bifölle den i bevillningsutskottets memorial nr 48 gjorda hemställan.

Anmälades och godkändes sammansatta konstitutions-, banko- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 327, till delegerade för riksdagens verk i anledning av framställningar om anslag för budgetåret 1963/64 till ombudsmännen och deras expeditioner samt ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för dessa expeditioner m. m.

Anmälades andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 329, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 87 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97), dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 58 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1963/64 m. m., i vad propositionen avser riktlinjer för avskrivningen av vissa affärsverksinvesteringar;

nr 154, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63; samt
nr 155, angående statsregleringen för budgetåret 1963/64;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets memorial nr 1, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänskjutna ärenden; ävensom

första lagutskottets memorial:

nr 36, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 37, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.14.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 29 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 13, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om överlåtelse till Skövde stad av visst markområde i staden; och

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om överlåtelse till Karlskrona stad av visst markområde i staden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor,
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63 till stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 25 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Lager (I: 697) och den andra inom andra kammaren av herr Hermansson m. fl. (II: 853),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Gustaf Henry Hansson och Yngve Nilsson (I: 722) samt den andra inom andra kammaren av herr Magnusson i Borås m. fl. (II: 877),

dels ock en inom andra kammaren av herr Björkänge m. fl. väckt motion (II: 852).

I motionerna I: 697 och II: 853 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snabb utredning syftande till uppförande av ett statligt järnverk i Mellansverige.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 697 och II: 853 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 722 och II: 877 samt II: 852, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

III. att motionerna I: 722 och II: 877, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionen II: 852, i vad den avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts, utom av annan, av herr Åkerlund, som dock ej antytt sin mening.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Frågan om anslag till Aktiebolaget Statsgruvor och problemet om de mellansvenska smågruvornas

Ang. stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor, m. m.

framtid över huvud taget har redan diskuterats ett par gånger under riksdagens vårsession. Det gäller nu ett anslag på 5 miljoner kronor till stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor för att hålla driften i gång vid gruvorna i Norberg och Håksberg. Genom detta anslag kan man upp-nå en frist på ungefär ett år.

I detta sammanhang har vi föreslagit att man skall ta under övervägande att utreda problemet om att starta ett statligt järnverk i Mellansverige som kunde ta emot den malm som bryts vid smågruvorna.

Svårigheterna för gruvorna i Mellansverige begränsar sig inte bara till Aktiebolaget Statsgruvor, utan också övriga gruvor i detta område har svårigheter.

Det anföres på olika håll att det framför allt är de dryga fraktkostnaderna för den jämförelsevis fattiga malmen som är orsak till att konkurrenskraften är nedsatt för de mellansvenska gruvorna. Om det förhåller sig så, vilket det ju inte finns någon anledning att betvivla, bör extraordinära åtgärder tillgripas, och framför allt åtgärder på litet längre sikt än bara ett år. De anställda vid dessa gruvor lever nu under stor osäkerhet om hur det skall bli i framtiden. De saknar perspektiv.

När vi ansåg att man i detta sammanhang borde ta upp frågan om startande av ett statligt järnverk i Mellansverige skedde detta närmast med tanke på Sveriges behov av järn och stål i framtiden. Utan risk för att begå något misstag kan man lugnt säga, att vi här i landet nu och i fortsättningen behöver betydligt mer järn och stål än vad vi för närvarande har tillgång till inom landet. Sverige är nu en ganska stor importör av järn och stål.

Statsverksamheten vid Norrbottens järnverk har visat att det är möjligt att i statlig regi driva industriella företag av denna art. Vi kan därför inte förstå att det inte skulle vara möjligt och riktigt att nu göra den av oss föreslagna utredningen. Det tar givetvis tid att bygga en sådan stor anläggning, och det tar också tid att utreda förutsättningarna

för ett dylikt järnverk i Mellansverige. Men om det är bråttom för den mellansvenska gruvhanteringens del och om det tar lång tid att utreda en sådan här fråga och lång tid att uppföra ett sådant industriellt företag, som här avses, är det väl så mycket större skäl att påbörja utredningen så snart som möjligt och inte skjuta undan den på framtiden.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till motionsparet I: 697 och II: 853.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag har fogat en blank reservation till detta utlåtande för att få säga några ord om de former vari de statliga företagen bedriver sin verksamhet.

Jag gör detta för att följa upp en linje som jag har gett uttryck åt tidigare. Det har då gällt vinstgivande företag, såsom Sveriges kreditbank och LKAB, vars aktier enligt min mening borde föras ut på marknaden och introduceras på börsen. Nu har kammaren i stor enighet före middagsrasten tillmötesgått ett önskemål av principiellt denna natur i och med att det bolag, som skall bildas för televerkets verkstad, får en form som jag finner vara mycket tilltalande.

Under sådana förhållanden har jag tyckt att det kanske skulle vara litet futtigt att nu ta upp Statsgruvor till diskussion och just framhålla det företaget som ett statligt företag, som det inte har gått så bra för. Det är beklagligt att det skall ha skett som har skett, och det är tråkigt särskilt för de anställda. Jag skall emellertid just med hänsyn till de nyss nämnda förhållandena rörande televerkets företag, där man visat tillmötesgående mot önskemålet om en hälften-delning mellan staten och privata intressen, avstå från att gå närmare in på den här frågan om Statsgruvor.

Jag tycker emellertid att det ändå kan vara lämpligt att säga ytterligare ett ord i den här frågan, nämligen att just i dessa dagar preludierna har spelats upp till ett nytt förstatligandeexperiment på

ett annat område — jag syftar på apoteksväsendet och droghandeln. Helt naturligt får vi anledning att diskutera den frågan i ett annat sammanhang, och jag skall därför inte gå in på den nu i annan mån än att jag vill erinra om att det trots allt finns anledning att inte gå alltför långt när det gäller nya förstatligandeexperiment.

Vad sedan angår utskottets utlåtande har vi från högerhåll sagt, att den skrivning som här lagts fram mycket väl kan godtas. I det läge vari företaget för närvarande befinner sig har det förmodligen inte funnits någon annan praktiskt möjlig lösning av detta dagsproblem.

Jag har altså inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr VIRGIN (h):

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmanen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt i fråga om punkten I av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt angående punkterna II—IV.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande punkten I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 697 och II: 853; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna II—IV hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande gymnasier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Ang. förstatligande av kommunala gymnasier

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att dels besluta, att samrealskolorna i Klippan, Kramfors, Ljungby, Nybro och Ronneby från och med budgetåret 1963/64 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till statliga allmänna gymnasier med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämde; och skulle ombildningen tillgå sålunda, att första årskursen vid ombildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en årskurs per år, till dess gymnasierna vore i sin helhet färdigbildade, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de statliga allmänna gymnasierna m. m., som föranleddes av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departementschefen föreslagen avlöningsstat för de statliga allmänna gymnasierna m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64, dels ock till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 253 320 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Augustsson m. fl.* (I: 104) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson i Appuna m. fl.* (II: 143), i vilka hemstälts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte besluta, att, jämte de till förstatligande läsåret 1963/64 föreslagna gymnasierna, även måtte upptagas Mjölby kommunala gymnasium;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörlin m. fl.* (I: 128) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundmark m. fl.* (II: 140), i vilka anhållits, att riksdagen måtte besluta, att kommunala gymnasiet i Vilhelmina skulle förstatligas från och med den 1 juli 1963;

Ang. förstатligande av kommunala gymnasier

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carl Albert Anderson m. fl.* (I: 194) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Göingegården m. fl.* (II: 257), i vilka föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle besluta, att existerande kommunala gymnasier i sin helhet skulle förstätligas från och med den 1 juli 1964;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Widén m. fl.* (I: 224) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindström m. fl.* (II: 256), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte uttala, att från och med budgetåret 1964/65 gymnasierna av undantagsform i Ström, Vilhelmina och Ljusdal borde förstätligas samt bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga för förstätligandet erforderliga åtgärder;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 214) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 258), i vilka yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle med bifall till skolöverstyrelsens förslag om inrättande av särskilda tjänster som lärarbiträden, besluta, att medel för detta ändamål skulle utgå vid grundskolans högstadium, realskolor och kommunala flickskolor med 8 kronor för varje den 15 september närvarande elev och vid gymnasier med dels ett fast belopp om 5 000 kronor per gymnasieskola, dels ett rörligt belopp om 8 kronor per varje den 15 september närvarande elev, och som följd härav till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 2 090 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 255 410 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 322) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 249), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte, med bifall till skolöverstyrelsens

förslag om inrättande av särskilda tjänster för lärarbiträden, medgiva, att statsmedel finge utgå vid grundskolans högstadium, realskolor och kommunala flickskolor med 8 kronor för varje den 15 september närvarande elev och vid gymnasier med dels ett fast belopp om 5 000 kronor per gymnasieskola, dels ett rörligt belopp om 8 kronor för varje den 15 september närvarande elev, och som följd härav till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar för budgetåret 1963/64 under åttonde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 2 090 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 255 410 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 224 och II: 256, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 194 och II: 257 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 104 och II: 143 samt I: 128 och II: 140,

a) besluta, att de kommunala gymnasierna i Klippan, Kramfors, Ljungby, Nybro och Ronneby samt ytterligare fem kommunala gymnasier från och med budgetåret 1963/64 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till statliga allmänna gymnasier med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämde; och skulle ombildningen tillgå sålunda, att första årskursen vid ombildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en årskurs per år, till dess gymnasierna vore i sin helhet färdigbildade;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de statliga allmänna gymnasierna m. m., som föranleddes av vad utskottet förordat;

c) godkänna under punkten införd avlöningsstat för de statliga allmänna gymnasierna m. m., att tillämpas tills

Ang. förststatligande av kommunala gymnasier

vidare från och med budgetåret 1963/64;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, samtliga motioner såvitt de avsåge medelstilldelningen till lärarbiträden, till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 253 460 000 kronor;

V. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört rörande lärarbiträden.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson* och *Virgin*, fröken *Ljungberg*, herrar *Thorsten Larsson*, *Staxäng*, *Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fru *Lewén-Eliasson* samt herr *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I—IV hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 224 och II: 256, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 194 och II: 257, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 104 och II: 143 samt I: 128 och II: 140,

a) besluta, att samtliga kommunala gymnasier från och med budgetåret 1963/64 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till statliga allmänna gymnasier med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämde; och skulle ombildningen tillgå sålunda, att första årskursen vid ombildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en årskurs per år, till

dess gymnasier vore i sin helhet färdigbildade;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de statliga allmänna gymnasier m. m., som föranleddes av vad reservanterna förordat;

c) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för de statliga allmänna gymnasier m. m. att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 214 och II: 258 samt I: 322 och II: 249, samtliga motioner såvitt de avsåge medelstilldelningen till lärarbiträden, till Statliga allmänna gymnasier m. m.: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 257 480 000 kronor.

Fröken **LJUNGBERG** (h):

Herr talman! Punkt 2 i statsutskottets utlåtande 145 behandlar bl. a. förststatligande av kommunala gymnasier och anslagsäskanden i anslutning till den frågan. Till utskottsförslaget har fogats en reservation, som jag ber att få säga något om.

Kungl. Maj:t har i år föreslagit, att riksdagen skall besluta om förststatligande av fem kommunala gymnasier. Statsutskottets majoritet anser, att man kunde gå litet snabbare fram och föreslår förststatligande av ytterligare fem kommunala gymnasier.

Det finns, såsom statsutskottet i sitt utlåtande säger, en utbildad praxis beträffande statsbidragsgivningen till och förststatligandet av treåriga kommunala gymnasier. Den innebär i korthet, att den kommun där ett gymnasium finns inrättat skall helt bestrida kostnaderna under de fyra första åren; från och med det femte verksamhetsåret utgår statsbidrag successivt för en ny årskurs per läsår. Från och med det sjätte verksamhetsåret påbörjas det successiva förststatligandet. Att denna praxis, som har tillämpats relativt länge, inte är lika motiverad nu som den kanske har varit tidigare beror på vissa bestämda förhållanden, av vilka jag vill anföra två.

Ang. förstatligande av kommunala gymnasier

Den första omständigheten, som jag vill peka på, är att vi nu har en författningsmässigt förankrad rätt för de s. k. gymnasiekommunerna att få ersättning från andra kommuner, som sänder sina barn som elever till gymnasiekommunens gymnasium. Den andra omständigheten är att vi har fastställda gymnasie-regioner, som omfattar ett varierande antal kommuner. En tredje omständighet, som nog också bör framhållas och som särskilt understrukits i reservationen vid punkten 2, är frågan om de stora divergenserna när det gäller de kostnader, som en kommun belastas med i form av årliga ersättningar för elever som besöker gymnasiet i en annan kommun än hemortskommunen. Om eleverna har möjlighet att komma in på ett statligt gymnasium i gymnasieregionens gymnasiekommun, kommer kanske kommunen undan med att betala, som det står här, mellan 200 och 400 kronor per elev och läsår. Om emellertid barnen från gymnasieregionens kommuner inte har någon annan möjlighet än att komma in i kommunalt gymnasium i gymnasiekommunen, får kanske kommunerna lov att betala — står det angivet i reservationen — 2 000 kronor per elev.

I själva verket är summan ännu högre. Jag har i dag fått i min hand en utredning, som gjorts av kommunförbunden på uppdrag av Kungl. Maj:t. Utredningen har tillkommit i syfte att få fram förslag angående eventuella schablonbidrag per elev och läsår. I denna mycket aktuella utredning konstaterar man, att i flertalet gymnasieregioner här i landet nettokostnaden blir någonting på 2 460 kronor för de elever, som går i kommunalt gymnasium.

De av mig nu redovisade förhållandena föranleder åtskilliga svårigheter. Den saken är utskottet medvetet om, och utskottet skriver också på s. 12 i utlåtandet följande: »Med hänsyn till de ekonomiska svårigheter som nuvarande system innebär både för den kommun, som är huvudman för ett kommunalt gymnasium, och de kommuner, vilka tillhör ett kommunalt gymnasiums elevområde, anser utskottet det vara synnerligen

önskvärt, att förstatligandet av de kommunala gymnasierna forceras.»

De som har undertecknat reservationen anser att vad utskottet på denna punkt skrivit inte är tillräckligt.

Reservationen grundar sig på en motion som avgavs vid riksdagens början och som här i kammaren väcktes av herr Carl Albert Anderson och i andra kammaren av herr Nilsson i Göingegården. Det är väl ingen hemlighet, att detta motionspar har en mångfald undertecknare från alla partier — undertecknare som har velat tillvarata vad man ansett vara kommunernas berättigade intressen i detta sammanhang. Och det är väl inte heller någon hemlighet, att detta motionspar som bakgrund har framställningar från både Stadsförbundet och Landskommunernas förbund. I såväl motionerna som i reservationen — de är något olika till sin utformning — har man velat påpeka de stora svårigheter som nuvarande praxis innebär med förstatligande av några kommunala gymnasier varje år. Svårigheten är att rättvist bedöma den tidpunkt vid vilken det är skäligt att ett kommunalt gymnasium förstatligas. Man kan nämligen inte utan vidare säga att en gymnasiekommun har en så god ekonomisk situation, att det gott kan dröja ett tag med förstatligandet — att en annan gymnasiekommun bör gå före — därför att förstatligandet angår många grannkommuner i gymnasie-regionen, grannkommuner som kanske många gånger har en helt annan ekonomisk status än gymnasiekommunen själv. I reservationen har ganska klart redogjorts för dessa svårigheter, och jag behöver därför inte uppehålla mig vid den saken.

För säkerhets skull kanske jag skall säga att motionerna yrkat på ett förstatligande av både allmänna kommunala gymnasier och handelsgymnasier, samt och synnerligen, från och med läsåret 1964/65.

Reservationen har något modifierade äskanden och nöjer sig med att tills vidare tala om de kommunala allmänna gymnasierna, men begär att från och med budgetåret 1963/64 samtliga kom-

Ang. förstатligande av kommunala gymnasier

munala allmänna gymnasier successivt skall ombildas, med en årskurs varje år.

Det är klart att detta innebär ökade kostnader för statsverket omedelbart, men i själva verket är det bara fråga om en förskjutning av utgifterna litet närmare i tiden än de kanske annars behövde komma; successivt skall ju ändå dessa kommunala gymnasier förstätligas. Ingen tvekan råder om att det system som reservationen föreslår bör genomföras. Det vore mest rättvist ur alla kommuners synpunkt, men det vore också mest praktiskt och enkelt att tillämpa.

Jag ber, herr talman, att med den motiveringen få yrka bifall till reservationen vid punkten 2 och vill förutskicka att jag, i den händelse kammaren bifaller reservationen, får återkomma med ett yrkande beträffande reservation b vid punkten 6.

Häri instämde herr *Anderson, Carl Albert*, (s).

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Fröken Ljungberg har nu i vissa avsnitt redogjort för såväl majoritetens som minoritetens synpunkter på detta problem. Det är riktigt som hon säger, att vi sedan länge haft ett bestämt system när det gäller statens övertagande av vissa kostnader för de kommunala gymnasier. I år har departementschefen föreslagit att fem nya kommunala gymnasier skulle förstätligas, nämligen gymnasier i Klippan, Kramfors, Ljungby, Nybro och Ronneby.

När statsutskottet behandlade denna fråga gick vi igenom listan över samtliga kommunala gymnasier och blev genast på det klara med att det finns ytterligare ett antal kommunala gymnasier, där värdkommunen och inte minst randkommunerna har en sådan ekonomisk belägenhet att rätteligen dessa kommunala gymnasier redan nu borde förstätligas. Majoritetens förslag innebär alltså först och främst bifall till Kungl. Maj:ts förslag om förstätligande av de fem gymnasier jag nämnde och därutöver av fem nya kommunala gymnasier, som Kungl. Maj:t skulle ha att utvälja, dock med

hänsyn till såväl värdkommunernas som randkommunernas ekonomiska bärighet.

Vidare förelåg den motion fröken Ljungberg nu har talat om. Redan majoritetens förslag kommer att öka de statliga utgifterna nästa budgetår med 790 000 kronor i avlöningar och 55 000 kronor i omkostnader. Reservanternas förslag innebär att därutöver nära 5 miljoner kronor skulle utbetalas redan i år, och majoriteten har inte kunnat vara med på det. Vi vill fördela kostnadsstegringen över en längre period än reservanternas önskar. Jag skulle dock tro att om vi i fortsättningen kan hålla samma takt i förstätligandet som utskottets föreliggande förslag innebär så skall vi på två eller tre år ha avverkat den rest som finns kvar.

I vissa hänseenden har vi varit fullständigt överens. Många gånger blir just randkommunerna beroende av dessa kostnader. Den ena randkommunen får kanske skicka sina barn till ett redan förstätligt gymnasium och kommer undan relativt billigt, under det att grannkommunen måste skicka sina ungdomar till ett kommunalt gymnasium med vida större kostnader.

På den punkten är vi helt överens, och det är egentligen bara i fråga om takten för dessa kommunala gymnasiers förstätligande som vi inte har kunnat enas. Utskottsmajoriteten tror att det är klokt att stegvis genomföra förstätligandet.

Med hänsyn till vad jag nu nämnt, herr andre vice talman, ber jag att få yrka bifall till denna punkt i utlåtandet och på samma gång till alla övriga punkter i utlåtandet. Inom parentes får jag kanske nämna, att andra kammaren redan har godkänt utskottsmajoritetens förslag på samtliga punkter.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande mom. I—IV och vidare särskilt i fråga om mom. V.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen enligt de rörande mom. I—IV förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Ljungberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 2 mom. I—IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Ljungberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 44.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. V hemställt.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5

Ang. statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna

I propositionen nr 1 hade chefen för ecklesiastikdepartementet beräknat en sammanlagd merkostnad av 750 000 kronor till statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna och 10 000 kronor till bidrag till Örebro aftonskola.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 97, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 8 mars 1963, föreslagit riksdagen att dels besluta, att statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna skulle utgå i enlighet med av departementschefen förordade grunder, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer utfärda de bestämmelser och fatta de övriga beslut, som fordrades för genomförande av de av departementschefen förordade åtgärderna.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag förutsattes bidrag i första hand kunna utgå till kommun men under vissa förutsättningar även till studieförbund som huvudman. Bidrag hade föreslagits utgå med 79 % av ett bidragsunderlag, utgörande verkliga kostnader för ersättning till föreståndare och lärare. Som villkor för statsbidrag till kommun hade föreslagits skola gälla, att undervisningen bleve avgiftsfri.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén* (II: 833), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte medgiva, att statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna finge utgå med 112 % av ett bidragsunderlag, omfattande faktiskt utbetalade lärarlöner enligt gällande timtaxa jämte fortlöpande pensionsavgifter och — i förekommande fall — kostnader för brevskoleundervisning;

Ang. statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ernst Olsson* (I: 679) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Mattsson* (II: 832), i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna skulle utgå med 112 % av ett bidragsunderlag, omfattande faktiskt utbetalade lärarlöner enligt gällande timtaxa jämte fortlöpande pensionsavgifter samt i förekommande fall kostnader för brevskolundervisning.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna skulle utgå i enlighet med av departementschefen förordade grunder;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer utfärda de bestämmelser och fatta de övriga beslut, som fordrades för genomförandet av de av departementschefen förordade grunderna.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin* och *Källqvist*, fröken *Ljungberg* samt herrar *Thorsten Larsson*, *Eric Gustaf Peterson*, *Staxäng*, *Ståhl*, *Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungskile, *Kellgren*, *Gustafsson* i Kårby och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att statsbidrag till kvällsgymnasier skulle utgå i enlighet med av reservanterna förordade grunder;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna riktlinjer utfärda de bestämmelser och fatta de övriga beslut, som fordrades för genomförandet av de av reservanterna förordade grunderna.

Herr **KÄLLQVIST** (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlar riksdagen nu statsbidrag till kvällsgymnasium för vuxna.

Statsbidraget har enligt propositionen utformats så, att dessa gymnasier kommer i ett betydligt sämre läge än vad de allmänna gymnasier gör. Allesammans har vi väl märkt att intresset för vuxenutbildning har ökat under den senaste tiden. Utvecklingen har gått mycket fort på det här området. Till följd av propositionens förslag misstänker man att intresset för dessa kvällsgymnasier kommer att minska, eftersom statsbidraget till dem är betydligt lägre än till övriga gymnasier.

Det har väckts en motion av herr Helén i andra kammaren, i vilken han begär att man skall öka statsbidraget till 112 procent. Herr Helén bygger denna motion på den studiesociala utredningens betänkande, där just den procentsatsen föreslås. Jag tror att det är angeläget att man försöker stimulera intresset för den här utbildningen, och det sker givetvis bäst om man ger ett statsbidrag, som är jämbördigt med statsbidraget till övriga gymnasier.

Minoriteten inom utskottet har önskat framföra detta förslag, och vi räknar givetvis med att de som företräder den studiesociala utredningen kommer att stödja oss.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkten 5 i utlåtandet.

Herr **OLSSON, ERNST**, (cp):

Herr talman! Jag vill som motionär i denna fråga till fullo instämma med vad herr Källqvist här sagt om kvällsgymnasierna. Samtidigt vill jag understryka betydelsen av vuxenutbildningen både nu och i framtiden.

Ang. statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna

Statsbidragen har en mycket stor betydelse när det gäller att stimulera till fortsatta studier, och därför blir man litet fundersam och måste ställa sig frågande till att statsrådet i Kungl. Maj:ts proposition och utskottsmajoriteten inte har kunnat följa den positiva linje som studiesociala utredningen föreslagit och som herr Källqvist erinrade om.

Utredningen föreslog att statsbidraget skulle utgå med 112 procent av fastställt bidragsunderlag, medan Kungl. Maj:ts proposition föreslår 79 procent av ett bidragsunderlag som i stort sett är jämförbart med utredningens. Detta måste man anse som otillfredsställande, och vi i centerpartiet har därför haft motiv till den motion som vi väckt i anslutning till propositionen.

Det är också denna motion som ligger till grund för reservationen till punkt 5. Jag vill, herr talman, yrka bifall till den reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror att jag kan fatta mig mycket kort på den här punkten. Jag vill hänvisa till utskottets skrivning, framför allt då utskottet säger så här: »Då principiellt kommun skall vara huvudman för kvällsgymnasium, finner utskottet det lämpligt att statsbidrag utgår i samma omfattning som till högre kommunala skola.»

Jag tror att detta säger det mesta i det här sammanhanget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet på grund av en del av herr Källqvists yttrande. Han befarade att intresset för kvällsgymnasier skulle komma att minska, därest det nu föreliggande förslaget genomföres.

Det vore i så fall ganska egendomligt, därför att det förslag som riksdagen nu har att ta ställning till ju innebär en betydande reform. För närvarande får dessa kvällsgymnasier inte ett öre i di-

rekt statsbidrag, utan det enda bidrag som de kan få utgår via Statens kompletteringsgymnasium, där en del elever kan få stipendier och därigenom få sina undervisningskostnader täckta. Övriga elever får inget bidrag alls, och de har för närvarande att betala i vissa fall utomordentligt dryga avgifter för denna undervisning. Det finns fall, där undervisningskostnaderna för denna kvällsgymnasieundervisning för en enskild elev kan uppgå till ungefär 5 000 kronor innan han har slutfört sin utbildning, och de som går på tekniska och merkantila kvällsgymnasier har inte ens möjlighet att via Statens kompletteringsgymnasium få sina kostnader täckta.

Nu genomför man en mycket betydelsefull reform på detta område, nämligen ett statsbidrag till sådana kvällsgymnasier, uppgående till 79 procent av kostnaderna. Det är ju en kraftig förbättring, och det är inte orimligt att tänka sig att kommunerna kan täcka resterande kostnader, så att undervisningen kan bli helt avgiftsfri. I de fall, då möjligen en folkbildningsorganisation kvarstår som huvudman, kan det tänkas att man bara tar ut mycket låga avgifter i jämförelse med de nuvarande för att täcka de kostnader som är kvar.

Det vore utomordentligt egendomligt, om mot bakgrunden av denna viktiga reform intresset för kvällsgymnasier skulle minska. Nu har herr Källqvist ju studerat akterna i frågan och upptäckt att den utredning, som jag hade glädjen att vara ordförande i, föreslog den bidragsprocent som nu förekommer i herr Källqvists reservation. Det är alldeles riktigt. Jag tycker fortfarande att det var ett alldeles utomordentligt förslag som den studiesociala utredningens vuxenutbildningsdelegation därvid framlade. Det är dock med detta som med det mesta här i tillvaron, att man får anpassa sig efter de ekonomiska realiteterna, och jag tycker det är ganska tillfredsställande att vad som kan sägas vara 5/6 av utredningens förslag så snabbt har kunnat realiserats.

Dessutom får vi nog snart tillfälle att återkomma till dessa frågor. Bl. a. på

Ang. statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna

grundval av de resultat vi inom studiesociala utredningen kommer fram till skall hela frågan om vuxenutbildningen på det gymnasiala stadiet tas upp i ett större sammanhang inom gymnasieutredningen. Det sker i ett särskilt delbetänkande, som vi hoppas kunna vara färdiga med om något år eller så. Då tror jag att man kan hoppas på en ännu närmare anknytning till de nu existerande vanliga gymnasierna för ungdom.

Om kammaren tillåter mig att tala utrikiska vill jag beträffande bidragsprocenten till kvällsgymnasierna citera den tyske författaren Wilhelm Busch, som i »Max und Moritz» säger: »Dieses war der erste Streich, doch der zweite kommt sogleich.»

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag noterar det sista löftet — det andra steget kommer tydligen. Den motivering, som herr Palme anförde, har vi givetvis inte riktigt kunnat acceptera, ty jag tycker att herr Palme visar en alldeles för stor anpassningsförmåga i detta avseende. Det hade varit mycket angenämare om herr Palme kunnat hålla den linje som han höll i studiesociala utredningen med 112 procent. Det är riktigt att en mycket stor del av dessa studerande får betala mera, medan andra klarar sig betydligt lindrigare undan, men det är inte något skäl för att man inte skall ge det här statsbidraget.

Dessutom rör det sig inte om någon större summa. Jag tror att herr Palme åberopade de ekonomiska förutsättningarna för vad man kan göra eller inte göra. Om jag inte i hastigheten sett fel gäller det 230 000 kronor. Det kan inte betyda så mycket för staten, men det betyder ganska mycket för kommunerna och för dem som skall studera.

Vi tycker nog att det är bra med anpassning, men i detta fall tycker jag inte att det passar alls.

Herr PALME (s):

Herr talman! Jag vill bara svara herr Källqvist med att säga, att det är klart

att anpassningsförmåga stundom kan vara en mindre tilltalande egenskap. Förmåga till anpassning efter verkligheten är nog däremot en ganska nödvändig egenskap, och det är en sådan anpassningsförmåga som de, som vill få fram några praktiska resultat av den politiska verksamheten, nog får lov att tillägna sig.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Man skall anpassa sig efter verkligheten, sade herr Palme. Det har vi gjort när vi föreslagit en så liten uppräkning som med 230 000 kronor.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Källqvist begärde votering i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Källqvist begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos

Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik

vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 6**Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 270 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat inrättande av ett korrespondensgymnasium i Sveg.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 74) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Norrköping *m. fl.* (II: 83),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Widén m. fl.* (I: 224) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindström m. fl.* (II: 256),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén* (II: 833),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ernst Olsson* (I: 679) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Mattsson* (II: 832).

I motionerna I: 74 och II: 83 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att ett korrespondensgymnasium måtte inrättas i Valdemarsvik från och med höstterminen 1963, organiserat efter samma principer och föreskrifter som gällde för de tidigare inrättade, statsunderstödda korrespondensgymnasierna (Torsås,

Undersåker och Jokkmokk), samt att riksdagen för ändamålet måtte anvisa ett förslagsanslag, som för läsåret 1963/64 måtte upptagas till maximalt 80 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 74 och II: 83, i vad de avsåge inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 224 och II: 256, i vad de avsåge statsbidrag till tre kommunala gymnasier, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 74 och II: 83, I: 224 och II: 256, I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832, samtliga motioner såvitt de avsåge medelstilldelningen, till Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 135 000 kronor.

Vid punkten hade avgivits fyra särskilda, med a—d betecknade reservationer. I reservationen d, vilken avgivits av herrar *Ivar Johansson*, *Eric Gustaf Peterson*, *Johansson* i Norrköping, *Kellgren* och *Gustafsson* i Kårby, hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I och III hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 74 och II: 83, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att ett korrespondensgymnasium måtte inrättas i Valdemarsvik från och med höstterminen 1963;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 74 och II: 83 ävensom med avslag å motionerna I: 224 och II: 256, I: 678 och II: 833 samt I: 679 och II: 832, samtliga motioner såvitt de avsåge medelstilldelningen, till Bidrag till vissa kommunala gymnasier m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 215 000 kronor.

Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik**Herr PETERSON, ERIC GUSTAF, (fp):**

Herr talman! Vid denna punkt i statsutskottets utlåtande finns fogad en reservation betecknad med d. Man torde kanske kunna säga att detta är en s. k. sockenpolitisk reservation, undertecknad av så gott som uteslutande östgötar. I den reservationen understryker man behovet av ett bifall till framställningen om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik från och med höstterminen 1963.

När en stor och dominerande industri i Valdemarsvik nedlades för några år sedan hotades många både bo- och rotfasta valdemarsviksbor att bli utan möjlighet att försörja sig och sina familjer, men genom ett utomordentligt gott arbete av kommunalmännen under skicklig medverkan av länets hövding har man hittills lyckats bemästra svårigheterna. De lokaliseringspolitiska åtgärder som man tvingats vidtaga i kommunen tycks slå väl ut, men för att de uppnådda resultaten skall bli bestående krävs ytterligare åtgärder.

Jag behöver inte påminna denna kammares ärade ledamöter om att en god skolorganisation i detta avseende har en oerhört stor och i många fall avgörande betydelse, inte minst när det gäller att få behålla nyckelposterna besatta i de i kommunen verksamma företagen.

Kommunens framställning om ett korrespondensgymnasium är mycket väl motiverad. Länsskolnämnden har tillstyrkt det och skolöverstyrelsen har föreslagit att gymnasiet skulle komma till stånd. Utskottets mening, att stor återhållsamhet med inrättande av korrespondensgymnasier bör iakttas och att dessa bör förbehållas de verkliga glesbygderna, är kanske riktig, men till ingen hjälp för valdemarsviksborna. Ett bifall till framställningen skulle vara den hjälp man i Valdemarsviks kommun nu behöver.

Med det sagda vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen d av herr Ivar Johansson m. fl.

Häri instämde herrar *Eskilsson* (h) och *Elmgren* (s).

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! För att man inte skall begränsa denna fråga bara till det sockenpolitiska vill jag komplettera den föregående talarens inlägg med att säga, att herr Kellgren, som också är bland reservanterna, såvitt jag vet inte är östgöte, utan är från Stockholm. För att ytterligare understryka att detta inte är en rent lokal fråga har jag begärt ordet för att instämma i de synpunkter som herr Eric Peterson nyss har anfört.

Jag skall dessutom, herr talman, be att få anlägga några principiella synpunkter på korrespondensgymnasiet som sådant.

Jag har den meningen att denna gymnasieform kan vara användbar i vissa lägen, då det uppstår ett starkt markerat, tillfälligt behov att skapa möjligheter för ungdomar att gå vidare efter avslutad realexamen eller avslutad nioårig skolgång i den blivande grundskolan — eller som det tidigare hette försöksverksamheten med nioårig enhetsskola. Jag kan grunda mina synpunkter på erfarenheter från ett sådant korrespondensgymnasium, som sedan hösten 1962 varit i verksamhet i Gamleby kommun. Där uppstod det problemet att Gamleby kommun i sin enhetsskoleverksamhet hade intagit ett mycket stort antal elever, och samtidigt som dessa kom ut ifrån nionde klassen, minskades antalet parallellklasser i vårt gymnasium i Västervik, varigenom svårigheterna för de inträdessökande att komma in där ökades. I det läget beslöt Gamleby kommun att grunda ett korrespondensgymnasium med kommunala medel. De hittillsvarande erfarenheterna därifrån är såvitt vi kan bedöma mycket goda.

Ett annat plus är utan tvekan att man har stor rörlighet här. Man kan tillfälligt starta verksamheten med begränsade lokalutrymmen, bara man har tillgång till ett antal lämpliga handledare. Lärare är ju korrespondensskolans lärare, och som provledare kan fungera dels lärare från korrespondensskolan, dels också kvalificerade lärare ifrån intilliggande gymnasier. Det har hittills inte varit några problem att få de prov genomförda som

Om inrättande av ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik

har ägt rum i Gamleby under den tid verksamheten har varit i gång. Efter en tids användning kan denna gymnasieform enligt min mening avvecklas utan stora bekymmer, och det är det som gör den så användbar.

Man kan visserligen inte säga att Valdemarsviksområdet är ett utpräglat glesbygdsmråde, om man jämför med norrländska förhållanden, men efter sydsvenska förhållanden är området onekligen att betrakta som en glesbygd. Vi har de stora skärgårdsområdena i Gryt och S:t Anna liksom skogsområdena i Åtvidabergs- och Hannästrakten. Genom att anordna ett sådant gymnasium vore det möjligt att låta många, som inte kan gå i ett vanligt gymnasium, få gymnasieutbildning.

Jag tycker att det är synd att utskottet inte ansett sig kunna gå med på ett förslag som framförts i motioner och som överensstämmer med skolöverstyrelsens förslag. Skolöverstyrelsen har inte ansett det föreligga några svårigheter att starta ett korrespondensgymnasium i Valdemarsvik, men departementschefen och utskottsmajoriteten har inte velat vara med om det.

Jag finner detta beklagligt och ber att få instämma i det yrkande om bifall till reservation d, som herr Eric Peterson nyss framställde.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottet anser i likhet med departementschefen, att man bör vara försiktig med inrättandet av dessa korrespondensgymnasier. Vi anser att de bör förbehållas den verkliga glesbygden.

Varför gör vi det? Jag skulle tro att många av kammarens ledamöter, som är intresserade av skolfrågor, minns när vi för några år sedan hade en våg av korrespondensrealskolor över stora delar av landet. Hur många av dem har vi kvar i dag? Man startade dessa med mycket stor optimism, men resultatet blev många gånger långt ifrån vad man hade drömt om.

Vi vill inte på något sätt nedvärdera dessa korrespondensskolor, vare sig det gäller realskolor eller gymnasier, men

de bör inrättas där de passar, nämligen i de verkliga glesbygderna. Som riksdagens ledamöter här ser, har departementschefen i år föreslagit en sådan korrespondensskola i en verklig glesbygd, och detta har utskottet också tillstyrkt. Jag anser att det är riktigt att man är mycket försiktig på denna punkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. II av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande mom. I och III.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. II hemställt.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de angående mom. I och III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med d betecknade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 145 punkten 6 mom. I och III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med d betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 37.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 7 och 8

Vad utskottet hemställt bifölls.

**Ang. skolväsendets centrala ledning,
m. m.**

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 144 hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 29 mars 1963, föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle skolöverstyrelsens och överstyrelsens för yrkesutbildning nuvarande verksamhetsområden läggas under ett nytt ämbetsverk, kallat skolöverstyrelsen. Till verksamhetsområdet skulle också föras viss yrkesutbildning, som för närvarande sorterade under andra verk. Beträffande de frågor, som berörde yrkesutbildningen på jordbrukets, skogsbrukets och sjukvårdens områden hade departementschefen för sin del icke funnit det möjligt att nu framlägga förslag om att överföra dessa till det nya ämbetsverket.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Widén* (I: 750) och den andra inom andra kammaren av herr *Källstad* (II: 907),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* (I: 755) och den andra inom andra kammaren av herr *Eskel m. fl.* (II: 914),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wikner m. fl.* (I: 756) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.* (II: 915),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nyman och Stefanson* (I: 766) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Westberg och Berglund* (II: 930),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Harald Pettersson och Thorsten Larsson* (I: 767) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Mattsson och Boo* (II: 927),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Per Petersson och Wallmark* (I: 768) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nordstrandh* och fröken *Karlsson* (II: 929),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Wallmark och Nyman* (I: 769) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Nordgren och Westberg* (II: 928),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Arvidson* (II: 926) väckt motion.

I motionerna I: 750 och II: 907 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna, att av motionärerna framförda synpunkter rörande ämbetsverkets tillsynsområde och styrelse måtte beaktas vid den slutliga utformningen av skolväsendets centrala ledning.

I motionerna I: 755 och II: 914 hade anhållits, att jämväl yrkesutbildningen

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

på jordbrukets och skogsbrukets område samt sjuksköterskeutbildningen och mentalvårdspersonalutbildningen måtte hänföras till den nya skolöverstyrelsens ämbetsområde.

I motionerna I: 756 och II: 915 hade föreslagits, att riksdagen vid behandling av proposition nr 144 skulle besluta, att yrkesutbildningen inom jord- och skogsbruket på sätt som föreslagits i SOU 1962: 28 skulle samordnas med övrig yrkesutbildning och således underställas det nya skolämbetsverket.

I motionerna I: 768 och II: 929 hade yrkats, a) att styrelsen för det föreslagna skolämbetsverket skulle utökas att omfatta ytterligare en representant för primärkommunerna; b) att Kungl. Maj:t skulle uppdraga åt den för genomförandet av reformen avseende skolväsendets centrala ledning särskilt tillsatta organisationskommittén att inrikta sitt arbete mot en långtgående decentralisering till kommunerna av beslutanderätten inom undervisningsväsendet, särskilt i skolbyggnadsärenden; samt c) att jämväl arbetsmarknadsstyrelsens omskolnings- och fortbildningsverksamhet samt övriga av yrkesutbildningssakkunniga för överflyttning från olika centrala verk förordade utbildningsgrenar skulle inordnas i det nya skolämbetsverket, dock att vad i dylikt avseende kunde komma att föreslås av 1962 års utredning angående sjuksköterskeutbildningen och organisationskommittén för skolämbetsverket skulle föreläggas 1964 års riksdag för slutligt ställningstagande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 767 och II: 927 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att motionerna I: 769 och II: 928 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 768 och II: 929, i vad de avsåge ämbetsverkets styrelse och decentraliseringsfrågan, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 766 och II: 930 icke måtte till någon riksdagen åtgärd föranleda;

V. att motionen II: 926 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VI. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna av departementschefen förordade riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m.;

VII. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 750 och II: 907, I: 768 och II: 929, I: 755 och II: 914 samt I: 756 och II: 915, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört beträffande skolämbetsverkets tillsynsområde;

VIII. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 750 och II: 907, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört beträffande utseende av suppleanter för ledamöterna i ämbetsverkets styrelse.

Beträffande skolämbetsverkets tillsynsområde hade utskottet bland annat anfört, att ett inordnande av yrkesutbildningen på jordbrukets, skogsbrukets och sjukvårdens områden enligt utskottets bedömande borde kunna ske från och med den 1 juli 1966.

Reservationer hade avgivits, utom av andra,

1) av herrar *Ivar Johansson* och *Virgin*, fröken *Ljungberg* samt herrar *Thorsten Larsson*, *Staxäng*, *Gustafsson* i Stockholm, *Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Johansson* i Norrköping, *Kellgren* och *Gustafsson* i Kärby, vilka ansett, att utskottet bort under VII hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 750 och II: 907, I: 768 och II: 929, I: 755 och II: 914 samt I: 756 och II: 915, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört beträffande skolämbetsverkets tillsynsområde, dock utan att uttala sig om tidpunkten för överförande till skolämbetsverkets tillsynsom-

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

råde av yrkesutbildningen på jordbrukets, skogsbrukets och sjukvårdens områden; ävensom

2) av herrar *Gillström, Fritz Persson* och *Rikard Svensson*, fru *Wallentheim* samt herrar *Bertil Petersson, Gustafsson* i Stockholm, *Johansson* i Norrköping och *Kellgren*, vilka ansett, att följande mening i utskottets motivering beträffande omskolningsverksamheten för arbetslösa bort utgå:

»Det bör vidare eftersträvas att genom utbyggnad av yrkesutbildningsväsendet begränsa behovet av omskolningsverksamheten.»

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Till statsutskottets utlåtande nr 164 är fogad en reservation av herr Gillström m. fl., i vilken ansetts att sista meningen i sista stycket på sid. 24 i utskottets utlåtande bort utgå. Denna mening lyder: »Det bör vidare eftersträvas att genom utbyggnad av yrkesutbildningsväsendet begränsa behovet av omskolningsverksamheten.»

Anledningen till att reservanterna önskar, att denna mening skall utgå, är att densamma kan skapa missförstånd. Det torde nämligen vara så, att även om yrkeskolan bygges ut i samma snabba takt, som ägt rum de senaste åren, kommer detta ej att påverka omfattningen av omskolningsverksamheten, ty den omskolningsverksamhet som arbetsmarknadsstyrelsen bedriver är helt beroende av utvecklingen inom näringslivet. Om den rationalisering som för närvarande pågår inom näringslivet fortsätter — och det har man anledning att räkna med — kommer omskolningsverksamheten att finnas kvar och troligen öka i omfattning. Upplysningsvis kan nämnas att man innevarande budgetår räknar med att cirka 35 000 personer blir omskolade i denna verksamhet, och man är inte främmande för att verksamheten inom några få år kan komma att omfatta 50 000 personer.

Omskolningen är ett av de bästa vapnen arbetsmarknadsstyrelsen har i sin arsenal när det gäller att bekämpa ar-

betslöshet och att upprätthålla den fulla sysselsättningen, och man kan därför räkna med att denna verksamhet kommer för att stanna. Av den anledningen kan det vara önskvärt, att riksdagen ej gör ett uttalande, som kan skapa missförstånd när det gäller denna verksamhet.

Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till den med 2 betecknade reservationen av herr Gillström m. fl., innebärande att ovannämnda mening bör utgå ur utskottets betänkande.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! När jag nu kommer att yrka bifall till föreliggande reservation 1 vid detta utskottsutlåtande, vill jag påpeka, att detta samtidigt är ett yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 144 om skolväsendets centrala ledning. Utskottets majoritet har nämligen i fråga om skolämbetsverkets tillsynsområde i så måtto avvikit från departementschefens förslag, att man anser att redan år 1966 skall även sjukvårdens, jordbrukets och skogens yrkesutbildningsområden inordnas under det kungliga skolverket.

Först bara ett par ord om sjukvårdsutbildningen. Vi reservanter menar, att denna utbildning inte nu bör föras in under skolverket, därför att vi vill avvakta resultatet av 1962 års utredning angående sjuksköterskeutbildningen. Det är väl egentligen ganska sällan man under pågående utredningsarbete gör ett ingripande av det slag, som utskottsmajoritetens förslag innebär.

På jordbrukets och skogsbrukets yrkesområden innebär utskottsmajoritetens förslag, att man splittrar upp skol- och upplysningsverksamheten på två beslutande styrelser, nämligen på skolverket och lantbruksstyrelsen. De sakkunniga, som utskottsmajoriteten stöder sig på, har dock själva ansett, att det kommer att bli vissa besvärligheter, om man för

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

in jordbruket och skogsbruket under skolverket. Icke desto mindre har man, som sagt, ändå stannat för att föreslå att dessa utbildningsområden redan år 1966 införes under skolverket. Jag vill erinra om vad departementschefen framhåller i sitt anförande på denna punkt. Han yttrar att verksamheten på området även är sammanvävd på så sätt, att befattningshavare vid lantbruksnämnder, hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser jämsides med andra uppgifter även medverkar i yrkesutbildningen.

Givetvis är jordbruksnäringen i dagens läge med den hårda konkurrensen i stort behov av allt som vetenskap, forskning och fortlöpande försök kan bidra med i form av värdefulla erfarenheter och rön till de praktiska jordbrukarna. Detta sker också fortlöpande genom den nämnda upplysningsverksamheten via konsulenter såväl som genom våra lärare vid jordbrukets skolor. Eftersom utbildningen samtidigt måste hållas aktuell med hänsyn till jordbrukets yttre och inre rationalisering, förstår man nog att både utbildningen och upplysningsverksamheten måste ha ett nära samband med varandra. All denna verksamhet åvilar nu lantbruksstyrelsen. Handläggningen inom undervisningsbyrån i lantbruksstyrelsen av ärenden rörande lantbrukets skolor underlättas i hög grad av den tillgång till expertis på olika områden, som finns knuten till styrelsens olika byråer.

Herr talman! Jag tvivlar på att utbildningen, sedan den blivit förlagd till det stora skolverket, kan få den nödvändiga kontakten med jordbruket. I följ beslöt riksdagen om nya riktlinjer för jordbruksutbildningen med lantbruksstyrelsen som tillsynsmyndighet. Man kan fråga sig, om vi redan i år skall ändra på detta beslut.

Jag har samtidigt fäst mig vid en annan punkt i detta utlåtande. De sakkunnigas förslag till organisation av skolverket var ju baserat på vissa fackrotlar. Därvid hade man tilldelat jordbruket en sådan fackrotel. Nu föreliggande departementsförslag delar i stället upp det på fem administrativa avdelningar,

och var jordbrukets utbildning skall hamna har inte utskottet utrett. Jag tycker därför det är något äventyrligt att så snart som utskottet här säger, år 1966, föra in jordbrukets utbildning under skolverket.

Jag vill här än en gång betona, att vi reservanter instämmer i departementschefens förslag om att dessa yrkesområden inte nu bör överföras till skolverket.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Utskottet skriver på s. 24: »Departementschefen har för sin del icke funnit det möjligt att nu framlägga förslag om att till det nya ämbetsverket överföra jämväl de frågor som berör utbildningen på jordbrukets och skogsbrukets områden», och har där hänvisat till en del svårigheter som remissinstanserna har talat om. Man får emellertid ingen upplysning om vilka dessa svårigheter är. Jag har svårt att föreställa mig, att de skulle vara så betydande, att man icke skall lyckas genomföra en enhetlig organisation före 1966.

Utskottet säger också i anslutning till motionsyrkanden, att man vill framhålla angelägenheten av att åtgärder snarast möjligt vidtages för att förverkliga en sådan samordning. Jag skulle mycket kraftigt vilja understryka detta, att det är angeläget, att vi får även undervisningen på jordbrukets och skogsbrukets områden inordnad i det nya skolämbetsverket. Jag vet mycket väl från tidigare erfarenheter, att ecklesiastikministern har intresse för att få även undervisningen på jordbrukets och skogsbrukets områden inordnad under de anstalter vi har för högre och lägre undervisning. Min erfarenhet hänför sig närmast till en motion, som jag för många år sedan väckte om att inordna lantbrukshögskolan och skogshögskolan under ecklesiastikdepartementet.

Det är, menar jag, angeläget att vi snarast möjligt får hela såväl den lägre som den högre undervisningen inordnad under samma departement som annan lägre och högre undervisning, och

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

därför skulle jag här vilja vädja till ecklesiastikministern att se till att man om möjligt kan få denna reform genomförd tidigare än den 1 juli 1966.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Det förvånade mig, när jag först sent i går kväll fick tillgång till statsutskottets föreliggande utlåtande, att finna att utskottets majoritet ansett sig kunna uttala, att ett inordnande under det nya skolämbetsverket av yrkesutbildningen på jordbrukets och skogsbrukets område borde kunna ske från och med den 1 juli 1966. Tyvärr har mina partikamrater inte reserverat sig mot detta uttalande, och jag måste också beklaga, att herr Osvald har en uppfattning, som helt strider mot min.

Jag skall inte här närmare gå in på alla de skäl för och emot ett inordnande, som departementschefen haft att väga mot varandra vid sitt ställningstagande. Men när man nu har gjort dessa avväganden och tagit sin ställning, så borde enligt min mening utskottets majoritet ha tagit sig i akt och undvikit ett uttalande rörande tidpunkten för ett inordnande av även denna yrkesutbildning under skolverket. Jag vet nu inte om detta uttalande kan vara orsakat av att den huvudansvarige för betänkandet »Skolväsendets centrala ledning» har säte i utskottet.

Jag vill inte förneka, att vissa skäl kan tala för ett inordnande av även de angivna tillsynsområdena, men jag förstår och hälsar med tillfredsställelse departementschefens ställningstagande, som jag för min del helt ansluter mig till, speciellt vad gäller den skogliga yrkesutbildningen.

På s. 13 i utlåtandet har departementschefen mycket noggrant på fyra stycken redovisat sin inställning till denna fråga. Jag skulle gärna vilja fästa kammarens uppmärksamhet härpå.

Statsrådet anför följande: »I enlighet med sin grunduppfattning om behovet av enhetlighet i ledningen av yrkesutbildningen har de sakkunniga föreslagit, att yrkesutbildningen på jordbrukets och

skogsbrukets områden, som i huvudsak står under tillsyn av lantbruksstyrelsen respektive skogsstyrelsen, inordnas under den gemensamma skolledningen. De sakkunniga har dock framhållit, att vissa besvärliga problem därvid kan uppkomma på grund av utbildningens nära anknytning till andra samhällsåtgärder för stöd och utveckling åt de näringar det här är fråga om. Bl. a. pekar de sakkunniga på betydande svårigheter att avgränsa den egentliga yrkesutbildningen från fortlöpande upplysningsverksamhet och information. Verksamheten på området är även sammanvävd på så sätt att befattningshavare vid lantbruksnämnder, hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser jämsides med andra uppgifter även medverkar i yrkesutbildningen.

Detta samband mellan rationaliseringsverksamhet och utbildning har ytterligare förstärkts genom riksdagsbeslut i anslutning till två propositioner vid 1962 års riksdag.»

Som herr statsrådet påpekade beslöt vi ju föregående år här i riksdagen, att den skogliga yrkesutbildningen liksom jordbrukets skulle ha skogsstyrelsen respektive lantbruksstyrelsen till huvudmän.

»För egen del vill jag konstatera,» fortsätter statsrådet, »att det angivna sambandet vid en omläggning enligt de sakkunnigas förslag skulle medföra olägenheter. Detta förhållande har också starkt understrukits av de remissmyndigheter som har direkt anknytning till de berörda näringarna. Med hänsyn härtill har jag efter ingående överväganden funnit, att de sakkunnigas förslag beträffande yrkesutbildningen inom jordbruks- och skogsbruksområdena inte nu bör genomföras.

Alla möjligheter till samverkan mellan de fackämbetsverk, under vilka denna yrkesutbildning skall lyda, och den centrala skolmyndigheten bör emellertid tillvaratas. En stor del av de fördelar, som de sakkunniga avsett att vinna med sitt förslag, synes därigenom kunna uppnås. En sådan samverkan bör kunna bli långtgående och särskilt innefatta frågor rörande allmänna riktlinjer för utbildning-

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

en, statsbidragsbestämmelser, stadgor, avlöningsbestämmelser, kompetensfordringar för lärare, lärarnas pedagogiska utbildning och fortbildning samt pedagogiskt reformarbete.»

Jag kan, som sagt, helt instämma i statsrådets nu citerade uttalande.

Om jag håller mig till det skogligen planer så har jag anledning att undra om de sakkunniga har haft departementschefens möjligheter och vilja att allsidigt bedöma denna detaljfråga i deras stora utredningskomplex. Jag vågar ifrågasätta detta efter snart 40 års erfarenhet av skoglig yrkesutbildning och som ledamot av 1955 års skogsvårdsutredning och den arbetande skogligen yrkesutbildningskommittén.

De sakkunniga rörande skolväsendets centrala ledning har — märkligt nog — icke redovisat de enhälligen förslag 1955 års skogsvårdsutredning lade fram i sitt betänkande av år 1958 kallat »skogsvården å enskilda skogar», som rörde den skogligen yrkesutbildningens organisationsformer. Inte heller har de sakkunniga enligt min mening tillräckligt belyst och undersökt den organisationsform som bygger på intimast möjliga samarbete med yrkeslivet, nämligen nuvarande ordning med fackämbetsverk för central ledning av yrkesutbildningen inom respektive näringsgren i samband med, förutom näringslivet, de centrala och regionala myndigheter som besitter särskild pedagogisk sakkunskap och svarar för skolväsendets samordning.

De sakkunniga tar vidare skogsbruket som exempel på att den centrala ledningen för yrkesutbildningen på ett otidsenligt sätt är splittrad. Den har nog varit splittrad, det kan medges, men numera är ju skogsstyrelsen tillsynsmyndighet för den skogligen yrkesutbildningen i sin helhet. Riksdagen har beslutat att så skall vara. Skogsstyrelsen har övertagit skogsskolorna från domänverket, skogsmästerskolan och blivande centrala maskinskolan, som vi f. n. brottas med i yrkesutbildningskommittén, kommer att få skogsstyrelsen som målsman.

Den skogligen yrkesutbildningen måste, herr talman, bli särpräglad bl. a. på

grund av det stora antalet utomhuslektioner, vidare därför att den är ett led i rationaliseringen av näringen. Skogsbruket har som bekant en särpräglad och ändamålsenlig regional fackmyndighet i skogsvårdsstyrelserna som ingen annan näringsgren har någon motsvarighet till. Det är skogsvårdsstyrelserna som har startat och utbyggt yrkesutbildningen till en numera allmänt erkänd god standard. I skogsvårdsstyrelsernas hela verksamhet ingår utbildningen som en betydelsefull del. Styrelserna har fogat in yrkesutbildningen som ett viktigt moment i arbetet för skogsvårdens höjande och för skogsbrukets rationalisering. De förfogar över ett betydande antal pedagogiskt och i andra avseenden väl utbildade lärare som till antalet kan ökas och minskas alltefter behovet och som alltså lätt kan återföras i ordinarie befordringsgång. I skogsvårdsstyrelserna finns också skogsbrukets alla skilda intressegrupper representerade utom domänverket, som emellertid i skogsstyrelsen deltar vid behandling av ärenden rörande den skogligen yrkesutbildningen.

Herr talman! Jag varken bör eller hinner att gå mera i detaljer i kväll. Jag vill till sist endast ytterligare understryka att för skogsbrukets yrkesutbildning är en stark anknytning till praktiken särskilt nödvändig. Yrkesutbildningen är en väsentlig del av rationaliseringsverksamheten. Den är nu sammanförd under enhetlig ledning och skulle olyckligt splittas enligt de sakkunnigas förslag, helst som personal med i stort sett samma uppgifter skulle behöva anställas av både skolverket och skogsstyrelsen. Enligt mitt och de flesta skogligen remissinstansers bedömande är det nuvarande förhållandet inom skogsyrkesutbildningen med skogsstyrelsen som central tillsynsmyndighet och skogsvårdsstyrelserna som regionala organ för utbildningen överlägset de sakkunnigas förslag, inte minst i samverkansavseende.

Till sist bör det kanske också framhållas att 1960 års jordbruksutredning och skogsbrukets yrkesutbildningskommitté har att framlägga förslag som berör jord- och skogsbruksutbildningen. Resultatet

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

av de utredningarna, förutom ytterligare erfarenhet av nuvarande organisation, synes i vart fall böra avvaktas innan man underkänner departementschefens ställningstagande. Att i dag fixera en tidpunkt för genomförande av sakkunnigas förslag kan inte vara tillrådligt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation 1 av herr Ivar Johansson m. fl.

Fru WALLENTHAIM (s):

Herr talman! Som en av undertecknarna av reservation 2 skall jag först be att få understryka vad herr Petersson har sagt om omskolningsverksamheten.

Bakom uppfattningen att en samordning av all skol- och egentlig yrkesutbildning under en enhetlig ledning behövs och är till påtaglig fördel ur såväl samhällssynpunkt som ur elevernas och målsmännens synpunkt står hela utskottet. Är man av den meningen, att den nuvarande ordningen organisatoriskt, ekonomiskt och utbildningsmässigt är mindre rationell, då måste ju slutsatsen självfallet vara den att förändringen bör göras så fort ske kan. Utskottet har bedömt att det skall vara möjligt att genomföra reformen den 1 juli 1966 och hemställer att tidpunkten i och med dagens beslut fastställs.

Ett bifall till utskottets förslag måste, enligt min mening, ligga i alla berörda myndigheters intresse. Klarheten i fråga om egen arbetsplanering och takten i förberedelserna för reformens genomförande hos såväl den avlämnande som den mottagande sidan måste på det sättet bli betydligt bättre, och lokalt kan organisationen av utbildningsverksamheten snabbare och mera konsekvent inriktas efter de önskade intentionerna. Motsatsen måste såvitt jag förstår bli effekten, om man går på reservanternas förslag.

Med utskottets uttalande på s. 24, att åtgärder för samordningen skall vidtas snarast möjligt, har man angivit dels att den 1 juli 1966 är att betrakta som en sista tidsgräns och dels att hinder inte föreligger mot att tidigare överföra utbildningsuppgifterna från något av fackämbetsverken till det nya skolämbetsverket, om det nu är möjligt.

Vi har årligen en återkommande debatt om krisförhållandena inom vårdyrkena. Behovet av olika slags vård inom sjuk- och hälsovårdsväsendet stiger oavbrutet, alldeles speciellt för de långtidssjuka. Ett stort antal nya vårdplatser tillkommer varje år — 1 700 på ett och ett halvt år — och landstingen bygger ut sina öppenvårdsresurser så mycket de orkar. Men den stora och besvärande flaskhalsen som hindrar oss att helt utnyttja våra större vetenskapliga, tekniska och praktiska resurser är såsom alla vet personalbristen. Vid sidan av intensifierade ansträngningar att bygga ut sjuksköterskeskolornas kapacitet tvingar oss förhållandena alltmer till att försöka rationalisera bort från sjuksköterskorna sådana arbetsuppgifter som lämpligen kan övertas av annan personal under förutsättning att den får någon utbildning för det. Olika slags kurser pågår också i det syftet. Vi får glädjande nog varje år fram fler sjuksköterskor och sjukvårdsbiträden, men den utbildningsverksamhet som här på olika håll och kanter pågår är otillräcklig, och den är naturligtvis inte rationellt ordnad genom den splittring i fråga om tillsynsmyndigheten som här förefinns.

I flera remissyttranden från landstingshåll har man understrukit att de rådande förhållandena är otillfredsställande, och samtliga landsting har anslutit sig till de samordningssträvanden som vi nu talar om.

Det utbildningstryck som här föreligger gör det i högsta grad angeläget att man så effektivt som möjligt kan utnyttja den knappa lärartillgången, tillgängliga resurser i fråga om lokaler, praktikplatser o. s. v. Den första och viktigaste förutsättningen för det är enligt min mening att man så snart som möjligt får en enhetlig ledning av yrkesutbildningen på detta område. Om de pågående utredningarna rörande sjuksköterskeutbildningen och övervägandena rörande mentalvårdens överflyttning till landstingen skulle ge underlag för det, kan det tänkas att man tidigare än den 1 juli 1966 kunde överflytta dessa utbildningsuppgifter till det nya skoläm-

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

betsverket. Det är den saken, herr talman, som jag med dessa ord har velat understryka.

Om, såsom jag befarar, bakom reservanternas i trycket icke motiverade önskan att hålla tidpunkten öppen ligger en tanke att man skall skynda långsamt, så vill jag säga att det inom utskottsmajoriteten finns de som delar den mening som jag här har förfäktat. Jag har inget yrkande.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kanske först får erinra om att bakom utskottets utlåtande ligger proposition nr 144, som i sin tur härleder sig från en parlamentarisk utredning som har pågått under flera år.

I utredningen var man överens om att man skulle försöka att på ett opartiskt sätt väga mot varandra fördelar och olägenheter inom olika yrkesområden av den nu föreslagna omläggningen. Vår gemensamme vän herr Eskilsson, som har deltagit i utredningen, kan säkert intyga att utredningen har försökt att på allt sätt få fram en opartisk rättvisa inom de olika områdena. Utredningen har haft kontakt med en rad institutioner, och vi har haft överläggningar med en mängd personer. Vi har ställt upp olika alternativ och kom till slut fram till det förslag som departementschefen nu i stort grundat propositionen på. Departementschefen har gjort vissa avvikelser från utredningens förslag i detaljer, som jag kanske senare får återkomma till. I huvudsak är det dock utredningens förslag som återfinns i propositionen och som helt enkelt innebär att skolöverstyrelsen och yrkesöverstyrelsen sammanfogas till ett nytt skolämbetsverk. Just denna del av det hela är för mig det väsentliga.

I utredningen hade vi mycket sakkunnigt folk. Jag vill till riksdagens protokoll särskilt framhålla, att överdirektör Öhman i överstyrelsen för yrkesutbildning deltog i utredningen och har tillstyrkt förslaget. Detta är en ganska unik företeelse. Han har alltså tillstyrkt ett förslag som innebär att hans eget verk

försvinner. Överdirektör Öhman vann där en mycket stor seger — segern över sig själv. Han vann denna seger på grund av de fakta som framkom under utredningens gång. Jag anser att överdirektör Öhman bör ha en eloge för den saken.

Vår strävan har varit att få till stånd en likvärdig ställning för teoretisk och praktisk utbildning. Det var också vår strävan när vi i riksdagen beslöt om de gemensamma skolstyrelserna. Det har visat sig att de tankegångar som då framfördes i riksdagen har varit riktiga. I och med att samma personer på det lokala planet fick ansvaret för såväl den teoretiska som praktiska utbildningen har inte minst yrkesutbildningen fått en omfattning som väl ingen av oss den gången vågade hoppas på.

Jag har velat säga detta, herr talman, för att ge en viss bakgrund till det hela.

Sedan förstår jag mycket väl att ett ämbetsverk, som under åratals har sysslat med en viss uppgift, inte är benäget att lämna den uppgiften ifrån sig. Från riksdagens arbete vet vi att det varje höst kommer petitaförslag om ökade anslag, nya tjänster o. s. v. Om man däremot försöker att ta ifrån ett ämbetsverk något blir det en förfärlig jämmer — det har vi nog lagt märke till under årens lopp. Så är det också i detta fall. Det är kanske mänskligt, men med all respekt för det mänskliga får inte riksdagen se saken på det sättet.

I utredningen var vi totalt eniga om det mesta, även vad gäller sjukvårdsutbildningen o. s. v. Det är endast i fråga om utbildningen på jordbrukets och skogsbrukets områden som det fanns en reservant, vår gemensamme vän herr Skoglösa. Jag säger ingenting om det — man kan ju ha olika uppfattningar om saker och ting här i livet — men jag vill starkt poängtera, att utredningens strävan har varit att få till stånd en sådan organisation av den teoretiska och praktiska utbildningen som blir till förmån för våra ungdomar.

Vad gäller utbildningen på skogens område förmodade herr Hansson, att utredningen varit rätt så osakkunnig på

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

den punkten. Det är inte riktigt. Vi hade en mycket sakkunnig jägmästare till vårt förfogande. — Jag fattade åtminstone herr Hansson så; om det inte var hans mening ber jag om ursäkt. Vi hade alltså när det gäller dessa frågor en mycket sakkunnig man att tillgå. Sedan får jag kanske berätta, att vi hade sammanträden med skogsstyrelsen och med domänstyrelsen. Vi fick då uppleva följande. Skogsstyrelsen vägrade blankt att lämna ifrån sig någon utbildning. Domänstyrelsen däremot sade, att det är en stor fördel för domänstyrelsen om man slipper trassla med utbildningsverksamhet. Vi har, förklarade man från domänstyrelsens sida, annat att sköta. Ingen i denna kammare vill väl påstå att domänstyrelsen inte vet vad den talar om. Det finns ju sakkunnigt folk där också.

När förslaget sedan sändes ut för yttrande var den stora organisationen på detta område, skogsarbetarnas organisation, fullständigt överens med utredningen om att utbildningen på skogens område hör hemma under det nya skolämbetsverket. Skogsarbetarnas organisation företräder ju ändå de människor som skall få denna utbildning, och det är ju dem som denna sak i allra högsta grad rör.

Vi hade sammanträden med medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, sjöfartsstyrelsen och många andra. Undan för undan hade utredningen överläggningar med alla dessa. Sjöfartsstyrelsen var överens med oss, och även Befälsföreningen var det. De ansåg att även befälsutbildningen borde läggas under det nya skolämbetsverket. Socialstyrelsen var däremot inte överens med oss, och inte heller medicinalstyrelsen.

När det gäller medicinalstyrelsen vill jag stanna några ögonblick inför sjuksköterskeutbildningen. Som kammarens ledamöter vet har våra landsting med KÖY som tillsynsmyndighet hand om sjukvårdsbiträdesutbildningen och undersköterskeutbildningen, medan sköterskeutbildningen ligger under medicinalstyrelsen. Jag vill inte på något sätt anklaga någon, men vi är väl ändå överens om att kraftåtgärder måste vidtagas

på detta område. Det kan inte få fortsätta på det sättet att nya dyrbara lasarettsoch sjukhusavdelningar skall stå tomma på grund av sjuksköterskebrist. Oavsett hur det går med detta förslag vill jag för min del poängtera att här måste omedelbart göras ett verkligt krafttag. Vi kan inte finna oss i dessa förhållanden längre. Vi vet att det föreligger svårigheter på många områden, men ni kanske såg senast i tidningarna i dag att det har skett en stor förbättring när det gäller sjukvårdsbiträdena. Varför har det blivit en förbättring? Jo, på grund av att våra landsting har satt in kraftåtgärder. Det är vad som verkligen har skett.

Jag förstår mycket väl att de som under en lång följd av år har vant sig att arbeta under eller i samarbete med t. ex. skogsstyrelsen och lantbruksstyrelsen förmenar att det har gått rätt bra under årens lopp och att det inte finns någon anledning att ändra på det förhållandet. Om vi allesammans skulle resonera på det sättet, hur skulle det då gå med vår reformverksamhet? När vi fick de gemensamma skolstyrelserna väckte det också på sina håll ett våldsamt motstånd, men i dag intygar praktiskt taget samtliga, som har med dessa gemensamma skolstyrelser att göra, att det var ett riktigt grepp som den gången gjordes. När samma personer ansvarar för de olika utbildningsgrenarna kan man också få en rättvis fördelning av statens hävor på detta område. Jag är övertygad om att så kommer att ske även när det gäller detta verksamhetsfält.

Jag vill erinra om att departementschefen, statsutskottets majoritet och även utskottets minoritet är ense om att vad som här föreslagits bör genomföras. Vad vi är ense om gäller bara frågan om den senaste tidpunkten när det bör ske, och det är en ganska viktig sak i sammanhanget. Varför har statsutskottets majoritet föreslagit den 1 juli 1966? Jag skall i korthet ange anledningen härtill. Utredningen ansåg att man omedelbart borde kunna överflytta även utbildningsverksamheten inom dessa organisationer. I år har flera motioner väckts i samma syfte, i vilka föreslås att såväl

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

vårdutbildningen på mentalsjukvårdens område som skogen och jorden omedelbart borde överflyttas, men utskottet har lugnt och sansat övervägt dessa problem. Departementschefen har anfört att han har samma principiella inställning men inte *nu* anser sig kunna framlägga förslaget. Det finns en nyans i detta. Herr Hansson refererade också detta uttalande, men han betonade inte ordet *nu*. Varför inte det, herr Hansson? Jag har fattat departementschefen så att han har ansett att tidpunkten inte just nu var lämplig för den saken.

Utskottet har resonerat på följande sätt. Den omvandling, som nu sker tack vare departementschefens förslag, kommer att innebära en rätt stor operation. Departementschefen har ju föreslagit tidpunkten den 1 oktober 1964. Utskottet har med hänsyn bl. a. härtill ansett att vi så snart ske kan bör överflytta dessa avdelningar, men de människor som skall syssla med dessa ting — den organisationskommitté som departementschefen föreslår, vilken skall detaljbearbeta förslaget i det nya skollämbetsverket — bör ha kännedom om hur det kommer att bli. Det är majoritetens verkliga mening bakom det hela.

Det är också en annan sak som utskottet har fäst sig vid. Såväl departementschefen som utredningen och utskottet är överens om att det bör vara elva ledamöter i den nya, skall vi säga centralstyrelsen för skollämbetsverket, nämligen en generaldirektör, dennes ställföreträdare och därutöver nio personer, som skall utnämnas av Kungl. Maj:t. I varje fall utskottet har ansett att om Kungl. Maj:t vet att riksdagen anser att denna operation bör vara genomförd senast den 1 juli 1966, bör Kungl. Maj:t ha större möjligheter än eljest att ta skälig hänsyn härtill när Kungl. Maj:t utnämner styrelseledamöterna.

Jag har velat meddela dessa synpunkter därför att jag anser att detta är sakskäl från utskottsmajoritetens sida. Det finns ytterligare ett sakskäl som jag vill anföra. Alla här vet var skolöverstyrelsen ligger — på Hantverkargatan — och vägg i vägg med skolöverstyrelsen upp-

förs nu ett ämbetshus. När det blir färdigt är det meningen att man skall kunna i görligaste mån inrymma SÖ och KÖY i samma huskomplex. Det har upplysts att huset skall stå färdigt 1965, och därför har vi ansett att om man genomför ändringen den 1 juli 1966 bör man kunna vara något så när säker på att förutsättningarna när det gäller lokaler kommer att finnas för genomförandet av operationen. Det har alltså varit fråga om rena sakskäl.

Hur blir det om riksdagen bifaller reservationen? Ja, även då godkänner man ju principen men ställer hela operationen på en oviss framtid. Alla förstår hur det måste ställa sig för det nya skollämbetsverket, när man där skall försöka planera övertagandet, och likaså hur det blir för de avlämnande ämbetsverken, när de skall planera med hänsyn till riksdagens beslut. Jag kan inte förstå annat än att det kommer att bli stora svårigheter, och jag är alldeles överens med dem som framfört sådana synpunkter, t. ex. herr Osvald, som ju inte är alldeles främmande för jordbruksundervisning.

Jag förstår mycket väl att min gamle vän jordbruksministern inte är så förtjust över denna omorganisation — det finns alla skäl att tro, att jordbrukets utbildningsfrågor och utbildningsväsen hör till de trevligare arbetsuppgifterna i jordbruksdepartementet — men jag vet att herr Holmqvist brukar sätta sakskälen före de rent personliga synpunkterna, och jag hoppas att han kommer att göra det också i dessa sammanhang.

Mycket vore att tillägga i dessa frågor, men jag skall söka fatta mig kort. Det är uteslutande sakskäl, som varit bestämmande för utskottsmajoritetens ställningstagande, och våra sakliga synpunkter delas av de på dessa områden ansvariga myndigheterna. Vilka är det? Jo, framför allt våra landsting. Och ni som är landstingsmän vet, att vad vi säger är riktigt. Landstingen får ju i mycket hög grad vara med om att bekosta såväl jordbruks- som skogsundervisningen, och landstingens uppfattning är klar: samtliga länsskolnämnder har in-

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

stämt i utredningens förslag; och de består väl ändå i allmänhet av folk som behärskar skolfrågor och som torde behärska även dessa detaljer.

Till sist ber jag bara att få erinra om ännu en sak. I fredags fick vår gemensamma vän herr Edström ett interpellationssvar av hans excellens statsministern, som där bl. a. yttrade följande: »Jag har själv medverkat till att jordbrukets utbildningsfrågor alltmer gått över eller skall gå över till utbildningsdepartementet. Jag tror att det samarbete som skall komma till stånd sker enklast om utbildningsfrågorna behandlas centralt i ett departement, på samma sätt som vi strävar efter att lokalt låta universiteten bli enhetliga organisationer och inte, som förut har varit fallet, splittrade på teknisk utbildning, på utbildning som tidigare normalt hänförts till universitetsutbildning och medicinsk utbildning.» Det är alltså landets statsminister som deklarerar sin uppfattning på detta sätt, och såsom kammarens ärade ledamöter redan hört sammanfaller den mycket nära med utskottsmajoritetens uppfattning i dessa stycken.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Eskilsson (h)*, *Rikard Svensson (s)* och *Einar Persson (s)*.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Vad stort sker sker tyst — den gamla regeln gäller ju i hög grad för detta hus. Vi diskuterar nu endast en liten detalj i ett förslag till en av de största rationaliseringsåtgärder vi genomfört inte bara på skolans område utan, vågar jag påstå, inom den svenska förvaltningen under senare tid; »senare tid» då taget i en ganska vid bemärkelse.

Jag skulle, herr talman, också vilja uttala ett tack till herr Näsström personligen för det mångåriga och verkligt intensiva arbete han nedlagt på lösningen av dessa frågor, inte bara i riksdagen och statsutskottets andra avdelning utan framför allt såsom ordförande i den utredning vilken haft att knäcka

de ytterst besvärliga problem som hört och hör ihop med sammanslagningen av verken. Men vi kan självfallet inte bara glädja oss åt det vi är överens om, utan vi måste också säga några ord om den nu pågående diskussionen.

Av handlingarna att döma är skillnaden mellan de bägge parterna nästan mikroskopisk. I utlåtandet står det: »Utskottet, som delar de sakkunnigas och departementschefens principiella uppfattning, att all egentlig yrkesutbildning bör ledas av det gemensamma skollämbetsverket, vill i anslutning till angivna motionsyrkanden framhålla angelägenheten av att åtgärder snarast möjligt vidtages för att förverkliga en sådan samordning.» Så talas det om varför åtgärderna bör vidtagas, och stycket slutar: »Ett inordnande av de angivna tillsynsområdena bör enligt utskottets bedömning kunna ske fr. o. m. den 1 juli 1966.» Bläddrar man sedan till slutet av utlåtandet och läser reservationen, står det där att riksdagen må »i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför beträffande skollämbetsverkets tillsynsområde, dock utan att uttala sig om tidpunkten för överförande» etc. Det är alltså en enda mening som skiljer.

Jag vill, herr talman, klart deklarera att jag i sakfrågan delar herr Näsströms uppfattning helt och hållet. Inte heller enligt min mening finns det någon anledning, allra minst om man ser det ur jordbrukets och skogsnäringsens egen synpunkt, att längre upprätthålla en skillnad på utbildningsområdet i detta avseende. Min inställning till principfrågan är alltså fullständigt klar. Att jag ändå inte i propositionen föreslår ett samgående nu beror av två skäl, först ett rent skolpolitiskt eller tekniskt.

Det är alldeles självklart att vi i ecklesiastikdepartementet måste säga oss att själva sammanslagningsprocessen mellan de bägge verken är praktiskt-tekniskt besvärlig. Jag är övertygad om att de delar som förr eller senare kommer att föras över ifrån jord-, skogs- eller sjukvårdsområdena inte skall innebära den enklaste uppgiften. Det finns alltså

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

ett praktiskt skäl till att skynda litet långsamt, låta det nya verket finna sin form och göra det mera berett att ta emot även ytterligare tillskott. Jag tror att jordbruksministern delar min principiella syn när det gäller denna politik.

Inom regeringen har jordbruksministern framfört — och han kommer senare att göra det här i kammaren — en rad praktiska synpunkter på att man skall skynda långsamt också av en rad jordbrukspolitiska skäl som jag och alla i regeringen har accepterat. Huvudskälet — om jag bara får anknyta till detta — är att det pågår en oerhört dynamisk och kraftfull utveckling på skogens och jordens område och en rationaliseringsverksamhet, som förmodligen har ett stöd i själva utbildningsverksamheten på samma områden. De praktiska skälen har jag böjt mig för, och följaktligen har jag inte velat *nu* — och där har herr Näsström tolkat mig rätt — föreslå ett överförande av skogs- och jordbruksområdena till det nya ämbetsverket.

Sedan är det kanske — och det är också ett argument för reservation 1 — litet riskabelt om riksdagen i en sådan här fråga binder en organisatorisk förändring till en viss tidpunkt. Det kan bli en väldig belastning på de myndigheter som självfallet måste effektuera riksdagens beslut, om det binds upp på detta sätt. Jag tror, herr Näsström, att det är ganska ovanligt att man går fram efter de linjerna.

Därmed, herr talman, tror jag att jag klart har deklarerat min principiella ståndpunkt och min inställning i själva sakfrågan samt varför jag anser att det långsammare och försiktigare framgångssättet i dagens läge är att fördraga.

Herr NÄSSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Som kammarens ledamöter hörde råder ingen skillnad i vad det gäller den principiella inställningen. Statsrådet säger att det är för att få tid till denna förändring som man inte har utsatt någon tidpunkt. Ja, ibland sker förvandlingen inte snabbt, vilket utskot-

tet har varit medvetet om, men när nu detta nya ämbetsverk börjar sin verksamhet den 1 oktober 1964 och vi föreslår att denna del skulle komma först den 1 juli 1966, måste väl kammarens ledamöter ändå hålla med om att det bör finnas möjligheter att ordna denna detalj under den tidrymden. Det är just detta som utskottet har tagit hänsyn till. De motioner som har väckts yrkar på en omedelbar anslutning. Just med hänsyn till de praktiska synpunkterna har emellertid utskottsmajoriteten inte ansett sig kunna tillstyrka detta förslag. Jag tror det finns god tid att mellan den 1 oktober 1964 och den 1 juli 1966 ordna denna angelägenhet.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144 har jag och några till i denna kammare samt herr Lassinantti med flera i andra kammaren i motionerna I: 756 och II: 915 föreslagit att skogs- och jordbrukets yrkesutbildning underställes det centrala skolämbetsverket.

Genomförandet av grundskolan pågår för fullt, och vi hoppas mycket av denna skolreforms fullständiga genomförande i hela vårt land. Det tog ganska lång tid innan man riktigt kunde enas om denna viktiga reform. Huvudsyftet med grundskolan är att alla skall få samma möjligheter då det gäller grundutbildningen — ett stort steg mot förverkligandet av skolans demokratisering.

Den fråga vi nu sysslar med har diskuterats flera gånger och är inte någon ny fråga, men man har nu insett att yrkesutbildningen måste reformeras. Med den nuvarande splittringen på olika organ är detta högst nödvändigt. Enligt de sakkunnigas förslag framhålls att den centrala ledningen bör ange riktlinjerna för planeringsarbetet, dra upp en ram för yrkesutbildningen och övervaka att innehållet i denna fylls av huvudmännen för yrkesutbildningsanstalterna. Den centrala ledningen skall även se till att skolor, kurser, utbildning inom näringslivet o. s. v. kommer till stånd i erfor-

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

derlig omfattning och att utbildningen ges ett sådant innehåll att de utbildade kan nyttiggöra sina förvärvade kunskaper och färdigheter i såväl privatekonomiskt som samhällsekonomiskt avseende. Den skall även se till att man följer med den snabba utveckling som kännetecknar vårt hastigt expanderande moderna samhälle.

Jag är säker på att om skogs- och jordbrukets yrkesutbildning underställdes det centrala skolämbetsverket, skulle yrkesutbildningen inom dessa näringsgrenar bli mycket bättre tillgodosedd och därigenom likställas med övrig yrkesutbildning. Den uppsplättning på olika ämbetsverk som vi för närvarande har och som föreslås i propositionen torde ej kunna tillgodose ovan nämnda syften och innebär också en väsentlig fördyring. Det talas så mycket i denna kammare om sparfrämjande åtgärder. Här tror jag man kan vidtaga sådana åtgärder.

Med detta har jag inget ont sagt om dem som skött undervisningen hitintills, men jag tror ändå att vissa skogsvårdsstyrelser uppfattar propositionens förslag som ett provisorium vad beträffar skogsbrukets yrkesundervisning. De anser att en centralisering förr eller senare måste komma till stånd. Jag vågar påstå att den skogliga yrkesutbildningen inte har tillgodosetts i samma utsträckning som övrig yrkesutbildning. Det kanske inte beror på utbildningens skötsel utan framför allt på att det saknas ekonomiska resurser.

Skogsbruksskolor saknas på en del platser. Jordbruksministern kanske kommer att meddela att det pågår en utredning och att man kommer att placera skogsbruksskolor där sådana saknas. Planläggningen av kurserna torde inte alla gånger ha varit så väl genomtänkt. Jag kan t. ex. nämna att i Sveg i Härjedalen var vi lovade att få en skogsbruksskola. Vi har c:a 20 mil till skogsbruksskolan i Halåsen i Jämtland. Vi ställde gratis mark till förfogande. Det är nu cirka fyra år sedan, men ännu har vi inte fått denna för skogsyrkesutbildningen så viktiga skola, trots att skogsbruket är den viktigaste näringsgrenen i land-

skapet. Det har nästan alltid varit så när det gällt skogsarbetarna — man har tagit alltför liten hänsyn till deras önskemål och problem.

Jag har under hela mitt liv arbetat inom skogsbruket och har fortfarande kvar mitt yrke inom denna näringsgren. Jag har även följt med utbildningsfrågorna inom skogen och kan med gott samvete hävda att yrkesundervisningen inom skogsbruket legat och fortfarande ligger efter den övriga yrkesundervisningen. Här måste krafttag till. Skogsarbetet har alltför länge varit en avstjälningsplats för alla, och detta är högst beklagligt. Vi har fortfarande kvar något av detta. Undra sedan på att skogsarbetarna haft och fortfarande har det så dåligt som de har, om man jämför dem med andra yrkesgrupper — slitsamt och låg lön för sina prestationer — och många gånger har de heller ingen garanterad anställning.

Det är klart att detta kanske inte hör hemma i det här sammanhanget, men mycket talar för att om skogsarbetarna hade fått en bättre utbildning så hade de haft större möjligheter att hävda sig. Jag måste än en gång betona att skogsarbetaren måste få en gedigen utbildning i likhet med övriga yrkesgrupper. På senaste tiden har mekaniseringen gjort att det blivit nödvändigt med yrkesutbildning inom skogsbruket, men mycket återstår att göra. Rationaliseringen ligger ännu i sin linda. Framtidens skogsbruk kommer troligen att till större delen skötas av teknisk arbetskraft. Dyra verktyg kommer att sättas i skogsarbetarnas händer. Utbildningen inom skogsbruket kommer därför att kräva ännu mera. Den som använder maskiner skall ej enbart kunna sköta dem, han skall också kunna utföra mindre reparationer. Det går inte att uppsöka verkstäder när man är miljals inne i skogen, ty det kostar stora pengar.

Skogsnäringen är en av landets viktigaste näringar. Det talas så mycket om detta i alla sammanhang, men när man skall göra något verkligt positivt för denna näring, glömmer man så lätt vad den betyder. Det är skogsarbetarna och de ungdomar som vill ägna sig åt skogsyrket

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

som jag i första hand tänker på. Jag vill understryka vad herr Näsström sade därvidlag. En god utbildning är inte enbart till nytta för skogsarbetarna utan gynnar hela skogsnäringen och dess nationalprodukt. Man måste med andra ord se till att man inte enbart gagnar vissa skolorformer utan främjar vårt utbildningsväsendet i dess helhet. Hela undervisningsväsendet är en enhet, teoretisk liksom praktisk utbildning. Om man ser det så, är det möjligt att tillgodose en smidig övergång från de intellektuella banorna till praktiska yrken. För att kunna använda lärarna på bästa sätt och tillika utnyttja lokaler och övrig utrustning bör den centrala ledningen vara enhetlig för all yrkesutbildning och lyda under samma verk.

Behovet av en ändamålsenlig skoglig yrkesutbildning kommer att i framtiden bli mycket stort. Jag får därför i likhet med Svenska skogsarbetareförbundet understryka vikten av att den skogliga yrkesutbildningen blir jämställd med övrig yrkesutbildning. Det jag här tillsammans med utskottet föreslår kommer säkert att gagna den skogliga yrkesutbildningen så till vida att den i de avgörande sammanhangen får vara tillsammans med den övriga yrkesutbildningen och där på likvärdiga grunder få göra sin röst hörd och framföra sina speciella önskemål och behov. Dessa ord måste väga tungt därför att det är skogsarbetarnas egen organisation som uttalat detta.

Jag har hittills sysslat enbart med skogen, ty det är ju det ämne som jag bäst behärskar, men jag skall nu övergå till att något tala om motionens innehåll. Det bör bl. a. nämnas att det synes mig synnerligen olyckligt om man vid den omorganisation och effektivisering av bl. a. yrkesutbildningens centrala ledning som föreslås i proposition nr 144 underlåter att samordna den betydelsefulla yrkesutbildningen på jord- och skogsbruksområdet med övrig yrkesutbildning. Jag kan omnämna att de svårigheter som påtalats bl. a. i de bägge fackämbetsverkens remissyttranden ej får överdrivas. Det synes mig som om de

sakkunniga på ett förtjänstfullt sätt lyckats med att uppdelat arbetsuppgifterna här på dels yrkesutbildning, som bör hänföras till den centrala skolmyndigheten, och dels upplysnings- och rådgivningsarbete, som bör bibehållas under respektive fackämbetsverk.

Därest yrkesutbildningen inom skogsbruket och jordbruket i likhet med övrig yrkesutbildning underställes det centrala skolämbetsverket, vinnes enligt min mening mycket betydelsefulla fördelar. När det gäller den översiktliga planeringen beträffande utbildningsmöjligheterna inom olika regioner är betydelsen av en sådan samordning uppenbar. Beträffande byggnadsplanering och utnyttjande av tillgängliga lokalresurser är även en nära samordning av olika former av yrkesutbildning nödvändig för att uppnå ett mera ekonomiskt riktigt utnyttjande av resurserna. Det synes mig även synnerligen betydelsefullt att utbildningen inom skogs- och jordbruksområdet för de inträdessökande ter sig likvärdig och likartad med övriga utbildningsvägar. Att ställa denna utbildning i särklass och icke ge den karaktären av en form av yrkesutbildning bland andra tror jag vara mycket olyckligt. Ett sådant förfaringsätt skulle säkerligen få en försämrad rekrytering till skogs- och jordbruksutbildningen till följd.

Det är väsentligt att i yrkesorienteringen i våra skolor och i övrig upplysningsverksamhet de olika yrkesutbildningsvägarna presenteras så objektivt men också så likvärdigt och likartat som möjligt. Utplockningen av ett par yrkesutbildningsvägar till en särgrupp skild från annan yrkesutbildning kan ej bli till gagn för rekryteringen till yrket.

Det måste vidare vara betydligt värdefullare med en nära kontakt med utvecklingen på det pedagogiska och psykologiska området inom hela den samlade yrkesutbildningen än med en isolering inom det egna området, även om denna något kompenseras av kontakten med utvecklings- och planeringsarbetet inom den egna näringen. Att lärarutbildningen inom den skogliga utbildningen

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

liksom inom jordbruksundervisningen har allt att vinna på att samordnas med övrig utbildning av yrkeslärare är uppenbart. Det måste över huvud taget vara till förfång för undervisningen vid skogsbrukets och jordbrukets undervisningsanstalter om undervisningen där ej samordnas med övrig yrkesutbildning.

Det synes mig därför klart att svårigheterna när det gäller att samordna yrkesutbildningen inom jord- och skogsbruket ej får överdrivas utan att denna samordning ter sig absolut nödvändig. Det kan för övrigt erinras om att t. ex. domänstyrelsen, flertalet länsstyrelser, samtliga landsting, de bägge överstyrelserna inom skolväsendet, samtliga länskolnämnder m. fl. tillstyrkt de sakkunnigas förslag på denna punkt.

Det är klart att man som statsrådet Edenman kan säga att man i vissa fall skall skynda långsamt, men jag tror att vi som står inom skogsyrket inte är nöjda med att skynda långsamt denna gång. Vi har väntat alltför länge, och vi är också nödvändiga i den svenska produktionen. Varför inte nu ta steget ut och besluta i denna fråga? Jag tror att vi har allt att vinna på detta.

Med dessa ord skall jag be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag hör till dem som skall be att få yrka bifall till reservation 1. Jag är kanske ensam om de motiv som jag har för detta ställningstagande, men jag vill ändå för mitt samvetes skulle anföra dem.

För det första har jag en viss skepsis inför det nya skolämbetsverket, den ombildade skolöverstyrelsen. Det blir ett mycket stort ämbetsverk, som likt en hydra skall suga upp alla olika speciella utbildningsgrenar. Jag är alldeles övertygad om att de organisatoriska problemen inom detta ämbetsverk kommer att bli stora. Där skall också all sakkunskap finnas samlad, sakkunskap i de mest skilda ämnen. Om höjden av specialist är den som kan allting om ingenting,

är man rädd för att det nya skolämbetsverket kommer att representera motsatsen, det som kan ingenting om allting. I själva verket är man synnerligen orolig för att det inte inom skolöverstyrelsen skall finnas tillräcklig tillgång på sådan särskilt hög sakkunskap som finns särskilt väl tillgodosedd inom de olika fackämbetsverken som hittills vanligen haft hand om utbildningen inom sitt område, i varje fall den mera kvalificerade utbildningen.

Man känner sig orolig särskilt när det gäller utbildningen inom mycket speciella områden, i all synnerhet om den utbildningen skall vara mycket kvalificerad. En sådan kvalificerad utbildning med mycket speciella förhållanden är enligt min mening sjuksköterskeutbildningen. Det är en kvalificerad medicinsk utbildning, och den skall ta hänsyn till den snabba utveckling som äger rum inom medicinen och som sjuksköterskorna kommer i kontakt med i sin verksamhet på sjukhusen. Den praktiska utbildningen skall också äga rum på sjukvårdsanstalter, och det ligger i sakens natur, såsom både utredningen och propositionen påpekar, att fackämbetsverket, medicinalstyrelsen, måste vara central myndighet för dessa anstalter.

Här har talats om sjuksköterskebristen. Det är väl inte tillfälle just nu att diskutera den. Jag hade tillfälle att framlägga några synpunkter på den saken dels i december 1961, dels i remissdebatten 1962. Det är många olika orsaker till att sjuksköterskor som fått utbildning ofta inte stannar kvar i yrket.

I kommittébetänkandet om skolväsendets centrala ledning diskuterade man mycket frågan, om det centrala fackämbetsverket eller det nya skolämbetsverket skall vara central myndighet för olika speciella former av utbildning. Ju mera kvalificerad en utbildning är, ju högre kompetens den skall ge inom det speciella område för vilket fackämbetsverket svarar, desto starkare är enligt min mening skälen för att fackämbetsverket skall ha kvar ansvaret för tillsynen av utbildningen. Detta gäller inom många olika områden, det gäller också

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

för sjuksköterskeutbildningen, vilken som jag sade är en kvalificerad medicinsk utbildning, och där gäller det alldeles särskilt eftersom utbildningen delvis äger rum inom sjukhusen under speciella förhållanden.

Jag är kanske ensam om denna uppfattning. Nu arbetar emellertid en kommitté som håller på att utreda olika frågor beträffande sjuksköterskeutbildningen. Bland kommitténs uppgifter ingår också att undersöka hur tillsynen över utbildningen skall ordnas. I propositionen framhålles liksom från många av remissinstanserna — medicinalstyrelsen, Landstingsförbundet och Stadsförbundet — att man bör avvakta utredningens resultat, innan man tar ställning till den här frågan.

Om jag får göra en liten reflexion, tyckte jag att det föreföll som om landets ecklesiastikminister hade tagit en något mera bestämd ställning till denna fråga nyss än som framgår av propositionen. Utskottets utlåtande ja, även reservationen går ett litet stycke längre än propositionen, men om man inte fastställer den dag när detta område skall gå in under den nya skolöverstyrelsen, har man i alla fall fria händer att ta ställning till frågan den dag då definitivt beslut skall fattas. Det gör att jag för min del i avvaktan på vilket resultat kommittén kommer till mycket väl kan tänka mig att följa vad reservationen nu föreslår. Jag tycker sålunda att det inte är riktigt att nu fastställa en dag för övergången, och jag vill i likhet med ecklesiastikministern yrka bifall till reservation 1.

Herr GORTHON (h):

Herr talman! Vi har nyss talat om jordbruket, vi har talat om skogsbruket, och vi har talat om sjuksköterskor. Jag tycker att vi kan tala litet om sjön också. Det som närmast intresserar mig är organisationen i den mån det gäller sjöbefälsskolorna. Vi har inom redareföreningen och inom de ombordanställdas organisationer ingenting emot att denna centralisering kommer till stånd, ty vi tror att den kan vara av stor betydelse för näringen, men

vad vi hyser en viss tveksamhet inför är hur organisationen på det lokala planet skall utformas. Vi har i alla fall en erfarenhet av de speciella förhållanden som råder inom sjöfartsnäringen och yrket till sjöss, och vi har funnit att när det gäller att tillvarata de speciella intressena där är det inom en ganska liten krets som man kan finna den erfarenhet och den sakkunskap som fordras för att kunna rätt utföra de sysslor som gäller organisationen och tillsynen av dess skolor.

Enligt den nya organisationen kommer sjöbefälsskolorna, som tidigare har lytt under sjöfartsverket, att få länsskolnämnden som den omedelbara högre myndigheten. Vi vill inte på något vis ställa oss misstänksamma mot länsskolnämnderna, men vi har nog en viss grundad anledning att ställa oss litet skeptiska. Vi kan inte förvänta att i länsskolnämnderna få in folk som har den erfarenhet och den insikt i dessa ting som behövs, och därför är vi rädda att våra intressen i någon mån blir eftersatta. Vi har ju haft förmånen att få människor av alla kategorier som har intresse för denna näring att sitta i navigationsskolornas — eller som det nu heter sjöbefälsskolornas — direktorier, och vi har den erfarenheten att dessa människor ofta nedlagt ett mycket oegennyttigt och intresserat arbete för sjöbefälsskolorna. Vi anser det vara synnerligen olyckligt om dessa direktorier avskaffas och om sjöbefälsskolorna skulle komma att lyda direkt under länsskolnämnderna. Någonting som heter organisationskommittén skall ju inrättas. Jag vet också väl att dess första uppgift blir att överse den centrala organisationen, men eftersom det här gäller en decentralisering förmodar jag att även denna organisationskommitté kommer att få ta hand om arbetsuppgifter som gäller organisationen på det lokala planet.

Vi skulle vara mycket tacksamma om den synpunkt jag här givit uttryck åt i hög grad beaktades och om våra krav så mycket som möjligt kunde uppfyllas.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är en smula tveksam när jag nu tar till orda — vid det

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

här laget är väl det mesta sagt som behöver sägas. Jag har dock behov av att ge till känna att jag för min del inte hyser särskilt stor sympati för det utskottsutlåtande som här presenterats kammaren, och jag måste säga att jag inte heller är tillfreds med den reservation som har avgivits.

Herr Näsström säger att frågan gäller hur det skall gå med reformarbetet, om vi ställer oss negativa. Jag skulle vilja säga att det här naturligtvis också gäller att driva reformarbetet på ett vettigt sätt. Jag har haft uppgiften att ta vid efter min företrädare, herr Gösta Netzen, som gjort en betydande insats i fråga om att bättra på resurserna för forskningen och den högre utbildningen på jordbrukets område. Han har, såvitt jag förstår, lyckats mycket väl, och de princippropositioner han presenterat riksdagen har inneburit att vi inrättat nya tjänster och gett skolorna ökade resurser. Jag har ansett detta vara en mycket värdefull utbyggnad till fromma för det svenska jordbruket. Det ankom på mig att söka fullfölja detta arbete och att ta vara på de förslag som framlagts i syfte att utveckla yrkesutbildningen och den vidare utbildningen i form av förmanskurser, lantmästarkurser o. s. v. Det blev min uppgift, och jag förelade riksdagen i fjol en proposition som gällde denna del av utbildningen på jordbrukets område och även en proposition som gällde utbildningen inom trädgårdsnäringen och slutligen också en proposition som närmast kanske hade karaktären av att vara en principproposition och som gällde den skogliga utbildningen.

Riksdagen fattade beslut i detta ämne i fjol, och vi håller just nu i departementet på med att lägga sista handen vid de nya reglementen som skall skickas ut och som skall ge besked om hur riksdagen avsett att yrkesutbildningen på dessa områden skall ordnas. Här i ingår bl. a. utbyggandet av regionala styrelser med en speciell sammansättning.

Om riksdagen i dag bifaller utskottets förslag måste jag allvarligt överväga om vi skall söka förverkliga den reform riks-

dagen beslöt i fjol. Det måste ju vara fullständigt meningslöst att jag, samtidigt som jag skickar ut nya reglementen, omedelbart måste ge anvisning om hur vi skall söka oss fram till ett nytt system på detta område. Jag måste säga att jag ur den synpunkten finner det beklagligt att riksdagen inte är medveten om det beslut man fattat ena året när man skall fatta beslut ett kommande år. Jordbruksutskottet funderade dock långa stunder i fjol på dessa propositioner, som jag har nämnt, och kom till den uppfattning man då gav uttryck åt, och riksdagen accepterade de förslag som då var framlagda.

Av den anledningen tror jag att kammarens ledamöter har förståelse för att jag inte helt kan ansluta mig till de synpunkter som framförts av utskottets talesman, och jag kanske också kan säga av min ärade kollega, ecklesiastikministern, när det säges att frågan om jordbrukets utbildning och dess inpassning i organisationen får bedömas mot bakgrunden av när det nya ämbetshuset blir färdigt. Herr Näsström säger att om huset blir färdigt 1965 skall vi också flytta in där med utbildningen. Ecklesiastikministern har dessutom här i dag kursiverat ordet »nu» på ett sätt som inte skett i propositionen och som ger ett intryck av att reformen är nära förestående.

Jag får kanske för min del helt kort säga att jag i det läge frågan nu befinner sig skulle vilja rekommendera kammaren att biträda den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet, så att det i varje fall blir möjligt att pröva den nya organisationen, innan vi försöker åstadkomma något annat.

Jag finner inte anledning att i övrigt ge en närmare redogörelse för vad jag anser om betydelsen av att förena yrkesutbildning, rådgivningsverksamhet o. s. v. på den skogliga sektorn och inom jordbruket och trädgårdsnäringen. Jag vill bara konstatera att de utredningar som jag i fjol hade att ta fasta på varit föremål för remissbehandling som visat en bred anslutning till föreslagna lösningar. Jag menar för min del att det inte är

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

betydelselöst vad man anför från de områden som utbildningen ändå avser. Vi bör nog akta oss för att tala för mycket om en enda organisation och om nödvändigheten av enhetlighet. När jag satt och lyssnade på ett inlägg i debatten fick jag det intrycket att det, om man nu bestämde sig för att sätta en annan tillsynsmyndighet över jordbrukets och skogsbrukets yrkesskolor, plötsligt skulle bli lättare att bygga skolor. Det skulle bli ett bättre system och de människor som genomgår olika slag av yrkesutbildning skulle föras i närmare kontakt med varandra.

Vi får emellertid dras med de skolor som vi har. Jordbrukets och skogsbrukets yrkesskolor måste ligga kvar där de har vuxit fram, ty vi måste ha skolor av dessa typer om vi skall kunna ge en utbildning som är meningsfull och inriktad på dessa områden. Det går inte att plocka in elever som t. ex. skall ha skoglig utbildning i en yrkesskola i en tätort och anknyta det till någonting annat.

Vi måste säkerligen även i framtiden räkna med att det kommer att bli en fortsatt debatt om behovet av nya skolor på detta område. Jag tror inte att dessa frågor bringas ett spår närmare sin lösning, även om vi skulle sikta till att få en gemensam tillsynsmyndighet för alla skolor.

Herr talman! Jag kan kanske nöja mig med det sagda och med att konstatera att av den diskussion som förts har jag inte blivit övertygad om att riksdagen skulle ha anledning att gå ifrån de ståndpunkter den intog i fjol. Om man inte vill göra det anser jag att man gör den minsta skadan genom att biträda reservation 1.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Debatten börjar nu närmast få karaktären av ett triangeldrama. Det har väl aldrig förr hänt här i kamraren att vi har haft två statsråd inblandade i en debatt emot ett utskott. I dag har vi emellertid kommit i denna unika si-

tuation. Det ger ju litet extra spänning åt detta sammanträde.

Det var emellertid inte fördens skull som jag begärde ordet, utan det var därför att herr Nils B. Hansson föreföll beklaga att, som han yttrade, hans partivänner hade svikit honom. Det är ju så, herr Hanson, att folkpartiets samtliga representanter i statsutskottet har biträtt utskottets linje. Jag vet därför inte om man möjligen inte kan konstatera att det är herr Hansson som sviker oss, då han inte vill ansluta sig till våra synpunkter. De synpunkter som vi biträder när det gäller skogsbruket delas dessutom av både arbetsgivar- och arbetstagarparten inom skogsbruket liksom också av domänenverket. Vi befinner oss således i relativt gott sällskap när vi har intagit denna ståndpunkt. Vi har också gott sällskap av yrkesöverstyrelsen, som ju i sitt yttrande över betänkandet om skolväsendets centrala ledning helt ansluter sig till tanken på att skogen också skall komma med i det gemensamma skolverket. Jag kan inte underlåta att citera några rader ur yrkesöverstyrelsens utlåtande. Man säger där följande: »Någon mot ett bestämt yrke direkt inriktad förberedande yrkesutbildning skall enligt beslut av 1962 års riksdag i regel inte förekomma inom grundskolan. I fråga om yrkesutbildningen för skogsbruket har statsmakterna dock gjort ett undantag; kommuner med skogsbruk som enda eller dominerande näring kan efter medgivande av vederbörande länsskolnämnd utbyta en av de fyra praktiska linjerna i grundskolans nionde årskurs mot en linje 9 skog. Det föreligger sålunda inga formella hinder för att undervisningen i denna linje jämställas med första årskursen vid skogsbruksskola och att således fortsatt utbildning bygger på endera av dessa kurser.» Det är väl ganska egendomligt att för den grundläggande utbildningen inom klass 9 y skall det nya skolämbetsverket svara, men så fort det gäller den fortsatta yrkesutbildningen skall dithörande frågor lyda under ett annat departement.

När det gäller jordbruket måste jag säga till herr Thorsten Larsson att jag

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

har mycket svårt att förstå hans resonemang. Ecklesiastikministern konstaterade ju att det inte var någon stor skillnad — han kallade den visst mikroskopisk — mellan utskottets och reservanternas förslag. Reservanterna går med på samordningen, men de vågar inte nämna dagen D, när detta skall hända. Herr Thorsten Larsson uttalade i sitt anförande att det nya skolämbetsverket inte skulle få den nödvändiga kontakten med jordbruket. Om herr Thorsten Larsson inte tror att vi kan ha fått denna kontakt när vi är framme vid den 1 juli 1966, tror herr Thorsten Larsson då att man har fått den kontakten den 1 juli 1967 eller 1968, eller vilken är dagen C när den kontakten har uppnåtts? Det måste enligt min mening ur alla synpunkter vara riktigt att någorlunda angiva tidpunkten för när detta skall ske.

Jag tycker inte att vi har, vilket ecklesiastikministern menade, bundit departementschefen. Man skulle kunna säga, att departementschefen bundit sig själv väsentligt mycket hårdare då han har förklarat att detta nya ämbetsverk skall starta den 1 oktober 1964. Det tror jag är minst lika besvärligt att klara som vår beställning på att jordbruks-, skogs- och sjuksköterskeutbildningen skulle in från den 1 juli 1966.

Men nu står det också, att detta »enligt utskottets bedömande» bör kunna ske från den 1 juli 1966, så bindningen är inte alltför hård, och jag misstänker att utskottet och riksdagen inte skulle knysta alltför hårt om det skulle halka några dagar förbi den 1 juli 1966 innan departementschefen hunnit klara detta.

Herr Kaijser ansåg att sjuksköterskeutbildningen skulle hållas utanför. Anledningen till denna hans uppfattning var att det gäller en kvalificerad medicinsk utbildning och att det därför är absolut nödvändigt att medicinalstyrelsen svarar för den. Men herr Kaijser har också fått en kvalificerad medicinsk utbildning. Mig veterligt är det dock inte medicinalstyrelsen som svarat för den, utan det är en helt annan part som varit inblandad i det sammanhanget.

Sedan sade herr Kaijser att vi riskerade att i det nya skolämbetsverket skulle det sysslas med så mycket att man skulle veta det minsta möjliga om det mesta. Nu tror jag inte att det kommer att bli på det sättet. Det kommer att sitta rätt mycket folk i detta skolämbetsverk. Däremot tycker jag det är beklagligt när folk vet det minsta möjliga om det mesta och dessutom inte underlåter att göra det bekant för omgivningen.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Man kunde kanske även ungefär samma beteckning som herr Axel Andersson och efter hans anförande talat om någon sorts triangel-drama. Jag tycker det verkar som om det vore utvidgat till mer än en triangel.

Herr Axel Andersson talade om vad jag betecknade som dagen D, då jordbruket kunde träda in i det kungl. skolverket. Den saken försökte jag belysa litet i mitt anförande för en stund sedan, då jag hävdade att den organisation som de sakkunniga har lagt upp i sitt förslag med fackrotlar i departementsförslaget, därav en för jordbruket, den har ersatts av en annan organisation med fem avdelningar. Utskottet ansluter jordbruket i blindo till dessa fem avdelningar, där utskottet egentligen inte vet och inte utrett var det hör hemma inom dessa avdelningar. Det är detta jag är mest rädd för, och därför skulle jag inte vilja att man nu spikar den tidpunkten. Det är alltså skälet.

Man åberopar remissyttranden här. Slår man upp propositionen på sid. 46 finner man också remissyttranden. Fackmyndigheterna på jordbrukets och skogsbrukets områden ställer sig i flertalet fall avvisande till de sakkunnigas förslag, och av remissvaren till lantbruksstyrelsen framgår att av 41 inkomna remissvar har 31 varit avstyrkande. Skogsstyrelsen har inhämtat upplysningar från skogsvårdsstyrelserna. Av dessa har tre formellt tillstyrkt de sakkunnigas förslag, medan 18 ansett att skogens yrkesutbildning skall lösas på annat sätt.

Herr Näsström åberopar landstingen.

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

Jag kan då ånyo referera till propositionen: »Landstingsförbundet ifrågasätter, huruvida en överflyttning av lantbrukets skolor till det nya verket är ändamålsenlig. Förbundet erinrar därvid om 1962 års reform rörande lantbruksundervisningen, i vilken som ett led ingår ett intimt samarbete mellan lantbrukets skolor och den av hushållningssällskapen bedrivna upplysningsverksamheten.» Det är ett av de argument som jag förstod att också jordbruksministern ansåg vara mycket betydelsefullt.

Om jag här skulle vidare utveckla fackorganisationernas synpunkter kan jag tala om att Sveriges lantbruksförbund avstyrkt: »En ändring i fråga om centralledningen för ifrågavarande utbildning skulle verka menligt på näringens utveckling.»

Det är sådana synpunkter som gör att jag inte kan finna det på något sätt angeläget att spika en viss tid, t. ex. 1966.

Herr Näsström anser att det är bra, ty då kunde man redan nu få in en jordbruksrepresentant i styrelsen. Ja, men styrelseledamöternas mandattid är inte evig. Det går att ordna till nästa mandatperiod, om jordbruket kommer in då.

Jag tror, herr talman, att jag med detta alldeles tillräckligt har motiverat det ståndpunktstagande som har åstadkommit denna reservation vid detta utskottsutlåtande. Jag tror att jag därvid också kan återropa både vad ecklesiastikdepartementets chef säger, att för honom var det omöjligt att tänka sig detta av rent sakligt tekniska skäl, och jordbruksministern har anfört likartade tankegångar. Under sådana förhållanden menar jag att kammaren bör betänka sig innan man spikar denna tidpunkt. Jag tror det vore lyckligt om vi kunde ge lantbrukets yrkesskolor den arbetsro som de nu kan behöva efter den reform som vi antog i fjol.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Först vill jag säga något till herr Kaijser. Han sade att det blir ett stort ämbetsverk, och det är riktigt, men det blir inte det största. Dess-

utom har vi hittills icke berört en detalj där departementschefen och utredningen varit ense, nämligen att man i görligaste mån skall flytta ned ärendenas behandling, från Kungl. Maj:t till skolverket, från skolverket till länsskolnämnderna och från länsskolnämnderna till kommunerna. Redan till utredningen överlämnade skolöverstyrelsen en lång lista på flera sidor över ärenden som den själv ansåg vara lämpliga att överflytta på detta sätt. På det viset kan vi motverka att ämbetsverket blir alltför stort.

Herr Kaijser nämnde också något om sjuksköterskeutbildningen. Såväl utredningen som andra som haft med detta att göra har varit överens om att när det gäller fackkunskaper i detaljer, t. ex. på utbildningsområdet, skall man återopa grundlagens bestämmelser om att de olika ämbetsverken skall samarbeta med varandra. Det måste ske under alla förhållanden, och så sker även nu.

Herr Gorthon nämnde att han var orolig för samarbetet vad gäller sjöbefälsutbildningen på det lokala planet. Jag vill åter erinra om att när det gäller att få denna direkta interna fackkunskap så har skolämbetsverket all möjlighet och skyldighet att hålla kontakt med de människor som har denna detaljfackkunskap på olika områden. Jag är därför övertygad om att vad gäller sjöfartsstyrelsen kommer man att få detta detaljarbete när det behövs. Om jag fattade sjöfartsstyrelsen rätt när vi hade underhandlingar med den var sjöfartsstyrelsen glad över att få överlämna denna pedagogiska verksamhet till ett gemensamt skolämbetsverk, och på samma sätt förhåller det sig med sjöbefälet. Man menade att man på detta sätt skulle få ägna sig åt andra uppgifter som låg närmare den direkta näringen.

Jag tror därför alldeles säkert, det vill jag säga till herr Gorthon, att det samarbete som kommer att ske kommer att bli sådant att de som företräder exempelvis rederinäringen och sjöbefälet o. s. v. kommer att känna med sig att de har någon att vända sig till och att de har någon att föra fram sina syn-

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

punkter till. Så måste det vara, och så är det meningen att det skall vara.

Herr Thorsten Larsson satte i fråga att jordbruket skulle bli styvmoderligt behandlat av detta ämbetsverk. Vad finns det för belägg för den saken? Vi har många olika yrken i detta land som oavsett vår diskussion i dag kommer under det nya skolämbetsverket. Är det då någon som tror att den styrelse som kommer att utnämnas av Kungl. Maj:t, att generaldirektören och hans ställföreträdare skulle behandla jordbruket styvmoderligt i förhållande till andra yrken? Jag är övertygad om att ingen i denna kammare tror på den tesen.

Herr Thorsten Larsson var också inne på den styrelse som jag hade åberopat. Herr Larsson vet lika väl som jag att denna styrelse skall väljas för fyraårsperioder, och kommer det då inte någon som har nära förankring i jordbruket med i den första styrelsen vet herr Larsson lika väl som jag att det är mycket svårt att plocka ur någon av ledamöterna efter fyra år för att sätta in någon annan som besitter dessa delkunskaper. Det måste vara så, så jag tror att det är en rent saklig inställning.

Min gamle vän statsrådet Holmqvist nämnde att han inte var nöjd med vare sig majoritetens eller reservationens förslag, och jag förstår honom på den punkten. Det är så som jag sade från början här att energiska och ambitiösa människor ogärna vill lämna ifrån sig någonting, de tar däremot gärna emot. Jag vill inte säga att det är något fel. Det är kanske ett bevis på att de är energiska människor, ofta är det så. Vi har gjort den erfarenheten att hur välgrundade skäl man än kommer med så tar ett ämbetsverk gärna emot nya uppgifter men stegrar sig om man vill plocka bort någon uppgift. Det är en allmän företeelse, och det är i allra högsta grad mänskligt.

Herr Holmqvist kom också in på frågan om den regionala styrelsen. Vi har ute i våra län regionala styrelser som omfattar en rad olika yrken. Det rör sig om många hundra olika yrken, och just för denna del skulle vi behöva en sär-

skild regional styrelse. Jag kan nämna att vi på ett tidigt stadium hade kontakter och sammanträffanden med den utredningskommitté som herr Holmqvist åberopade, och vi framförde våra synpunkter där.

Jag fattade herr Holmqvist så att han inte är glad åt någotdera förslaget, och då förstår jag att det är en besvärlig situation för honom. Jag läste statsministerns uttalande här från i fredags, och ecklesiastikministern har själv redogjort för sin inställning, men herr Holmqvist har en helt annan inställning. Jag klandrar inte någon härför, utan vi får finna oss i detta. Men jag tror också att vännen Holmqvist tillåter att även vi andra har en uppfattning om detta — så mycket känner jag honom.

Sedan ber jag, herr talman, att få säga några ord om reservation 2. Där har reservanterna hängt upp sig på en enda mening som utskottet skrivit, nämligen följande: »Det bör vidare eftersträvas att genom utbyggnad av yrkesutbildningsväsendet begränsa behovet av omskolningsverksamheten.» Vad menar utskottsmajoriteten med detta uttalande? Ja, vi menar att vi skall få möjligheter att ge verklig yrkesutbildning, således inte Epauthbildning, till alla våra ungdomar. Vi är dock samtidigt fullt medvetna om att det trots detta även i framtiden kommer att finnas behov av omskolning bl. a. på grund av att vissa yrken försvinner och nya yrken uppstår. Detta innebär inte på något sätt en anmärkning mot arbetsmarknadsstyrelsen. Vi har bara velat påpeka att vi skall eftersträva att få till stånd en så omfattande och god yrkesutbildning som möjligt och att man då kan begränsa behovet av omskolningsverksamheten. Det är ingenting annat än detta som avses med det citerade uttalandet av utskottet. Reservation 2 har därför ingen relevans i detta sammanhang. Både utskottsmajoriteten och reservanterna är nämligen eniga i denna fråga. Jag tror därför inte att reservationen innebär något av värde, eftersom vi som sagt är överens i fråga om detta problem.

Herr talman! Jag förstår att vi länge

nog har frestat tålamodet hos kammarens ledamöter, och jag skall därför sluta. Med det anförda ber jag att ännu en gång få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag instämde med herr Näsström när han hade hållit sitt första anförande. Jag kunde kanske ha nöjt mig därmed. Med mitt instämmande har jag nämligen deklarerat att jag har samma uppfattning som herr Näsström beträffande denna frågas lösning, vilket väl också är helt naturligt efter det samarbete som vi har haft inom 1955 års sakkunniga för yrkesutbildningens centrala ledning och det gemensamma yttrande som vi har avgivit från denna kommitté. Det var emellertid ett uttalande av statsrådet Holmqvist som föranledde mig att trots allt begära ordet för att anförda några synpunkter.

Statsrådet Holmqvist beklagade de svårigheter som ett beslut i enlighet med både utskottsmajoritetens och minoritetens förslag i fråga om yrkesutbildningens centrala ledning skulle medföra för det arbete som man håller på med i departementet, att utforma stadgor för lantbruksundervisningen. Jag vill då säga att detta ju inte kan ha kommit som någon överraskning för herr statsrådet. När vi i fjol behandlade frågan om jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens yrkesutbildning lämnades nämligen frågan om den centrala ledningen öppen. Jag har tagit reda på de handlingar som finns i denna sak, och jag skall be att få citera några meningar som statsrådet Holmqvist själv har skrivit — det är alltså inte fråga om hans företrädare. Det gäller först proposition nr 103 år 1962 om yrkesutbildning på jordbrukets område. Där står följande beträffande den centrala ledningen: »Eftersom spörsmålet om yrkesutbildningens centrala ledning för närvarande är föremål för särskild utredning, anser jag mig inte böra föreslå, att denna fråga nu löses definitivt. Tills vidare bör emellertid lantbruksstyrelsen vara central tillsynsmyndighet för lantbrukets yrkesskolor.»

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

När det gäller skogsbrukets yrkesutbildning säger statsrådet: »Frågan om den centrala ledningen av yrkesutbildningen i landet över huvud är föremål för en särskild utredning. I avvaktan på resultatet av nämnda utredning bör skogsstyrelsen vara centralmyndighet för yrkesundervisningen på skogsbrukets område.»

I fråga om trädgårdsnäringens utbildning säger statsrådet: »Det torde få ankomma på tillsynsmyndigheten, vilken tills vidare bör vara lantbruksstyrelsen, att vidta jämkningar.»

Man visste alltså i fjol att frågan var under utredning, och man ville inte slutgiltigt binda sig för vilken myndighet som skulle vara central tillsynsmyndighet, utan tills vidare fick yrkesutbildningen ligga kvar under lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen. När man i departementet arbetade med dessa stadgor bör man därför ha tagit i beaktande det faktum att det här kunde bli fråga om en ändring.

Det gäller här den centrala ledningen för yrkesutbildningen. Det är icke fråga om den lokala eller regionala ledningen utan, upprepar jag, den centrala ledningen. Om den nya ordning som nu föreslås skulle inverka menligt och försvärande på arbetet att utforma stadgor för den regionala ledningen av yrkesutbildningen, varom riksdagen fattade beslut i fjol, tror jag inte att någon större olycka kommer att ske. Ute i landet har man nämligen kommit underfund med att den utformning av den regionala ledningen för yrkesutbildningen på jordbrukets område, som jordbruksministern då föreslog, kommer att vålla stora besvärligheter och bekymmer, såsom vi, några reserveranter, här i riksdagen den gången framhöll. När man nu har Damoklessvärdet hängande över sig har man som sagt ute i de olika styrelserna kommit underfund med det berättigade i vad vi reserveranter då framhöll.

Herr talman! Avsikten med mitt anförande har varit att påpeka att man redan i fjol visste att frågan om en enhetlig central ledning för yrkesutbildningen var under utredning. Man var på det

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

klara härmed när förslag lades fram om yrkesutbildningen på jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens område. Man ville emellertid tills vidare låta ledningen ligga kvar hos de gamla ämbetsverken och ställde frågan om den framtida utvecklingen öppna.

Till sist får jag kanske, eftersom jag ändå har ordet, helt kort motivera varför jag har anslutit mig till förslaget om en enhetlig central ledning för all yrkesutbildning, inklusive den som berör jordbruket och skogsbruket. Jag kan kort och gott hänvisa till de synpunkter som herr Osvald här har gjort sig till talesman för. Jag har den bestämda uppfattningen att liksom en samordning under gemensam ledning av yrkesutbildningen på så många olika områden av näringslivet har visat sig vara till fördel så skulle ett närmare samarbete mellan yrkesutbildningen på jordbrukets och skogsbrukets område, och annan yrkesutbildning vara till fördel för utbildningen även inom dessa yrken. Man har redan inom grundskolans ram en gemensam ledning när det gäller den grundläggande yrkesutbildningen, och det finns så många likheter och paralleller mellan utbildningen t. ex. i maskinteknik på jordbrukets område och yrkesutbildningen på andra områden, att ett samarbete bör kunna vara befruktande och stimulerande även för den fortsatta utbildningen på dessa specialområden.

Det är detta, herr talman, som gör att jag ansluter mig till utskottsmajoritetens ställningstagande, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Herr Axel Johannes Andersson sade att jag har fått min utbildning vid en institution som inte lyder under medicinalstyrelsen. Det är riktigt. Medicinalstyrelsen har stor medicinsk sakkunskap — flertalet av medicinalråden har långvarig och kvalificerad medicinsk erfarenhet, och den har tillgång till sitt vetenskapliga råd som omfattar de mest framstående inom olika grenar av medicinen — men jag har fått min

utbildning vid institutioner där det finns ännu större medicinsk sakkunskap, nämligen vid medicinska fakulteten i Uppsala och vid karolinska institutet. De medicinska kvalifikationerna vid de institutioner där jag har fått min utbildning kan inte sättas i fråga.

Men hur blir det med de medicinska kvalifikationerna i detta skolämbetsverk? Det finns inte någonting sagt i propositionen om den definitiva uppbyggnaden av verket, men i betänkandet finner vi att i sektion 4 skall ingå, som av Kungl. Maj:t särskilt förordnad representant, en ledamot av medicinalstyrelsen. I personalorganisationen inom den rotel som har hand om utbildning för barnavård, sjukvård, hälsovård och socialvård skall det finnas, förutom ett undervisningsråd — det står inte någonting om huruvida han skall ha medicinsk utbildning — två sjuksköterskor, ett sjukvårdsbiträde och tre personer med utbildning i socialvård respektive mentalsjukvård och barnavård. Ätminstone jag tycker att den medicinska sakkunskapen är dåligt representerad bland dem som skall svara för den här utbildningen. Det är klart att regeringsformens föreskrift att de olika ämbetsverken skall rätta varandra handen skall gälla även här — jag tror bara att det blir svårt för medicinalstyrelsen att få så många händer att det räcker.

Herr Axel Johannes Andersson tog upp mitt lilla skämt om de båda yterligheterna: specialisten som kan allting om ingenting och motsatsen, den verkligt allmänbildade, som kan ingenting om allting. Jag skall gärna erkänna att det är en litet chargerad liknelse. Ingen av oss här — varken herr Axel Johannes Andersson eller jag — representerar någon yterlighet. Vi befinner oss någonstans mitt emellan: vi kan en del om något, men det är kanske inte så mycket med våra specialkunskaper. I allmänhet kan man väl säga att den gör sig mer här i riksdagen som kan mindre om mer, än den som kan mer om mindre. Eftersom jag kanske på grund av min utbildning hör till dem som kan litet mer om mindre, så gör jag mig kanske mind-

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

re här i kammaren än de som kan mindre om mer.

Men, herr talman, av alla de här resonemangen har jag inte blivit övertygad om att jag bör frångå det yrkande om bifall till reservationen som jag framställde i mitt förra yttrande.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Då herr Thorsten Larsson begärde ordet väntade jag att han skulle kunna ange åtminstone en ungefärlig tidpunkt då utbildningen inom jord- och skogsbruk skulle vara mogen för att tas emot av det nya ämbetsverket, men det kunde herr Larsson inte göra. Han ville inte, som jag uttryckte det, ange dagen D. Det var någon som viskade att jag borde ha sagt dagen cp. Men det spelar mindre roll; huvudsaken hade varit att få ett datum angivet.

Nu påstod herr Larsson att det berodde på att han inte visste, i vilket fack det nya ämbetsverket skulle stoppa in jordbruk och skogsbruk. Ja, det finns ju i statsutskottets utlåtande angivet vad de fem avdelningarna skall omfatta. Det är en avdelning som skall ha om hand yrkesutbildningsfrågor. Jag antar att undervisningen om jord och skog är att hänföra till yrkesutbildning och att dessa båda områden därför kommer att hamna på den avdelningen.

Till herr Kaijser vill jag säga att det jag sade naturligtvis inte alls var personligt menat. Och jag hoppas att det som herr Kaijser sade inte heller var personligt menat. Jag har som journalist den erfarenheten att det är väldigt mycket som man inte kan, och då skall man inte skriva om det. Om det är någonting man inte kan i riksdagen skall man inte heller tala om det; det är onödigt att avslöja att man ingenting vet.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag försökte för herr Axel Johannes Andersson förklara mina synpunkter på dessa avdelningar, och jag sade att man famlar i blindo. Man

kan inte veta vilken dag jordbruket och skogsbruket kan vara mogna för att ingå i detta kungl. skolverk som herr Axel Johannes Andersson talar för.

Jag vill endast erinra om att dessa fem avdelningar, om jag har fattat rätt, spänner över hela det utbildningsområde som det här är fråga om. Den enda specialavdelningen är ju folkbildningsroteln.

I ett avseende kan jag, herr talman, vara överens med herr Näsström, nämligen när han säger att man inte borde fresta kammarens tålmod längre. Därför skall jag endast ställa två korta frågor till herr Näsström. Vilken organisation inom skolverket har utskottsmajoriteten ansett att jordbruket skall tillhöra? Skall det tillhöra en specialrotel, liksom folkbildningsroteln, vid sidan om de fem avdelningarna?

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag tackar min vän herr Näsström för de vackra orden. Han sade att duktigt och energiskt folk inte vill lämna någonting ifrån sig, men det är klart att om riksdagen bestämmer att jag skall avstå från att syssla med yrkesutbildningen när det gäller skogs- och jordbruket och trädgårdsnäringen, så skall det vara mycket lätt för mig att lämna ifrån mig dessa uppgifter.

Till herr Ekilsson vill jag säga att jag är mycket väl medveten om vad han påtalade, ty det hade varit ganska märkvärdigt om i de propositioner som lämnades just när utredningen arbetade så att säga hade getts möjligheter att kunna hålla jordbruket, skogen och trädgårdsnäringen helt utanför. Det är alldeles klart att den frågan fick hållas öppen, men vi gick dock fram med en proposition i ärendet, och jag vill erinra om att när sedan utredningen kommit har det i varje fall funnits en man i utredningen som har framfört dessa speciella synpunkter beträffande jordbruks- och skogsnäringarna och jag tror även beträffande trädgårdsnäringen. Dessa synpunkter har sedan också kommit till uttryck i remissbehandlingen, som jag för

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

modar närmast ansluter till det särskilda yttrandet. Jag tycker därför att herr Eskilssons argumentering inte är så särskilt stark. Om man skulle resonera så, skulle vi aldrig våga göra någonting, eftersom väl alltid någonting är under utredning. Väljer vi den bekväma metoden att bara skylla på en utredning kommer vi sannerligen inte långt. Jag undrar om herr Eskilsson och andra kunnat vara tillfreds om vi lagt frågan om jordbrukets yrkesutbildning på is. Nu har vi nästan kommit i den sämsta situation vi kan, ty om vi fattar det beslut som utskottet föreslår, nämligen att vi skall föra in denna del av yrkesutbildningen i skolverket redan under år 1966, är det ganska meningslöst att sätta förra årets riksdagsbeslut i kraft; då är det bättre att det får vila. Det ter sig som jag redan sagt ganska befängt att man ena året skickar ut en instruktion om att nu skall dessa regionala styrelser bildas och man sätter i gång en verksamhet av detta slag, men samtidigt signalerar att allting måste slopas ganska snart för att plockas in i en ny organisation. Jag vill gärna säga att det under sådana förhållanden är bättre att riksdagen bestämmer sig för att organisationen skall genomföras omedelbart, ty då kan vi låta realiserandet av fjolårsbeslutet anstå och finna en ny form för verksamheten. Jag tycker således att det är den sämsta tänkbara utvägen när man säger att organisationen skall genomföras före år 1966. På den punkten håller jag med utskottet och anser att organisationen bör genomföras så snart som möjligt, och då bör man som sagt ändra på det beslut riksdagen en gång har fattat.

Jag anser att det hade varit mera i överensstämmelse med våra principer att vi hade låtit den reform som vi har beslutat om bli prövad och sedan låtit frågan om inordnandet av denna typ av yrkesutbildning prövas av riksdagen. Ingen människa har sagt att detta skall ske inom två, tre, fyra eller fem år. Jag tycker att vi skulle kunna ge oss till tåls med att vinna dessa erfarenheter innan vi tar steget fullt ut.

Jag har ju under många år haft nöjet

att tillhöra statsutskottet, och jag tycker nog att man i utskottet borde ha beaktat att en sådan här reform säkerligen kommer att medföra vissa kostnader. Om vi skall skilja på yrkesutbildningen och vidareutbildningen måste det, såvitt jag begriper, innebära att man får dubbel uppsättning av folk på en hel del områden. Jag skulle också föreställa mig att lantbruksskolornas lärare ganska snabbt kommer att anmäla att de inte vill ha semester som de flesta andra människor utan önskar ferier på samma sätt som lärarna vid övriga yrkesskolor. Jag förmodar även att vi skulle förlora en del av den värdefulla hjälp i rationaliseringsarbetet som vi har genom tillgången på dessa krafter. Jag vet att sådana här jämförelser inställer sig mycket snabbt när man har tagit ett steg i denna riktning. Därför tror jag att vi framöver kan få anledning att fundera över innebörden i detta beslut.

Jag vill slutligen upprepa vad jag tidigare sagt, att det enligt min mening vore en fördel om kammaren anslöt sig till reservationen på denna punkt.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag besvarar igen, men jag tror att herr Axel Johannes Andersson har missuppfattat mig.

Jag sade inte att jag själv inte kunde tillräckligt, utan jag trodde att skolämbetsverket åtminstone med den av utredningen förordade personaluppsättningen inte skulle besitta tillräckligt stora kunskaper för att stå bakom denna kvalificerade undervisning. — Vad mig själv beträffar så visade jag väl att jag kunde ganska mycket, eftersom jag direkt kunde slå upp i den här boken var dessa saker stod!

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Larsson ställde en direkt fråga till mig och ville veta under vilken avdelning i det nya ämbetsverket som jordbruket skulle komma att hamna. Herr Larsson har ju varit med om

Ang. skolväsendets centrala ledning, m. m.

utskottsavdelningens behandling av dessa frågor och vet vilka avdelningar vi har. Således beror det på ärendets art var den eller den jordbruksdetaljen kommer att hamna. Han vet också att *en* av undervisningsavdelningarna är yrkesavdelningen. På den punkten hoppas jag alltså att vi är överens.

Sedan vill jag säga några ord till jordbruksministern, herr Holmqvist. Såväl majoriteten som reservanterna godkänner i princip att dessa grenar av vårt skolväsen skall anslutas till det nya skolverket. Samtliga har i själva verket anslutit sig till den principen — statsministern, ecklesiastikministern o. s. v. — och i det läget skulle jag vilja fråga herr Holmqvist: Är det inte då bättre att få ett klart besked om dagen för inordnandet än att ställa den frågan i det ovissa? Vi är ju ändå överens om att inordnandet skall ske. Jag gör inte anspråk på att vara lika sakkunnig som herr Holmqvist i jordbruksfrågorna, men så mycket måste jag säga att skulle det ha gällt mig hade jag varit tacksam för att veta vad riksdagen egentligen vill och hur jag skall inrätta mig. Och detta är klart utsagt av majoriteten: så snart ske kan, men senast den 1 juli 1966. Vi anser att det ställningstagandet är till fördel för alla, för jordbruksdepartementet, för lantbruksstyrelsen, för skogsstyrelsen och för det mottagande nya skolverket.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Herr Näsströms svar till mig föranleder den reflexionen att när han såsom utredningens ordförande föreslog jordbrukets inordnande under skolverket så var anledningen att man skulle kunna lägga det under en speciell rotel eller fackavdelning; men nu kastar utskottsmajoriteten plötsligen in jordbruket liksom utan att veta hur det skall placeras — nu talar man om att ärendena alltefter sin art skall placeras ut på de olika avdelningarna. Ja, just därför att jordbrukets utbildning är så speciell tror jag att detta innebär en fara, och därför vill jag att vi skall vänta litet grand.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! När man har tillfälle att tala med företrädare för olika yrken här i landet får man ofta höra precis vad herr Larsson nu sade: »Mitt yrke är av den speciella arten att det inte kan behandlas på samma sätt som andra yrken.» I verkligheten, herr Larsson, ligger det inte till på detta sätt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande utskottets hemställan i punkten VII, därefter särskilt angående utskottets hemställan i övrigt samt slutligen särskilt i fråga om motiveringen till utskottets hemställan.

Rörande punkten VII, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Larsson, Thorsten, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 146 punkten VII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Thorsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 63.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

Vidkommande utskottets motivering, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas oförändrad, dels ock att utskottets motivering skulle godkännas med den ändring, som föreslagits i den av herr Gillström m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets motivering oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Bertil*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 146 oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets motivering med den ändring, som föreslagits i den av herr Gillström m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petersson, Bertil*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 35.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 157 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 26 april 1963, föreslagit riksdagen att 1) antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 3 och 8 mom. statens pensionslöneförordning den 28 maj 1959 (nr 286); 2) godkänna de i statsrådsprotokollet redovisade överenskommelserna den 18 april 1963 angående vissa lönegradsändringar m. m. samt den 4 april 1963 angående anställningsvillkoren för sjukhusläkare m. fl., i vad överenskommelsen avsåge statsverket; 3) godkänna övriga i statsrådsprotokollet berörda förslag av beskaffenhet att böra prövas av riksdagen; 4) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i vederbörliga personalförteckningar; 5) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar; 6) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i övrigt erforderliga åtgärder för förslagens genomförande ävensom meddela erforderliga övergångsbestämmelser; 7) godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits rörande statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet; 8) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1963/64

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

i enlighet med vad som i statsrådsprotokollet anförts medgiva överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter; 9) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. å riksstaten för budgetåret 1963/64 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 72 000 000 kronor; samt 10) till Täckning av beräknade merkostnader för löner m. m. å riksstaten för budgetåret 1963/64 under fjärde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kronor.

I anledning av förevarande proposition hade väckts två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 780) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson i Luttra m. fl.* (II: 944).

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått jämväl följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Spångberg m. fl.* väckt motion (II: 7),

dels en inom andra kammaren av herrar *Wachtmeister* och *Larsson i Luttra* väckt motion (II: 101),

dels ock två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och fröken *Nordström* (I: 427) samt den andra inom andra kammaren av fru *Gärde Widemar* och fröken *Elmén* (II: 516).

I motionerna I: 427 och II: 516 hade hemställts, att riksdagen måtte uttala, 1. att i samband med kommande löneförhandlingar Kungl. Maj:t borde taga initiativ till att lönenivån för kvinnliga tjänstemän inom det statliga avtalsområdet, som hade lön under den manliga bottenlönenivån, lyftes upp till denna nivå, samt 2. att Kungl. Maj:t borde taga initiativ till förhandlingar om en ekonomisk värdering av olika tjänster inom det statliga lönesystemet i syfte att bereda underlag för senare kommande förhandlingar om lönesättning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte antaga vid propositionen nr 157 fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 3 och 8 mom. statens pensionslöneförordning den 28 maj 1959 (nr 286);

B. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 780 och II: 944, godkänna de i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 26 april 1963 redovisade överenskommelserna den 18 april 1963 angående vissa lönegradsändringar m. m. samt den 4 april 1963 angående anställningsvillkoren för sjukhusläkare m. fl., i vad överenskommelsen avsåg statsverket;

C. att riksdagen måtte

1) godkänna övriga i statsrådsprotokollet berörda förslag av beskaffenhet att böra prövas av riksdagen;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i vederbörliga personalförteckningar;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av förslagen betingade ändringar i med stöd av riksdagens beslut utfärdade avlönings- och pensionsförfattningar;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i övrigt erforderliga åtgärder för förslagens genomförande ävensom meddela erforderliga övergångsbestämmelser;

D. att riksdagen måtte, med beaktande av vad utskottet i utlåtandet anförde, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits rörande statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet;

E. att riksdagen måtte

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1963/64 i enlighet med vad som i statsrådsprotokollet anförts medgiva överskridanden av maximerade anslag och anslagsposter;

2) till Täckning av beräknade merkostnader för löner och pensioner m. m. för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 72 000 000 kronor;

3) till Täckning av beräknade merkostnader för löner m. m. för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under fjärde hu-

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

vudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kronor;

F. att motionerna I: 427 och II: 516 icke måtte av riksdagen bifallas;

G. att motionen II: 101 icke måtte för-
anleda någon riksdagens åtgärd;

H. att motionen II: 7 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund*, *Staxäng* och *Palm*, vilka ansett, att ställning icke nu bort tagas till frågan om statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet och att därför utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte besluta, att icke godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits rörande statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet;

2) av herrar *Boman*, *Axel Johannes Andersson* och *Eric Gustaf Peterson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i *Ljungkile* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag rörande statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anför; ävensom

3) av fröken *Andersson*, herrar *Åkerlund* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Nelander* och *Palm*, vilka ansett, att utskottet bort under F hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 427 och II: 516, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att Kungl. Maj:t borde taga initiativ till förhandlingar om en ekonomisk värdering av olika tjänster inom det statliga lönesystemet i syfte att bereda underlag för senare kommande förhandlingar och lönesättning.

Herr **BOMAN** (fp):

Herr talman! Jag har till detta utskotts-
utlåtande fogat en reservation nr 2 som
gäller pensionsfrågan inom apoteksvä-

sendet. Inrikesdepartementet tillkallade i maj 1962 förre landshövdingen Olle Eklom som sakkunnig för ytterligare utredning av frågan om nya pensionsbestämmelser för apoteksinnehavare och apoteksanställda samt därmed sammanhängande spörsmål.

Utredningsmannens första åtgärd var att ordna ett provisorium av pensionsfrågan att gälla tills vidare i avvaktan på utredningens slutliga ställningstagande. Enligt uppgift som jag har inhämtat förberedde man inom inrikesdepartementet i början av mars månad i år en proposition angående pensionsfrågan. Mot detta har de experter i utredningen som representerar organisationerna protesterat och framhållit att utredningsarbetet borde få fullföljas innan propositionen framlades. Även utredningsmannen har i skrivelse till inrikesdepartementet meddelat att han funnit det olämpligt ur utredningens synpunkt att man lägger fram propositionen innan utredningen är färdig. Nu kom frågan på riksdagens bord från civildepartementet, där den hängts på proposition nr 157 angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m.m. Frågan kommer i vårsessionens slutskede med det jäkt som då är rådande inom utskottet och riksdagen. Det har varit alldeles för knapp tid att ordentligt i utskottet behandla detta avsnitt.

Utredningsmannen, landshövding Eklom, har av sagt sig utredningsuppdraget, vilket måste beklagas. Det måste väl betraktas som något ganska ovanligt i våra parlamentariska arbetsformer att regeringen framlägger en proposition i en fråga där regeringen har tillsatt en särskild utredningsman för att utreda de problem som sammanhänger med propositionens innehåll, innan utredningsmannen är färdig med sin utredning, detta så mycket mer som utredningsmannen är allmänt känd som skicklig och erfaren förhandlings- och förlikningsman. Under vanliga förhållanden är man ytterst angelägen att inte föregripa en pågående utredning, utan man vill avvakta utredningens resultat. Om man i motion eller på annat sätt vill ta

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

upp en fråga eller påskynda densamma och utredning pågår, är man ytterst angelägen att säga att man måste avvakta utredningens resultat innan man vidtager några åtgärder. Man får inte föregripa utredningen, och detta finner jag vara en sund demokratisk princip.

Apotekarsocieteten har i skrivelse till statsutskottets femte avdelning hemställt att utskottet i avvaktan på utredningsmannens förslag »måtte föreslå riksdagen att icke nu taga ställning till den del av proposition nr 157 som berör apoteksväsendet». Även de anställdas organisationer har inkommit med en skrivelse där de hemställt att utskottet bör avvakta utredningens slutförande.

Denna fråga har också en civilrättslig karaktär som bör uppmärksammas. Jag citerar vad de anställdas organisationer här har anfört: »Innan beslut fattas huruvida staten på föreslaget sätt skall inträda som avtalsslutande part i fråga om löne- och pensionsförmåner inom apoteksväsendet synes innebörden och konsekvenserna härav närmare böra utredas. För den enskilde befattningshavaren skulle en sådan ordning utan tvivel kunna innebära anställningsvillkor av helt förändrad rättslig innebörd. Personalorganisationerna är icke beredda att taga ställning till denna del av Kungl. Maj:ts förslag förrän efter ingående utredning härav.»

Med det anförda, herr talman, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till den med 2 betecknade reservation som är fogad till detta utlåtande.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! I likhet med herr Boman skall jag börja med att beklaga att vi har fått en sådan här viktig fråga under behandling så sent under riksdagens session. Att ärendet måste behandlas sent på kvällen förbättrar ju inte saken.

I alla händelser förhåller det sig så som herr Boman sade. Jag kan i långa stycken ansluta mig till herr Bomans anförande. Statsutskottet har icke hunnit behandla den här viktiga principfrågan — en sådan anser jag den vara — till-

räckligt ingående. Därtill kommer att frågans framläggande nu förefaller åtminstone mig fullkomligt onödigt. En utredning har, som vi nyss hörde, satts i gång och pågår. Att då lösrycka en viss detalj förstår jag inte meningen med.

Här finns två reservationer om apotekspensionerna. Båda syftar till att riksdagen inte skall ta ställning nu, och därför yrkas det avslag på propositionen. Man tycker kanske att det borde ha gått att sammanjämka de båda reservationerna till en, men framför allt har tidsnöd gjort detta omöjligt. Vidare görs det vissa uttalanden i folkpartireservationen som vi från vårt håll inte anser oss kunna biträda.

Utöver vad herr Boman sade skall jag bara påminna om att vid de förhandlingar som proposition nr 157 bygger på var inte frågan om statsgaranti föremål för överläggningar. Nu gällande avtal rörande pensioneringen av apoteksanställda slöts 1961, och det överensstämmer i allt väsentligt med vad andra grupper har. Det är rimligt — jag understryker det i förbifarten — att förhandlingar med organisationerna sker innan beslut om ändring kommer till stånd och att man av den anledningen bör invänta den pågående utredningen. Om man närmare studerar det här problemet blir det ganska snart klart för en att det är många och svåra frågor som det gäller att komma till rätta med.

Jag kan förbigå det citat som herr Boman redan har anfört rörande apotekarsocietetens skrivelse liksom även personalorganisationernas uppfattning i frågan. Det kan vara intressant att påminna — jag tror inte att herr Boman gjorde det — om 1953 års läkemedelskommittés betänkande som kom 1959. Kommittén föreslog, såvitt jag vet, ingen ändring i det nu aktuella avseendet.

Vid överenskommelsen som har träffats mellan de berörda parterna beslöts det garanti för pensionerna via fondbildning. Enligt propositionen kan denna fondbildning komma att oförmånligen inverka på läkemedelspriserna. Jag påminner dock om att staten via den av-

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

giftsnämnd som lyder under inrikesdepartementet har möjligheter att påverka prissättningen, men för övrigt vill jag understryka att det är klart att kostnader för löner och pensioner och vad det nu må vara måste tas ut på något håll. Hur detta skall ordnas är en fråga som man får ta ställning till senare och — det vill jag betona — i annat sammanhang. Detta bör ske först sedan utredningen blivit klar.

Jag ber om ursäkt om jag blir litet tjatig om denna utredning, men stackars motionärer vet alltför väl hur ofta man får i sig att det sitter en utredning och att ingenting går att göra förrän den utredningen är klar. Kanske gäller andra regler för regeringen, men jag tycker det förefaller föga demokratiskt i så fall.

Det kan anläggas en hel del rättsliga synpunkter, som jag emellertid skall förbigå. De anställdas rättsliga ställning kan bli förändrad om staten rycker in, och jag frågar än en gång: Varför är det så bråttom med beslutet om statsgaranti? Utskottet säger ju klart att det för närvarande inte är möjligt att bedöma de förutsättningar och villkor under vilka en dylik garanti bör sättas i kraft.

Jag vill betona att vi reservanter inte har uttalat oss i själva sakfrågan utan att beslutet om den ena eller andra detaljen bör anstå. Med detta, herr talman, yrkar jag i denna del bifall till reservation nr 1.

Men sedan har vi en annan reservation, som jag antar att herr talmannen anser att det är lämpligt att ta upp nu medan jag ändå har ordet, och den gäller frågan om arbetsvärdering, alltså reservation nr 3. Det är ingen ny fråga. Vi har haft den uppe både i ny och nedan, höll jag på att säga. Likalönskonventionen som ratificerades förra året har vi nu att glädja oss åt, men tills vidare mest på det teoretiska planet. När vi ratificerade den trodde många, att nu var allt klappat och klart och att det bara var att genomföra den. Men så enkelt var det inte.

I motioner i båda kamrarna göres två yrkanden. Det första är att Kungl. Maj:t skall ta initiativ vid kommande löneför-

handlingar inom det statliga avtalsområdet och att man då skall se till att kvinnliga tjänstemän som har löner under den s. k. manliga bottenlönenivån skall lyftas upp till denna nivå. Denna del av motionerna har vi icke tagit upp i vår reservation. Jag anser att det kanske skulle betyda litet snudd på att lägga sig i förhandlingarna, och de bör ju rimligtvis vara fria. Men det andra yrkandet gäller själva arbetsvärderingen, och där yrkas att Kungl. Maj:t skall ta initiativ till förhandlingar om ekonomisk värdering av olika tjänster för att få underlag för vidare förhandlingar om lönesättning inom det statliga området. Reservanterna anser att en sådan objektiv värdering helt enkelt är nödvändig.

Nu säger man — och det vet jag — att sådan värdering skall ske vid förhandlingsbordet. Ja, det är lätt att säga det, men att göra det är kanske litet svårare, ty frågan är, om en objektiv värdering verkligen kan ske vid dessa tillfällen. Jag tror inte att den psykologiska atmosfären vid förhandlingarna är sådan att den ger utrymme för någon objektiv värdering. Där håller man sig nog till invida och schematiska värderingar.

Därför menar vi, att det är viktigt att det blir en fristående och objektiv värdering som kan vara grundval vid de kommande fria förhandlingar som vi alla vill ha. Såvitt det är mig bekant — och det har sagts tidigare i denna kammare — har man inom affärsverken med gott resultat företagit sådana arbetsvärderingar som reservanterna yrkar på.

Med detta, herr talman, ber jag helt kort att få yrka bifall också till reservation nr 3.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Vi, som står bakom motionerna nr 427 i denna kammare och 516 i andra kammaren, har som fröken Andersson nyss antydde framställt två yrkanden, dels om ett statligt initiativ till höjande av samtliga bottenlöner som ligger under den s. k. manliga boitenlönen till dennas nivå, dels ett yrkande om statligt initiativ till förhandlingar

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

om den ekonomiska värdering, som fröken Andersson redogjort för.

Utskottsreservanterna har endast tagit fasta på det sistnämnda förslaget. Då jag emellertid anser, att ett bifall till vårt andra yrkande skulle bli *en* väg att nå syftet med vårt första yrkande, kan jag nöja mig med att ansluta mig till reservanternas ställningstagande och yrkar bifall till reservation nr 3.

Herr SVENSSON, RIKARD, (s):

Herr talman! För att börja med frågan om apotekarpensioneringen vill jag med anledning av fröken Anderssons yttrande peka på att den frågan ju inte är ny. Den sysslade 1953 års läkemedelskommitté med, och den har ju varit uppmärksam i flera sammanhang.

1953 års läkemedelskommitté var ju också inne på frågan om hur man skulle garantera pensionsförmånerna för dem som arbetar inom apoteksväsendet. Man talade om fondbildning och man talade om statliga garantier. Men det slutade ju, som fröken Andersson här påpekat, med att man uppdrog åt den sakkunnige att utreda frågan och komma med förslag.

Här har redan tidigare konstaterats att denna utredning för närvarande ligger stilla. Utredningsmannen har lämnat uppdraget, och huruvida utredningen kommer att fullföljas känner jag inte till.

Därmed tycker jag att grunden för yrkandet i reservation 2, där man stöder sig helt på denna utredning, i stort sett är borta.

Departementschefen begär här att få till stånd ett principbeslut för att därigenom kunna ta upp förhandlingar med Apotekarsocieteten och de anställdas organisationer för att sedan komma med ett förslag i frågan. Majoriteten inom utskottet har inte ansett detta vara något fel, och vi har därför tillstyrkt propositionen i detta stycke. Men utskottet har ändå velat understryka, att man i detta sammanhang inte tar någon ställning till sakfrågan, som fröken Andersson här påpekade, utan det blir mera ett principuttalande för den statliga garantien.

Att man har kommit med frågan i detta sammanhang och att det brådskar, såsom fröken Andersson här uttryckte det, beror väl på det avtal som man har träffat mellan Apotekarsocieteten och de anställda, där man gått in för en fondbildning för att ordna pensionsgarantien. Av vad som framgår av propositionen och av vad vi har fått veta genom föredragningar i avdelningen har vi kunnat konstatera, att det medför så stora ekonomiska påfrestningar om man skall ordna det genom fondbildning, att man av den anledningen inte gärna kan fortsätta på den vägen. Man har dessutom ingen annan möjlighet att få ekonomisk täckning än genom höjning av läkemedelspriserna, och även reservanterna håller ju med om att man här inte vill riskera alltför stora påfrestningar.

Skall man försöka slippa en alltför kraftig höjning av läkemedelspriserna, måste man välja den andra vägen, att klara saken med en statlig garanti.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottsutlåtandet i denna del.

Vad sedan gäller den andra reservationen har vi inte funnit anledning att bifalla de motionsyrkanden som här har framställts. Vad som yrkats i den första delen av motionen har ju både motionärerna och reservanterna frånträtt, och man har endast stannat för yrkandet om arbetsvärderingen. Vi har nog inom majoriteten haft den uppfattningen, att frågan lämpligast bör föras fram av organisationerna och de berörda parterna i förhandlingarna, såsom fröken Andersson redan pekat på. Skulle det vara en fråga av så stor vikt, är det ganska förvånande att organisationerna inte har fört fram den. Därför vill vi inte heller tillstyrka detta yrkande.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande även på denna punkt.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Reservanterna inom utskottet har gett uttryck åt missnöje med handläggningen av detta spörsmål och

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

även gett uttryck åt en viss oro för hur det skall gå för de i apoteken anställda, därest de skulle råka ut för olyckan att förhandla med representanter för civildepartementet. Jag skulle tro att den oro som reservanterna känner på denna punkt är något överdriven. Beskrivningen av vår hänsynslöshet har säkerligen inget som helst stöd i verkligheten, utan vi söker alltid efter reala fakta i våra diskussioner.

Nu har man frågat, varför det var så bråttom med denna sak. Det är så, att det har pågått en utredning kring dessa spörsmål. Utredningen har konstaterat att det finns två vägar att gå om man vill lösa pensionsfrågan på ett betryggande sätt för de anställda, antingen att bygga upp en mycket stor fond eller att på annat sätt skaffa en garanti, och då har tanken uppkommit att garantien skulle ges av staten.

Det första alternativet skulle enligt sakkunskapen ha inneburit en betydande höjning av läkemedelspriserna, ty det var det enda sätt på vilket man kunde bygga upp en fond som var tillräckligt stor för att garantera pensionerna åt de anställda. Då har man funnit det enklare och ur kundsynpunkt smakligare att man vände sig till staten och bad den att ställa garanti för pensionerna.

Det var i det läget som jag för min del sade mig, att man ju inte kunde ställa garanti för någonting som man inte kände konsekvenserna av. Man måste veta vilket slags pensioner det är fråga om, man måste också veta vilket underlag som är pensionsgrundande. Allt detta skulle man överlåta åt andra att bedöma och själv ta alla de förpliktelser som blev en konsekvens av en dylik garanti. Det var det jag för min del inte ville. Inom regeringen har vi resonerat om den saken, och vi har kommit fram till det resultatet, att vi i så fall borde begära ett bemyndigande av riksdagen att även svara för förhandlingarna om anställningsvillkoren i stort.

Nu har det sagts från reservanternas sida, att man vill ha utredningen fullt färdig. Jag vill då erinra reservanterna om att jag för min del har tagit det ytt-

rande som kom från Apotekarsocieteten vid dess sammanträde den 6 juni 1962 mycket allvarligt. Vid det tillfället har man uttalat en skarp protest mot den uppseendeväckande tidsutdräkten vid regeringens behandling av pensionsfrågan för de anställda. Det har alltså varit ett uttryck för att man skall skynda på ytterligare. Nu löstes en del av problemet, och när man skulle lösa den andra delen ställdes man inför valet av de två alternativ, som jag tidigare talat om. Det gäller således här uteslutande en praktisk fråga.

Beträffande utredningsarbetet måste jag säga, att det är alldeles uppenbart att vi på detta avsnitt, liksom när vi gjorde det statliga pensionsreglementet, får utnyttja det utredningsmaterial som redan finns och som sannolikt till vissa delar ytterligare behöver överarbetas av den expertis som står till vårt förfogande för detta. Sedan får materialet läggas till grund för sedvanliga förhandlingar med personalorganisationerna.

Det förefaller, som om reservanterna skulle känna en viss oro för personalorganisationernas förmåga att tillvarata sina medlemmars intressen. Jag tror att den oron är betydligt överdriven. Jag känner åtminstone vissa av organisationernas företrädare såsom representanter i statstjänarorganisationer, och jag vågar försäkra att de ingalunda är några duvungar på området.

Jag kan därtill nämna, när man nu återoppar en skrivelse från personalorganisationerna som inkommit till utskottet, att om vi läser sista stycket i den skrivelsen, finner vi att organisationerna också vill ha en statlig garanti för pensionerna. Jag kan vidare tillägga att inrikesministern och jag har, innan utkastet till propositionen skrevs, haft ett mycket ingående samtal med representanter för personalorganisationerna, och vid det samtalet fick jag för min del ett starkt intryck av att det inte förekom någon egentlig opposition från personalorganisationernas sida mot denna form av handläggning av deras löne- och anställningsvillkor. Däremot fanns hos dem ett starkt intresse av att få en lös-

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

ning på dessa problem — uteslutande med utgångspunkt från att de ville lösa sina medlemmars trygghetsproblem på detta område.

Det är alltså för att få en snabb och rationell behandling av denna fråga, som vi inom civildepartementet är beredda att sköta denna sak, och jag tror inte att man behöver känna den stora oro som här har kommit till uttryck.

Det finns ytterligare en grupp vars pensionsfråga kommer in i denna bild och som givetvis får lov att förhandla. Det är möjligt att det är den gruppen som känner en viss oro — det är apoteksinnehavarna som har haft en, får jag kanske säga, något avvikande uppfattning om hur deras pensionsfråga bör lösas. Den gruppen får väl liksom andra grupper resonera om sina pensionsvillkor. Hittills har ju ändå civildepartementet under de år som det har funnits till lyckats resonera sig fram till lösningar med organisationerna, och jag har inte någon känsla av att organisationerna känt sig särskilt missgynnade vid dessa förhandlingar. Under alla förhållanden har jag inte kunnat uppfatta läget på det sättet. Jag tror alltså att den oro som här har visats är något överdriven och att kammaren lugnt kan biträda utskottets förslag.

Fröken Andersson nämnde någonting om de anställdas rättsliga ställning, men det är en av de saker som man får förhandla med vederbörande personalorganisation om. Med den erfarenhet jag har av dess företrädares sätt att tillvarata medlemmarnas intressen tror jag inte att det heller i detta avseende behöver föreligga anledning till någon större oro.

Utöver denna fråga berördes också ett par andra saker, som förts fram motionsledes. Den ena saken var en gammal bekant; det var motionen om arbetsvärdering. Denna fråga har diskuterats i många debatter. Jag vet att Uppsala stad lät göra en mycket ingående utredning, där man lade upp ett system om arbetsvärdering inom den begränsade sektor som staden representerar. Men om den uppgift jag fått är riktig, lär man inte

ha kunnat tillämpa systemet därför att det levande livet har ett något annat utseende än de vackra system man sitter och gör vid skrivbordet.

Jag tror inte heller att vi för statsförvaltningen, som är en så mycket större sektor, kan göra ett dylikt system. Där emot är det regelmässigt så att vi kan för vissa kategorier och vissa grupper och grupper inom vissa avsnitt göra vissa värderingar. Så har redan skett. Vi har t. ex. biträdesutredningen, som inom byråorganisationen gjorde vissa arbetsvärderingar, och dessa värderingar låg sedan principiellt till grund för bedömningen av lönesättningarna. Partiella värderingar sker alltså redan.

Sedan har vi också det förhållandet att organisationerna vill utöva inflytande på löneutvecklingen, och det kan tänkas att de sätter in en stöt på en punkt just för att bryta upp ett system och få utrymme för ett nytt.

Sedan kom fröken Nordström med den eviga frågan om den manliga bottenlönegraden i statstjänst. Jag vet inte för vilken gång i ordningen jag måste upprepa, att det inte finns några speciella könstjänster hos staten. Alla tjänster lönegradsplaceras oberoende av kön. Vi har ju t. ex. manliga kontorsbiträden i lönegrad A 5 liksom vi har kvinnliga kontorsbiträden. Det är arbetsuppgiften, som bestämmer lönesättningen, och denna lönesättning fastställs genom uppgörelser efter förhandlingar med personalorganisationerna. Det i motionen ställda yrkandet skulle innebära, att kontorsbiträdena skulle flyttas upp till lönegrad A 7, vilket i sin tur skulle innebära, att kontorsbiträden och kanslibiträden skulle sitta i samma lönegrad.

Jag tror inte på detta, och det gör nog inte fröken Nordström heller. Vad man i verkligheten skulle åstadkomma genom att bifalla motionen vore att man höjde bottenlönen, men man skulle inte komma att förändra relationerna.

Jag tror, herr talman, att man lugnt även på denna punkt kan överlåta åt organisationerna att representera sina medlemmar.

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Det är så mycket jag har att svara på, men jag skall försöka att begränsa mig till en tiondedel av vad jag skulle kunna säga.

Först civilministerns påstående att tjänsterna placeras i lönegrad oberoende av kön. H—m tro det! Jag tror det inte.

Herr Svensson gör gällande, att utredningen eventuellt inte skall fullföljas. Hur är det, herr statsråd, med den saken? Alla parter räknar ju härmed. Sedan skall det fattas principbeslut och ingenting annat, men hur förfar man egentligen vid förhandlingarna? Är det meningen att staten skall förhandla med personalorganisationerna? Vilken roll kommer apoteksinnehavarna i egenskap av arbetsgivare att spela? Det måste ju innebära att staten tar hand om alltsammans, men det vågar man inte och vill man inte säga ut.

Herr Svensson säger att det inte är något fel att lägga fram detta förslag. Nej, tacka för det! Men det är mycket egendomligt att göra det, och vi reservanter är inte ensamma om att anse det. Utredningsmannen, experterna och personalorganisationerna anser, att det är mycket olämpligt att nu ta upp denna fråga. Jag skall tillåta mig att citera vad Sveriges farmaceutförbund yttrar i en till utskottet avgiven skrift — jag ber herr Boman om ursäkt för att jag hämtar citatet ur hans reservation. Förbundet uttalar: »Innan beslut fattas huruvida staten på föreslaget sätt skall inträda som avtalsslutande part i fråga om löne- och pensionsförmåner inom apoteksväsendet synes innebörden och konsekvenserna härav närmare höras utredas. För den enskilde befattningshavaren skulle en sådan ordning utan tvivel kunna innebära anställningsvillkor av helt förändrad rättslig innebörd. Personalorganisationerna är icke beredda att taga ställning till denna del av Kungl. Maj:ts förslag förrän efter ingående utredning härav.»

Man åsyftar alltså den utredning, som man inte vet om den kommer till stånd.

Herr statsrådet var mycket trösterik när det gäller de anställda, men av vad

jag här har anfört om deras reaktion måste ju framgå, att de anställda själva inte förstår sitt bästa.

Sedan talas det återigen om att det föreligger risk för prishöjning på läkemedel. Ja, men varifrån, herr statsråd, skall man bestrida de kostnader, som med nödvändighet följer med pensionerna? Skall kostnaderna bestridas med skattemedel, eller hur skall man förfara? Inte ens staten tar ju pengar som om de hade regnat ner som himmelsk manna, fastän man ibland, när inflationen sätter in, kan undra om det inte ur statens synpunkt kan vara någonting i den stilen som sker.

Vad är det som säger att den statliga garantien skall beslutas nu, rakt ut i luften? När den dagen kommer, då man har hela frågan utredd och alla aspekter har lagts på frågan, tror väl herr statsrådet ändå inte, att riksdagen skulle gå emot en sådan garanti, nota bene om utredningen kommer fram till att man hör gå den vägen. Men, som sagt, att innan något är klart fatta ett s. k. principbeslut, är väl något som inte bör göras. Vi har ju erfarenhet av alldeles för många principbeslut, som vi sedan har fått lida rätt mycket för.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Man citerar personalorganisationerna på ett sätt, som gör det nödvändigt för mig att dels ställa en fråga och dels citera personalorganisationernas skrivelse.

Frågan lyder: Har reservanterna läst hela skrivelsen? Därest så är fallet, förvånar det mig, att man ur denna skrivelse utläser att personalorganisationerna är absoluta motståndare till att garantien ställs, ty sista stycket på s. 3 i den stencilerade avskriften har följande lydelse: »Undertecknade organisationer får med hänvisning till det ovan anförda vördsamt hemställa att Statsutskottet vid behandling av detta avsnitt om proposition 1963:157 måtte föreslå riksdagen att statsgaranti beviljas för tryggnade av de apoteksanställdas pensioner i den mån utredningen finner en dylik garanti erforderlig.»

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

Om alltså den fortsatta utredningen finner garantien erforderlig, är det en önskan från personalorganisationernas sida, att riksdagen nu beslutar om denna garanti. Jag tycker att reservanterna har läst personalorganisationernas skrivelse på ett sätt, som man påstår att en viss läser en viss skrift.

Fröken NORDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är väl ändå, statsrådet Lindholm, ett faktum, att ett stort antal statliga tjänster, som traditionsenligt eller av andra skäl i första hand söks och innehas av kvinnor, är placerade under 6 lönegraden. Jag vill t. ex. erinra om att på karolinska sjukhuset får ett 21-årigt sjukvårdsbiträde en begynnelselönen på 979 kronor, och en barnsköterska, som skall ha gått igenom en lanthushållsskola eller husmodersskola och dessutom en barnsköterskekurs och som skall ha vård om sjuka eller späda barn, får 1 031 kronor. Däremot börjar vaktmästaren, d. v. s. i verkligheten den unge mannen i samma ålder, vad arbete han än har och hurudant det än är, aldrig lägre än i 6 lönegraden. Expeditionsvakten i ett ämbetsverk börjar, om han fyllt 18 år, med 1 037 kronor, medan det jämgamla skrivbiträdet börjar med 883 kronor, d. v. s. 204 kronor mindre.

Det är alldeles sant, som statsrådet påpekade, att alla tjänster är öppna för alla. Jag tycker, att vaktmästarbefattningar gott kan och borde sökas av de unga flickorna, men vi vet alla att traditionens makt är mycket stor. Det finns väl också, herr statsrådet, inte så värst många manliga skrivbiträden, även om det naturligtvis finns några i denna sin värld.

På arbetsförmedlingen i Stockholm hade man i dag 400 lediga platser för skrivbiträden. Av dem var 150 statliga, vilket av arbetsförmedlingen bedömdes som proportionsvis mycket. En flicka på 18—19 år, som i dag slutar handelsskolan, får omedelbart 1 000 kronor i det privata näringslivet, och hon har stora möjligheter att avancera där, om hon är duktig, under det att flickan i den stat-

liga förvaltningen får 883 kronor och därefter får gå den nådiga tågordningen.

För kontorsarbete omskolad arbetskraft, i regel ansvarskännande medelålders kvinnor, backar alltid inför dessa statliga 883 kronor. De begär och får också arbete på den privata sektorn med 1 000 kronor eller 1 100 kronor i begynnelselön.

Jag ser denna fråga ur kvinnlig rättvisesynpunkt, men jag kan inte låta bli att dessutom se den ur rekryteringssynpunkt.

Begreppet lika lön ger så ofta anledning till strid om ord. Vi har accepterat en likalönsprincip, men realiter går det på vida fält en lönemässig vattendelare mellan de tjänster som regelmässigt rekryteras bland kvinnor och de tjänster som rekryteras bland män. Det är väl inte en ren händelse att det har blivit så!

ILO-konventionen föreskriver lika lön för arbete av lika värde. Jag förstår inte hur man skall få fram arbetets värde utan att värdera arbetet! Den värdering som vi skulle vilja se förverkligad, vill vi skall ske *efter* förhandlingar och inte *i stället för* förhandlingar, som vi har påpekat i motionen.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Det är en rätt stor principiell fråga vi här står att ta ställning till.

Statsrådet säger, att vi inte läst vad farmaceuterna skrivit. Det har vi visst gjort. Vi har läst skrivelsen ända till slut och ur sista meningen skall jag be att få citera orden »i den mån utredningen finner en dylik garanti erforderlig».

Vad jag har reserverat mig emot är det förhållandet, att man har tillkallat en utredningsman, som skall utreda pensionsfrågan och alla de spörsmål som sammanhänger med den, men man avvaktar inte utredningsmannens arbete, utan man går i förväg och avlämnar en proposition. När man diskuterade denna fråga var det väl ändå meningen att utredningsresultatet skulle visa, om det

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

fanns behov av en uppläggning av denna fond eller om man eventuellt skulle pröva någon annan form.

Jag vill starkt understryka, att innan vi fattar ett sådant här principbeslut, skall utredningsmannen ha klarlagt hela frågan där alla synpunkter blivit ordentligt kartlagda.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag tror nog att herr Boman i Kieryd har läst sista meningen på felaktigt sätt. Avsikten är ju att man skall fullfölja utredningsarbetet. Avsikten är att man i detta utredningsarbete skall pröva, om det blir nödvändigt att gå den här föreslagna vägen med statsgaranti. Personalorganisationerna, inte bara en utan alla tre, har undertecknat denna skrivelse och samtliga begär att riksdagen nu skall besluta om denna garanti som förordas i propositionen.

Hittills har man i utredningsarbetet funnit två alternativ att välja mellan, antingen en fondbildning, där man på relativt kort tid måste bygga upp en fond på åtskilliga miljoner — hur många kan jag inte yttra mig om i dag, men den är av betydande storleksordning — en fond som omedelbart skulle utlösa höjda läkemedelspriser, eller också en garantiform, som innebär att man skulle slå ut pensionskostnaderna på flera år. Man behöver då inte denna omedelbara kraftiga prishöjning för att bygga upp fonden, och det är förklaringen till att man väljer formen av garanti. Att läkemedlen ytterst skall betala det hela ligger i sakens natur.

Mera en passant skulle jag vilja säga till fröken Nordström, att jag inte förstår varför alla damer i det borgerliga lägret som diskuterar lönefrågor ständigt åberopar vaktmästarnas lönesättning som argument i lönedebatten. Det är ju ändå på det sättet, att de kvinnor som går i biträdeskarriären har karriärmöjligheter som vaktmästarna i stort sett saknar, och det är ett element som man får lov att beakta när man diskuterar lönesättningen. Dessutom är det ju också så att samtliga vaktmästartjänster som

kungörs till ansökan lediga kan sökas av kvinnor. Om nu arbetsförhållanden och löner där är så attraktiva, som man tycks göra gällande när man argumenterar om viss kvinnlig lönesättning, förvånar det mig att inte flera kvinnor har sökt dessa tjänster.

Fröken ANDERSSON (h):

Förlåt, herr talman, att jag kommer tillbaka, men jag vill påminna herr statsrådet om att fondbildningen skulle ske så att den blev spridd över flera år just för att inte ett enda årligt belopp skall belasta det hela med alltför stor tyngd. Åtminstone står det så i handlingarna, och om jag också — som herr statsrådet sade nyss — läst handlingarna som en viss potentat läser bibeln så tror jag i alla fall att det är riktigt.

Herr statsrådet går nog »runt ikring» här, tycker jag. Här sägs ju att utredningen skall fullföljas för att få fram vissa alternativ och klargöra om statsgarantien behövs.

Varför skall vi då i all rimlighets namn sitta och besluta i natt om denna statsgaranti? Jag bara frågar!

Herr statsrådet LINDHOLM:

Ja, herr talman, varför skall vi sitta i natt och besluta om detta? Det har samband med att ärendet inte hunnit behandlas förrän nu.

Det förhåller sig så, fröken Andersson, att man i dag *inte* har en fond som är av tillräcklig omfattning för att garantera de anställdas pensioner. Därför måste man, därest man skall bygga på en fond, genomföra en mycket stark upprustning under en relativt kort tid. Det betyder en ekonomisk belastning, som får läggas på läkemedelspriserna, något som man från utredningarnas sida har ansett vara något äventyrligt. Och därför har man kommit fram till tanken på en statsgaranti.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i föreva-

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

rande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt beträffande punkterna A—C, vidare särskilt i fråga om envar av punkterna D, E och F samt slutligen särskilt angående punkterna G och H.

På gjord proposition bifölls till en början vad utskottet i punkterna A—C hemställt.

I fråga om punkten D, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av fröken *Andersson*, att kammaren skulle godkänna den av henne m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Boman*, att det förslag skulle antagas, som innehölls i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Boman* och fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till fröken *Anderssons* yrkande.

Herr *Boman* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 147 punkten D antager godkännande av den av fröken *Andersson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits reservationen av herr *Boman* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 34.

Därjämte hade 45 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 147 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av fröken *Andersson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 35.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten E hemställt.

Ang. statsgaranti för pensioner m. m. inom apoteksväsendet, m. m.

Vidare gjordes enligt de angående punkten F förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna G och H hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig lönereglering för skollärare och lärare vid yrkesskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för skollärare och lärare vid lantbrukets och skogsbrukets yrkesskolor m. m.;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken; och

nr 151, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 49, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 21, angående regleringen för budgetåret 1963/64 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. ävensom i anledning av väckt motion om viss utvidgning av riksdagens upplysningstjänst.

Punkterna 1—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 25, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets memorial nr 59, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets memorial nr 30, angående uppskov med behandling av vissa utskottet tilldelade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 18, angående uppskov med behandlingen av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets memorial nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets memorial nr 154 och 155 skulle i nu angiven ordning uppföras sist å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmälades bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 328, till Konungen angående regleringen för budgetåret 1963/64 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. ävensom i anledning av väckt motion om viss ut-

vidgning av riksdagens upplysnings-tjänst.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 21 bifölles även av andra kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 00.13.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Torsdagen den 30 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 24 innevarande månad.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 310, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för Nordiska rådets elfte session, dels motioner väckta i anslutning här-till.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1963/64 till lärares fortbildning m. m.;

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag om ökad lärarutbildning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1963/64 till journalistinstituten; m. m.;

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1963/64 till journalistinstituten;

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samordning av underhållet av krigsmaktens telemateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 320, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1963/64; och

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande gymnasier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. auktorisation av optiker

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Kaijs*er till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställt följande fråga: »Vill statsrådet meddela, om sådant bemyndigande om auktorisation av optiker, som kungl. medicinalstyrelsen hemställt om i skrivelse i november 1962, kan komma att lämnas, och om vilka kompetenskrav som i så fall kommer att krävas för auktorisation?»

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Kaijs^{er} har frågat mig om jag vill meddela, huruvida sådant bemyndigande om auktorisation av optiker som medicinalstyrelsen hemställt om i skrivelse i november 1962 kan komma att lämnas och om vilka kompetenskrav som i så fall kommer att uppställas för auktorisation.

Medicinalstyrelsens framställning om införande av en form av auktorisation av glasögonoptiker är efter remissbehandling föremål för bearbetning inom

Ang. auktorisation av optiker

inrikesdepartementet. Jag räknar med att ärendet — och därmed självfallet också frågan om kompetenskraven — skall kunna avgöras inom den närmaste tiden och att därvid en form av auktorisation kommer att införas.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att få till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framföra mitt tack för det svar jag har fått. Man kan ju säga att det är ganska intetsäggande, framför allt ur den synpunkt som har intresserat mig särskilt, nämligen frågan om den kompetens man skall ge optikerna, om de får auktorisation.

Jag tror att det är värdefullt att optikerna får en auktorisation, som kan garantera att de människor som behöver optikernas hjälp verkligen kan lita på att de får en riktig hjälp. En optiker behöver ju vara tekniskt kunnig, och han skall också ha en viss kunskap om ögonsjukdomar, så att han kan bedöma om han bör ensam ta hand om dem som söker honom eller om han bör skicka vederbörande till en ögonläkare.

Den kompetenskurs, som har anordnats av Ögonläkarförbundet och Optikerförbundet tillsammans, är säkert en god grund för en auktorisation. Å andra sidan förstår jag att det är ett krav, som man möjligen måste ställa på lång sikt och att vissa övergångsbestämmelser erfordras. Även dylika övergångsbestämmelser bör väl utformas så, att de garanterar en tillräcklig kompetens hos de auktoriserade optikerna.

Jag har nu så här på vårriksdagens sista dag haft tillfälle att byta ett ord med inrikesministern i en sjukvårdsfråga. Jag har tidigare haft tillfälle att uttala mitt beklagande över att statsrådet Johansson lämnar sjukvårdsfrågorna. När jag sade det var statsrådet inte inne i kammaren, och jag hade inte tillfälle att säga det direkt till honom. När jag nu än en gång tackar för svaret, ber jag att personligen och direkt få upprepa samma sak.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1963/64 m. m., i vad propositionen avser riktlinjer för avskrivningen av vissa affärsverksinvesteringar.

Beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs sammansatta bevillnings- och första lagutskottets memorial nr 1, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänskjutna ärenden.

Även beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls berörda hemställan.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu föredragna memorialet hemställt.

Föredrogs första lagutskottets memorial nr 36, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap, dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan kammaren bifallit utskottets hemställan om ärendets företagande till avgörande efter allenast en bordläggning, lades utskottets i memorialet gjorda anmälan till handlingarna.

Föredrogs första lagutskottets memorial nr 37, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu ifrågavarande memorialet hemställt.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 154, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63.

Jämväl beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 155, angående statsregleringen för budgetåret 1963/64.

Även beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls vad utskottet sålunda hemställt, varefter memorialet företogs till avgörande punktvis.

Punkterna 1—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13 och 14

Lades till handlingarna.

Punkten 15

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16

Lades till handlingarna.

Punkten 17

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag hemställer att kammaren måtte besluta att, sedan riksstat för budgetåret 1963/64 av den lydelse

som framgår av utskottets förslag blivit upprättad, densamma, försedd med herrar talmäns underskrifter, må till Kungl. Maj:t överlämnas.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 311, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 och 4 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 26 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om överlåtelse till Skövde stad av visst markområde i staden;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om överlåtelse till Karlskrona stad av visst markområde i staden;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63 till stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor;

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för utformningen av skolväsendets centrala ledning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacementen för vissa tjänster m. m.;

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statlig löne reglering för skolledare och lärare vid yrkesskolor m. m.;

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne reglering för skolledare och lärare vid lantbrukets och skogsbrukets yrkesskolor m. m.;

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1963/64 m. m., i vad propositionen avser riktlinjer för avskrivningen av vissa affärsverksinvesteringar;

nr 341, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63;

nr 342, angående statsregleringen för budgetåret 1963/64; och

nr 343, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1963/64.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 339, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN anförde:

Efter samråd med andra kammarens talman får jag meddela att riksdagens höstsession i år kommer att taga sin början onsdagen den 16 oktober kl. 14.00. Kallelse kommer att i vanlig ordning utfärdas genom annonsering och genom tillkännagivande i radio.

Vid detta tillfälle, då kammaren står inför avslutningen av årets vårsession, uttalar jag ett mycket varmt tack till såväl kammarens ledamöter som dess tjänstemän för ett gott och förtjänstfullt arbete under denna session.

Arbetsbelastningen under vårsessionen har — mot vad man kunnat ha anledning vänta — varit hård. Flera motioner har väckts i kammaren än något

år tidigare, och även antalet propositioner har varit stort. Härtill kommer att arbetet under sessionens förra del, beroende bl. a. på försening av åtskilliga propositioner, hade svårt att komma igång. Att arbetsbördan dock kunnat bemästras med snarast färre sena kvälls-plena än normalt har berott dels på att ledamöterna vinnlagt sig om koncentration och saklighet och dels på att flera ärenden än normalt — omkring 60 procent fler än i genomsnitt under den senaste tioårsperioden och flera än under något tidigare år — uppskjutits till höstsessionen. Vi torde alltså ha att vänta även en ganska arbetsam höstsession.

Genom den betydande arbetsbörda utskottsledamöter och tjänstemän villigt påtagit sig har det emellertid varit möjligt att under vårsessionen avsluta riksdagsarbetet med ett flertal stora och även för den enskildes livsföring betydelsefulla reformer. Jag kan erinra t. ex. om besluten om övergång till högertrafik och om fyra veckors semester.

Personligen tackar jag för den vänlighet och det överseende som visats mig i egenskap av kammarens talman. Jag tackar er alla och önskar er en god och i allo angenäm sommar.

Detta tal besvarades av herr SANDLER i följande ordalag:

Herr talman! Under Eder oförtröttade ledning har första kammarens förhandlingar nu nått avslutningen av detta riksmötes förra och tyngre halva. Kammaren tackar Eder, vår värderade talman, för den vänliga till oss nyss riktade sommarhälsningen och tillönskar Eder under den ferietid som står till buds välförtjänta, angenäma och soliga vilodagar.

Herr talmannen förklarade här efter årets vårsession för första kammarens del avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 10.21.

In fidem

K.-G. Lindelöw